

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

DEMOKRASİ KONULU HABERLERİN YEREL BASINDA YANSIMALARI
(1946-1960 Malatya Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Halil DOĞAN

Malatya-2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

DEMOKRASİ KONULU HABERLERİN YEREL BASINDA YANSIMALARI
(1946-1960 Malatya Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İbrahim Halil DOĞAN

Danışman: Prof. Dr. Mesut AYDIN

Malatya-2021

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Mesut AYDIN'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **“Demokrasi Konulu Haberlerin Yerel Basında Yansımaları (1946-1960 Malatya Örneği)”** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

İbrahim Halil DOĞAN

ÖNSÖZ

1946-1960 yılları arasındaki demokrasi konulu haberlerin Malatya yerel basınında yansımalarını amaç edinen çalışma, bir dönemin tarihsel dokusunu, toplum yapısını ve değerlerini, dönemin kişiliklerini ve kurumlarını bugünlere aktarması ve milli hafızayı canlandırması bakımından da önemli bir kaynak olduğunu göstermektedir. Özellikle Türkiye'nin 1946'da çok partili siyasal hayata geçiş sürecini, yaşanan acı ve tatlı tecrübeleri ve Türk demokrasinin hangi merhalelerden geçerek bugünlere geldiğini Malatya örneği ile görülmesi bakımından önemlidir. Bunu, çalışmanın içeriğine baktığınızda daha iyi anlayacak ve bana hak vereceksiniz.

Çalışmamın ana kısmına geçmeden önce; başta bu tez çalışmamın verilerinin toplanmasında, planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve bu çalışmanın ortaya çıkmasında baş mimar olan, üniversite hayatım boyunca desteklerini, ilgilerini ve bilgilerini üzerimden eksik etmeyen danışman hocam Prof. Dr. Mesut AYDIN'a teşekkür ve saygılarımı sunarım. Ayrıca çalışmamın gerek verilerinin toplanması sürecinde ve gerekse de Türkçe imla düzeltmeleri noktasında bilgi ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Öğr. Grv. Güler AYDIN'a; çalışmanın hazırlanması sürecinde her anlamda fikir, öneri ve deneyimleri ile çalışmama ışık tutan saygıdeğer hocalarım Dr. Öğrt. Üyesi Metin KIRBAÇ'a ve Arş. Gör. Fatih KAYA'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Beni bugünlere getiren ve gerek eğitim hayatım gerekse de tüm yaşamım boyunca ilgilerini ve desteklerini benden esirgemeyerek her daim yanımda duran sevgili anneme ve babama saygı ve minnetlerimi sunarım.

Son olarak eğitim hayatım boyunca bugünlere gelmemde büyük emekleri olan tüm Hocalarıma ve benimle aynı sıraları paylaşan ve hatıralarımda silinmez izler bırakan tüm arkadaşlarıma da müteşekkirdiğimi belirtmek isterim.

İbrahim Halil DOĞAN

Malatya-2021

ÖZET

DEMOKRASİ KONULU HABERLERİN YEREL BASINDA YANSIMALARI (1946-1960 Malatya Örneği)

DOĞAN, İbrahim Halil

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mesut AYDIN

Temmuz-2021, XI+202 sayfa

Demokratik sistemlerde yasama, yürütme ve yargı organlarının yanında “dördüncü kuvvet” olarak nitelendirilen basın; toplumların aydınlatılmasında, görüş ve düşüncelerin yayılmasında ve her türlü yenilik ve değişimlerin topluma ulaşması bağlamında önemli işlevler üstlenmektedir. Kuşkusuz demokrasinin yerleşmesi, gelişmesi ve devamlılığı da bu işlevlerin doğru ve etkin yönetilmesine bağlıdır. Çünkü demokrasilerin özü olan halkın, sistemden haberdar olduğu oranda katılımı da artacak ve dolayısıyla katılımın yüksek olduğu demokratik sistem daha sağlıklı işleyecektir. Nitekim aynı durumun basın için de geçerli olmuştur. Genellikle tarafsız ve özgür bir basının, gerçek demokrasilerde hayat bulduğunu görebiliriz. Bu doğrultuda demokrasi ile basının, birinin varlığının diğerine bağlı olduğu pozitif bir ilişki içerisinde hareket ettiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bir milletin adeta günlükleri olan gazeteler çıkarıldığı dönemin toplumsal ve siyasal dokusu, değerleri, kişilikleri ve kurumları hakkında haber kaynakları sunmaktadır. Sunduğu bu haber kaynaklarıyla gazeteler, sadece çıkarıldığı dönemle sınırlı kalmayıp, kuşkusuz ileriki yıllarda da siyasetten tarihe, ekonomiden eğitime, hukuktan sosyolojiye ve birçok alandaki disiplinlere zengin kütüphane verileri içermektedir. Dolayısıyla gazetelerin sunduğu bu haber kaynakları Sosyal Bilimler disiplinlerinden kaynağını alan Sosyal Bilgiler dersinin de başvurduğu en önemli materyallerden biri olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırma, nitel bir desene sahip olup, nitel veri toplama sürecinde durum çalışması modeli kullanılmıştır. 1946-1960 yılları arasındaki demokrasi konulu

haberlerin Malatya yerel basınında yansımaları, araştırmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Araştırmada, Milli Kütüphane'nin Süreli Yayınlar Arşivi'ndeki 1946-1960 Malatya yerel basınında yer alan 2 gazete (Fırat ve (Yeni) Malatya Postası) çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Bu gazeteler içerisinde 7000'e yakın gazete sayfası taranırken demokrasi olgusu ölçüt olarak alınarak ölçüt örneklem yöntemi kullanılmış ve demokrasi ile ilişkili toplam 891 habere ulaşılmıştır. Ulaşılan bu haberler, 8 kategoride tasnif edilerek kodlamalar yapılmıştır. Ayrıca araştırmanın verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılırken, verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği uygulanmıştır.

Araştırma beş bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve araştırmada yer alan tanımlara ilişkin bilgiler yer alırken ikinci bölümde araştırma konusu ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın amaçları ve problemleri doğrultusunda araştırmanın hangi yöntem modelle yapıldığına, çalışma grubunun ne olduğuna, hangi veri toplama araçları ile verilerin toplandığına ve nasıl analiz edildiğine ilişkin bilgilere değinilmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde, nitel veri toplama araçları ile toplanan verilerden elde edilen bulgular, tablolardan yararlanılarak anlatılırken, araştırmanın beşinci yani son bölümünde ise araştırma bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlara yer verilmiş; sonuçlar, ilgili bulgular doğrultusunda tartışılmış, araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Demokrasi, Basın, Gazete ve Haber

ABSTRACT

REFLECTIONS OF THE NEWS ON DEMOCRACY IN THE LOCAL PRESS (1946-1960 Malatya Example)

DOĞAN, İbrahim Halil

İnönü University Institute of Educational Sciences

Social Studies Education Department

Thesis Advisor: Prof. Dr. Mesut AYDIN

July-2021, XI+202 pages

In democratic systems, the press, which is described as the “fourth force” alongside the legislative, executive and judicial organs; It plays an important role in enlightening societies, spreading opinions and thoughts, and reaching all kinds of innovations and changes to society. Undoubtedly, the establishment, development and continuity of democracy depend on the correct and effective management of these functions. Because the public, which is the essence of democracies, will increase their participation to the extent that they are aware of the system, and therefore a democratic system with high participation will function more healthily. As a matter of fact, the same was true for the press. We can often see that an impartial and free press comes to life in real democracies. In this direction, we can easily say that democracy and the press act in a positive relationship in which the existence of one depends on the other.

Newspapers, which are almost the diaries of a nation, provide news sources about the social and political texture, values, personalities and institutions of the period in which they were published. With these news sources, newspapers are not only limited to the period they were published, but also contain rich library data from politics to history, from economy to education, from law to sociology and many disciplines in the following years. Therefore, we can say that these news sources presented by the newspapers are one of the most important materials used by the Social Studies course, which takes its source from the Social Sciences disciplines.

The research has a qualitative design and a case study model was used in the qualitative data collection process. The reflections of the news about democracy between 1946-1960 in the local press of Malatya were determined as the main purpose of the research. In the research, 2 newspapers (Firat and (Yeni) Malatya Postası) in the 1946-1960 Malatya local press in the Periodicals Archive of the National Library were determined as the study group. While scanning nearly 7000 newspaper pages among these newspapers, the criterion sampling method was used by taking the phenomenon of democracy as a criterion and a total of 891 news related to democracy were reached. These news were classified into 8 categories and coded. In addition, while the document analysis method was used to collect the data of the research, the content analysis technique was applied in the analysis of the data.

The research consists of five parts. While the first part includes information about the purpose, importance, limitations, assumptions and definitions of the research, in the second part, the conceptual framework related to the research subject is formed and related researches are included. In the third chapter, information about the method and model of the research, what the study group is, which data collection tools and how the data were collected and how they were analyzed are mentioned in line with the aims and problems of the research. In the fourth part of the research, the findings obtained from the data collected with the qualitative data collection tools are explained by using the tables, while in the fifth, the last part of the research, the results obtained in line with the research findings are included; The results were discussed in line with the relevant findings, and suggestions for researchers were included.

Keywords: Democracy, Press, Newspaper and News

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	x
KISALTMALAR.....	xi
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.5. Varsayımlar	4
1.6. Tanımlar	4
2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Kuramsal Bilgiler	6
2.1.1. Demokrasi.....	6
2.1.1.1. Demokrasinin Tanımı	6
2.1.1.2. Demokrasinin Tarihsel Gelişimi	10
2.1.1.2.1. Dünya’da Demokrasinin Tarihsel Gelişimi	10
2.1.1.2.2. Türklerde Demokrasinin Tarihsel Gelişimi	14
2.1.1.3. Demokrasinin İlkeleri	38
2.1.1.3.1. Siyasi Partiler	38
2.1.1.3.2. Seçimler ve Seçim Sistemleri.....	38
2.1.1.3.2.1. Çoğunluk Sistemi	39
2.1.1.3.2.2. Nispi Temsil Sistemi	39
2.1.1.3.2.3. Ulusal Artık (Milli Bakiye) Sistemi	39
2.1.1.3.2.4. D’hondt Sistemi	40
2.1.1.3.3. Çoğulculuk	40
2.1.1.3.4. Çoğunluğun Yönetimi	40
2.1.1.3.5. Siyasal Eşitlik.....	41
2.1.1.3.6. Hukukun Üstünlüğü	41
2.1.1.3.7. Azınlık Haklarına Saygı	42
2.1.1.3.8. Muhalefet Etme Özgürlüğü.....	42
2.1.1.3.9. Kuvvetler Ayrılığı	43

2.1.1.4. Demokrasinin Uygulanış Biçimleri	43
2.1.1.4.1. Doğrudan Demokrasi	43
2.1.1.4.2. Temsili Demokrasi	44
2.1.1.4.3. Yarı-Doğrudan Demokrasi	44
2.1.2. Basın	46
2.1.2.1. Dünyada Basın-Yayın Faaliyetlerinin Doğuşu ve Gelişimi	46
2.1.2.2. Türkiye’de Basın-Yayın Faaliyetlerinin Doğuşu ve Gelişimi	47
2.1.2.3. Malatya Yerel Basını	58
2.1.2.3.1. Fırat Gazetesi	58
2.1.2.3.2. Gayret Gazetesi	61
2.1.2.3.3. Yeni Malatya Gazetesi	62
2.1.2.3.4. Demokrat Malatya Gazetesi	63
2.1.2.3.5. (Yeni) Malatya Postası	64
2.1.2.3.6. Güneş Gazetesi	67
2.2. İlgili Araştırmalar	69
3. YÖNTEM	73
3.1. Araştırma Modeli	73
3.2. Çalışma Grubu	73
3.3. Verilerin Toplanması	74
3.4. Verilerin Analizi	75
4. BULGULAR	76
4.1. Basın Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular	77
4.2. Siyasi Partiler Kategorisine İlişkin Bulgular	89
4.3. Seçimler Kategorisine İlişkin Bulgular	103
4.4. Kongre ve Mitingler Kategorisine İlişkin Bulgular	129
4.5. Muhalefet Etme Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular	146
4.6. Siyasal Eşitlik Kategorisine İlişkin Bulgular	153
4.7. Hukukun Üstünlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular	159
4.8. Demokrasi Rejimi Kategorisine İlişkin Bulgular	169
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	176
5.1. Tartışma ve Sonuç	176
5.2. Öneriler	186
KAYNAKÇA	187
EKLER	197

ŞEKİLLER

Şekil No	Şekil İsmi	Sayfa No
Şekil 1	Tema, Kategori ve Kodlara İlişkin Bilgi Grafiği	76

TABLOLAR

Tablo No	Şekil İsmi	Sayfa No
Tablo 1	1950 Milletvekili Genel Seçimleri	33
Tablo 2	1954 Milletvekili Genel Seçimleri	34
Tablo 3	1957 Milletvekili Genel Seçimleri	35
Tablo 4	Basın Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı	77
Tablo 5	Siyasi Partiler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı	89
Tablo 6	Seçimler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı	103
Tablo 7	Kongre ve Mitingler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı	129
Tablo 8	Muhalefet Etme Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı	146
Tablo 9	Siyasal Eşitlik Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı	153
Tablo 10	Hukukun Üstünlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı	159
Tablo 11	Demokrasi Rejimi Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı	169

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

TCF: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

SCF: Serbest Cumhuriyet Fırkası

DP: Demokrat Parti

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

Hür. P.: Hürriyet Partisi

CMP: Cumhuriyetçi Millet Partisi

CKMP: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi

IMF: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)

YSK: Yüksek Seçim Kurulu

TDK: Türk Dil Kurumu

BMM: Büyük Millet Meclisi

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması)

Dr.: Doktor

Çev: Çeviren

Ed.: Editör

Eds.: Editörler

Akt.: Aktaran

Hız.: Hazreti

B/b.: Bay

f: Frekans

ss.: Sayfa Sayısı

1.GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve araştırmada yer alan tanımlara yönelik bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Toplumların aydınlanmasında, görüşlerin ve düşüncelerin yayılmasında, her türlü yenilik ve değişimlerin topluma ulaşmasında, dil ve fikir birliğinin sağlanmasında ve insanların haber alma ihtiyacını karşılaması noktasında basın büyük bir öneme sahiptir. Bir milletin adeta günlükleri olan gazeteler çıkarıldığı dönemin toplumsal ve siyasal dokusu, değerleri, kişilikleri ve kurumları hakkında haber kaynakları sunmaktadır.

Sunduğu haber kaynaklarıyla gazeteler, sadece çıkarıldığı dönemle sınırlı kalmayıp, kuşkusuz ileriki yıllarda da siyasetten tarihe, ekonomiden eğitime, hukuktan sosyolojiye ve birçok alandaki disiplinlere zengin kütüphane verileri içermektedir. Dolayısıyla gazetelerin sunduğu bu haber kaynakları Sosyal Bilimler disiplinlerinden kaynağını alan Sosyal Bilgiler dersinin de başvurduğu en önemli materyallerden biri olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'nin demokrasiye geçiş serüveni büyük merhalelerden geçmek zorunda kalmış ve bu noktada acı ve tatlı tecrübeler yaşanmıştır. Yaşanan bu tecrübeler sürecinde, demokratik kültürünün yerleşmesi ve gelişmesinde basına büyük görevler üstlenmiştir. Basın ile demokrasi, sürekli birbirinden destek bulan ve birinin gelişiminin diğerine bağlı olduğu bir ilişki içerisinde olmuştur.

1946 yılında çok partili hayata geçiş ile birlikte Türk basın hayatı, önemli bir değişim evresine girmiştir. Koloğlu (1993)'nin çalışmasındaki rakamlar da bu değişimi desteklemektedir. 1945'te bütün Türkiye'de 98'i günlük 202 gazete varken 1960'a doğru 506'sı günlük olmak üzere 942'ye yükselmiştir. (Koloğlu, 1993:126). Çıkarılan bu gazeteler 1946 Türkiye'sinin demokrasi tecrübesinin en büyük tanıkları olmuşlardır. Kuşkusuz Malatya basını da Türk basın hayatında meydana gelen değişimin dışında kalmamış ve dönemin birtakım yansımaları görülmüştür. Ancak bu dönemle ilgili Malatya yerel basını özelinde yapılan çalışmaların oldukça sınırlı oluşu özellikle de demokrasi boyutu ile ilgili çalışmalara rastlanılmaması, alanla ilgili bilimsel boşluğun doldurması ve bilimsel perspektifte dönemin aydınlatılması ihtiyacını doğurmaktadır.

Araştırma, 1946-1960 dönemi Malatya basınının çok partili hayata geçiş sürecinde bu sürecin nasıl karşılandığını, demokratik kültürünün nasıl özümsemeye çalışıldığını ve bunların basın hayatına nasıl yansıdığını sorgulamaktadır. Aynı zamanda yerel basın aracılığıyla dönemin toplumsal ve siyasal dokusunu da gözler önüne sermesi yönünden oldukça önemlidir.

Yukarıda yer alan genel problemlerden hareketle araştırmanın temel problemini 1946-1960 yılları arasındaki demokrasi konulu haberlerin Malatya yerel basınında yansımaları oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırma beş bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve araştırmada yer alan tanımlara ilişkin bilgiler yer alırken ikinci bölümde araştırma konusu ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın amaçları ve problemleri doğrultusunda araştırmanın hangi yöntem modelle yapıldığına, çalışma grubunun ne olduğuna, hangi veri toplama araçları ile verilerin toplandığına ve nasıl analiz edildiğine ilişkin bilgilere değinilmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde, nitel veri toplama araçları ile toplanan verilerden elde edilen bulgular, tablolardan yararlanılarak anlatılırken, araştırmanın beşinci yani son bölümünde ise araştırma bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlara yer verilmiş; sonuçlar, ilgili bulgular doğrultusunda tartışılmış, araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, 1946-1960 yılları arasındaki demokrasi konulu haberlerin Malatya yerel basınında yansımalarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma yapılırken kapsam ve sınırlarını belirlemek amacıyla araştırmada genel amaçtan hareket edilmiş ve genel amaca ait alt amaçlar ise şu şekilde belirlenmiştir;

- Basın özgürlüğünün 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınına yansımaları nasıl olmuştur?
- Hukukun üstünlüğünün 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınına yansımaları nasıl olmuştur?
- Seçimlerin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınına yansımaları nasıl olmuştur?
- Kongre ve mitinglerin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınına yansımaları nasıl olmuştur?

- Muhalefet etme özgürlüğünün 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınına yansımaları nasıl olmuştur?
- Siyasal eşitliğin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınına yansımaları nasıl olmuştur?
- Siyasi partilerin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınına yansımaları nasıl olmuştur?
- Demokrasi rejiminin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınına yansımaları nasıl olmuştur?

1.3. Araştırmanın Önemi

Sağlıklı işleyen bir demokrasinin en önemli unsurlarından biri tarafsız ve özgür basındır. Demokratik sistemlerde yöneticiler, halkın görüş ve beklentilerini göz önünde bulundurarak karar verdiklerinden halkın istekleri ve dolayısıyla kamuoyunun çeşitli konulardaki görüş ve kanaatlerini öğrenme zorunluluğu duyarlar. Bunu da günümüz toplumlarında halkın görüş ve taleplerine tercüman olan basın aracılığıyla yaparlar. Siyasilerin çalışmaları ve çeşitli konulardaki politikaları kamuoyuna yine en etkin olarak basın aracılığıyla duyurulur. Yönetenler ile yönetilenler arasında bir iletişim köprüsü görevi gören basın, çok önemli bir işlevi yerine getirmektedir (Atabek, 2005:49). Bu sayede demokrasilerin özü olan halkın, sistemden haberdar olduğu oranda katılımı da artacak ve dolayısıyla katılımın yüksek olduğu demokratik sistem daha sağlıklı işleyecektir. Nitekim aynı durumun basın için de geçerli olmuştur. Genellikle tarafsız ve özgür bir basının, gerçek demokrasilerde hayat bulduğunu görebiliriz. Bu doğrultuda demokrasi ile basının, birinin varlığının diğerine bağlı olduğu pozitif bir ilişki içerisinde hareket ettiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Türkiye'nin 1946'daki çok partili siyasal hayata geçiş ve buna bağlı olarak basın hayatında yapılan düzenlemeler ile birlikte Türk basın hayatı, önemli bir değişim evresine girmiştir. Koloğlu (1993)'nin çalışmasındaki rakamlar da bu değişimi desteklemektedir. 1945'te bütün Türkiye'de 98'i günlük 202 gazete varken 1960'a doğru 506'sı günlük olmak üzere 942'ye yükselmiştir. Ülkenin çeşitli yerlerinde çıkarılan bu gazeteler, 1946 Türkiye'sinin demokrasi sınavının en büyük tanıkları olmuşlardır. Kuşkusuz Malatya basını da Türk basın hayatında meydana gelen değişimin dışında kalmamış ve dönemin birtakım yansımaları görülmüştür. 1946-1960 yılları Türk siyasetinin en hareketli ve renkli illerinin başında gelmesi, dönemin kilit

ismi olan İsmet İnönü'nün Malatya Milletvekili olması ve iktidar-muhalefet kavgalarının en çetin yaşandığı Malatya ilini bu anlamda diğerlerinden bir adım öne çıkardığı söylenilebilir. Araştırmada elde edilen bulgular da bu konuyu destekler niteliktedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan araştırmanın sınırlılıkları şu şekildedir:

Araştırma;

- Malatya İli,
- 1946-1960 yılları arası,
- Fırat ve (Yeni) Malatya Postası gazeteleri
- Demokrasi konulu haberler,
- “Demokrasi Konulu Haberlerin Malatya Yerel Basınında Yansımaları”ndan elde edilen veriler ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

- Alt amaçlarda yer alan başlıklar (basın özgürlüğü siyasal partiler, seçimler, kongre ve mitingler, muhalefet etme özgürlüğü, siyasal eşitlik, hukukun üstünlüğü ve demokrasi rejimi) demokrasi olgusunu tanımlamakta yeterli olduğu varsayılmıştır.
- 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınının demokrasinin yerleşmesi ve gelişmesine katkı sağladığı varsayılmıştır.
- 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınının, dönemin demokratik kültürünü yansıttığı varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Demokrasi: “Halkın egemenliğine dayanan yönetim biçimi” olarak tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle demokrasi “özgürce düşüncelerin ifade edilebildiği ve herkesin oyunu özgürce verebildiği bir seçim sistemi sonunda seçilen temsilcilerden meydana gelen halkın kendi kendini yönetimidir.” Bu durumda insanların, kendi istek ve iradesinin yönetime yön verebildiğini görmek mümkündür. Demokrasi temeline dayalı yönetilen ülkelerde, egemenlik halka, halkın çoğunluğuna dayandırılır. Demokrasi, egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğunu gösterir (Doğan, 2001: 147).

Basın: Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, matbuat (TDK, 2021) şeklinde tanımlanabilir.

Gazete: Politika, ekonomi, kültür ve daha başka konularda haber ve bilgi vermek için yorumlu veya yorumsuz, her gün veya belirli zaman aralıklarıyla çıkarılan yayın (TDK, 2021) olarak tanımlanabilir.

Haber: “Bir olay, bir olgu üzerine bilgi, salık” ya da “iletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi” (TDK, 2021) şeklinde tanımlanabilir.

2. KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde kuramsal temellerine ilişkin yazın taraması yer almaktadır. Bu bağlamda bölüm içerisinde kısaca demokrasi kavramı, dünyada ve Türkiye’de demokrasinin tarihsel gelişimi, demokrasinin ilkeleri ve demokrasinin uygulanış biçimlerine yer verilmiştir. Daha sonra Basın kavramı, basının dünyada doğuşu ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi ve Malatya yerel basınına değinilmiştir. Ayrıca bu başlık altında ilgili konular ile ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmalarından seçilen örneklerle de yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Bilgiler

2.1.1. Demokrasi

2.1.1.1. Demokrasinin Tanımı

Köken itibariyle Eski Yunan uygarlığına kadar uzanan demokrasi kavramı, eski Yunancada “demos” (halk) ile “kratos” (kuvvet, otorite, hükümet) sözcüklerinin birleşmesiyle (Başgil, 2006:23) “halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi” anlamına gelmektedir. (TDK, 2021). Etimolojik (köken) anlamda demokrasi kavramının Eski Yunancadan geldiği bilinse de kavram üzerinde uzlaşılan bir “demokrasi” tanımının olmadığı görülmektedir.

Demokrasinin, çoğulculuğu ve farklılaşmayı esas alan yapısı dikkate alındığında kavram üzerinde tanım birliğinin sağlanamaması normal karşılanabilir. (Yeşil, 2002:2). Bu birliğin sağlanamamasının altında yatan en önemli neden; demokrasinin çok boyutlu bir kavram olmasından kaynaklanmaktadır. O her şeyden önce bir yönetim biçimini; bir karar alma sürecini; bir yaşam biçimini ve bir değerler kümesini ifade etmektedir. Bu farklı boyutlar iç içe geçtiğinden, birini diğerlerinden ayırıp demokrasiyi sadece tek bir boyutuyla ele almak anlamlı bir çaba olmasa gerektir (Uygun, 2003:9-10).

Demokrasi kavramı üzerinde tanım birliğine ulaşamamasının diğer bir nedeni ise herkesin demokrasinin iyi bir şey olduğunu düşünmesinden ileri gelmektedir. İnsanlar genellikle sırf içinde oldukları sistemi onayladıkları için “demokratik” olduğunu söyleme eğilimindedirler. Böyle olunca da kişisel tercih ve görüşlerimiz demokrasinin ne olduğu hakkındaki bilgiyi gölgede bırakmaktadır (Erdoğan, 2001:194).

Demokrasinin tanımlanmasında meydana gelen görüş farklılıkları, demokrasi kavramını karmaşık bir hale getirmekten çok onun doğası gereği farklı görüş ve

düşüncelere verdiği değer ve eşitlikçi yaklaşımı göz önüne alındığında bu farklılıkları bir kavram zenginliği haline getirdiğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte, herkesçe kabul gören ortak bir tanımlama olmamasına rağmen belirli sınırlar ve temel ilkeler etrafında buluşulduğu da açıkça görülmektedir.

Hükümet ve devletleri sınıflandırmak için Yunanlılar tarafından geliştirilen eski bir yöntemeye göre, siyasi kararları verenlerin sayısı nispetinde üç grupta değerlendirilmiştir. Buna göre, bir sistemde karar verme yetkisi tek kişide toplanıyorsa monarşi ya da daha ağır şekliyle tiranlık; azınlık ile sınırlandırılıyorsa aristokrasi ya da daha ağır şekliyle oligarşi; tüm vatandaşlar ya da toplumun çoğunluğunda toplanıyorsa demokrasi sisteminin hâkim olduğu ifade edilmiştir (Mayo, 1964:23).

Platon demokrasiyi, fakirlerin zenginlere karşı zaferi olarak görmüş, bunun ya silah gücü ile ya da zenginlerin kaçırılmasıyla gerçekleştirebileceğini dile getirmiştir. Zenginlerden geri kalan yurttaşların ise devleti ve devlet işlerini eşit şartlarda paylaşacaklarını ve iş başına geleceklerin de kurayla seçilebileceklerini belirtmiştir. Demokrasilerin aşırı bir özgürlük sunduğunu ve onun en büyük değer saydığı bu doymak bilmeyen özgürlüğün de demokrasiyi yıktığını ve zorbalık yolunu tutmasına neden olduğunu savunmuştur. Öyle ki bu özgürlükten doğan eşitliği eleştirerek eşitlikçi bir düzende; kendini babasıyla bir tutan öğrencinin büyüklerini saymayacağını, öğrencilerinden çekinen ve onların suyuna giden bir öğretmenin öğrenciler tarafından alay malzemesi olabileceğini örneklendirerek konuyu izah etmeye çalışmıştır. Özgürlük düzeninin gittiği en aşırı tarafının ise satın alınmış kölelerin, kendisini satın almış olanlar kadar hür olmasına işaret ederek konuya eleştirel bir tavırla yaklaşmıştır (Platon, 2010:285-293). Platon'un demokrasiye olan bu yaklaşımı dikkate alındığında, yaşadığı dönemin toplumsal yapısı içerisindeki sınıfçı anlayış ve kendisinin seçkin bir zümreyi temsil etmesinden dolayı normal karşılanabilir. Çünkü sınıf toplumu, o dönemin kaçınılmaz bir gerçeği idi. Bu gerçeğin de Platon'un düşüncelerinin şekillenmesindeki en önemli etkenlerden biri olduğu unutulmamalıdır.

Aristo da Platon gibi demokrasiyi, iktidar erkinin fakirlerin (halk) elinde olması şeklinde yorumlamıştır. Ona göre yönetim, tek bir kişinin egemenliğindeyse tiranlık; yalnızca zenginlerden oluşuyorsa oligarşi; malı mülkü olmayan fakirlerin elindeyse demokrasinin olduğunu ifade etmiştir. O, egemenliği tek kişiye vermenin mantıksız olduğunu düşündüğü gibi halka da yöneticileri seçme veya seçilme hakkı verilmesinin doğru olmadığını, bu hakkın eğitilmiş ve kendini yetiştiren insanların elinde olması

gerektiğini ve seçim yapılmasının daha doğru olacağını savunmuştur. Ancak bireylerin, konu hakkında bilgi sahibi insanlar ile birlikte hareket ettiklerinde onlardan daha iyi olabileceklerini; dolayısıyla bazı konularda uzmanlığı olmayan insanların da fikirlerinin alınabileceği üzerinde durmuştur. Yine de alt sınıftan insanların “yöneticileri seçmek” ve “denetlemek” gibi önemli konularda söz sahibi olmasının hatalı olabileceğini; eğer böyle bir durum söz konusu olacaksa da en sağlıklı yolun “Halk Meclisi” aracılığıyla olabileceğini hatırlatmaktan da geri kalmamıştır (Aristo, 2017:99-107). Aristo bu görüşleriyle demokrasiye Platon’dan daha iyimser yaklaşırsa da “aristokrat” kimliğinden sıyrılmadığı görülmektedir. O da demokrasiye mesafeli bir bakış açısıyla yaklaşmış ve düşüncelerini toplumsal sınıf olgusu temeline dayandırmıştır.

Rousseau ise gerçek demokrasinin hiçbir zaman var olmadığını ve bundan sonra da var olmayacağını, çoğunluğun yönetip, azınlığın yönetilmesinin doğal düzene “aykırı” olduğunu dile getirmiştir. Ona göre gerçek bir demokrasi düzenin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için öncelikle bireylerin rahatça toplanabileceği ve her bir bireyin diğer bireylerin tamamını kolayca tanıyabileceği küçük bir devlet modelinin olması gerektiğini ileri sürmüştür. Ayrıca işlerin üst üste birikip içinden çıkılmaz tartışmalara yol açmasını önlemek için kanunların çok sade ve anlaşılır olmasına vurgu yaparken sınıflarda ve zenginliklerde olabildiğince eşitlik olması gerektiğini; aksi takdirde haklarda ve yetkilerde uzun zaman eşitliğin sürdürülemeyeceğini savunmuştur. Yine O, hiçbir yönetim sisteminin demokrasi kadar iç savaş ve karışıklıklara elverişli olmadığını; zirâ durmadan biçim değiştirmeye elverişli, varlığını korumak için de daha çok uyanıklık ve yiğitlik isteyen bir yönetim olduğuna vurgu yapmıştır. Demokrasinin imkânsızlığını da çok çarpıcı bir örnekle dile getirmiş; “eğer bir tanrılar toplumu olsaydı, ancak tanrıların demokrasi ile yönetilebileceklerini” dile getirmiş ve böylesine olgun bir yönetim anlayışının insanların harcı olmadığını belirtmiştir (Rousseau, 2012:63-64). Düşünceleriyle görünüşte “demokrasi karşıtı” gibi anlaşılabilirse de demokrasinin aslında “insanların hak etmediği” bir yönetim anlayışı olduğunu ve onun kuramsal açıdan yalnızca “tanrılara layık” olabilecek kadar yüce bir değer taşıdığını; uygulanabilirlik noktasında ise dünya gerçekliğiyle ve insan doğasıyla örtüşmediğine değinerek ona büyük bir anlam yüklemiştir.

Demokrasi kavramı üzerine bundan sonraki süreçte de birçok düşünür ve siyasetçi tarafından tanımlar yapılarak sistematik bir kimlik kazanmıştır. Nitekim ünlü siyasetçi ve devlet adamı Abraham Lincoln, 1863 tarihli bir söylevinde demokrasiden söz

ederken “halkın halk tarafından, halk için yönetimi” olduğunu belirtmiş ve özgün bir tanımlama yapmıştır (Heywood, 1992:110). Sartori (1996:166) demokrasiyi, “liderliğin yarışmalı bir yöntemle yenilenmesi” şeklinde yorumlarken Arblaster (1999:15) ise “halkın büyük çoğunluğunun temsilciliğini yapan yönetim” olarak tanımlamıştır. Lipset (1986:25), “yönetimin görevlilerini değiştirmek için anayasaya uygun düzenli olanaklar sağlayan bir siyaset sistemi ve nüfusun olabildiğince geniş kısmının, siyasal iktidar için yarışanlar arasında bir seçme yaparak önemli kararları etkilemesine izin veren bir sosyal mekanizma” olarak ifade etmiştir. Beetham ve Boyle (1998:1) demokrasi tanımını yaparlarken “organizasyonları tümüyle etkileyen kararların, organizasyonun tüm üyelerince alındığı ve karar alma mekanizmasının ise herkesin eşit haklara sahip olması idealinden oluştuğu bir süreçten söz etmektedirler. Diğer bir ifade ile kolektif karar verme süreci üzerinde halk denetimi ve bu denetimin kullanımında hakların eşitliği prensibinin gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Touraine (2004:25) ise “en çok sayıda bireye en büyük özgürlüğü veren, olası en büyük çeşitliliği tanıyan ve koruyan siyasal yaşam biçimi” olarak tanım getirmiştir.

M. Kemal Atatürk de kendi el yazılarından oluşan ve Prof. Dr. Afet İnan tarafından 1930’lu yıllarda yayınlanan “Vatandaş İçin Medeni Bilgiler” adlı eserde demokrasi ile ilgili şu tespitlerde bulunmuştu: “Demokrasi temeline dayanan hükümetlerde egemenlik, halka, halkın çoğunluğuna aittir. Demokrasi ilkesi, egemenliğin ulusta olduğunu, başka bir yerde olamayacağını gerekli kılar. Bu yolla demokrasi ilkesi, siyasal gücün, egemenliğin kaynağına ve meşruluğuna dayanmaktadır.” (Atatürk, 1994:37).

Sonuç olarak demokrasi kavramı üzerine yapılan tanımlarda büyük çoğunlukla “halkın iktidarı” veya “çoğunluğun iktidarı” çizgisinde uzlaşıldığı görülmektedir. Tanımlardaki en dikkat çekici taraflarından biri de genellikle çoğunluğun “gözetilip” azınlığın “arka plana” itilmesidir. Ancak demokrasiyi yalnızca çoğunluğun iktidarı olarak görmek pek de doğru değildir. Çünkü demokrasi, çoğunluk kadar azınlığın da temel hak ve özgürlüğünün temini bakımından oldukça önemlidir. Tüm bu görüşlerden ve yapılan tanımlamalardan hareketle demokrasiyi; çoğunluğun yönetim hakkını, azınlığın da temel hak ve özgürlüğünü güvence altına alan yönetim anlayışı olarak tanımlayabiliriz.

2.1.1.2. Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

2.1.1.2.1. Dünya’da Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

Demokrasinin geçmişi, genellikle Eski Yunan sitelerine (şehir devletleri) kadar dayandırılmaktadır. Yüzyıllar boyunca monarklar, aristokratlar ya da tiranlar tarafından yöneltmiş olan Yunan sitelerinin (şehir devletleri) bir kısmında, M.Ö. 5. yüzyılda çok sayıda belirli bir yaş grubundaki erkek nüfusun yurttaş olarak yönetime doğrudan katılma hakkını elde ettikleri bilinmektedir. Site halkı, kendi kendilerini yönetmelerine imkan sağlayan doğrudan demokrasiyi bir siyasal sistem olarak kurumsallaştırmış ve demokrasi sözcüğünü de ilk kez bu dönemde kullanmaya başlamışlardır (Uygun, 2003:17-18). Yönetimin sadece belli bir grupla sınırlandırılması, doğrudan demokrasi sisteminin uygulanabilirliği konusundaki başlıca etken olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte, nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan kadınlara ve kölelere ülke yönetimine katılma hakkının verilmemesi de dönemin demokratik anlayışını tartışmaya açmaktadır.

Halkçı yönetim anlayışı Yunan’da ortaya çıktığı sıralarda İtalya’da özellikle Roma şehrinde de kendini göstermeye başlamıştı. Romalılar kendi sistemlerine cumhuriyet anlamına gelen “republic” adını koymayı seçtiler. Latince’de “res”, şey ya da ilişki, “publicus” da halk anlamına gelmekteydi. Cumhuriyet, “halka ait olan şey” demekti. Ancak Atina’da ve 20. yüzyıla kadar geçen süreçte var olan demokrasilerde ve cumhuriyetlerde olduğu gibi burada da katılım erkeklerle sınırlandırılmıştı (Dahl, 2010:21).

Tarihsel sürece bakıldığında Atina’daki demokrasi ile Roma’daki cumhuriyetçi havanın kendi zaman dilimiyle sınırlı kaldığı ve ileriki yıllarda etkisini yitirdiği anlaşılmaktadır. Nitekim daha sonraki yıllarda etkisini yitiren demokrasi anlayışı yerini, toprak soylularının yönetimde söz sahibi olduğu feodal sisteme bırakmıştır. Feodal sistemin yıkılmasıyla birlikte de güçlü merkezi krallıklara geçilmiştir (Tunç, 2008:1116).

Batı dünyasında, demokrasi anlayışının etkisini yitirdiği ve feodal anlayışın egemen olduğu bir dönemde, Arap Yarımadası’nda İslamiyet’in doğuşuyla birlikte demokrasi ve insan haklarının gelişimi açısından önemli bir dönem yaşanmaya başlamıştır. Bu dönemin mimarı, kuşkusuz İslâm Peygamberi Hz. Muhammed olmuştur. O, kabileci ve sınıfçı bir yapıya sahip olan Arap toplumunda yaşanan kölelik, cinsiyet ayrımcılığı gibi insan hakları ile bağdaşmayan her türlü uygulamayı eleştirmiş;

daima insan onurunu ve güzel ahlakı gözeterek yol gösterici olmaya çalışmıştır. Onun, İslâm peygamberi olmanın yanında İslâm Devletinin Başkanı sıfatıyla gerçekleştirmiş olduğu kanun ve uygulamalar, dünya hukuk tarihinde insan haklarının gelişimi anlamında oldukça dikkate değerdir. Nitekim O'nun Veda Hutbesinde söylediği; *“Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur”* sözleri de İslâm hukuku bağlamında kişi hak ve hukukunun en güzel örneklerinden birini oluşturmuştur.

Hız. Peygamber, devlet yönetiminde istişareye de büyük önem vermişti. Kendisinin verdiği kararlara biat yanında Sahabe de görüşlerini O'na çekinmeden aktarırdı. Bedir Savaşı'ndan sonra alınan esirlerin, hangi şartlarla serbest bırakılacağı; namaza davetin (ezanın) nasıl uygulanacağı; Hendek Savaşı'nda Medine'nin nasıl savunulması gerektiği gibi sorunların çözümünde Hız. Peygamber'in uyguladığı istişare yöntemi verilebilecek en somut örneklerindendir (Sorularla İslamiyet, 2021). İstişareye vermiş olduğu önemi destekleyen bu örnekler, Hız. Peygamber'in dönemine göre ne derece demokratik bir kişiliğe sahip olduğunu da göstermektedir.

Hız. Muhammed'den sonra İslâm Devletinin başkanlığına Hız. Ebubekir getirilerek “Hulefâ-yi Râşidîn dönemi başlamıştır. İlk Halife olan Hız. Ebubekir'in iktidara seçilişinden sonraki bir hutbesinde; *“Ey insanlar! Ben sizin, ilim ve kemalce en üstününüz olmadığım halde, sizin başınıza geçmiş bulunuyorum. Allah'ın emrinde ve Peygamber'in yolunda yürüdüğüm müddetçe bana itaat etmeniz lazımdır. Bu yoldan saparsam, beni uyandırınız. Sapık yolda ısrar eder gidersem bana itaat etmeniz lazım gelmez”* demiştir. Hız. Ebubekir'in bu ifadeleri, dünya yönetim tarihinde ilk defa kişi ile iktidar arasındaki ilişkiyi en açık bir şekilde ortaya koyan demokratik ve şeffaf hukuk devlet anlayışının önemli bir delilidir (Başgil, 2006 334). Kendinden sonra başa geçen Hız. Ömer, Hız. Osman ve Hız. Ali'nin de devlet yönetiminde aynı felsefeyle hareket ettiğini, yapmış oldukları davranış ve uygulamalardan çıkarabiliriz.

Ortaçağ'ın sonlarına doğru, İngiltere'de 1215 yılında İngiltere Kralı ve baronlar arasında imzalanan Magna Carta Libertatum (Büyük Hürriyet Fermanı), demokratikleşme ve anayasal düzene geçiş aşamasında kuşkusuz dünya tarihinde en önemli dönüm noktalarından birisi olmuş ve çağdaş hukuk devletinin temelleri atılmıştır. Tamamı 63 maddeden oluşan ve kralın yetkilerini sınırlandırarak halka can,

mal ve kişi hürriyeti gibi temel hak ve özgürlükleri teminat altına alan bu ferman ile birlikte (Doğın, 2001:143-144);

- Kralın sınırsız yetki ve dokunulmazlığına son verilmiş,
- Kimsenin yargılanmadan cezalandırılmayacağı ilkesi getirilmiş,
- Halk temsilcileri meclisine büyük yetkiler tanınmış,
- Kilise, kralın müdahalesi dışında tutulmuş,
- Temsilcilere danışmaksızın gelişi-güzel vergilendirmenin yapılmaması kabul edilmişti.

Anlaşıldığı manada demokrasiye Fransız ve Amerikalıların öncülük ettiğı söylene de İngiltere çok daha önceleri demokratik bir sisteme daha yakın örnekler vermiştir. Bilindiğı gibi Fransız İhtilali sırasında İngiltere'de oligarşik bir yönetim sistemi mevcuttu. Ancak 1688 Devrimi sonunda kabul edilen İngiliz Anayasası, demokrasinin gelişmesine açık bir zemin oluşturmuştu. Anayasa'da kralın gücü zayıflamış, yasama ve bütçe konuları kesinlikle parlamentonun yani halk temsilcilerinin denetimine geçmişti. Bu Anayasa ileride, 1832 yılında daha demokratik bir hale getirilmiştir. Bu nedenle kimilerine göre de “klasik demokrasinin beşığı” olarak İngiltere kabul edilmiştir. (Kuzu, 1992:337). Bu demokratik adımların temelinde hiç şüphesiz 1215 tarihli Magna Carta tecrübesinin oluşturduğu demokratikleşme kültürünün büyük payı vardır.

Modern demokrasi anlayışı, 18. yüzyılın sonlarına doğru gelişmeye başlamıştır. Bu anlayış, 1776 tarihli Amerikan Devrimi ile 1789 tarihli Fransız İhtilali'nin doğurduğu siyasal olaylarda ortaya çıkan “popüler siyaset”e kadar uzanmaktadır. Amerikan Devrimi, Thomas Jefferson gibi düşünürler tarafından geliştirilen sosyal sözleşme ilkeleri üzerinde temellendirilmiştir. 1787 yılında kaleme alınan ABD Anayasası, oy hakkını sadece mülkiyet sahibi olanlarla sınırlandırmasına karşın, o yıllara kadar var olan demokratik sistemi korumuştur. Fransız İhtilali ise yönetimin “halk egemenliğı”ne dayanmasını savunan daha köktenci fikirler doğurmuştur. Halk egemenliğı anlayışı, Rousseau'nun “genel idare” anlayışından beslenmiş ve milli ortak çıkarların bir türü anlamına gelmiştir (Heywood, 1992:109).

İhtilalin hemen ardından Fransa'da 1789 yılında İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildirge, Aydınlanma Dönemindeki insan hakları düşüncesinin ve demokratik kültürün gelişiminin bir özeti ve sonucu niteliğindedir. Aydınlanma Döneminin merkeze aldığı hümanizm düşüncesi doğrultusunda ise insani

bir amaç ve değer gören ilkeler temele alınmıştır. İnsanların doğuştan eşit oldukları düşüncesini savunması sonucunda, soylu ve asillerin de diğer insanlardan farklı olmadığını ortaya koymuştur. Böylece egemenliğin Tanrı'dan gelen bir güçle kralda veya yöneticide olmadığını; ulusa ve seçilmiş kişilere ait olduğunu savunmuştur (Çüçen, 2013:39). Fransa'da yaşanan bu gelişmeler yalnızca kendileriyle sınırlı kalmamış, dünyayı özellikle de Avrupa siyasasını derinden etkilemiştir. Demokratik kültürün en önemli öncüllerinden olan özgürlük, adalet, eşitlik gibi değerleri dünya literatürüne kazandırarak siyasi dengeleri kökünden sarsmış ve Avrupa monarşisinin sonunu hazırlamıştır. Yine dünya siyasetine olan yansımaları ile demokratikleşme yolunda bir dizi reformların önünü açması ve modern demokrasi anlayışının da temelini atması bakımından önemlidir.

20. yüzyıla gelindiğinde ise demokrasi adına bu yüzyılın oldukça hareketli geçtiği söylenilebilir. 1900'lü yılların başlarından itibaren demokrasi, neredeyse evrensel anlamda "iyi bir şey" olarak kabul edilmiş ve zaman içerisinde belli bir yönetim şeklini veya rejimini kabul etmeyi ima eden "Yaşasın!" sözcüğünden daha fazla bir anlam ifade eder olmuştur. Hemen hemen tüm yönetim biçimleri, kendilerini demokratik olarak tanımlamış ve düşünürler de anlamlı bir biçimde demokrasinin erdemlerini vurgulamışlardır (Heywood, 1992:110).

Bununla birlikte, demokrasiye karşı resmî ve genel yaklaşımların tersine farklı anlayışlar da söz konusu olmuştur. Demokrasi, neredeyse bütün radikallerin veya aşırıcıların yok saymaya istekli oldukları bir değer olmuştur. Ayrıca tüm gericilerin inanılmasını talep ettikleri bir şey haline gelmişti. Nitekim 1920'lerden itibaren, elit kuramcılardan kısmen de olsa etkilenmiş olan Mussolini de demokrasiye aşağılayıcı bir tavırla karşı çıktığını açıkladığında bu tutum, 1789'dan beri demokrasi yönelimine karşı çıkanları açığa çıkarmıştı (Arblaster, 1999:77). Bu doğrultuda, 1922'de İtalya'da iktidara gelen Mussolini hükümeti ile 1933'te Almanya'da iktidara gelen Naziler ve Hitler hükümeti; antidemokratik anlayışın örneklerini sergilemişlerdir. Adı geçen hükümetlerin iş başına gelmelerinin temelinde de aslında antidemokratik bir neden yatmaktadır. Dikkatle incelendiğinde, I. Dünya Savaşının yenik devletlerinde bu hükümetlerin başa gelmesi hiç de tesadüf olmasa gerektir. Nitekim I. Dünya Savaşı sonunda yenik devletlere dayatılan barış antlaşmalarının içinden çıkılmaz ağır faturalara yol açması; bu ülkeleri olağanüstü zor durumlara sokmuş ve bu olağanüstü dönemin olağanüstü liderlerinin ortaya çıkmasına tanık olunmuştur. Tarih, yapılan

antidemokratik uygulamaların, yeni antidemokratik olaylar doğurduğunu insanlığın gözleri önüne sermiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, coğrafyadaki ve demokratikleşmenin karakterindeki önemli bir değişim kendini göstermiştir. Latin Amerika’da askeri rejimlerin ortaya çıkmasına ve yıkılmasına karşın giderek göreceli demokratik, sivil bir yönetim anlayışına doğru ilerlemeler kaydedilmiştir. Keza Avrupa’da Yunanistan, Portekiz ve İspanya gibi yenilenmiş demokrasinin örneklerini teşkil eden bu ülkelerin birçoğunda ordu, sivil otoriteye giderek daha fazla bağımlı hale gelmiştir. Latin Amerika rejimleri, belirgin şekilde ön plana çıkmaya devam etse de artık hem Asya’da hem de Afrika’da demokratikleşme atakları görünmeye başlanmıştır. Avrupa ve Japon sömürgeciliğinin düşüşü de Amerika Kıtası’nda ve Avrupa’da eskiden beri var olduğu yerlerin dışında demokrasiye yeni imkanlar sağlamıştır (Tilly, 2011:80).

Diğer taraftan, Soğuk Savaş döneminin meydana getirdiği iki kutuplu (ABD-SSCB) dünya düzeni ile birlikte Sovyet Rusya, totaliter karakterini daha da derinleştirmiş ve komünizm rejimini Doğu Avrupa ve birçok Balkan ülkesine yayarak bir Sovyet bahçesi oluşturmuş; yani “Varşova Bloku”nu meydana getirmiştir. Daha sonra Çin de Sovyet Rusya’dan etkilenecek komünizm ideolojisini benimsemiştir. Sovyet Rusya’nın başını çektiği "Halk Cumhuriyetleri"nde katı bir diktatörlük anlayışı hâkim olmuştur. Ancak SSCB’nin dağılmasından sonra gerek Rusya ve gerekse Sovyet bahçesini oluşturan diğer ülkelerinde komünizm etkisini yitirmeye başlamış ve hemen ardından demokratikleşme yolunda önemli değişimler yaşanmıştır (Kuzu, 1992:338). Bu değişim ve gelişmeler, ilkçağlardan beri insan karakterine en uygun yönetim sistemi olan demokrasinin haklılığını bir kez daha ortaya çıkarması bakımından önemli olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.1.2.2. Türklerde Demokrasinin Tarihsel Gelişimi

Eski Türklerde egemenlik (erklik) yetki ve gücünün “Tengri” tarafından verildiğine inanılırdı. Kağan olacak kişi, Tanrı tarafından seçilmiş, güçlü kılınmış, atanmış ve kendisine “kut” yani siyasi iktidar gücü verilmişti. (Tozlu, 2015:209). Yönetme yetkisini alan kağanların; töreyi yani kanunu uygulamak, halkın refahını yükseltmek, orduları yönetmek ve toprak bütünlüğünü korumak gibi önemli birtakım sorumlulukları taşıyabilecek nitelikte olması gerekliydi (Kaya, 2021). Bununla birlikte Türk kağanları, her ne kadar egemenliğin meşruiyetini ve kaynağını Tanrı’dan almış

olsalar da bu niteliğin belirleyici ölçütü; hiç şüphesiz halktı. Eğer Kağan, halkına ve ülkesine karşı olan sorumluluklarını yerine getiremezse Tanrı tarafından yönetim yetkisinin elinden alınmış sayıldığına ve halkın da onun egemenliğini tanımadığına ilişkin Türk tarihinin değişik devrelerinde yaygın bir inanç ve uygulamalar görülmektedir. Bu anlamda halkın, iktidarın (Kağan) yetki ve gücü üzerinde sınırlayıcı bir unsur olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır.

Eski Türklerde, Kağan'ın yetkisini sınırlayan iki önemli otorite daha vardır. Bunlardan ilki “töre” (kanun) diğeri ise boy beylerinden yani halkın temsilcilerinden meydana gelen “kurultay” (meclis) idi. Türk Milleti; gelenek, görenek ve tecrübelerinin birikimi olarak Türk siyasal ve sosyal hayatını düzenleyen kanunlar bütünü olan Türk töresini meydana getirmiştir. Töre; devletin başına kimin geçeceğinden, ülke yönetiminin inceliklerine kadar birçok konuda iktidarın sınırlarının belirleyici unsuru olmuştur. Hükümdar da dâhil olmak üzere tüm bireyler töreye uymakla yükümlüydü. Bu özelliği ile töre, ilkel bir anayasa kimliği taşımaktadır. Türk düşününde iz bırakmış olan “*Töre konuşursa Han susarmış*” sözü de törenin iktidar üzerinde etkisinin ne ölçüde olduğunu gözler önüne sermektedir.

Türklerin ananevî anayasasına (töre) göre şekillenen Kurultayın en önemli misyonu ise taht boşaldığı zaman Kağanları seçmektir. Türk boylarının beyleri ile devletin ileri gelenlerinden oluşan kurultaya, kurultayın toplandığı yerdeki halk da katılabilirdi. Seçilecek Kağan adayı mutlaka kendinden önceki Kağan'ın ailesine mensup olmalı ve töreye göre Kağan'ın çocukları öncelikli tutulmalıdır. Ölen Kağan'ın çocukları veya ailesi içerisinde yerine geçebilecek kimse kalmadığı takdirde kurultay; Kağan olabilecek niteliklere sahip herhangi bir beyi, Kağan seçebilirdi. Tahta çıkma niteliğine sahip olan taht varisinin hukuken Kağanlık makamını işgal edebilmesi için beyler kurultayınca uygun görülmesi; yani kurultayın düşünce ve onayını alması şarttı (Arsal, 2014:265). Nitekim bunun bir örneğine II. Göktürk Devleti döneminde rastlanmaktadır. II. Göktürk Devleti'ni kuran İltiş Kağan (Kutluk Kağan) öldükten sonra töreye göre, İltiş Kağan'ın çocukları tahta çıkmalıydı. Ancak çocuklarının yaşları küçük olmasından dolayı töreye göre İltiş Kağan'ın kardeşi Kapgan Kağan tahta çıkmıştı. Orhun Yazıtlarında geçen “*O töre üzerinde, amcam Kağan tahta oturdu*” sözü de bu konuyu destekler niteliktedir. Buradan hareketle hakanların tahta çıkmalarını belirleyen yazılı veya yazısız bir töre anlayışının hâkim olduğunu; Hakanların da “o töre üzerine” tahta çıktıklarını söylemek mümkündür (Ögel, 216:285).

Hakanlık tahtına çıkışta töre hükümlerinin göz önünde tutulduğunu gösteren bir diğer örnek ise I. Göktürk Devleti döneminde yaşanmıştır. 581’de ölen Göktürk hakanı Tapo Kağan yerine, onun vasiyet ettiği Talopfen’in hakanlığı, töreye uymadığı için Kurultayca reddedilmişti. Kurultay, Hun devletlerinde de iktidarının gözetleyicisi konumundadır. Hükümdar, yapacağı işlerden önce istişare etmek, meclisten onay ve karar almak zorundaydı. Oğuzlarda da başbuğlar, törenin gerektirdiği vazifeleri yapmakla yükümlüydüler. Öyle ki, töre Türk hükümdarlık anlayışının karizmatik temelini oluşturması yanında meşruiyeti de temsil etmişti. Yani Türk hükümdarı, diğer çağdaşı olan devletlerdeki “kanun yapan fakat kendini kanuna bağlı saymayan” bir monark olmamıştı. Görülüyor ki, Türkler siyasi egemenliğin kaynağını Tanrı’ya bağlama yoluyla hakanı Tanrı huzurunda sorumlu tutmakla; bugün “milli irade” diye ifade edilen “yüksek otorite” (souvereinte, sovereignty) meselesini de üstün siyasi kültürleri sayesinde, daha o çağlarda çözmüş ve insanları hükümdarın şahsi insaf duygusuna sığınmaktan kurtarmışlardır (Kafesoğlu, 1998:257-258). Türklerin, sınıfsız bir toplum özelliğine sahip olması ve adaleti de devlet felsefelerinin temeline almaları bu kültürün şekillenmesinde etkili olmuştur.

Eski Türklerin, yönetim anlayış ve kültürleri dönemin şartları içerisinde incelendiğinde, çağdaşlarının birçoğundan daha demokratik olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim M.Ö. 167’de Hun Vezirinin Çin elçisine: “*Hunlarda halk ile hakan (ve beyler) anlaşma içinde olduklarından, idareleri zor değildir*” (Ögel, 2016:138) sözü, konuyu özetlemektedir. Ayrıca dönem hakkında araştırma sahibi birçok düşünür de bu konu üzerinde hem-fikirdirler. Örneğin bu düşünürlerden Aarsal, (2014:276) “*Eski Türklerde Hanlar halkın fevkinde, halka karşı hak ve vazifelerinin hududu tespit edilmemiş bir müstebit kral değil; hakla daimi temasta olan, halka karşı muayyen vazifeleri olan, halkın dilek ve maddi ve manevi menfaatlerini göz önünde tutmak ve korumakla mükellef olan demokratik bir şeftir*” tespitiyle Hükümdarların yetki, görev ve sorumluluklarına atıfta bulunurken (Saray, 1999:5, Gezgin, 2002:204) ise “*Bugünkü cumhuriyetlerin Türk halklarının ataları, diğer milletlerle mukayese edilemeyecek derecede meclis ve demokrasi fikrine sahip idiler. Hiçbir Türk devleti tek bir kişi tarafından istediği şekilde ve despotça yönetilmemiştir. Her Türk devletinin bir meclisi olmuş ve bu mecliste bazen halkın temsilcileri ve bazen de devletin yetkilileri ülke meselelerini enine boyuna tartışmışlardır.*” diyerek Eski Türklerin demokratik yönetim anlayışına dikkat çekmişlerdir.

Türklerin, İslâm dünyasına girişi ile birlikte kurultay, işlevi aynı kalmak üzere “divan” olarak adlandırılmıştır. İlk Türk-İslam devletleri, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kurultay yerine “divan” kullanılmıştır. Divan da tıpkı kurultayda olduğu gibi “devlet işlerinin görüşüldüğü ve karara bağlandığı kuruldur (Taneri, 1977:117, Doğan, 2001:152). Ancak Divanların eski Türk kurultaylarının en önemli özelliğini yani demokratik niteliklerini kaybetmiş oldukları bilinmektedir. Eski Türk Meclisi üyelerinin temsil niteliği olması; kendi boylarının iradelerini temsil etmeleri ve bu yolla Kağan’ın yetkilerini sınırlamaları nedeniyle Kurultayın demokratik niteliği öne çıkmakta idi. Oysa Divan ve “meşveret”te artık bu temsil niteliği ortadan kalkmış; Sultanın egemenliğinin gölgesinde toplanan kurullar haline gelmiştir. (Seyitdanlıoğlu, 2009:9). Divan ve meşveret, yapısı gereği danışma meclisi kimliğine daha yakın kurullar olmuşlardır. Kurultay da ise hükümdarı seçme veya düşürme anlamındaki etkinliği ve töreyi uygulama gibi yetkileri dikkate alındığında danışma meclisinden çok, yasama organı olma özelliğine daha yakın bir meclis olduğu düşünülebilir.

Hukuk sisteminde ise kaynağını Türk töresinden alan “Örfî Hukuk” yer almakla birlikte, kaynağını Kuran-ı Kerim’den alan “Şer-i Hukuk” da yer almaya başlamıştır. İslamiyet’i benimseyen Türk devletlerinin hükümdarları; şeriatın tatbiki, korunması ve uyulması noktasında büyük bir hassasiyet göstermiş ve onun sınırlarını aşmaktan daima çekinmişlerdir. Çünkü Şer-i Hukuk, hükümdarın mutlak iktidarını sarsacak; hatta yerinden edecek bir güce sahipti. Bu yönüyle iktidar gücünü sınırlıyordu. Özellikle Osmanlı Devletindeki uygulamalar, bunun en somut örneğini teşkil etmektedir.

Türk inkılabının temellerinin atıldığı III. Selim dönemi, Türk demokrasi tarihi açısından oldukça önemli bir dönem olmuştur. En önemli katkısı ise meşveret usulünün kurumsallaştırılması olmuştur. III. Selim, kendi başkanlığı altında ülkenin ileri gelen devlet adamlarının katıldığı bir Meşveret (Danışma) Meclisi toplamıştır. Bu mecliste katılımcılar görüş ve düşüncelerini özgürce dile getirebiliyor, sorunlar tartışılabiliyordu. Hatta padişah, yayımladığı Hatt-ı Hümayunlar ile görüş ve düşüncelerin özgürce ifade edilmesini istemiş, bu konuda güvenceler de vermiştir. Meşveret Meclisi karar almayı kişisellikten çıkarıp, danışma yöntemini sürekli kılan önemli ve ileri bir adım olmuştur (Beyoğlu, 2013:33). III. Selim’in gerçekleştirmeye çalıştığı ıslahatlar, kendinden sonrakilere de örnek olmuş ve bu dönemle birlikte farklı bir boyut ve anlam kazanmıştır.

17. yüzyılın hareketli ayaklanma yıllarından sonra özellikle de bunun en somut örneklerini gördüğümüz III. Selim döneminde, Anadolu ve Rumeli’de nüfuz sahibi olan ağalar, beyler ve daha sonra ayanlar olarak nitelendirilen yerel güçler, egemenlik boşluğundan yararlanarak özerk nüfuz sahaları oluşturmuşlardır. Ayanlar, Osmanlı toprakları içerisinde adeta yerel hanedanlar oluşturmuş ve Padişah’ın otoritesine tehlike oluşturmaya başlamışlardır. Bu durum üzerine yerel hanedanların (Ayanlar) yetki ve hakları ile merkezi otorite (Padişah) arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla bir “Meşveret” meclisinin kurulmasına karar verilmiştir. Sadrazam Alemdar Mustafa Paşa tarafından açılan meclis, uzun ve tartışmalı bir süreç sonunda 7 Ekim 1808’de Sened-i İttifak adında belgeyi imzalamışlardır (Çavdar, 1999:19).

Ayanlar ile Osmanlı Padişahı II. Mahmut arasında imzalanan bu anlaşma (Sened-i İttifak) ile ilk kez bir kişi veya grup tarafından saltanat otoritesinin yetkileri sınırlandırılmıştır. Bu yönüyle, 1215 yılında Baronlar ve İngiltere Kralı arasında imzalanan Magna Carta’yı hatırlatmaktadır. Sened-i İttifak’ın, Magna Carta kadar etkili olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü senedin maddelerindeki tutarsızlıklar ve II. Mahmut’un ileriki yıllarda iktidarın iplerini eline alması, anlaşmanın uygulanmasını geçersiz kılmıştır. Ancak yine de anayasal düzene geçiş ve iktidar gücünün paylaşılması anlamında hiç kuşkusuz önemli bir belge olduğu söylenilebilir.

Senette kapalı olarak bildirildiği halde açıklanmasına ve uygulanmasına gidilmemiş; ancak uygulanması çok daha sonra olabilen (1876 Meclis-i Meb’usân) öteki fikir ise parlamento kurumudur. Senedin de sözlerinden açıkça anlaşılmaktadır ki; öngörülen bu rejimin işlemesi, denetlemelerin yapılması, alınan kararların çatışmalara, anarşiye yol açmadan yürümesi için *sürekli bir tartışma organının* kurumsallaştırılması gerekirdi. Bu işlerin denetlenme ve yürütülmesini sağlamak amacıyla “meclis (parlamento)” denilen bir kurulun oluşturulması gerekirdi. III. Selim, buna benzer bir temsilciler meclisi yerine danışma kurulları ya da inceleme ve muhtıra hazırlama komisyonları biçiminde, birbirinden ayrı ve sürekli varlığı olmayan organlar oluşturma yolunu seçmişti. II. Mahmut ise reform dönemine gelindiğinde bu yönetime dönmüş; toplum güçlerini temsil edecek bir yasa kurulunun yolunu kapayarak yalnız danışma türünden meclisler oluşturmuştur (Berkes, 2018:144).

Osmanlı Türkiye’sinde modern anlamda demokratikleşme hareketlerinin başlangıcı, 3 Kasım 1839 tarihinde Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa öncülüğünde Osmanlı nazırları tarafından hazırlanıp ilan edilen “Tanzimat Fermanına (Gülhane Hatt-

ı Şerif)” kadar dayandırılabilir. Padişah Abdülmecit döneminde ilan edilen fermanla, azınlıklar konusunda gelebilecek dış müdahalelerin önüne geçmek ve Osmanlı hükümetinin liberal ve modern bir rejim kurabileceğini Avrupa’ya göstermek gibi nedenler etkili olmuştur (Lewis, 2015:149). Ayrıca dönemin en popüler siyasi fikirlerinden olan Osmanlıcılık siyaseti çerçevesinde din, mezhep ve etni site gözetmeksizin imparatorluk bünyesindeki tüm tebaanın haklarını koruyup güvence altına alan Tanzimat Fermanı, “kanun üstünlüğü ilkesi”ne dayanarak demokratik, laik ve hukuk devletinin zeminini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Tanzimat Fermanı, içeriğindeki yeniliklere rağmen geleneksel özellikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Fermanı önceki örneklerinden ayıran başlıca özelliklerden biri, “Bab-ı Âli” bürokratların düşüncesini ve tasarılarını yansıtması; daha doğrusu onlar tarafından kaleme alınmış olmasından ileri gelmektedir. Bu görüş ve tasarılar, liberal bir iktisadî anlayışın ve ona yönelik yeni bir yönetim modelinin gerçekleştirilmesi istemine dayanmaktadır. M. Reşit Paşa ve taraftarları, çağdaş Avrupa’nın devlet ve toplum sisteminden etkilendikleri için bu görüşe sahiptiler (Ortaylı, 1987:79). Mantıksal ve felsefi temelini Tanzimat’tan alan ve özellikle gayrimüslim vatandaşlara geniş haklar sağlayan 1856 Islahat Fermanı da bu anlayışın devamı olarak nitelendirilebilir.

Siyasi tarih bakımından Sened-i İttifak, yerel otorite olarak doğan ve giderek merkezi (Padişah) etkileyebilecek kadar büyük nüfuza ulaşan Ayanın devlet iktidarını kontrol altına alma girişimini ifade etmektedir. Tanzimat ise ona karşı Padişah’ın mutlak otoritesini savunarak merkezîyetçi devlet idaresinin, başka bir ifadeyle bürokrasinin işlere mutlak bir şekilde el koyması şeklinde yorumlanmaktadır (İnalçık, 1964:603). Nitekim hem Sened-i İttifak hem de Tanzimat Fermanı demokratik adımların temellerini oluşturma noktasında 1876 Kanun-i Esasî’ye yani Meşrutîyet’e giden yolda önemli adımlar olmuştur. Hatta bu olaylar yıllar sonra kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti’nin baş mimarı olan Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK’ü de etkilemiş ve fikirlerine ilham kaynağı olacak ve bu iki belgenin imzalanmasında başrol oynayan Osmanlı paşaları için “*Alemdar Mustafa Paşa’nın, biraz kültürü olsaydı Cumhuriyet’i ilan ederdi. Büyük Reşit Paşa’nın kültürü ile Alemdar Mustafa Paşa’nın kültürü birleşebilseydi, ben tarihe başka bir görevle girerdim*” diyecektir (Banoğlu, 1981:322).

Türkiye’de mutlakıyetçi idareye karşı ilk hürriyetçi başkaldırı, 1859 Kuleli Vakası’dır. O yıl Fedâiler Cemiyeti adıyla kurulan gizli bir grup Abdülmecit’i tahttan indirme planı yapmış ve gerekirse öldürülmesine karar verilmişti. Çok geçmeden planları ortaya çıkmış ve grubun liderleri tutuklanıp Limni ve Rodos adalarına sürgün edilmişlerdi (Türkmen, 2002:356-357). Birçok Avrupalı yazara göre başarısızlığa uğrayan bu plan, anayasal ve parlamenter yönetime giden yoldaki ilk girişim olmuştur (Lewis, 2015:207). Bu başkaldırının ayrıntıları pek açığa çıkmasa da kendinden sonraki monarşik idareye karşı hürriyet hareketlerinin tetikleyicisi olduğunu söyleyebiliriz.

Hürriyet kavramını şekillendirmiş olan en önemli somut gelişme, matbaanın Türkiye’ye gelişi ile birlikte iletişimin aldığı yeni şekildir. Matbaanın gelişinden sonra kitap, eski geleneğe göre “kişiden kişiye geçen bilgi” sürecinin yerine geçebildiği oranda eleştiri kurallarını anlatma kültürünü yerleştirmiştir. Bu düşünce biçimi Aydınlanma dönemi filozoflarının geliştirdikleri fikir ikliminin sonucu olduğu kadar, bu iklimin kendisini meydana getiren kitap kültürünün de bir sonucudur. Bu bağlamda, Şinasi’nin Osmanlı aydınına yönelik ilk kitle iletişim aracı olan Tasvir-i Efkar Gazetesi’ni kurmuş olmasının bir tesadüf eseri olmadığı görülmektedir (Mardin, 1997:85). İlerleyen süreç içerisinde buna benzer kitle iletişim araçlarının geniş yayılım göstererek Osmanlı aydınının şekillenmesinde ve gelişmesinde önemli rol üstlendiği açıktır.

Anayasa fikrinin oluşmasında ve yayılmasında 19. yüzyıl Osmanlı aydınının payı önemlidir. Aydınların siyasi alanda anayasal sistem ve meşruti yönetim isteği, Osmanlı bürokratlarının yeni Osmanlıcılık siyasetini gerçekleştirmek arzusu ve yabancı devletlerin müdahaleleri birleşerek, henüz yeni tahta çıkmış bulunan II. Abdülhamit’in 23 Aralık 1876 yılında modern anlamda Türk tarihinin ilk anayasası olarak kabul edilen Kanun-i Esasi’yi ilan etmesine neden olmuştur.

Kanun-i Esasi’nin ilanı (1876) ile başlayıp 1908 yılına kadar devam eden bu dönem, Osmanlı tarihinde “I. Meşrutiyet” olarak adlandırılmaktadır. 1876 Kanun-i Esasi vatandaşlara birtakım bireysel hak ve özgürlükler getirmiş, Meb’usân ve Ayan meclislerinden meydana gelen bir parlamento sistemi kurmuştur. Ancak bu anayasada Padişah’a hiç dokunulmadığı gibi çok geniş yetkiler de tanınmıştır. Kanun-i Esasi’ye göre Padişah; yasama meclislerini istediği zaman toplantıya çağırıp dağıtabilme, yürütme organının üyelerini istediği gibi atayabilme veya görevden uzaklaştırabilme yetkisine sahipti.

İlk Meb'usân Meclisi 19 Mart 1877'de toplanmıştı. İkinci bir meclis ise bir sonraki yıl toplantıya çağırılmış olmasına karşın 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) ve hükümetin ağır eleştirilerle uğraması gerekçe gösterilerek meclis süresiz olarak dağıtılmıştı (Karpas, 1996:36). Haklı gerekçeleri de olan bu kararla anayasal ve parlamenter sistem tecrübesi başladığı gibi bitmişti. Bunda, hiç şüphesiz Kanun-i Esasi'nin anayasa mantığına uymayan teknik eksiklik ve tutarsızlıkların da payı büyüktü. Çünkü padişaha *meclis kapatma* yetkisini vererek bir nevi kendi ölüm fermanını imzalamış ve bunun da faturasını ödemişti. Ancak modern anlamda Türkiye'nin ilk anayasası olarak kabul edilen Kanun-i Esasi'nin hazırlanmasındaki tecrübesizlikten doğan eksiklik ve tutarsızlıklar kesintiye uğramasına neden olsa da II. Meşrutiyet hatta Cumhuriyet rejimine giden süreçte önemli bir yapı taşı olduğunu da unutmamak gereklidir.

II. Abdülhamit'in Meclisi kapatması ve egemenliğin iplerini tamamen kendi eline alması, "İstibdat" olarak adlandırılan yeni bir dönemin yaşanmasını da beraberinde getirmişti. Bu dönemde dünyadaki siyasi eğilimlerin de etkisiyle özellikle Jön Türkler tarafından parlamenter sistemi ve anayasal yönetimi hâkim kılmak amacıyla hürriyet hareketlerinin büyük bir aşama kaydettiği görülmektedir. Hürriyet hareketlerine karşılık Padişahın otoriter ve baskıcı refleksiyle ortam iyice sertleşirmiş, sürgün ve tutuklama yolunun önü açılmıştı. II. Abdülhamit'in otoriter refleksle yaptığı bu uygulamalar bir anlamda doğal olarak karşılanabilir. Zira bu bir egemenlik mücadelesiydi; yani birinin zaferi diğerinin mağlubiyeti ile sonuçlanacaktı.

1906-1907 yıllarından sonra Jön Türklerin Rumeli'deki teşkilatlanmalarının hız kazandığı; bölgedeki Osmanlı subayları ve bir kısım sivil bürokratin de bu teşkilatlanmanın çekirdeğini oluşturduğu bilinmektedir. Aynı dönemde Bulgar bağımsızlık hareketinin oluşumunda önemli payı olan komiteler ve diğer Balkan uluslarının benzer örgütsel yapılanmaları da genç Türk subaylarına örnek teşkil etmiştir. Selanik'te "Osmanlı Hürriyet Cemiyeti" adında kurulan ve ileriki yıllarda sadrazam ve dahiliye nazırlığı görevlerinde bulunan Talat Bey'in de üyeleri arasında olduğu gizli bir örgüt, bu yapılanmaların ilk örneklerindendir. Diğer taraftan Suriye'de de "Vatan" adındaki bir başka örgüt, 1906 yılı sonlarına doğru faaliyetlerine başlamış, sonraları bu örgütün çekirdeği üzerine Mustafa Kemal'in de yer aldığı "Vatan ve Hürriyet Cemiyeti" kurulmuştur. Örgütün Yafa ve Kudüs'te kurulan kollarından sonra Mustafa Kemal, gizlice Rumeli'ye geçerek orada da cemiyetin kollarını kurma çalışmalarına girişmiştir.

II. Meşrutiyet'e giden süreçte, "Vatan ve Hürriyet Cemiyeti", Rumeli'deki örgütleri tek çatı altında birleştiren "Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti" ile bütünleşmiş ve bundan önce Dr. Bahaettin Şakir'in öncülüğündeki Paris'te bulunan "İttihat ve Terakki Cemiyeti" ile Selanik'teki "Hürriyet" grubu birleşmiştir. Böylece II. Meşrutiyet (23 Temmuz 1908)'te büyük payı olan ve İttihat ve Terakki" adıyla bilinen cemiyet, son şeklini almıştır. Bu birleşme Rumeli'deki eylemlerin şiddetini ve boyutlarını artırmış; özellikle Selanik grubunun ordu içerisinde geniş bir propaganda ve örgütlenme faaliyetlerine girişmesine zemin hazırlamıştır (Çavdar, 1999:84-85).

23 Temmuz 1908 tarihine kadar Osmanlı siyasal hayatında açık bir çoğulculuğun olmadığı anlaşılmaktadır. Bu tarihle birlikte Osmanlı Türkiye'si'nde ilk kez "Hürriyet'in İlanı" adıyla meşrutiyetçi bir yönetimin açılış töreni gerçekleşmiştir. Bu aynı zamanda çok partili sistemin de başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Yakın tarihimizde "İkinci Meşrutiyet" olarak anılan dönem (1908-1918), modern anlamda Türk siyasal hayatının demokratik gelişmelerinde ileri ve yürekli atılımlarla dolu olduğu bir dönemdir. Bu dönem II. Abdülhamit ile özdeşleşmiş bir istibdat rejimine son vermiş; Jön Türkleri ülkedeki tüm özgürlük mücadelesi verenler ile ortak bir amaçta buluşturmuş ve yönetimde iş başına getirmiştir. Kanun-i Esasi'de 1909'da yapılan ilk değişikliklerle kamu özgürlükleri noktasındaki yelpaze genişlemiş, baskılar kalkmış, toplanma ve dernek kurma hakkı tanınmıştır (Tunaya, 1988:3). Bu dönemden sonra Jön Türklerin siyasi hareketi haline gelen İttihat ve Terakki Fırkası, ülke yönetiminde daha çok söz sahibi olmuş ve nihayet siyasi erki de tamamen eline almıştır.

İttihat ve Terakki'nin amacı Batı tipinde parlamenter bir demokrasi rejimi kurmaktır. Bu bağlamda 1910 yılına kadar Osmanlı Meclisi'nin oldukça özgür çalıştığı söylenilebilir. Ancak sonraki süreçte ortaya çıkan refleks değişikliğinin en önemli nedeni ise azınlıkların milli bağımsızlık emelleri ile İttihat ve Terakki'nin milli siyasetini bağdaştırmanın imkânsızlığıdır. Öte yandan, Jön Türklerin tasarlamış oldukları liberal, çok partili siyasal hayat Osmanlı Devleti'nin yarı ilkel, iş bölümü ilerlememiş toplumsal yapısı içerisinde zaten kurulamazdı (Karpat, 1996:48). Bu dönemin liberal partilerine bakacak olursak, onların da aslında tipik birer kadro partileri olduğunu söyleyebiliriz. Hepsinin özünde "bu devlet nasıl kurtulur?" sorusu çerçevesinde temellenen bir devletçi anlayış hâkimdir. Asıl amaç, mevcut sistemi değiştirmekten çok korumaktır. Neredeyse tüm parti programlarının hemen başında

saltanata, hilafete, İslamiyet'e ve Osmanlılığa bağlılık yeminleri sıralaması bu düşüncenin bir göstergesidir (Kaştan, 2017:92).

Meşrutiyet rejiminin en hassas noktası ise yasama meclisi seçimleridir. Bu dönemde dört genel seçim (1908, 1912, 1914, 1919) ve ayrıca sonuçları itibarıyla üzerinde durulması gereken 1911 ara seçimi yapılmıştır. Bunlardan ilki olan 1908 Kasım ayı sonunda yapılan seçimlerde, İttihat ve Terakki rakipsiz bir konuma gelmiş ve Meb'usân Meclisi'ndeki koltuk sayısının büyük çoğunluğuna sahip olmuştur. Üç yıl sonra yapılan 1911 yılı seçimlerinde, yaklaşık bir ay önce kurulan "Hürriyet ve İtilaf Fırkası"nın adayı, İttihat ve Terakki'nin adayına karşı seçimi bir oy farkla kazanmıştır. Bunun üzerine, güçlü ve ılımlı bir çoğunluğun sağlanması yoluna giden İttihatçılar; Kanun-i Esasi'yi değiştirme istekleri çıkmaza girince, Meclis'i feshettirerek 1912'de yeni bir genel seçim yapılmasını sağlamışlardır. Türk demokrasi tarihine "sopalı ve dayaklı seçim" olarak geçen bu seçim, İttihat ve Terakki'nin zaferi ile sonuçlanmış ve Meclis'e oldukça az muhalif milletvekili girebilmiştir. 1914'de de yine İttihat ve Terakki çoğunluğu ile sonuçlanmıştır. 1919 yılında yapılan seçimlerde de İttihat ve Terakki'siz son Osmanlı parlamentosu oluşturulmuştur. (Tunaya, 1988: 5-6)

1910-1913 yılları arasında; ideolojik, kültürel ve sınıfsal farklılıklara dayalı demokratik bir çoğulculuk yaşanmıştır. II. Meşrutiyet dönemi; temel hak ve özgürlüklerin gelişmesi ve kullanılması, halka dayalı ve ona karşı sorumlu siyasal yönetim anlayışının yerleşmesi bakımından oldukça önemli bir dönem olmuştur (Yeşil, 2002:20). Ancak ülkeyi derinden etkileyerek parçalanmasına yol açan Balkan Savaşları (1912-1913) ve hemen ardından patlak veren I. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) sonuçları; gerçekleştirilmek istenen demokrasi hareketlerini gölgede bırakmıştır.

III. Selim dönemi ile başlayan ve özellikle de Tanzimat sonrası gündeme gelen yeni düzen çalışmaları, Türk İnkılabının temelini teşkil etmektedir. Zirâ Osmanlı dönemi reform hareketleri aynı zamanda Cumhuriyet Türkiye'sindeki inkılapların fikri altyapısını oluşturduğu gibi yapılmak istenen inkılapların da ilham kaynağı olmuştur. Başka bir ifadeyle Tanzimat sonrası reform hareketlerinin, Türk inkılâbı için deneyim kazanılan bir çeşit laboratuvar özelliği taşıdığını söyleyebiliriz.

I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Osmanlı Devleti'nin, Mondros Mütarekesini imzalaması ile ülkenin işgaline yasal zemin hazırlanmış ve arkasından işgal girişimlerine başlanmıştır. Mondros ile işgale başlayan emperyalist güçler, ardından da

Sevr Antlaşması'nı Osmanlı Devleti'ne dayatarak Türk Milletini esaret altına almak istemişlerdir. Ancak karakteri bağımsızlık üzerine kurulu olan Türk Milleti, bu sözde antlaşmayı yırtıp atmış, işgallere karşı yerel direniş güçleri oluşturarak bağımsızlık hareketinin fitilini ateşlemiştir. Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları da buna kayıtsız kalmamış; Karadeniz bölgesindeki asayiş sağlamak ve direniş gösteren grupların silah ve cephanelerini toplamak amacıyla 9. Ordu Müfettişliği görevi ile Samsun'a geçmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Samsun'dan itibaren silah arkadaşları ile üzerinde aylardır çalıştığı bağımsızlık mücadelesini ateşlemiş ve Milli Mücadele'yi başlatmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın 22 Haziran 1919'da sorumluluk alanındaki bütün askeri ve sivil makamlara gönderdiği genelgede yer alan "*Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır*" ifadelerinden Milli Mücadele'nin kazanılmasından sonra yeni Türk Devleti'nin yönetim şeklinin, millet iradesine dayalı olacağı sonucunu çıkarmak mümkündür. Nitekim Amasya Genelgesi'nden sonra başta Erzurum ve Sivas kongreleri olmak üzere halk temsilcilerinin katıldığı çok sayıda kongre gerçekleştirilmesi; Erzurum ve Sivas kongrelerinde seçilen Temsil Heyeti'nin TBMM açılıncaya kadar halk temsilcileri olarak karar alma yetkisine sahip olması; Osmanlı Meb'usân Meclisi'nin bir an önce açılması için büyük çaba gösterilmesi ve son olarak da Meb'usân Meclisi'nin kapatılması üzerine Ankara'da olağanüstü yetkilerle yeni bir meclisin açılması çalışmaları Mustafa Kemal Paşa'nın milli irade, katılım ve uzlaşma gibi demokratik değerlere verdiği önemin birer yansımasıdır (Turan, 2017:28).

Cumhuriyet döneminin ilk önemli demokrasi hareketi, hiç şüphesiz 23 Nisan 1920'de millet iradesini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıdır. Millet adına tüm yetkiler bu meclis etrafında toplanmıştır. TBMM'nin ilk demokratik icraatı ise "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesini getiren 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanununun hazırlanmasıdır. Dar kapsamlı bir Anayasa olsa da 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, 1876'daki (Kanun-i Esasi) ilk anayasa denemesinden sonra Türk tarihinin ikinci özgün anayasası olarak bilinmektedir (Doğan, 2001:182-183).

TBMM açıldığında henüz bir siyasi parti söz konusu değildi. Ancak mecliste Yeşil Ordu Grubu, İstiklal Grubu, Halk Zümresi, Tesanüd Grubu, Islahat Grubu vb. gruplar yer almaktaydı. Bu grupların şekillenmesinde bölge, şehir, Halife, Saltanat, tam istiklal, İttihat ve Terakki, Sosyalizm, Komünizm gibi fikirlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır. TBMM'ye II. Meşrutiyetin siyasi atmosferini taşıyan bu gruplar; kimi

memleket meselelerinde ortak kararlar almış, kimilerinde ise şiddetli tartışmalara sahne olan çok sesli bir ortam oluşturmuştur. 1920 yılında TBMM dışında daha çok Sovyet Rusya endeksli bazı siyasi partilerin kurulduğu görülmektedir. Bunlara; Amele Fırkası, Komünist Fırkası, Halk İştirakiyun Fırkası, Türkiye Zürre Fırkası ve Müstakil Sosyalist Fırkası gibi siyasi partiler örnek gösterilebilir (Kaştan, 2017:93). Sol düşüncüyü temsil eden bu partilerin büyük çoğunluğu ilk başta Anadolu bağımsızlık mücadelesini desteklemiş; fakat daha sonraları Ankara hükümeti ile ters düşmüşlerdir. Hükümetin gerçekleştirmiş olduğu politikalara karşı ağır eleştirilerde bulunmaları ve Cumhuriyet'in kurucu değerlerine karşı zararlı faaliyetlerde bulunarak Sovyet propagandası yapmaları bu partilerin kapatılmasını zorunlu kılmıştır.

1919-1922 yılları, Türk Milleti için zorluk ve imtihanlarla dolu yıllardı. Türk Milleti bu dönemde, emperyalizme karşı vermiş olduğu varlık-yokluk mücadelesi olan Milli Mücadele'yi zaferle taçlandırmıştır. Zafer sonrası, kurulacak yeni Türk Devleti'nin yönetim şeklinin belirlenmesi öncelikli mesele haline gelmiştir. Gerek Milli Mücadele'nin yöntem ve uygulamalarının her safhasında milli irâdenin esas alınması gerekse 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" maddesiyle doğrudan millet hâkimiyetinden bahsedilmesi; yeni Türk Devleti'nin yönetim şeklinin millet iradesine bağlı kalınacağı ve hâkimiyetin de Osmanlı'dan alınıp Türk Milletine verileceğinin sinyallerini vermişti. Ancak bunun gerçekleşmesinin önündeki en büyük engel de saltanat makamıydı ve ilk iş bu makamın ortadan kaldırılması gerekirdi. Saltanat meselesi, 1 Kasım 1922 günü meclise gelmiş; saltanat ve hilafet yanlısı birtakım çevrelerin itirazına karşın yapılan oylamada saltanatın ilgasına karar verilmişti. Tartışmalar sırasında Gazi Mustafa Kemal'in saltanat üzerine yapmış olduğu konuşma ise hatıralardan silinmeyecek şekildedir (Atatürk, 2017:534-535);

"Hâkimiyet ve saltanat hiç kimse tarafından, hiç kimseye ilim gereğidir diye, görüşme ve tartışmayla verilemez. Hâkimiyet, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanlı, zorla Türk Milletinin hâkimiyet ve saltanatına el koymuşlardır. Bu zorbalıklarını altı yüzyıldan beri sürdürmüşlerdir. Şimdi de Türk Milleti bu saldırganlara isyan ederek ve artık dur diyerek, hâkimiyet ve saltanatını kendi eline almış bulunuyor. Bu bir oldubittir. Söz konusu olan, millete saltanatını, hâkimiyetini bırakacak mıyız, bırakmayacağız mı meselesi değildir. Mesele, zaten oldubitti haline gelmiş olan bir gerçeği kanunla ifadeden ibarettir. Bu mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve

herkes meseleyi tabii olarak karşılasa, sanırım ki iyi olur. Aksi takdirde, yine gerçek usulüne uygun olarak ifade edilecektir. Fakat belki de bazı kafalar kesilecektir”.

Milli Mücadele’nin zaferle sonuçlanması ve Lozan Konferansı’nın başlaması üzerine Büyük Millet Meclisi, meclisin yenilenmesi için seçimlere gitme kararı aldı. 8 Nisan 1923’te “Dokuz Umde” ilan edilmiş, ardından da Müdafaa-i Hukuk Grubunca gösterilen adayların katıldığı seçimler sonucunda 11 Ağustos 1923 günü II. Büyük Millet Meclisi çalışmalarına başlamıştı (Gök, 2002:129). 9 Eylül 1923’te de Müdafaa-i Hukuk Grubu “Halk Fırkası” kurulmuştu. Partinin kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra 10 Kasım 1924’de de yeni düzen çalışmalarının simgesi haline gelen “Cumhuriyet” partinin adına eklenerek “Cumhuriyet Halk Fırkası” haline getirilmişti (Lewis, 2015:515). Böylece Batıda Fransız İhtilali’ne yön veren aydınlar tarafından şekillendirilen Cumhuriyet fikri; yeni Türk Devleti’nin oluşum sürecinde Gazi Mustafa Kemal ile hayat bulmuştur. Bu süreç, 23 Nisan 1920’de Büyük Millet Meclisi’nin açılmasıyla başlamış, saltanatın kaldırılmasıyla da “*yeni Türk Devleti’ne en uygun yönetim şekli olan*” Cumhuriyet rejimi hayata geçirilmiş, 29 Ekim 1923 günü saat 20:30’da TBMM’de milletvekillerinin “yaşasın cumhuriyet” tezahüratları ve alkışları arasında 158 oyla yaklaşık üç yıl önce doğan çocuğun adı konulmuştur (Aydın ve Aydın, 2016:307-308). Cumhuriyet rejiminin ilanı ile karakter ve yapısına en uygun yönetim şekline kavuşan Türk Milleti, yıllardır verdiği egemenlik ve demokrasi mücadelesinin meyvesini almıştır. Ayrıca özü itibarıyla halk egemenliğine dayalı bir yönetim biçimi olan Cumhuriyetin tesisi; Türk demokrasi tarihinin önemli bir dönüm noktası olması yanında ileriki süreçte Türk demokrasisinin gelişmesindeki en büyük dayanağı ve önkoşulu olduğunu da söyleyebiliriz.

TBMM tarafından Cumhuriyetin ilan edilmesi ve Lozan Barış Antlaşması’ndan sonra ortaya çıkan olumlu hava, 3 Mart 1924’te Halifeliğin kaldırılmasını gerekli kılmıştı. Yönetim anlayışını şekillendiren siyasal inkılaplardan sonra sıra Türk Milletinin siyasi, iktisadi ve kültürel ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni bir anayasanın hazırlanmasına gelmişti. Büyük oranda Fransa ve Polonya anayasalarından esinlenerek hazırlanan ve 20 Nisan 1924’te Meclis tarafından kabul edilen yeni anayasada milli hâkimiyet, tek meclis ve kuvvetler birliği ile meclisin üstünlüğü ilkesi temel esaslar olarak benimsenmişti. 1924 Anayasası’na göre; Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir, hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Türk Milleti TBMM aracılığı ile egemenlik hakkını kullanır, yasama yetkisi ve yürütme gücü TBMM’ye aittir. Meclis; kanun

koymak, değiştirmek, kaldırmak, devletlerle sözleşmeler yapmak, barış yapmak, savaş ilan etmek, devlet bütçesini incelemek, para basmak, genel ve özel af çıkarmak, idam kararlarını onaylamak gibi yasama görevlerini uhdesine almıştır. Yürütme görevi, Meclisin içinden seçilen hükümet tarafından yapılmaktadır (Gök, 2002:130).

1924 Anayasası ileride yapılan değişikliklerle uzun yıllar Türk Milletinin ihtiyaçlarına karşılık vermiş, 1961 Anayasası'na kadar da yürürlükte kalmıştır.

Saltanatın kaldırılması, Ankara'nın başkent oluşu, Cumhuriyetin ilanı ve Halifeliğin kaldırılmasından sonra derinleşen sorunlar, çok partili hayata geçiş sürecini de hızlandırmıştır. Cumhuriyet'in kurucu partisi olan ve iktidarı elinde bulunduran Cumhuriyet Halk Fırkasına alternatif olarak "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası" adında bir parti kurulmuştur. Fırkanın kurucuları arasında, Milli Mücadele'nin beyin takımı içerisinde yer alan ancak siyasal inkılâpların hayata geçirilişi sırasında Mustafa Kemal'le ters düşen Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Adnan Adıvar, Refet Bele ve Cafer Tayyar Eğilmez gibi önemli isimler yer almıştı. İkinci dönem mecliste de yer alarak Cumhuriyet Halk Fırkası içerisinde muhalefet görevini üstlenmişlerdi.

Parti, programında dikkati çeken en önemli husus; *"partinin sistemi liberalizm ve halkın hâkimiyetidir. Genel olarak hürriyetlere taraftardır. Din düşüncesi ve inançlara saygılıdır. İdari yönden, yerinden yönetimin gerçekleşmesine çalışacaktır"* ibaresiydi. Siyasî, idarî ve ekonomik alanda Halk Fırkasına göre daha liberal bir politikanın savunuculuğuna soyunmuşlardı. Buna karşın, uygulamada Halk Fırkasına göre daha gelenekçi ve yeni düzen çalışmalarına ve inkılapların doğal sonucu olan toplumsal dönüşümlere ise uzak duruyorlardı. Ancak her şeye rağmen dinci bir parti değildi. Çok partili siyasal hayatın ilk denemesi sayılan bu süreç; Parti programında yer alan *"Din düşüncesi ve inançlara saygılı olmak"* ve *"yerinden yönetim"* düşüncelerini kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışan ayrılıki fikirlerle irtica yanlılarının parti içerisinde yuvalanmaları ve şeyh Sait İsyanı'nın patlak vermesi gibi önemli nedenlerle kısa sürmüştü (Aydın ve Aydın, 2016:312-313).

1930'lu yılların başı, dünya siyasasında hareketli bir dönemdi. Bu dönemde Faşizmin ve Nasyonal Sosyalizm, yükselen değerleri olarak ön plana çıkarken totaliter ve otoriter rejimler birçok lkede rağbet görmeye başlamıştı. Totaliter ve otoriter rejimler, Avrupa'da Almanya ve İtalya'nın başını çektiği ülkelerde birer birer iktidara

gelmişlerdir. Hatta 1929 dünya ekonomik bunalımının da etkisiyle İngiltere ve ABD gibi demokrasinin beşiği olarak kabul edilen ülkelerde bile devletçi ve kısıtlayıcı önlemlere dönüldüğü gözlemlenmişti. Bu siyasi konjonktür içerisinde Mustafa Kemal Atatürk, çok partili siyasal hayat ve demokrasi isteğinden vazgeçmemiş; CHP'nin tek parti egemenliğine son vermek amacıyla 1930 yılında Ali Fethi Okyar'ı "Serbest Cumhuriyet Fırkası" adıyla bir parti kurması yönünde teşvik etmişti. Ayrıca kendi kız kardeşi Makbule Hanım başta olmak üzere Nuri Conker, Tahsin Uzer, Mehmet Emin Yurdakul, Ahmet Ağaoğlu gibi en güvendiği arkadaşlarının da bu partide yer almasını sağlamıştı (Ekinci, 2002a:562; Tabak, 2002:555).

Parti, 12 Ağustos 1930'da kurulmasından çok kısa bir süre sonra girdiği seçim yarışında başarılı olmuş; ancak belediye seçimleri sürecinde yaşanan olaylar, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası örneğinde olduğu gibi rejim karşıtlarının parti içerisinde yuvalanması ve CHP'nin SCF'ye yönelik ağır suçlamalar ikinci çok partili hayata geçiş deneyiminin de kısa sürmesine neden olmuştur. Parti 17 Kasım 1930'da kendini fesh etmiştir. Bu deneyimin başarısız olmasında, Cumhuriyet ve demokrasi kültürünün henüz özümsemediği ve dönemin Türk siyasasının çok partili hayata geçecek olgunluğa erişmemesi gibi nedenleri sıralamak mümkündür.

Tüm olumsuzluklara karşın demokratikleşme Türkiye'de ilk kez kadınların siyaset çabalarına ara verilmemişti. Nitekim Türkiye'de ilk kez kadınların siyaset sahnesinde yer alması, 1930 yılındaki belediye seçimlerinde oy vermeleri ve 1933'te muhtar seçilebilmeleriyle sağlanmıştı. Ancak Türk kadının siyasete gerçek anlamda katılımı ise Anayasa'da yapılan düzenleme ile 1934 yılında seçme ve seçilme hakkına sahip olması ve yaklaşık bir yıl sonra da yapılan seçimlerde milletvekili olarak Meclise girmeleridir. 1935'te yapılan seçimlerde V. Dönem TBMM'de 17 kadın milletvekili Meclis'te temsil hakkını elde etmişlerdi. Bir yıl sonra boşalan milletvekillikleri için yapılan ara seçimlerde de Çankırı'dan Hatice Özgener'in seçilmesi ile birlikte kadın milletvekili sayısı 18'e yükselmiştir (TÜİK, 2012:10).

Cumhuriyet yönetiminin en büyük kazanımlarında birisi olan Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesi, Türk demokrasisi açısından ileri ve önemli bir hareket olmuştur. Kendisini demokrasinin beşiği olarak gören ülkelere bile daha önce Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesi, üzerinde önemle durulması gereken bir siyasi kazanımdır.

1939-1945 yılları arasında yaşanan II. Dünya Savaşı, dünyadaki siyasi dengelerinin yeniden şekillenmesini de beraberinde getirmiştir. Avrupa’da faşizm mağlup edilmiş ve ABD’nin başını çektiği batı ülkelerinde demokrasinin; SSCB’nin oluşturduğu Sovyet bahçesinde ise totaliter bir yapının egemen olduğu iki kutuplu dünya düzeni meydana gelmiştir. Avrupa’daki faşist totaliter rejimlerinin yıkılması, demokrasinin gelişmesine geniş imkân tanımış ve dünyada demokrasi rüzgârları esmeye başlamıştır. Kuşkusuz Türkiye’de bu rüzgâra kayıtsız kalamamış; siyasal yapısı ve koşulları gereği Batı demokrasisi ile yakın ilişkiler kurmuştur. Söz konusu yakınlaşma, demokrasinin en önemli koşullarından biri olan ve başarısız girişimlere rağmen yıllardır hasretini çektiği çok partili siyasal hayata geçiş sürecine uygun bir zemin hazırlamıştır.

Cumhuriyet döneminin önemli girişimcilerinden olan Nuri Demirağ, 6 Haziran 1945’te yeni bir siyasi parti kurmak için başvurmuş, 22 Eylül 1945’te Türkiye’de çok partili siyasal hayata geçiş sürecindeki ilk muhalefet partisi olan Milli Kalkınma Partisini kurmak şerefini kazanmıştır. Milli Kalkınma Partisi’nin somut meseleler üzerinde ayrıntılı bir programı yoktu. Faaliyetleri kurucusunun kişisel düşünceleri ile sınırlıydı. Bu partinin siyasi mücadeledeki rolü çok sınırlı olmuştu. Ancak hükümet, bu partinin kurulmasına izin vermekle muhalefet partilerini fiilen kabul etmişti (Karpat, 1996:133). Bunu takip eden süreç içerisinde de yeni partiler siyasi arenadaki yerlerini alarak muhalefet görevini üstlenmeye başlamış ve bu doğrultuda, 1945 sonrası çok partili siyasal hayat girişiminde önemli bir safhaya geçilmiştir.

Çok partili hayata geçiş sürecinde, Türk siyasetinin adeta yazgısına yön veren olaylardan biri de TBMM’de Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Tasarısı görüşmelerinde yaşanmıştır. Tasarının, ilk görüşmesinin tamamlanmasından sadece iki gün sonra basında yeni bir parti kurulacağına ilişkin haberler dolaşmaya başlamıştı. Büyük toprak sahibi milletvekillerinin de destekleriyle Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından 7 Haziran 1945’te Türk siyasi literatürüne “Dörtlü Tahrir” olarak geçen önergelerini, CHP Meclis Grubu Başkanlığı’na sunmuşlardır (Koçak, 2010:313). Önerge, sözde demokratik açılımlar konusunda iktidara karşı yapılan bir ihtar niteliği taşımasına karşın gerçek anlamda büyük toprak sahiplerinin topraklarını kaybetme kaygısıyla başlattıkları parti içi muhalefetten başka bir şey değildi.

Dörtlü Tahrir’in verilmesinden beş ay sonra tahrir sahipleri Halk Partisi ile ilişkilerini kesmişlerdi. Bu arada, 1 Kasım 1945 günü Büyük Millet Meclisi açılış konuşmasında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, muhalefete cesaret verici bir konuşma

yapmış; ülkenin serbestlik ve emniyet içinde demokrasiye doğru ilerlediğini, en önemli eksikliğin ise iktidardaki partinin karşısında bir muhalefetin bulunmayışına vurgu yapmıştı. İnönü, demokrasinin yerleşebilmesi için ülke ihtiyaçlara uygun bir muhalefetin oluşabileceğinden ümitli olduğunu da eklemiştir. Ayrıca antidemokratik kanunların değiştirileceğini vaat etmiş ve muhalifleri açıkça ortaya çıkmaya çağırmıştır (Karpata, 1996:132). Bununla birlikte Konuşmasında ihiyatlı tutumunu da elden bırakmayan İnönü; Türkiye'nin demokrasi girişimlerinin Türk Milletinin karakterine, kültürüne ve ülkenin yapısına uygun olması gerektiğini de hatırlatmıştı. İsmet Paşa'nın bu aşamadaki düşüncesinin de Cumhuriyet Halk Partisi iktidarını sarsmayacak sınırlı bir demokrasi görüşü olduğunu söylemek mümkündür.

İnönü, her ne kadar sınırlı bir demokrasi görüşünü ileri sürse de 1945 sonrası çok partili siyasal hayata geçişin ve demokrasinin önünün açılması bakımından Türk siyaset tarihinde çok özel bir yere sahiptir. Tek partili dönemde, çok partili siyasal hayatın denemelerini bizzat tecrübe etmiş ve bu tecrübesi de onun ileride atacağı demokratik adımların en önemli belirleyicisi olmuştur. Onun Türk demokrasisindeki en önemli özelliğinin ise Cumhuriyet'in kurucu değerlerini koruyup, çok partili demokrasi anlayışıyla taçlandırarak geleceğin Türkiye'sine taşımasıdır.

“Dörtlü Takrir” olayından sonra Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılanlar, 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurmuşlardı. Parti, iki ay gibi kısa bir sürede 16 vilayet 36 kaza, birçok köy ve kasabada teşkilatlanmıştı. Demokrat Parti'nin hızlı bir şekilde teşkilatlanması ve halk tarafından benimsenmesi, Halk Partisi'ni ve bazı çevreleri telaşlandırmıştı. Hükümet, 1946 Eylül'ünde yapılması gereken belediye seçimlerini öne çekerek 1946 Mayısına almış; Demokrat Parti'nin daha fazla teşkilatlanmasına imkan tanımadan seçimi kazanmak istemişti. 10 Mayıs 1946'da yapılan Cumhuriyet Halk Partisi Kurultayı'nda konuşan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1947 yılında yapılacak olan milletvekili seçimlerinin de öne alınması teklifinde bulunmuş; ancak seçimlerin öne alınması, kamuoyunda hem İsmet Paşa'ya hem de Halk Partisi'ne karşı bir tepki yaratmıştı. Demokrat Parti ise olayı protesto ederek Belediye seçimlerine katılmama kararı almıştı (Gök, 2002:132-133).

1946'da protestoların gölgesinde milletvekilliği genel seçimleri yapılmış ve bu seçimle çok partili siyasal hayatın ilk sınavı verilmiştir. 1946 seçimleri, yöntem ve sonuçları itibariyle tartışmalarla geçse de Türk demokrasisi için bir milat olduğunu söylemek yanlış olmasa gerektir.

1946 seçimlerinin tartışmalarla geçmesinin en büyük nedeni seçimlerden önce çıkarılan 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunudur. Çıkarılan bu kanun ile *iki dereceli* olan seçim sistemi, *tek dereceli liste usulü çoğunluk sistemine* dönüştürülmüştür. 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde de çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Bu sisteme göre kullanılan oyların salt çoğunluğunu alan parti, o seçim bölgesindeki tüm milletvekillerini kazanmış sayılıyordu. Açık “oy-gizli sayım” yöntemi kullanılmış ve denetim adli birimler yerine idari birimlerce yapılmıştır (TÜİK, 2012:12).

Tek dereceli seçim sisteminin kabul edilmesinin ardından, Cemiyetler Kanununda sınıf temeline dayanan parti kurmaya imkân sağlayacak değişikliğe gidilmiş; demokratikleşme çabaları hız kazanmıştı. Ayrıca 1881 sayılı Matbuat Kanunu’nun 50. maddesi de değiştirilerek gazete ve dergilerin ancak mahkeme kararı ile kapatılabileceği kabul edilmişti (Ekinci, 2002b:728) .

Türkiye’nin çok partili hayata geçiş sürecindeki demokratik adımlardan biri de 12 Temmuz Beyannamesidir. Cumhurbaşkanı ve CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ile DP Genel Başkanı Celal Bayar arasında yaklaşık bir aylık süreçte görüşmeler gerçekleştirilmiş; görüşmelerin bir bölümüne dönemin başbakanı Recep Peker de katılmıştı. Görüşmelerde Celal Bayar ile İnönü arasında uzlaşma ortamı yaratılmasına karşın Recep Peker’in sertlik yanlısı bir tutum sergilemesi, İnönü’yü yol ayrımına getirmişti. Başbakanını feda etmekten kaçınmayan İnönü, 12 Temmuz Beyannamesi’ni yayınlamıştır.

12 Temmuz Beyannamesi ile siyasal partilerin Türk demokrasisinin vazgeçilmez unsurları olduğu tescil edilmişti. En önemlisi de iktidarın artık muhalefetin varlığına tahammül edebilmesini ve onunla bir arada yaşamayı öğrenmesini vurgulamasıydı. Beyanname bağlamında samimiyetini ifade etmek isteyen İnönü, Cumhurbaşkanı olarak doğu illerine gerçekleştireceği geziye Demokrat Parti milletvekillerinden birinin de katılmasını istemiş; iktidar-muhalefet ilişkilerinin gelişmesine katkı sağlamak istemişti. Nitekim DP de İnönü’nün çağrısına olumlu yaklaşmış ve DP Muğla Milletvekili Nuri Özsan’ın geziye katılımıyla 12 Temmuz Beyannamesi ruhuna uygun bir davranış sergilenmişti (Eroğul, 2003: 60-61). İnönü, gezi sırasında yaptığı her konuşmasında partiler arasındaki iyi ilişkilerin gerekliliğine vurgu yapmış; gittiği yerlerde Demokrat Parti il merkezlerini de ziyaret etmişti.

Sonuçları itibarıyla 12 Temmuz Beyannamesi, en çok DP'nin işine yaramış; bir yılı aşkın bir savaşımdan sonra artık iktidar tarafından tahammül edilen bir muhalefet olarak güçlenmeye başlamıştı. Kuşkusuz bu güçlenmenin getirdiği bazı sakıncalar da vardı. Parti içi muhalefeti temsil eden sesler yükselmeye başlamış; süreci güdümlü demokrasiye geçiş olarak nitelendiren ve Bayar'ı suçlayan bir görüş hâkim olmaya başlamıştı. Parti içinde güçlenen muhalefet süreç içerisinde ya partiden ihraç edilmiş ya da istifa ederek yeni bir parti oluşturmuşlardı (Çavdar, 1999:416). Yaşananlardan siyasetteki ılımlı havanın pek uzun sürmediği anlaşılmaktadır. Ancak tüm olumsuzluklara karşın Celal Bayar ve özellikle de Cumhurbaşkanı ve CHP Genel Başkanı sıfatıyla İsmet Paşa'nın atmış olduğu bu adım, Türk demokrasisi adına büyük bir cesaret örneği olarak hafızalarda yer etmiştir.

12 Temmuz Beyannamesi sürecinde Demokrat Parti'den istifa edenler veya ihraç edilenler, yeni bir parti kurma yoluna girişmiş ve 19 Temmuz 1948'de Millet Partisi'ni kurmuşlardır. Partinin kurucuları; Fevzi Çakmak, Enis Akaygen, Yusuf Hikmet Bayur, Kenan Öner, Mustafa Kentli, Osman Nuri Köni, Sadık Aldoğan ve Osman Bölükbaşı'ndan oluşmuştu. Parti programında, cumhuriyetçilik, liberallik, adalet ve milliyetçilik ilkelerine bağlı olduğu, dini kurumlara ve milli geleneklere saygı gösterileceği belirtiliyor; halk tarafından seçilen bir Ayan Meclisi'nin kurulacağı, seçimlerin adli denetim altında yapılacağı, asgari kazanç ve gelirlerden vergi alınmayacağı sözü veriliyordu (Çufalı, 2012:15).

1950 seçimleri yaklaşırken muhalefet kanadının güçlenmesi ve 1946 seçimlerinde uygulanan ve seçim sisteminden kaynaklanan sorunların bir daha yaşanmak istenmemesi, yeni bir seçim kanununu da gündeme getirmişti. Nihayetinde konu TBMM'ye taşınmış ve yapılan çalışmalar sonucunda, 16 Şubat 1950'de Meclis Genel Kurulu'nda Millet Partisi'nin olumsuz oy kullanmasına karşın Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti milletvekillerinin oylarıyla yeni seçim kanunu kabul edilmişti. Kanun; “gizli oy-açık sayım” ve yargı denetimi getiriyordu. Seçim, Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan Yüksek Seçim Kurulunun kontrolü altında yapılacaktı. Siyasi partilerin sandık başında gözlemci bulundurmalarına imkân tanıyordu. (Demir, 2013:153). Kanunun en dikkat çekici noktası, gizli oy-açık sayım ilkesinin getirilmiş olmasıydı. Çünkü 1946 seçimlerinde yaşanan tartışmaların temel nedeni, açık oy-gizli sayım ilkesinin uygulanmasından ileri gelmekteydi. 1950 yılındaki Seçim Kanununda yer alan gizli oy-açık sayım ilkesi, seçimlerde yaşanabilecek bu gibi şüpheleri de

ortadan kaldırması bakımından önemli bir değişiklik olmuştur. Ancak çoğunluk sistemine dokunulmadığı görülmektedir. 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde uygulanan bu sistemin, halk temsiliyeti anlamında büyük sorunlara yol açtığını söyleyebiliriz.

14 Mayıs 1950’de yapılan milletvekili genel seçimleri, muhalefetin şaşırtıcı zaferiyle sonuçlanmıştı. 27 yıldır ülkeyi yöneten Cumhuriyet Halk Partisi, gizli oy ve açık sayım ilkesinin uygulandığı bir seçimde, yaklaşık 4 yıl önce kurulmuş olan Demokrat Parti’ye iktidarı bırakmak zorunda kalmıştı (Lewis, 2007:9). 8.905.743 kayıtlı seçmenden % 89,3’ü katılım sağlayarak yeni meclisi oluşturduğu seçimler şu şekilde sonuçlanmıştır;

Parti Adı	Aldığı Oy Sayısı	Aldığı Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Demokrat Parti	4.391.694	%55,2	416
Cumhuriyet Halk Partisi	3.148.626	%39,6	69
Millet Partisi	368.537	%4,6	1
Bağımsızlar	44.537	%0,6	1

Tablo 1: 1950 Milletvekili Genel Seçimleri (www.ysk.gov.tr)

Beyaz devrim olarak adlandırılan Demokrat Parti dönemi, büyük umutlarla başlamıştı. TBMM tarafından Cumhurbaşkanı seçilen Celal Bayar, Demokrat Parti Genel Başkanlığından istifa etmiş yerine anı zamanda başbakan olan Adnan Menderes getirilmişti. Refik Koraltan TBMM Başkanı seçilmiş, Fuat Köprülü ise Dışişleri Bakanlığına getirilmişti. Demokrat Parti muhalefetteyken ülkeyi demokratikleştirme sözleri veriyor, hatta bu sözlerin arasında grev hakkı bile bulunuyordu. Ne var ki Demokrat Parti de büyüklük hastalığına yakalanmış, iktidara geldikten kısa bir süre sonra verdiği sözler unutmuştu. Siyasette artık roller değişmiş, Demokrat Parti’nin muhalefetteyken eleştirdiklerini şimdi de Cumhuriyet Halk Partisi eleştiriyordu.

Demokrat Parti, iktidara geldikten sonra bütün gücünü ekonomik kalkınmaya verdi. Zaten o dönemki koşullar da bu kalkınmaya elverişli bir ortam sağlamaktaydı. 1950’de patlak veren Kore Savaşı, dünyada birtakım hammaddelerin ve tarımsal ürünlerin fiyatlarının yükselmesine neden olmuştu. Dünyada yaşanan bu ekonomik daralmaya rağmen Türkiye’de sayıları gittikçe artan traktör ve diğer tarım aletleri sayesinde tarım üretiminde önemli artışlar yaşanmıştı. Ekonomik alanda yaşanan bu gelişmeler, Demokrat Parti’ye iktidarının ilk yıllarında büyük prestij kazandırmış, seçimlere giden süreçte elini güçlendiren en önemli argümanlardan birisi olmuştur.

Ekonomide yaşanan olumlu gelişmelere karşın iç politikada ciddi bir çekişme yaşanmakta idi. Demokrat Parti iktidarı, 1954 Milletvekili Genel Seçimleri yaklaşırken ülkedeki siyasi ortam üzerindeki denetimlerini sıkılaştırmaya başladı. 16 Temmuz’da Parti Meclis Grubu olağanüstü toplanıp hükümetten; adli, siyasi ve toplumsal düzeni korumak adına kanun tasarıları hazırlamasını istedi. Bu tasarılar Meclis tatile girmeden önce sunulacak ve tartışılıp kararlaştırılincaya kadar Meclis oturumlarına devam edilecekti. Bu bağlamda üniversite profesörlerinin siyaset yapmasını yasaklayan Üniversiteler Kanunundaki değişiklik ile Vicdan Özgürlüğünü Koruma Kanunu 23 Temmuz’da TBMM’den geçti ve Meclis tatile girmişti. Birkaç gün sonra Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Kasım Gülek, bu kanunları dolaylı yollarla seçim kazanmak için tasarlanan anti-demokratik önlemler olarak kınamakla yetinmişti (Ahmad, 2010:73). Bu siyasi ortam içerisinde 1954 seçimlerine gidilmiş ve Demokrat Parti, büyük zaferle çıkarak Mecliste ezici bir çoğunluk elde etmişti. Ancak bu başarıda çoğulcu sistemin adaletsiz temsil mantığının da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Tablo 1’de de görüleceği gibi 1954 seçimlerinde elde edilen oy oranları ile çıkartılan milletvekilli sayısı arasındaki devasa fark bunun en önemli göstergesidir.

Parti Adı	Aldığı Oy Sayısı	Aldığı Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Demokrat Parti	5.313.659	%58,4	503
Cumhuriyet Halk Partisi	3.193.471	%35,1	31
Cumhuriyetçi Millet Partisi	480.249	%5,3	5
Bağımsızlar	56.393	%0,6	2

Tablo 2: 1954 Milletvekili Genel Seçimleri (www.ysk.gov.tr)

Meclisteki ezici çoğunluğu sağlayarak aşırı güçlenen iktidarlarda görülen büyüklük hastalığı Demokrat Parti’yi de gittikçe esir almaya başlamıştı. Bunun en somut örneğini, seçimlerden hemen sonra seçim sonuçlarına göre “çoğunluk sağlayamadığı” illere yönelik başlatılan cezalandırma operasyonlarında görmek mümkündür. Bunlardan ilki, Millet Partisi Genel Başkanı ve Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı’nın memleketi olan Kırşehir’in il statüsünden çıkarılarak ilçe statüsüne düşürülmesi olayıdır. Diğeri ise 1954 sonlarına doğru Cumhuriyet Halk Partisi’nin Genel Başkanı ve Malatya Milletvekili İsmet İnönü’nün memleketi Malatya’dan Adıyaman’ın ayrılarak il yapılmasıdır. Adeta Türk demokrasisinin yüz karası olarak nitelendireceğimiz bu gibi uygulamaların ilerleyen süreç içerisinde de izlendiği görülmektedir.

Demokrat Parti IV. Büyük Kongre hazırlıklarının yoğunlaştığı günlerde, siyasi gündemi meşgul eden ve büyük tartışmalara yol açan en önemli olaylardan biri de Demokrat Partili 11 milletvekilinin TBMM'ye "ispat hakkı" konusunu gündeme getirmesiyle yaşanmıştır. Basına "ispat hakkı" tanınmasını, böylelikle yayın organlarının kolayca sansür edilmesinin önünü açan bu girişime karşı olan Demokrat Parti içerisinde de çok sayıda milletvekili vardı. Ancak Demokrat Parti, bu milletvekillerinin bir kısmını partiden ihraç etmiş; geriye kalanlar da Parti'den istifa ederek 20 Aralık 1955'te Hürriyet Partisini kurmuşlardı. Ancak genel başkanlığını Fevzi Lütüf Karaosmanoğlu'nun yaptığı Hürriyet Partisi, hiçbir zaman düzenli ve akılcı bir çalışma ortamı oluşturamamıştı. Parti'nin elle tutulur bir çalışma programı yoktu. Parti'nin ileri gelenleri gece geç saatlere kadar toplantılar yapıyor; fakat bu toplantılarda Parti'nin gelişmesiyle ilgili herhangi bir karar alamıyorlardı. Üstelik toplantılarında gizli kalması gereken bazı konuşmalar, ertesi gün Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Parti Genel Merkezi koridorlarına çoktan ulaşmış oluyordu. Parti kurucuları ve yönetim kurulu üyeleri kendi seçim bölgeleri dışında başka yerlerle ilgilenmiyor; yurt gezileri düzenlemiyorlardı. Hürriyet Partisi, sayı itibarıyla bir dönem Cumhuriyet Halk Partisinin milletvekili sayısını geçip ana muhalefet partisi olduysa da muhalefetini meclis dışına taşıyamadı (Yücel, 2002:840-841).

Demokrat Parti, 1957 yılına gelindiğinde artan muhalefet nedeniyle güç kaybetmeye başlamış ve sonuçları 1957 milletvekili genel seçimlerinde kendini göstermişti. Seçmen, ülkeyi yönetme yetkisini tekrar Demokrat Parti'ye vermiş; ancak muhalefet partilerinin kazandığı güç ve elde ettikleri oy oranları üzerinden DP'ye verdiği mesaj da dikkatlerden kaçmamıştır. 1957 seçimlerinde alınan sonuçlar şu şekildedir;

Parti Adı	Aldığı Oy Sayısı	Aldığı Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Demokrat Parti	4.497.811	%48,6	424
Cumhuriyet Halk Partisi	3.825.267	%41,4	178
Cumhuriyetçi Millet Partisi	604.087	%6,5	4
Hürriyet Partisi	321.471	%3,5	4

Tablo 3: 1957 Milletvekili Genel Seçimleri (www.ysk.gov.tr)

Tablo 2'de de görüldüğü gibi Mecliste daha güçlü bir ana muhalefet görevi verilen Cumhuriyet Halk Partisi ile iktidar görevi verilen Demokrat Parti arasındaki

makas, %7'ye (bazı kaynaklarda ise % 6) kadar daralmıştır. Diğer muhalefet partilerinin oy oranları ile birleştirildiğinde ise muhalefetin % 51'in üzerinde bir oy oranına sahip olduğu görülmektedir. Ancak muhalefetin oy oranlarının iktidardan yüksek olmasına karşın Meclisteki temsil oranları noktasında aynı şeyi söylemek söz konusu değildir. Bu da çoğunluk sisteminin adaletsiz temsiliyet paylaşımından kaynaklanmaktaydı.

Türkiye 1958 yılında ağır bir ekonomik bunalımla karşı karşıya kalmıştı. Hükümet, bunalımdan kurtulmanın çözümü için IMF ve Dünya Bankası'nın kapısını çalmış ve gerekli mali kaynak karşılığında bu kurumların dayatmasını kabul etmek zorunda kalmıştı. Açıkçası dönemin ekonomik şartları düşünüldüğünde başka türlü dış borç alma imkânı da yoktu. 4 Ağustos 1958'de istikrar önlemleri alınmış ve Dolar, Türk lirası karşısında 2,80 TL'den 9 TL'ye yükseltilmişti. Milli Korunma Kanunu uygulamaları fiilen durdurulmuş, enflasyonu önleyebilmek için kamu kuruluşlarının ürünlerine zam yapılmaya başlanmıştır. İlk başta devlet işletmelerini özel sektöre devretmeyi düşünen Demokrat Parti; özel sektörün devlet işletmelerini almak ya da kendi yatırımlarını gerçekleştirmekteki gevşekliği karşısında bu kararından vazgeçerek yaptığı yatırımlara devam etmiş ve kamu sektörünü genişletmişti. Özel sektörün sanayi yatırımları da zamanla artmaya başlamıştı. Kurulan sanayi kolları genellikle ihtiyaç duyulan ithal ürünlere alternatifler geliştirmeye yönelik bir işleyiş amaçlıyordu. Örneğin, döviz kıtlığı yüzünden musluk, akü, kalorifer gibi mallar ithal edilemeyince, söz konusu talebin yerli üretimle karşılanması planlanmıştı (Akşin, 2007:286). Yine de yerli ve milli sanayi hamleleri sınırlı kalmış, ekonomik kriz de giderek derinleşip iktidarı zor duruma düşürmüştür.

1957-1960 yılları arasındaki dönem Demokrat Parti iktidarı için sonun başlangıcı olmuş ve yoğun siyasi tartışmalara sahne olmuştur. İktidar-muhalefet ilişkilerinde "Milli Muhalefet Cephesi"ne karşı Demokrat Parti iktidarının oluşturduğu "Vatan Cephesi" arasındaki kavgalar siyasî ortamı iyice gerginleştirmişti. Sonuçta Uşak (30 Nisan 1959), Geyikli (11 Eylül 1959) ve Yeşilhisar olayları gibi ana muhalefet partisini doğrudan hedef alan olayların yaşanması da kaçınılmaz olmuştu. Ayrıca siyasi sorunların kaynağı olarak görülen basın ve muhalefeti etkisiz hale getirmek amacıyla soruşturma ve yargı yetkileriyle donatılmış Tahkikat Komisyonunun kurulması, siyasi krizi daha da derinleştirmişti. Beyaz Devrim ile başlayan DP dönemi; Türk Silahlı Kuvvetlerinin, 27 Mayıs 1960 tarihinde ülke yönetimine el koymasıyla son bulmuştur (Albayrak, 2002:874).

Askeri müdahalenin ardından uzun bir mahkeme süreci yaşanmış ve yargılananlardan 123'ü serbest bırakılmış; 31 kişi müebbet hapis cezasına çarptırılırken 418 kişi değişik hapis cezalarıyla cezalandırılmışlardı. Yargılamalardan çıkan en ağır karar ise 15 kişi hakkında idam cezasının verilmesi idi. Daha sonra alınan bir kararla idam cezası alanların büyük çoğunluğu müebbet hapse çevrilmişti. Haklarında idam kararı verilen ve indirim yapılmayan 4 kişiden Celal Bayar'ın cezası da yaş haddinden dolayı müebbet hapse çevrilmiş; ne yazık ki Başbakan Adnan Menderes, Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın idam kararları onaylanmıştı. Alınan karar gereği 16 ve 17 Eylül 1961 tarihlerinde idam cezaları infaz edilmiştir (Lewis, 2007:15).

Demokrat Parti iktidarının son dönemlerine doğru zaman zaman demokrasiye ve hukuka aykırı kararları bulunsa da millet iradesiyle iktidara gelmiş bir partinin ve onun yöneticilerinin böyle bir muameleye maruz bırakılması, Türk demokrasisi adına kabul edilemez bir cinayettir. Ayrıca darbeyi gerçekleştiren subayların bu eylemi demokrasi adına yaptıklarını dile getirseler de yapılan eylem sonucunda hem Türk Milletinin iradesi hiçe sayılmış hem de 1961'de yapılması düşünülen genel seçimlerde millet iradesiyle gerçekleşebilecek iktidar değişikliği ihtimalinin de önüne geçilmiştir. Zirâ Demokrat Parti, uzun yıllar iktidarda kalmanın getirdiği yıpranma nedeniyle ciddi anlamda kan kaybetmiş, kuruluş aşamasında açıkladığı demokratik ilkeleri ile çelişir hale gelmişti. Bu yüzden kendi bünyesinden doğan Hürriyet Partisi de 1958'de teşkilatları ile birlikte Cumhuriyet Halk Partisi'ne katılmıştı. Sonuç itibarıyla muhalefet saflarının her geçen gün güçlenmesine karşın Demokrat Parti'de kaçınılmaz son yaşanmaya başlamıştı. Dolayısıyla müdahaleye gerek duyulmaksızın kendi siyasi mecrasında gerçekleştirilecek olan 1961 genel seçimlerinde milli irade tecelli edebilir ve bir iktidar değişikliği söz konusu olabilirdi. Milli iradenin tecellisiyle gerçekleşecek bir senaryoda Türkiye; demokratik anlamda çok önemli bir siyasi eşiği geçip ileri bir seviyeye ulaşma fırsatı yakalayabilirdi. Ancak 1960 askeri darbesi, Türk Milletinin iradesini hiçe saydığı gibi Türk demokrasisinin de bu fırsattan yararlanması sürecini uzatmıştır.

2.1.1.3. Demokrasinin İlkeleri

2.1.1.3.1. Siyasi Partiler

Modern demokrasilerin ortaya çıkmasındaki en önemli araçlardan biri siyasi partilerdir. Hatta demokrasiyi meydana getiren en önemli olgunun siyasi partiler olduğu söylenir. Bugün siyasi partiler olmaksızın bir demokratik sistem düşünmek olanaksızdır. Çünkü siyasi partiler, halkın siyasete katılımının araçları oldukları kadar, çoğulcu siyasetin de temel unsurları; hatta güvenceleridir. Siyasal partilerin araç olma özelliği, modern demokrasilerde toplumsal ve fikri çoğunluğun partiler yoluyla siyasal alana yansıtılmasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan siyasi partilerin, çoğunluğun güvencesi oldukları söylenilebilir. Çünkü siyasi partiler, meşru sayıldıkları ve çalışmalarını özgürce yaptıkları oranda toplumdaki farklı çıkar, eğilim ve düşüncelerin bastırılması zorlaşır (Erdoğan, 2001:248-249). Böyle bir ortamın da farklılıkları zenginlik olarak gören demokrasiye daha geniş bir hayat sahası sağlayacağını söyleyebiliriz.

2.1.1.3.2. Seçimler ve Seçim Sistemleri

Özgürlük ve adalet değerlerinin ön planda tutulduğu bir seçim sisteminde siyasi partilerin başarısı; kazandıkları ve sürdürebildikleri seçmen desteğinin ölçüsüne bağlıdır. Yani siyasi partiler, programlarını oluştururken ve adaylarını tespit ederken halk ile daima temas halinde olmaları gerekmektedir. Partiler, bu teması sağlayamazlarsa seçmenlerini diğer partilere kaptırırlar veya yeni siyasi partilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlarlar. Halkın istekleri ve beklentileri, siyasi partiler aracılığıyla hükümette karşılık bulmaktadır. Siyasi partiler bu rolü, ancak seçim yarışının adil bir şekilde yapıldığı ve bazı partilerin diğerlerinin sahip olamadığı kamu gücü ve kaynaklarına ulaşma ayrıcalığına kendisinin de sahip olmadığı ölçüde yerine getirilebilirler. Özellikle de iktidar partileri açısından hükümet faaliyetleri ile parti faaliyetleri arasında açık bir ayrım olmalıdır (Beetham ve Boyle, 1998:10-11). Aksi takdirde özgür ve adil bir seçimden bahsedilemez. Çünkü iktidarda bulunan siyasi parti bu sayede, devletin gücünü ve kaynaklarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanma fırsatı elde edecektir. Böyle bir ortamın da hem halkın gerçek iradesinin sandığa yansıtmasına engel teşkil ettiğini hem de seçim güvenliğinin tehlikeye girmesinin önün açtığını geçmiş tecrübeler göstermiştir.

Demokratik rejimlerde yapılan seçimlerde, birbirinden farklı seçim sistemlerinin uygulandığı görülmektedir. Bulunduğu ülkenin siyasal ve idari yapısına göre farklılık gösteren seçim sistemlerinden özellikle ülkemizde uygulananları ise şunlardır (TÜİK, 2012:14-16);

2.1.1.3.2.1. Çoğunluk Sistemi: Bu sisteme göre bir seçim bölgesinde kullanılan geçerli oyların salt çoğunluğuna sahip olan siyasi parti o seçim bölgesindeki tüm milletvekilliklerini kazanmaktadır. Bu seçim sisteminde seçmenlere, siyasi parti ve bağımsız adayların isimlerinin bulunduğu bir liste verilmekte ve seçmen istediği adaya oy kullanabilmektedir. 1946-1960 yılları arasında ülkemizde yapılan seçimlerde de bu sistem uygulanmıştır.

2.1.1.3.2.2. Nispi Temsil Sistemi: Siyasi partilerin çıkaracakları milletvekili sayısı, aldıkları oy oranına göre belirlenmektedir. Seçim bölgesindeki seçmenler tarafından kullanılan oy oranları nispetinde temsil edecek milletvekili sayısına bölünerek paylaşım yapılmaktadır. Ülkemizde 1946-1960 yılları arasında seçimlerde uygulanan çoğunluk sisteminden kaynaklanan sıkıntılardan dolayı 1961 yılından sonra nispi temsil sistemine geçilmiştir. Çeşitli biçimleri bulunmaktadır. Bunlar;

2.1.1.3.2.3. Ulusal Artık (Milli Bakiye) Sistemi: Bir seçim bölgesinde kullanılan geçerli oyların toplamı, o seçim bölgesinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünerek, seçim sayısı adı verilen bir sayı elde edilir. Elde edilen seçim sayısının, o seçim bölgesinde seçime katılan siyasi partilerin aldıkları geçerli oy sayısına bölünmesi yoluyla siyasi partilerin o seçim bölgesinden çıkaracağı milletvekili sayısı hesaplanır. Hesaplama sonrası tüm seçim bölgelerinde siyasi partilerden artan geçerli oylar, milli seçim bölgesi içinde toplanır. Elde edilen bu toplam, ilk hesaplamada seçim çevrelerine bölüştürülemeyen milletvekili sayısına bölünerek milli seçim sayısı hesaplanır. Daha sonra her siyasi partinin milli seçim bölgesi içinde bulunan geçerli oy sayısının, milli seçim sayısına bölünmesi yoluyla da artan milletvekilliklerinin siyasi partilere dağıtımı yapılır. Bu işlem sonucunda da artan milletvekillikleri olursa, bu milletvekillikleri artık geçerli oyların, büyüklük sırasına göre siyasi partiler arasında paylaştırılır. Son milletvekilliğinin dağıtımında, siyasi partilerin artık geçerli oy sayıları birbirine eşit ise geçerli oyların en çoğunu alan siyasi parti öncelikli tercih edilir. Ülkemizde sadece 1965 seçimlerinde uygulanan bu sistem, en küçük partilere kadar temsil hakkı vermesinden kaynaklanan hükümet kurma sürecindeki sıkıntılardan dolayı terk edilmiştir.

2.1.1.3.2.4. D'hondt Sistemi: Bu seçim sisteminde, seçim kanununda belirtilenlere göre barajı aşan siyasi parti ve bağımsız adayların, seçim bölgesinde aldıkları geçerli oy (gümrük kapılarından yansıyan oylar dahil) önce bire, sonra ikiye ve bu sırayı takip ederek seçim bölgesinin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşınca kadar bölünür. Elde edilen sonuçlar, siyasi parti ve bağımsız aday farkı gözetilmeksizin, büyükten küçüğe dizilir. Büyüklük sırasına göre, seçim bölgesinin çıkaracağı milletvekillikleri, siyasi parti ve bağımsız adaylara dağıtılır. Bu sistem, 1965 seçimlerinden sonra milli bakiye sisteminin terk edilmesi birlikte ülkemizde halen uygulanmakta olan seçim sistemidir.

2.1.1.3.3. Çoğulculuk

Vatandaşlar kendi çıkarları doğrultusunda toplumu, ekonomiyi ve siyaseti etkilemek için çeşitli özerk hareketler, birlikler, partiler ve dernekler halinde örgütlenirler. Bu anlamda çoğulculuk, modern siyaset biliminde daha çok, çok üyeli olarak örgütlenmiş tekelci bir anlayışa dayanmayan irade oluşum şekillerini ve siyasal düzenlerini nitelemek üzere deneysel ve düzgüsel bir kavram olarak anlaşılmaktadır. Örneğin otoriter veya totaliter siyasal sistemler gibi tek bir gücün egemen olduğu düzenler ve katı sınıflı toplumlar gibi ikili egemenlik şekilleri bunun karşıtıdır. Saf çoğunlukta siyasal iktidar; hukuk, kurumsal kontroller ve yürütme ile ilgili kurumsal dengeler aracılığıyla sınırlandırılmıştır. Çoğunlukta vatandaşlar ve örgütlenmiş çıkarlar, büyük ölçüde özerkliklerini sürdürürler ve bu durum, prensip olarak farklı çıkarlar arasında uzlaşmanın oluşmasını sağladığı gibi çatışmanın yaygınlaşmasına da açıktır (Schmidt, 2002:147).

2.1.1.3.4. Çoğunluğun Yönetimi

Demokrasi, her şeyden önce bir çeşit hükümet ve idare sistemidir. Bu noktadan hareketle, bir memleket halkının çoğunlukla, çoğunluğun da liyakatli ve seçkinlerle temsili esasına dayandığı söylenilebilir. Her yönüyle oligarşiler, daima azınlığın yani bir sınıf veya zümrenin görüş ve çıkarlarına dayanan tekelci bir sistemi meydana getirmektedir. Demokrasi ise tam tersine geniş halk kitleleri içinden çıkan anonim bir çoğunluğun fikir ve düşünceleri üzerinden yürümeyi ve bu yolla halkın gerçek çıkarlarını gerçekleştirmeyi hedef alır. Bu hedefe ulaşabilmek için de tabandan tavana

kadar bütün hükümet ve idare hizmetlerinde her çeşit adamcılık, ayrıcalık ve tekellecilik fikrinin kökünden soyutlanması gerekmektedir (Başgil, 2006:34).

2.1.1.3.5. Siyasal Eşitlik

Demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından birisi de eşitlik ilkesidir. Ancak eşitlikten kasıt da herkesin her yönden eşit olması değildir. Burada kastedilen eşitlik, devletin dolayısıyla siyasi iktidarın vatandaşlara verdiği hizmetlerde, kanunlar önünde vatandaşların eşitliğidir. Yani devletin, vatandaşlara hizmet verirken ya da kanunlar vatandaşlara uygulanırken vatandaşlar arasında dil, din, ırk, felsefi inanç, eğitim, yaş, cinsiyet, siyasi ve ideolojik görüş farkı gözetmeksizin herkese eşit olarak yaklaşması gerekmektedir. (Demir, 2010:601-602). Öte yandan farklı olanları eşit yapma zorlaması da bir adaletsizlik biçimidir. Herkesi her şeyde eşitlemek, her şeyde eşitsizliği kabul etme gibi ayrıcalıklı bir durum yaratma girişimidir (Sartori,1996:388). Burada ifade edilen nokta, insanların doğuştan sahip oldukları değerlerde değil, sonradan bir emek yoluyla kazandıkları değerlerdeki eşitliğidir. Örneğin 500.000 nüfusa sahip bir yerleşim yeri ile 100.000 nüfusa sahip bir yerleşim yerine eşit miktarda ödeneğin sağlanmaması gibi. 500.000 olan yerleşim yerinde daha çok kişi yaşadığı ve dolayısıyla daha çok vergi verdiği için doğal olarak hizmetin de 100.000 nüfuslu yerleşim yerine göre daha çok verilmesi gerekir. Ancak buradaki eşitlik ile adalet arasındaki ince çizgi ise bir şeye değeri ölçüsünde yaklaşmaktır. Aksi halde eşit olunmak istenirken adaletsizliğe yol açılabilir.

2.1.1.3.6. Hukukun Üstünlüğü

Hukukun üstünlüğünün egemen kılındığı demokratik rejimlerde, kamu otoriteleri dolayısıyla siyasal iktidar tarafından gerçekleştirilecek olası insan hakları ihlallerinin önüne geçilebilir ya da sınırlı düzeyde kalır. Çünkü demokratik rejimlerde hukuku meydana getiren güç, toplumun kendisidir. Toplumun meydana getirdiği bu hukuk düzeni de evrensel ilke ve değerlerle uyumluluk arz etmektedir. Toplumun düşünce ve davranışlarından oluşan, evrensel ilke ve değerlerle de uyumlu olan bir hukuk düzenine bireyler yanında devletin de bağlı kalması, devlet-birey arasındaki kamusal düzenin sağlıklı bir şekilde işleyişini sağlaması bakımından önemlidir. Ayrıca, böyle bir hukuk düzeninde bireyler devlete karşı korunmuş olacağından, üstün otoritenin birey haklarını ihlal etmesinin de önüne geçilecektir (Koçoğlu, 2008:59).

2.1.1.3.7. Azınlık Haklarına Saygı

Demokrasi çoğunluk yönetimidir. Ancak bu, azınlığın çoğunluk tarafından yok sayılacağı anlamına gelmez. Demokratik ülkelerde hem sosyolojik hem siyasi azınlıklar bulunabilir. Bazı durumlarda ise bu iki taraf önemli ölçüde veya tamamen ters düşebilir. Dini azınlığın siyasi tercihinin azınlıkta kalması veya etnik çoğunluğun siyasi tercihinin azınlıkta kalması veya etnik çoğunluğun siyasi tercihinin çoğunluk tercihi olarak ortaya çıkması gibi durumlar özel sonuçlara yol açamaz (Yayla, 2015:158). Aslında “demokrasiler azınlıklar içindir” denilse pek de yanlış söylenmemiş sayılır. Çoğunluklar doğal olarak, gücü elinde bulunduran kesimdir. Gerçek demokrasiler, bir yandan çoğunluğun yönetimini esas kılarken diğer yandan da zayıf olan azınlığı koruyarak adaleti sağlarlar. Çünkü demokrasilerin özünde çoğunluğun yönetim hakkına, azınlığın ise temel hak ve özgürlüklerine saygı yatmaktadır.

2.1.1.3.8. Muhalefet Etme Özgürlüğü

Demokrasinin en önemli şartlarından biri de hiç şüphesiz, iktidara muhalefet edebilme, iktidara karşı iktidar adayı olmak üzere değişik görüş ve düşünceleri ileri sürebilme özgürlüğüdür. Demokrasilerde serbest ve devamlı bir muhalefet esastır. Muhalefet, iktidar için gerekli olduğu gibi demokrasi için de olmazsa olmaz şartlardan biridir. Azınlığın çoğunluğu denetlemesi ve iktidar olmak için mücadele vermesi, onun en doğal hakkıdır. Azınlığı etkisiz hale getirerek ya da özgür çalışma ortamı oluşturmada sağlanan çoğunluk, çoğunluğa demokrasiye uygun bir davranış değildir. Demokrasilerde unutulmaması gereken en önemli nokta, iktidarın hem geçici hem de değişken olmasıdır. İktidarın sınırlandırılması, aynı zamanda azınlığın temel hak ve özgürlüklerinin korunmasıdır. Azınlığın temel hak ve özgürlüklerinin korunması; kural olarak görüşlerini açıklaması, çoğunluğu eleştirebilmesi, görüş ve düşüncelerini tam bir açıklık ve serbestlik içerisinde ortaya koyabilmesi ile sağlanmaktadır. Muhalefet de geleneklerin, kamuoyunun ve anayasanın güvencesi altında hayat bulmaktadır (Gözübüyük, 2007:27). Muhalefetin hayat bulduğu ölçüde de demokrasinin hayat bulacağını ve bu sayede büyük gelişmeler kaydedebileceğini söyleyebiliriz. Ayrıca sağlıklı bir muhalefetin, hükümetin faaliyetlerini denetlemesi, yapıcı eleştirileri ile ülke yönetimine yön vermesi ve hükümete sahip olan iktidar partisinin daima ensesinde, kendisinin bir alternatifi olarak durması sağlıklı bir ülke yönetimini de beraberinde getirecektir.

2.1.1.3.9. Kuvvetler Ayrılığı

Anayasacılık hareketlerinin ortaya çıktığı XVIII. yüzyıl sonlarından bu yana özgürlükçü demokrasilerdeki anayasanın işlevsel anlamı, onun devlet iktidarının sınırlanmasına yarayan ve devletin bireye, bireyin ise devlete karşı haklarını koruyan bir araç olmasından ileri gelmektedir. Başka bir ifadeyle anayasa kavramı ile devlet iktidarının sınırlandırılması amacı arasında son derece yakın bir ilişki söz konusudur. Hatta devlet iktidarını etkin biçimde sınırlandırmayan bir hukuki metin, biçimsel anlamda bir anayasa olsa bile işlevsel anlamda bir anayasa olamaz. Yine anayasacılık hareketlerinin ilk günlerinden bu yana, devlet iktidarının sınırlandırılmasındaki en etkin yolun kuvvetler ayrılığı; yani devlet iktidarının çeşitli devlet organları arasında bölüşülüp paylaşılması olduğu kabul edilmektedir. Her biri devlet iktidarının bir parçasını kullanan bu organlar, sahip oldukları karşılıklı yetkiler yoluyla birbirlerini denetler, dengeler ve sınırlar. Böylece oluşan anayasal devlet yönetimiyle kişi özgürlüklerinin devlet iktidarı karşısında korunması ve güvence altına alınması sağlanır (Özbudun, 2014:40).

2.1.1.4. Demokrasinin Uygulanış Biçimleri

2.1.1.4.1. Doğrudan Demokrasi

Doğrudan demokrasi ilkesi, halkın halk tarafından yönetilmesini öngören bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla doğrudan demokrasi, ideal bir demokrasi fikrine en yakın olan sistemdir (Gözler, 2017:107). Bu sistemde halk, egemenliğini doğrudan doğruya kullanma fırsatı yakalar. Doğrudan demokrasi, ancak çok küçük olarak nitelendirebileceğimiz siyasal topluluklarda görülebilir. Günümüzde ise nüfusu büyük sayılara ulaşmış siyasal sistemlerde, halkın egemenliğini doğrudan kullanması toplumsal gerçeklikten uzaktır. Ancak nüfusu bakımında az olan bazı İsviçre kantonlarında, eski bir geleneğin devamı olarak kullanılmaktadır. Bu kantonlarda, seçilmiş devamlı bir meclis yoktur. Vatandaşlar, yılın belirli zaman dilimlerinde “halk meclisi” olarak açık havada toplanarak temsilcilerini seçmekte, kanunları kabul etmekte ve bazı önemli yönetsel kararları almaktadırlar. (Gözübüyük, 2007:75-76). Günümüzde bazı siyasal topluluklarda uygulanan bu sistemin temeli ise Eski Yunan uygarlığına kadar uzanmaktadır.

Eski Yunan uygarlığında vatandaşlar, bazı siyasi kararları doğrudan doğruya alıyorlar ve diğerlerini ise kontrol ediyorlardı. Yönetilen siyaset, bir azınlık topluluk

veya tek kişi tarafından oluşturulduğu ve kontrol edildiği diğer şehir devletlerinden farklı yapıdaydı. Yunanlı devlet adamı Perikles de “*Bizim sistemimiz demokrasidir, çünkü azınlığın değil çoğunluğun elindedir*” diyordu. Bu siyasetin amacı, vatandaşlardan kurulu bir genel meclisin oluşturulması değildi. Bugünkü modern bütün hükümetlerde olduğu gibi Eski Yunan’daki hükümetler de kamuoyunun gücünü kabul eder ve ona önem verirlerdi. Atina ile birlikte başka Yunan şehir devletlerinde de genel meclisler vardı. Ancak onlar doğrudan karar vericilikten çok, yönetici için bir danışma ve dinleyici konumundaydılar (Mayo, 1964:30).

2.1.1.4.2. Temsili Demokrasi

Doğrudan demokrasi savunucuları, temelde temsili sistemin karanlık bir maziye sahip olduğunu savunurlar. Çünkü temsili hükümetler; demokratik bir uygulama olarak değil, anti-demokratik hükümetlerin (genellikle krallıkların) özellikle savaşabilmek, istedikleri değerli gelirlere ve kaynaklara ulaşabilmek için kullanabildikleri bir araç olarak görölmekteydi (Dahl, 2010:118). Nispeten yeni olan bu sistem, Ortaçağ’da gelişmeye başlayıp XVIII. yüzyılın sonlarına doğru demokrasi teorisine ciddi katkıda bulunacak hale gelmiştir. Kavramın gelişmesinde Thomas Paine ve James Mill’in fikirleri etkili olmuştur. Temsili demokrasiler olgunlařtıķça temsilcilik de kurumsallaşmış ve bunun kurumsallaştığı yerin ise siyasi partiler olmuştur (Yayla, 2015:148).

XVIII. yüzyıl siyaset teorisyenlerinden olan Rousseau, temsili sistemi eleştirmiş ve gerçekte demokratik bir sistem olmayacağını savunmuştur. Ona göre, temsili sistemde insanlar birkaç yılda bir sadece seçim zamanlarında özgürlerdir; seçimden sonra kölelikten daha kötü olan bir yaklaşımla yöneticilerine boyun eğme pozisyonuna geri dönerler (Beetham ve Boyle, 1998:7). Rousseau’nun bu görüşü, özellikle demokratik kültürün yerleşmediği siyasal yapılarda sıkça rastlanılan bir olaydır. Seçim dönemlerinde kendilerini halkçı olarak niteleyen siyasi partilerin, seçimden sonra aynı hassasiyet ile davranmadıklarına defalarca şahit olunmuştur. Ayrıca bu yapılarda, demokrasinin sadece seçimlerden ibaret olduğunu ve seçilen iktidara karşılıksız itaate yönelik bir algının hâkim olduğu gözlemlenmektedir.

2.1.1.4.3. Yarı-Doğrudan Demokrasi

Yarı-doğrudan demokrasi, halkın egemenliğinin kullanılmasına belirli zamanlarda doğrudan katılabil-diği bir temsili demokrasi şekli olarak tanımlanabilir (Gözler,

2017:111). Yarı-doğrudan, temsili demokrasi ile doğrudan demokrasinin bir karışımıdır. Bundan dolayı bu sisteme, yarı-temsili demokrasi de denilebilir. Yarı-doğrudan demokrasi sisteminde bir yandan temsili sistem uygulanırken diğer yandan da temsili sistemin yanında, halka doğrudan katılım imkânı sağlanmaktadır. Başlangıçta belirli ülkelerde uygulama alanı bulan bu sistem, zaman içerisinde başka ülkelerde de karşılık bulmuş ve uygulama alanı genişlemiştir. Bu sistemin geniş bir şekilde uygulandığı ülke ise İsviçre'dir. Yarı-doğrudan demokraside uygulanan yöntemler çeşitlilik göstermektedir. Bunlardan en çok kullanılanı ve yaygın olanı halk oylaması, halk vetosu ve halk girişimidir (Gözübüyük, 2007:76-77). Ancak bu sistemin, uygulama alanı ve imkânının da yarı-doğrudan olduğunu söyleyebiliriz. Yani doğrudan demokrasi sistemi gibi az, temsili demokrasi gibi çok değildir.

2.1.2. Basın

İnsanoğlu, var olduğundan bu yana çevresinde olup bitenlerden haberdar olmak, kendi yaşadıklarını başkalarına duyurmak, bunlar üzerinde düşünmek ve düşündüklerini de başkalarına aktarma ihtiyacını sürekli bir şekilde hissetmiştir. İşte bu ihtiyaçlardan doğan merak ile (İnuğur, 2005:25) insanlar ilk çağlardan bugüne; çevrelerine, dünyaya vermek istedikleri mesajları, yaşadıkları çağın kendilerine sunmuş olduğu şartlar ve kendi oluşturduğu bilgi, beceri ve teknik imkânların sınırları içerisinde aktarmaya çalışmışlardır. İlk mağara resimleri, “hiyeroglif” yazı türüyle günümüze kadar uzanan tabletler, yazının gelişmesiyle birlikte daha sonraları papirüs ve parşömen üzerine yazılı metinler bunların yansımaları olmuştur. Bu dönemi takip eden yıllar içerisinde ise “tellalların” kendilerine verilen mesajları kalabalıklara sözlü olarak aktardığı duyurular ve Roma İmparatorluğu’nda Senato kararlarının halka sözlü ve yazılı olarak aktarıldığı “Akta Pulica” ve daha sonraları “Acta Diurna” gibi örnekler, bir çeşit resmi habercilik özelliği taşımaktaydı (Özçağlayan, 2008:133). Buradan hareketle resmi habercilik özelliği taşıyan bu örnek ve faaliyetlerin, gazeteciliğin temellerini teşkil ettiğini de söyleyebiliriz.

2.1.2.1. Dünyada Basın-Yayın Faaliyetlerinin Doğuşu ve Gelişimi

15. ve 16. yüzyıllarla birlikte matbaa tekniğinin gelişmesi, yazılı kaynaklar noktasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kuşkusuz bu gelişme, gazetenin öncülleri olarak ifade ettiğimiz birtakım haber özelliği taşıyan yazılı materyallere olumlu yansıdığı gibi ileride de gazetelerin oluşumunda ve gelişiminde önemli rol üstlendiği açıktır. Matbaanın icadı, sadece yazılı kaynaklarla sınırlı kalmamış, fikirler anlamında da bir dönüm noktası olmuştur. Artık yazılı kaynakların daha geniş kitlelere ulaşma imkânını sağlayan bu gelişme ile fikirlerin daha çok taraftar bulduğu ve buna bağlı olarak da dünyadaki siyasi dengelerinin şekillenmesinde etkili olduğu görülmektedir.

İlk gazetelere yönelik bilgiler farklı olmakla birlikte birçok kaynakta Antwerp’te 1605’te ticari bültenden meydana geldiği düşünülen bir haftalık gazete olan *Nieuwe Tijdingen* ile Bremen yakınlarındaki Augusburg’da 1609’da yayımlanan “*Avis Relation Oder Zeitung*”un isimleri geçmektedir (Özçağlayan, 2008:134). Daha sonraları 14 Mayıs 1622 yılında Londra’da ilk İngiliz gazetesi “*The Weekly News From Italyand Germany*”, 1631 yılında Paris’te ilk Fransız gazetesi Theophraste Renaudot tarafından

“*Le Gazette*”, 1640 yılında Roma’da ilk İtalyan gazetesi “*Gazetta Publica*” yayımlanmıştır. Bugünkü ABD, 17. yüzyılda yer yer İngiliz sömürgesi altında olduğundan basın yasaklanmıştı. ABD’de ilk gazete ancak 1704 yılında Boston Posta Müdürü olan John Campbell tarafından “*Boston Newsletter*” adıyla haftalık olarak çıkarılmıştır (Çakır, 2007:29).

18. ve 19. yüzyıla gelindiğinde Fransız İhtilali, Aydınlanma Çağı ve Sanayi İnkılabı, gibi dönemin mevcut toplumsal, ekonomik ve siyasi konjonktürüne etki eden olaylar ile birlikte meydana gelen fikir hayatındaki gelişmeler, gazetecilik olgusunu farklı bir mecraya taşımıştır. Bu olayların geniş halk kitlelerinde karşılık bulmasında yazılı kaynakların özellikle de gazetelerin etkisi tartışılmaz boyutta olmuştur. Bu gelişmeler ışığında gazetelerin, yalnızca halkın haber alma ihtiyacını karşılamaya yönelik bir kitle iletişim aracı değil, aynı zamanda toplumsal olayların seyrini belirlemede de en önemli görevi üstlendiğini söyleyebiliriz.

2.1.2.2. Türkiye’de Basın-Yayın Faaliyetlerinin Doğuşu ve Gelişimi

Türkiye’ye ilk gazetenin girişi ise 18. yüzyılın sonlarına rastlamaktadır İstanbul’da bulunan Fransız Büyükelçiliği tarafından 1795’te, yani ilk Türkçe gazetenin çıkışından 34 yıl önce “*Bulletin de Nouvelles*” adı altında çıkarılan gazetedir. Gazetenin çıkarılma amacını dönemin Fransız Büyükelçisi olan Raymond Verniniac, Osmanlı coğrafyasındaki Fransız vatandaşlarına Fransız İhtilali ile birlikte meydana gelen yeni rejimle ilgili haberleri ulaştırmak ve Türklere de yeni rejimin dost devlet olduğunu anlatmak için çıkarıldığını bildirmiştir (Berkes, 2018:121). Bu ortamın oluşmasında, Osmanlı Devleti’nin, Fransa ile karşılıklı olan diplomatik ilişkilerinin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Türk basın tarihinin, matbaanın Türkiye’ye gelişinden yaklaşık bir asır sonra Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından yarısı Türkçe, yarısı Arapça olmak üzere 1828 yılında “*Vekay-i Misriye*” adlı gazetenin yayımlamasıyla başladığı bilinmektedir. 1830 yılı sonlarındaki Girit’te bastırdığı isyan nedeniyle Girit Valiliği’ni de bünyesine alan Mehmet Ali Paşa burada da yarısı Türkçe, yarısı Rumca olan “*Vekay-i Giridiye*” adı altında bir gazetenin çıkarılmasına öncülük etmiştir (Çakır, 2007:32). Bu iki gazete dışında, 1831 yılında dönemin Padişahı II. Mahmud’un direktifleri doğrultusunda Osmanlı Türkiye’sinde çıkarılan ilk Türkçe gazete ise “*Takvim-i Vekayi*” olmuştur (Kabacalı, 1994:10).

Türk gazeteciliğinin atası olarak nitelendirilen *Takvim-i Vekayi*'nin yönetim yeri ve matbaası, sonraları “Takvimhane-i Amire” adını alan Süleymaniye'deki bir konakta bulunmaktaydı. İlk sayısı yaklaşık 5000 adet basılarak asker, sivil yönetim kadrolarına dağıtılmıştır. Haftalık olarak yayımlanması planlanan gazete, hiçbir zaman düzenli olarak yayımlanamadığı görülmektedir. 1860'tan sonra bir çeşit “*Resmi Gazete*” kimliğine bürünmesine karşın çeşitli baskı ve yasaklarla karşılaşmıştır. *Resmi Gazete* niteliğindeki bu gazete, İstanbul hükümetinin tarih sahnesinden çekilmesi üzerine 4 Kasım 1922'de yayın hayatına son vermiştir. *Takvim-i Vekayi*, Tanzimat döneminin tek resmi gazetecilik görevini üstlenmesi bakımından Türk basınında önemli bir yere sahiptir (Çavdar, 2007:15-16)

İstanbul'da yaşayan bir İngiliz tüccar olan William Churchil tarafından 1 Ağustos 1840'da Türkçe yayımlanan yabancı sermayeli ilk özel gazete olan “*Ceride-i Havadis*” adı altında bir gazete çıkarılmaya başlanmıştır. Bu tarihten yaklaşık 20 yıl kadar sonra ise 21 Ekim 1860 tarihinde Şinasi ve Agah Efendi tarafından yine Türkçe yayımlanan ancak yerli sermaye ile kurulan ilk özel gazete “*Tercüman-ı Ahval*” yayın hayatına başlamıştır (Gezgin, 2008:17-18). *Ceride-i Havadis* ve *Tercüman-ı Ahval* gazetelerinin çıkarılmasıyla birlikte Türk gazeteciliği farklı bir ivme kazanmış ve bunu gerek ulusal gerekse de yerel düzeyde çıkarılan bir dizi gazete takip etmiştir.

1864'te çıkarılan Matbuat Nizamnamesi ile basın hayatına bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler ile birlikte ön sansür kaldırılmış; basın hayatı Batı ülkelerindeki örnekleri gibi özgür kılınmaya çalışılırken, bu tarihe kadar daha serbestçe yayın yapan yabancı gazetelere de sınırlamalar getirilmiştir. Çıkarılan yasa, sansürü kaldırmakla birlikte ağır hapis ve para cezası getirmiştir. Ancak süreç içerisinde basın-yayın organlarınca yönetime yönelik eleştirilerin dozu artmaya başlayınca 1867'de Âli Kararname ile basın denetim altına alındı. Âli Paşa'nın çıkardığı kararname, Matbuat Nizamnamesine karşı Hükümete gazeteleri kovuşturma hakkını tanımıştı. Gerçekleştirilen bu uygulamalar, Tanzimat bürokrasisinin son temsilcilerinden olan Âli Paşa ile Yeni Osmanlılar arasındaki ayrılıkları gittikçe derinleştirmiş ve Yeni Osmanlıların birçoğu yurtdışına kaçmak zorunda kalmış; Paris, Londra, Cenevre, Kahire gibi çeşitli kentlerde; “*Muhbir*”, “*Hürriyet*”, “*Ulûm*”, “*İnkılap*”, “*İstikbal*” gibi gazetelerin yayımlanmasına öncülük etmişlerdi. Bunlardan ilki, 1866 yılında yurtiçinde yayın hayatına başlayan ancak muhalif yapısından dolayı Âli Kararnamesi ile yayın hayatına son verilen *Muhbir Gazetesi*, Ali Suavi tarafından 31 Ağustos 1867'de

Londra’da yayımlanmaya devam etmiş ve Türkiye dışında yayımlanan ilk Türkçe gazete olma özelliğine sahip olmuştur. Bunların arasında en ses getireni ise Namık Kemal ile Ziya Paşa’nın 29 Haziran 1868’de Londra’da çıkardıkları *Hürriyet Gazetesi* olmuştur. (Topuz, 1973:38; Çakır, 2007:34). Kararnameden sonra yurtdışında basına yönelik baskılar daha da artmış; basın özgürlüğü tamamen ortadan kalmış ve gazetelerin kapanmasına kadar yol açan çeşitli sansür ve yasaklamalar birbirini izlemiştir (İnuğur, 2005:206);

19. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte Osmanlı coğrafyasının çeşitli bölgelerinde vilayet gazetelerinin çıkarılmaya başlandığı görülmektedir. Yerel basının ilk örneği, 1865’te Tuna Valisi Mithat Paşa tarafından Rusçuk’ta çıkartılan “*Tuna Gazetesi*”dir. Önceleri haftada bir, daha sonraları ise haftada iki kez yayımlanan *Tuna Gazetesi*, 1 Haziran 1877’ye kadar sürekli olarak yayımlanmıştır. *Tuna*’nın ilk sayıları, bölgenin toplumsal yapısı dikkate alınarak Türkçe ve Bulgarca yayımlanmıştı. Dokuzuncu aydan sonra iki dil birbirinden ayrılmış, gazetenin Türkçe ve Bulgarca sayıları ayrı ayrı yayımlanmıştır (Ulus, 1993:78).

Tuna’dan sonra ikinci bölgesel gazete de 1867’de Erzurum’da yayınlanan Envar-ı Şarkıyye’dir. *Tuna Gazetesi* gibi Envar-ı Şarkıyye’nin masrafları da il bütçesinden karşılanmıştır. Dönemin vilayet gazetelerinin en önemli özelliği ise devletin yayımını üstlendiği bir çeşit resmi gazete olmalarıdır (Topuz, 1973:236). Erzurum’da yayımlanmasından ötürü Türkiye coğrafyası içerisinde çıkarılan ilk yerel gazete olma özelliğini de taşıyan Envar-ı Şarkıyye ulusal ve uluslararası düzeyde haberlere de yer vermiş; 20 yıl kadar Arap ve Ermeni harfleriyle yayımlandıktan sonra Ermenice bölümü kaldırılmıştır. 1916’da Erzurum’un işgali üzerine yayın hayatına son vermek zorunda kalan Envar-ı Şarkıyye, 1918 sonlarına doğru yeniden yayımlanmaya başlamıştır. Yeni harflerin kabulünden sonra, 1929 yılında adı “*Erzurum*” olarak değiştirilmiştir.

1876 yılına doğru Osmanlı coğrafyasındaki yerel basın çalışmaları hız kazanmış ve vilayet gazetelerine yenileri eklenmiştir. Öyle ki o dönemde, İstanbul dışında kalan bölgelerde 22’si vilayet gazetesi olmak üzere 29 gazete yayımlanmış ve bu neşriyatın 11’i, bugünkü ulusal sınırlar içerisinde kalan bölgelerde çıkarılmıştır. 1906 tarihli Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye’deki verilere göre tüm ülkede yayımlanan süreli yayınların sayısı ise 147’dir. Bunların büyük çoğunluğu; İstanbul (52), Beyrut (20), İzmir (20) ve Selanik (10) gibi büyük vilayetlerde çıkarılmıştır. 20’den fazlası resmi

vilayet gazetesi olan bu süreli yayınların 36'sı bugünkü ulusal sınırlar içerisinde kalan bölgelerde yayımlanmaktaydı (Varlık, 1985:99-100)

İlerleyen süreçte Türk basını, tüm baskılara rağmen her geçen gün gelişmiş ve ulusal düzeyde de yayın yapan gazetelerin sayısı çoğalmaya başlamıştır. Papadopoulos ve Şemsettin Sami'nin birlikte çıkardıkları "*Sabah*", Ahmet Mithat'ın kurucusu olduğu "*Tercüman-ı Hakikat*", Ahmet Cevdet'in "*Türk Gazetesi*" başlığı ile yayımladığı "*İkdam*", Murat Bey'in (Mizancı) çıkardığı "*Mizan*" bu dönemde yayımlanmaya başlayan gazeteler içerisinde en göze çarpanlarıdır. Bunlardan ilk üçü, esaslı ve devamlı gündelikler şeklinde uzun yıllar yayın hayatını sürdürmüştür (İnuğur, 2005:274). Ancak II. Abdülhamit'in bazı gerekçeler öne sürerek Meb'usân Meclisi'ni dağıtması ve I. Meşrutiyet'in rafa kaldırılması sonrası gitgide artan siyasi baskılar, basını da olumsuz etkilemiştir. Basına yönelik sansür ve yasaklamaların arttığı İstibdat döneminde, yurtdışına kaçan Jön Türklerce birçok gazete yayımlanmıştır. Ahmet Rıza Bey'in 1895 yılında Paris'te çıkarmış olduğu "*Meşveret*", Tunalı Hilmi'nin 1896'da Cenevre'de çıkardığı "*Ezan*", Mizancı Murat'ın ilk önce İstanbul'da daha sonra 1897'de ise Kahire ve Cenevre'de çıkardığı "*Mizan*", İshak Sukûti ile Abdullah Cevdet'in 1897'de çıkarmış oldukları "*Osmanlı*" gazeteleri bunlara en güzel örneklerdendir (Topuz, 1973:40-41).

Batıcı merkezîyetçi görüşler kadar sosyalist, dinci, liberal ve gelenekçi görüşler de özellikle II. Meşrutiyet sonrası örgütlenmelerini genişletmişler ve her bir görüş, kendi yayın organını çıkarmaya başlamıştı. 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilan edilışinden 13 Nisan 1909'daki 31 Mart Olayı'nın gerçekleştiği döneme kadar basın, özgürlükler noktasında ilerleme kaydetmiş, çeşitlenmiş ve yaygınlaşmıştı. Ancak 31 Mart Olayları sırasında "*Tanin*" ve "*Şura-ı Ümmet*" gibi gazetelere saldırılması, bazı bakan, milletvekili ve subayların sokaklarda öldürölmelerine kadar sonuçlanması ölkede tekrar sıkıyönetim ilan edilmesine neden olmuş ve II. Abdülhamit'in yerine de V. Mehmet Reşat tahta geçirilmişti. Sultan Reşat da Anayasanın 113. maddesinin kendisine verdiği yetki ile askeri bir yönetim kurarak basına tekrar sansür uygulamış ve bazı gazeteleri kapatma yoluna gitmişti. Yine de Sultan Reşat'ın tahta geçişı, Türk basın tarihi açısından önemli bir gün olmuş, İttihat ve Terakki'nin güçlenerek siyasette tek hâkim güç olmasını sağlamıştı. Bu da II. Abdülhamit döneminde kapatılan gazetelerin benzer bir adla yeniden yayımlanmasına ortam tanımış ve Mecliste, basın faaliyetlerini denetim altına almak için 28 Nisan 1909'da Basın Kanunu Tasarısı gündeme

getirilmişti. Böylece 45 yıl yürürlükte kalan 1864 Matbuat Nizamnamesinin yerini alan ve 1931 yılında çıkarılan Matbuat Kanununa kadar 32 yıl yürürlükte kalacak olan 1909 Matbuat Kanunu kabul edilmiştir. Yaklaşık 37 maddeden oluşan kanun, 1864 Matbuat Kanunundaki ağır yaptırımlara karşın gazete çıkarmanın izin almayı gerektirmemesi ve cevap hakkı tanınması gibi maddeleri içerisinde barındırmasından dolayı ilk başta olumlu karşılanmıştı. Ancak basın hayatındaki bu olumlu hava çok sürmemiş ve çıkarılan bu kanunun da basına gerçek anlamda bir özgürlük getirmediği görülmüştü. Özellikle kanunda yer alan, gazetelerin hükümet tarafından kapatılmasının kolaylaştırması ve padişah, hükümet, meclis, ordu kurumlarına karşı eleştiri içeren yayınların yasaklanmasına yönelik maddelerin bulunması sansür ve yasaklamalara yasal bir zemin hazırlamıştır. Öyle ki 1909 yılında 353 olan gazete sayısının 1912'ye geldiğinde 45'kadar düşmesi bu konuyu desteklemektedir (Mazıcı, 1996:136-137).

II. Meşrutiyet'in ilanından sonraki süreçle birlikte gerçek anlamda basın organlarına sağlanan özgürlük ortamı ilk başta fiili olarak baskı ve tehditle sınırlandırıldığı, daha sonra ise getirilen baskıcı siyasi ortamla gazete ve dergilerin yayınlarına ara vermek veya kapanmak zorunda kaldığı görülmektedir. Basın hayatında yaşanan sansür ve yasaklamalar, I. Dünya Savaşı sürecinde de uygulanmış ve Cumhuriyet Türkiye'sinin kuruluşuna kadar devam etmiştir (Güz, 2000:56; Mazıcı, 1996:137). Ayrıca II. Abdülhamit dönemindeki basına yöneltilen sansür ve yasaklamaları, gazetecilere yapılan sürgünleri ve oluşan siyasi baskı ortamını eleştiren hatta doğrudan etkilenen İttihatçıların da hükümete geldiklerinden sonra aynı yönteme başvurarak kendileri ile çelişmişleri, Türk siyasetinin talihsiz yazgısını bir kez daha gözler önüne sermektedir.

30 Ekim 1918 yılında imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılması ve İtilaf Devletleri tarafından işgallere başlanmasıyla Türk basını zor bir sınavdan geçmiştir. Mütareke sonrası, İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılan işgallere karşı Anadolu'da Milli Mücadele hareketi başlamış ve bu dönemde Türk basını birbirinden farklı iki anlayışın sesi olarak yayın yapmıştır. Bu anlayışın ilki; İstanbul hükümeti, saray ve işgal güçlerinin denetimi, baskısı ve sansürü altında yayın yapan İstanbul basınıdır. Çoğunlukla Milli Mücadele hareketine karşı düşünce ve yazılarıyla İstanbul halkını zehirlemeye çalışan *Peyam-ı Sabah*, *Yeni İstanbul*, *Alemdar* ve *Aydede* gibi yayın organlarıdır. Damat Ferit hükümetinin Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) Ali Kemal, Refi Cevat Ulunay, Sait Molla

ve Refik Halit Karay gibi önemli isimler; yazılarıyla İstanbul Hükümeti, saray ve işgal güçlerinin kalemi olmuşlardı. İki farklı anlayıştan diğeri ise İstanbul gazeteleri içerisinde yer alıp da her türlü baskıya rağmen Anadolu'daki Milli Mücadele hareketine sempati duyan, Erzurum'a, Sivas'a muhabirler göndererek Hükümetin sansür ve yasaklamalarına rağmen Anadolu hareketini ve bu hareketin lideri Mustafa Kemal Paşa'yı destekleyen yayınlar da vardır. *İkdam*, *Tasvir-i Efkar*, *Akşam*, *İleri*, *Yeni Gün* ve *Vakit* gibi gazeteler bunlara en güzel örneklerdendir. Yunus Nadi, Necmettin Sadak, Falih Rıfkı Atay, Ali Naci Karacan, Ahmet Emin Yalman, Asım Us, Celal Nuri İleri, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adivar, Ruşen Eşref Ünaydın ve Peyami Safa gibi dönemin önemli kişilikleri bu gazetelerde yazılar yazmışlardı. Ancak işgalci güçlerin baskılarından dolayı gazetelerde yer alan Anadolu haberleri sansüre uğramış, yazarların yazıları yerine çoğu zaman boş sütunlar yayımlanmıştır (Aydın ve Aydın, 2016:237).

Anadolu'nun çeşitli kent ve bölgelerinde de Milli Mücadele'yi destekleyen çok sayıda gazetelerin çıkarıldığı görülmektedir. Aralık 1918'de Adana'da Yüreğir ailesinin yayına hazırladıkları *Yeni Adana*, Konya'da 1910 yılından beri çıkarılan *Babalık*, Balıkesir'de *Doğru Söz* ve *İzmir'e Doğru*, Erzurum'da *Albayrak*, Samsun ve Edirne'de *Ahali*, Giresun'da *Işık* gibi yerel gazeteler Milli Mücadele'nin desteklenmesi ve kamuoyu oluşturma noktasında önemli katkılar sağlamışlardır (Gevgili, 1983:213). Milli Mücadele yıllarında gerek yerel gerekse de ulusal anlamda Türk Milletini yaşananlardan haberdar etmek, bilinçlendirmek ve ortak bir fikir etrafında birleştirmek gibi önemli faaliyetlerde bulunan basın yayın organlarının bağımsızlık mücadelesinin kazanılmasında etkin bir rol oynadığı yadsınamaz.

15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'i işgale girişmesinden sonra İstanbul ve Anadolu'da bağımsızlık çareleri aranmaya başlanmış, 19 Mayıs 1919'da Atatürk ve silah arkadaşları Samsun'a çıkarak bağımsızlık meşalesini ateşlemişlerdi. Samsun'da başlayan daha sonra Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kongre ve toplantılarla devam eden bağımsızlık destanı, Türk Milletinin asil mücadelesinde ortak bir çatıda birleştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla Anadolu'da kurulan "müdafaa-i hukuk", "muhafaza-i hukuk", "heyet-i milliye" gibi adlarla anılan yerel direniş örgütlerinin 4 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'nde "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilerek milli mücadele tek merkezden yönetilmeye başlanmıştı. Ayrıca "Heyet-i Temsiliye" adı altında bir de temsil kurulu oluşturulmuştu. Kongre sırasında, Heyet-i

Temsiliye'nin yayın organı olmak üzere de Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa tarafından *İrade-i Milliye Gazetesi*'nin yayımlanması kararlaştırılmıştı. (Kabacalı, 1994:89-90). Heyet-i Temsiliye'nin kararlarını, Milli Mücadele'nin amaç ve gerekçelerini Türk ve dünya kamuoyuna duyurmak için atılan bu adımın, bağımsızlık mücadelesinin seyrini etkilediği açıktır.

27 Aralık 1919'da Heyet-i Temsiliye Reisi sıfatıyla Milli Mücadele'nin yeni yönetim merkezi Ankara'ya geçen Mustafa Kemal Paşa, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin yayın organı olan *İrade-i Milliye Gazetesi*'nden daha fazla ses getirecek yeni bir gazeteye ihtiyaç duymuş, haftada iki gün yayınlanmak üzere "*Hakimiyet-i Milliye*" adında bir gazetenin yayımlanmasına öncülük etmiştir. Gazetenin sahipliği ve yazı işleri müdürlüğünü Recep Zühdü Soyak üstlenmiş ve ilk sayısı 10 Ocak 1920 Cumartesi günü yayımlanan gazetenin ilk sayfasında; Atatürk'ün Hakkı Behiç'e not ettirdiği "*Hakimiyet-i Milliye*" konulu bir başyazı yer almıştır. Bütün bir sayfayı dolduran başyazıda, gazetenin siyaseti ve Milli Mücadele'nin hedefleri dile getirilmiştir. Daha sonraları TBMM'nin yarı resmi yayın organı ve sözcüsü olan *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, milli egemenlik fikrini sembolize etmesi bakımından da ayrı bir yere sahiptir. *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, 1934 yılına kadar aynı adla Ankara'da yayın hayatına devam etmiş, 4794 sayıdan sonra adını "*Ulus Gazetesi*" olarak değiştirmiştir (Aydın ve Aydın, 2016:238).

Hakimiyet-i Milliye, yazı ve haberleriyle olayları değerlendirme ve bunları telgraf aracılığıyla kontrol altındaki bölgelere yayma görevini üstlenmişti. Ancak çalışmaların daha sistemli yürütülmesi gerekliliği ve özellikle de dünya kamuoyuna ulaşabilme konusundaki eksiklikler dikkate alınarak 8 Nisan 1920'de haber yayma işleri ile yükümlü "*Anadolu Ajansı*" kurulmuştu. Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa imzasıyla yayımlanan bir bildiride ajansın görevi şu şekilde özetlenmiştir (Koloğlu, 1993:30);

"Ümmetimiz bireylerin dahili ve harici en gerçek haberler ile aydınlatılması kaçınılmaz gereği nazarı dikkat ve ehemmiyete alınmış ve sonuç olarak burada en yetkili kişilerden kurulu bir özel heyet idaresinde ve Anadolu Ajansı unvanı altında bir kurum vücuda gelmiştir. Anadolu Ajansı'nın en seri araçlarla vereceği havadis ve bilgiler esasen Heyet-i Temsiliyemizin temel ve belgeli kaynaklarından çıkacağı cihetle bu ajans tebligatının oraca ve ezcümle Müdafaa-i Hukuk teşkilatımızca dahi kolayca okunacak yerlere asılması, basılması ve çoğaltılması ile dağıtılması hatta nahiye ve köylere kadar

yollanması yolunda mümkün olduğu kadar fazla yayılabilmesi için acele önlem alınması ve neticeden bilgi verilmesi ehemmiyetle rica olunur.”

Milli Mücadele'nin zaferle taçlandırılması ve hemen ardından Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra 29 Ekim 1923'te “Cumhuriyet” rejimi, Türk Devleti'nin yeni yönetim şekli olmuştur. Türk Milletinin karakter ve yapısına en uygun yönetim şekli olarak ifade edebileceğimiz Cumhuriyet rejimi, yüzlerce yıllık monarşi geleneğine karşın birçok çevreler tarafından benimsenmiş ve hayat bulmuştur. Ancak bunun yanında yeni rejimi bahane ederek birtakım irticai hareketler de yaşanmıştır. Kuşkusuz bu hareketlerin başında, 1925 yılının Şubat ayında Doğu Anadolu'da patlak veren Şeyh Sait İsyanı gelmektedir. Hükümet, isyana karşı daha hızlı hareket etmek için TBMM'den olağanüstü yetkiler istemiş, 4 Mart 1925'te “Tahrir-i Sükûn Kanunu” milletvekillerinin oylarıyla meclisten geçmiştir.

Tahrir-i Sükûn Kanunu, doğrudan basına yönelik hükümleri de içermektedir. Bu doğrultuda, zararlı görülen bazı gazete ve dergilerin kapatılması emri verilmiş ve ilk etapta sekiz basın-yayın organına yapılmıştır. Bunların beşi günlük gazete, üçü de dergi idi. Gazeteler; Trabzon'da *İstiklal*, Adana'da *Sayha*, İstanbul'da *Tevhid-i Efkar*, *Son Telgraf* ve *İstiklal*'di. Dergilerin 3'ü de İstanbul'da yayımlanıyordu. Bunlar; *Sebilürreşat*, *Aydınlık* ve *Orak-Çekiç*'tir. Bu dergilerden Sebilürreşat şeriatçı, diğer ikisi ise komünist içerikli yayınlar yapıyordu. Hükümet, ülkenin bütünlüğüne ve rejimine tehdit oluşturan iki aşırı uca karşı vaziyet alıyordu. Ayrıca isyanlara Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın adı da karışmış ve büyük bir soruşturma süreci başlamıştır. TCF'nin İstanbul'daki merkez ve şubelerine yapılan soruşturmalar sırasında olayı “baskın” şeklinde nitelemesinden dolayı 16 Nisan'da Bakanlar Kurulu tarafından Hüseyin Cahit Yalçın'ın *Tanin Gazetesi* süresiz olarak kapatıldı. *Tanin*'i, *Resimli Hafta* takip etmişti. Zekeriya Sertel ve Cevat Şakir Bey yaşanan olaylar sonucunda tutuklandılar (Toker, 1998:95-118).

1930'da ikinci kez çok partili siyasal hayata geçiş girişimi olan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurmasıyla basın bir sınavdan daha geçmiştir. İstanbul'da bir süre önce yayın hayatına başlayan Arif Oruç'un *Yarın Gazetesi*, Serbest Fırka yanlısı sert eleştirileriyle 50 bini aşan günlük baskılara ulaşmıştı. Yine Zekeriya Sertel, Selim Ragıp Emeç, Ekrem Uşaklıgil ve Halil Lütfü Dördüncü'nün yönetiminde 1930'da yılında yayın hayatına başlayan *Son Posta* ise daha liberal çizgide kamuoyu önüne çıkmıştır. İzmir'de çıkarılan *Hizmet Gazetesi*, Serbest Fırkayı destekler nitelikte

hükümette bulunan Cumhuriyet Halk Fırkası'na karşı yoğun eleştiriler yapmaya yönelmiştir. İkinci çok partili siyasal hayatta Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyimi, ülke çapında geniş bir ilgi uyandırmıştır. Ancak Ege gezisi sırasında parti yöneticilerinin İzmir'de kanlı bazı olaylarla karşılaşmasından sonra Atatürk'ün Ali Fethi Okyar'a yaptığı uyarı ve partinin kendi kontrolü dışında rejim düşmanlarının emellerine hizmet etme tehlikesi gibi gerekçelerle fesih kararı alınmıştır. Mecliste Cumhuriyet Halk Partililerin, Serbest Fırkayı destekleyen basın organlarına yönelik sert eleştiriler yöneltmeleri üzerine de *Yarın Gazetesi* kapatılmış, gazetenin yazarları Arif Oruç ile Şemsi adlı bir gazeteci ise Bulgaristan'a kaçmışlardır (Gevgili, 1983:215). Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasından çok geçmeden 23 Aralık 1930 tarihinde rejim karşıtı bir isyan girişimi olan Menemen Olayının patlak vermesi ve genç yedek subay öğretmen Kubilây'ın şehit edilmesi, bu konudaki çekincelerin ne kadar isabetli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılmasıyla ikinci çok partili siyasal hayata geçiş girişiminin de başarısız sonuçlanması ve ardından gerçekleşen Menemen Olayı siyasi ortamı iyice germiş, bu süreçte bazı gazete ve dergilerin zararlı faaliyetleri ise basın hayatında yeni bir düzenlemeyi gündeme getirmiştir. 25 Temmuz 1931'de TBMM oturumunda Matbuat Kanunu tasarısı görüşülmüş ve 70 maddeden oluşan kanun, milletvekillerinin oyları ile kabul edilmiştir. Kanunun getirdiği en önemli kısıtlama, 50. maddede ifade edilmişti. Bu madde ile tabiri caizse kurunun yanında yaş da yanmıştı. Yıllar boyunca gazete ve dergilerin, yazarların tepesinde Demokles'in kılıcı gibi sallanacak ve sık sık uygulanarak basının gelişmesine en büyük engel teşkil edecek olan 50. madde şu şekilde düzenlenmişti (Kabacalı, 1994:153):

“Memleketin genel siyasetine dokunacak yayınlardan dolayı İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu)kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilir. (...) Bu şekilde kapatılan bir gazetenin sorumluları, kapatılma süresince başka bir adla gazete çıkaramaz.”

Ulusal basında yaşanan inişli-çıkışlı gelişmelere karşın yerel basın anlamında önemli bir yol kat edildiği de görülmektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde vilayetlerde çıkarılan gazetelerle başlayan yerel basın faaliyetleri, özellikle Cumhuriyet dönemi ile birlikte büyük bir atılım göstermiş ve Cumhuriyet basınının en büyük kazanımı olmuştur. Bunu, yerel basına ait istatistikler de desteklemektedir. Öyle ki, Mayıs 1919'dan 1938 yılının sonuna kadar ulusal sınırlar içerisinde yaklaşık 582 gazete

çıkarıldığı ve bunlardan 176'sının İstanbul'da, 406'sının ise taşrada olduğu hesaplanmıştır. İzmir (54), Adana (27), Ankara (25), Bursa (24), Trabzon (18), Samsun (16), Eskişehir (13), Kastamonu (12), Gaziantep (11), Konya (10), Balıkesir (10) ve Şanlıurfa (10) o dönemde taşrada gazete çıkaran illerin başında gelmektedir. Ayrıca 10 ilde hiç gazete çıkarılmadığı gibi, 11 ilde ise sadece birer gazete çıkarılmakla yetinilmiştir. Bu gazeteler arasında, Ankara'nın bütün ulusa hitap eden *Ulus Gazetesi* bir kenarda tutulduğunda büyük tirajların olmadığı anlaşılmaktadır.

İstanbul'da yayımlanan gazetelerin % 60'ı siyasi içerikliken, taşrada ise bu oranın % 83'lere çıkması dikkat çeken ayrı bir noktadır. Bunun en büyük nedeni ise taşrada çıkarılan gazetelerin büyük çoğunluğunun özel reklam geliri olmadığından, hükümetten veya muhalefet kuruluşlarından maddi yardım almanın dışında bir yaşama olanağı olmamasıdır. 1937'de resmi ilan dağıtımıyla bu gazetelere kaynak sorunu bir nebze giderilmeye çalışılsa da bunun pek etkili olmadığı görülmektedir (Koloğlu, 1993:131-132). Ne yazık ki bu sorun, yerel basını objektiflikten uzaklaştırarak bölgenin gerçek sorunlarına eğilmenin önüne geçtiği ve gazeteleri ise siyasi partilerin birer propaganda araçları haline getirdiği açıktır. Ancak her ne olursa olsun Cumhuriyet Türkiye'si, Osmanlı Türkiye'sinden aldığı yerel gazetecilik mirasını koruyarak daha ileri bir noktaya taşımış ve bu haber kaynakları, Türk Milletinin aydınlanmasında önemli görevler üstlenmişlerdir.

1939-1945 yılları arasındaki süreçte II. Dünya Savaşı ve dünyada yaşanan ideolojik kamplaşmalarının yansımaları Türkiye'nin iç politik hayatı kadar basın hayatını da etkilemişti. 1940 Mayıs'ında Velit Ebüzziya ile Zeyyat Ebüzziya'nın kurdukları *Tasvir-i Efkar* İstanbul basınına katılmıştır. Bunu, 1940 Ağustos'unda Ahmet Emin Yalman'ın yeniden çıkarmaya başladığı *Vatan*'ı izlemiştir. Hüseyin Cahit Yalçın ise *Tanin*'i bir daha yayınlamıştır. Avrupa'da baş gösteren totaliter rejim arayışlarıyla demokrasi cephesi arasındaki mücadele, Türk basınında da benzer kutuplaşmalara yol açmıştır. *Tan*, *Vatan*, *Akşam* ve *Tanin* genellikle demokrasi cephesini desteklerken, *Tasvir-i Efkar* ve öteki bazı gazetelerle bir dizi yazar, Almanya'yla yakın ilişkiler kurulması fikrini savunmuştu. Kampanya, basında tanınmış Alman sanayi kuruluşlarının verdikleri ilanlarla parasal açıdan da desteklenmişti. Ayrıca Hüseyin Nihal Atsız ve arkadaşları tarafından çıkarılan *Atsız*, *Orhun*, *Ötüken* ve benzeri Türkçü-Turancı yayınların sayısı da giderek artmıştı. Necip Fazıl Kısakürek, *Büyük Doğu* adlı sanat ve düşünce dergisini yayınlamıştı. Ankara Üniversitesi öğretim üyeleri; Behice

Boran, Niyazi Berkes, Pertev Naili Boratav ve arkadaşları *Yurt* ve *Dünya* dergisini çıkarırken bir dizi sol görüşlü yayınlar bunları takip etmişti (Gevgili, 1983:218). 1940'lı yılların ideolojik dünyası içerisinde farklı düşünce yapılarını temsil eden bu yayınların ortaya çıkması, Türk basınında zengin bir içerik ve çeşitliliği de beraberinde getirmiştir. Ancak uluslararası dengeler ve mevcut siyasi konjonktürün iç politikaya etkileri, böylesi bir basın hayatına yaşam alanı tanımasa da Türkiye'deki ideolojilerin fikri altyapısının oluşmasında basın önemli bir rol üstlenmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasında, bir yandan demokrasi rüzgârlarının estiği diğer yandan totaliter rejimlerin derinleştiği iki kutuplu bir düzeninin dünya siyasetine egemen olduğu görülmektedir. Kuşkusuz Türkiye de mevcut düzenin dışında kalamamış, siyasi koşul ve zorunluluklar onu, Batı demokrasisinin (Batı Bloku) saflarına itmiştir. Türkiye'nin yapmış olduğu bu siyasal tercihler, daha önce demokrasi ve özgürlükler noktasında yapılmak istenen ancak uygulanmasında birtakım sıkıntılarla karşılaşılan reformlara uygun bir ortam sağlamış ve doğal olarak bu ortamın da basına olumlu yansımaları olmuştur. Bu doğrultuda 1946 yılında Cumhuriyet Halk Partisi hükümetinin çok partili siyasal hayata doğru adım atarken Basın Kanunu'nun 50. maddesini yürürlükten kaldırması; Türk basınına yeni bir nefes aldırılmış ve dönemin en olumlu kararlarından biri olmuştur (Oktay, 1987:46). Atılan bu adımla birlikte basın, yıllardır verdiği özgürlük mücadelesinin sonuçlarını almaya başlamıştır. Ayrıca çok partili siyasal düzeninin sağlıklı işleyişinde ve gelişmesindeki önkoşullardan birisi olan tarafsız ve özgür basına doğru bir gelişme olması da konunun önemini farklı kılmaktadır.

14 Mayıs 1950'de gerçekleşen seçimlerde Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte 15 Temmuz 1950'de çıkarılan yeni Basın Kanununun Türk basın hayatına olumlu yansımaları olmuştur. Bu süreçte basın daha özgürlükçü bir ortama kavuşmuş ve basım-yayım alanında önemli gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Ancak bu ortam fazla uzun sürmemiş; DP iktidarının keyfi uygulamaları devreye girerek basın özgürlüğü noktasında kısıtlayıcı uygulamalar başlamıştır. 1953'te Cumhuriyet Halk Partisi'nin yayın organı olan *Ulus Gazetesi*, Demokrat Parti hükümetinin çıkardığı bir kanunla kapatılırken, ilerleyen süreçte *Halkçı*, *Dünya*, *Akis* gibi iktidara muhalif yeni gazete ve dergiler yayımlanmaya başlamıştır. Bunlardan *Akis*, bir sayısını 150 bin adet satarak Türk dergicilik tarihinde bir rekora imza atmıştır. Bunun üzerine Demokrat Parti, muhalif yayınlardan kendisine yöneltilen eleştirileri engellemenin çözümünü

basını susturmakta aramış; bazı yayınların kapatılması ve yazarlarının tutuklanması ile sonuçlanan uygulamalara başvurmuştur. 27 Nisan 1960'da kurulan Tahkikat Komisyonu'nun; gazete ve dergileri kapatma, basım ve dağıtımını engelleme, gazetecileri sorguya çekme gibi olağanüstü yetkilerle donatılması ile de basın özgürlüğünün kısıtlanması daha çıkılmaz bir hal almıştır (Çakır, 2007:37).

2.1.2.3. Malatya Yerel Basını

Malatya basın tarihi, bir dönem Malatya'da kırtasiyecilik yapan Nazım Nazmi Bey tarafından satışa çıkarılan ve en son ajans haberlerini içerisinde barındıran el yazma "*Ajans*" adlı gazeteye kadar uzansa da Malatya'nın ilk baskılı gazetesi "*Malatya*" gazetesidir.. Haftalık olan *Malatya Gazetesi*'nin ilk çıkış tarihi 19 Ekim 1923 (19 İkteşrin 1339)'dür. Gazetenin imtiyaz sahibi Osman Hilmi (Taner) Bey olup Mahmut Efendi ve Mümin-zade Mümin Efendi gazetenin ortaklarıdır. Gazetenin basıldığı Hizmet Matbaasının baş mürettibi, Elazığlı M. Şevki Bey, yardımcıları ise sonradan *Fırat Gazetesi*'nin de sahibi olan Mehmet (Özkan) Bey ve kardeşi Halil (Özkan) Bey, ileride *Ufuk Gazetesi*'nin sahibi olan Haşim Türkmen'in babası Faik (Türkmen) Bey ve Abbas Bey'dir.

"Şimdilik haftada bir intişar eder Siyasi, İçtimai, İlmi, Fenni, İktisadi Türkçe Gazetedir" sloganı ile Kışla Caddesi Şirket Han'da çıkarılan gazete, 31 sayısına kadar tek nüsha, daha sonraki sayıları çift nüsha olarak yayımlanmıştır. 13 Mayıs 1926'ya kadar toplam 134 sayı çıkarılan *Malatya Gazetesi*, 20 Mayıs 1936'da basımevinin İl Özel İdaresi tarafından satın alınması nedeniyle isim değiştirmiş ve bundan sonraki yayın hayatını "*Resmi Malatya*" olarak sürdürmüştür. Resmi Malatya da 9 Ocak 1930'a kadar toplam 135 sayı yayımlayarak yerini *Yeni Malatya*'ya bırakmıştır (Çakıl, 1993:49-50). 13 Şubat 1931'de Atatürk'ün Malatya'ya gelişlerinde, Malatya'da çıkarılan tek yerel gazetenin *Yeni Malatya Gazetesi* olması da dönemin Malatya basını hakkında fikir vermektedir (Aydın, 2006:42).

2.1.2.3.1. Fırat Gazetesi

Cumhuriyet dönemi Malatya yerel basınındaki en önemli gelişmelerinden biri de kuşkusuz Fırat Gazetesi'nin 8 Ekim 1932 (8 İkteşrin 1332) Cumartesi günü yayın hayatına başlamasıdır. "Pazartesi, Perşembe Günleri Çıkar Cumhuriyetçi ve Halkçı Gazete" sloganı ile çıkan gazetenin, 15 Nisan 1936'daki 347. sayısına kadar ilk sahibi ve yazı işleri müdürü M. Buyan olarak görülmektedir. Bu tarihten itibaren aynı görevde

Mehmet Başbuğ yer alırken 2 Mart 1936'da Sait Fırat'a geçmiştir. Gazi Bulvarındaki Fırat Matbaasında haftada iki gün yayımlanan *Fırat Gazetesi*, daha sonra "Gündelik Ülkücü Gazete" sloganı ile günlük gazeteye dönüşse de 7 Ağustos 1936'dan itibaren "Cuma Günleri Neşredilir Siyasal Gazete" sloganı ile haftalık olarak yayımlanmıştır. 1939 yılı başlarında "Cuma ve Salı Günleri Çıkar Siyasal Gazete" sloganı ile tekrar haftada iki gün olarak yayımlanan gazete, 24 Ocak 1948'de "Pazar hariç her gün Çıkar (Siyasal Gazete)" sloganı ile günlük olarak yayın hayatına devam etmiştir.

Mehmet Sadık Eti, Celal Abacı, Şevki Sözen, Lütfü Beydağı, Bedri İzol, Mehmet Erkunt ve Şemsi Belli gibi önemli yazarları yetiştiren *Fırat Gazetesi*, uzun bir dönem Malatya yerel basının tek gazetesi olarak görev yapmış ve Cumhuriyet döneminin Malatya basın hayatına yön vermiştir. 5 Nisan 1940'tan itibaren Mehmet Özkan'ın sahipliği ve yazı işleri müdürlüğünü üstlendiği gazetenin, 26 Haziran 1951'de yazı işleri müdürlüğüne Ali Erden getirilmiş ve gazete kapatılana kadar da aynı kadro görevini sürdürmüştür. 19 yılı aşkın bir süre Malatya yerel basınına hizmet eden *Fırat Gazetesi*, 27 Eylül 1952'de "Sayın Okuyucularımıza Veda" başlığı adı altında şu satırla yayın hayatına son verdiğini okuyucularına duyurmuştur (Fırat, 27 Eylül 1952):

"Yirmi yaşını idrak etmek üzere olan Fırat; bugün sayın okuyucularına, dost ve aşınlarına veda ediyor. Bu ayrılığı ahret yolculuğu gibi sonsuz olmayacak, imkânların ilk müsaadesinde ve en yakın atide, daha dinç daha kuvvetli olarak dönmek üzere yapılan bir dinlenme tatili olacaktır.

Yirmi yıl bazen coşup şelaleler gibi taşan, bazen durulup vakur bir eda ile akıp giden, her zaman her durumda akarsu pislik tutmaz atasözüne sadık kalarak temiz bir mazi bırakan Fırat elbette uzun ve sonsuz bir yolculuğa çıkamaz.

Yirmi yıl yüzlerce kalemin yazıları ile süslenen, binlerce vatandaşın sevinç, ıstırap, arzu ve ihtiyaçlarını, memleket dertlerini, halk duyularını engellerle mücadele ederek akdettiren Fırat her gönülde iyi bir dost ve aşına hatırası bırakarak veda ediyor."

Fırat Gazetesi'nden sonra Malatya yerel basınındaki bir diğer önemli gelişme ise Ökkeş Okkaş tarafından 19 Ocak 1935 (19 İkinci Kanun 1935) Cumartesi günü, Malatya basın tarihindeki ilk günlük gazete olan *Ünal Gazetesi*'nin yayın hayatına başlamasıdır. Yazı işleri müdürlüğünü Necmeddin Aydınoğlu'nun üstlendiği gazete, 4 Ocak 1937 gün ve 359. Sayısına kadar Ucuzluk Matbaası'nda ve sonrasında ise Fırat Matbaası'nda yayımlanmıştır (Çakıl, 1993:51).

1937 yılına gelindiğinde, dönemin genç yazarları tarafından Malatya Halkevi yayını olarak Derme Dergisi'nin yayımlanmaya başladığı görülmektedir. Ancak bu tarihten itibaren Malatya basın hayatı uzun bir dönem duraklama evresine girmiştir. Bu duraklamanın yaşanmasında hiç kuşkusuz II. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu birtakım sıkıntılar etkili olmuştur. Ancak savaş sonrasında Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçiş sürecinin basın hayatına olumlu yansımaları yaşanmış ve Malatya yerel basını da çeşitlenmiştir. Bu doğrultuda, 1948 yılında Fahri Özpazarbaşı'nın iki yıl kesintisiz olarak çıkardığı *Doğu Gazetesi* doğmuş ve ardından H. Bayram Özpazarbaşı'nın *Esen Gazetesi* ve Malatya Kalkındırma Cemiyeti tarafından yayına hazırlanan *Malatya'nın Sesi Gazetesi* çıkarılmaya başlanmıştır. Yine dönemin genç gazetecilerinden olan Ekrem Tuncel'in yazı işlerini yürüttüğü ve Sabri Özbek tarafından çıkarılan *Vicdan Gazetesi*, Şemsi Belli'nin (Meftun Deliçay) *Çadır Gazetesi*, Sami Aydınoglu'nun *Işık Gazetesi* ve Zülfikar İnanc'ın *Çoban Gazetesi* de Malatya yerel basınına ayrı bir ivme kazandırmıştır. Ayrıca bu dönemde dergicilik noktasında da önemli gelişmeler yaşandığı görülmektedir. Şemsi Belli'nin *Kervan Dergisi*, Lütfi Beydağı'nın *30 Ağustos Dergisi*, ve Bahaddin Erdem'in Milliyetçi ve Türkçü bir duyguyla neşrettiği *Uyanış Dergisi* bunun en güzel örneklerindendir (Gayret, 2 Şubat 1951:1-2; Yeni Malatya, 1 Temmuz 1952:1).

1946 sonrası çok partili siyasal hayata geçiş sürecinde basın hayatında yaşanan olumlu hava; muhalefetin güçlenmesi ile birlikte daha farklı bir boyuta ulaşmıştır. Özellikle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden sonra 15 Temmuz 1950'de kabul edilen Basın Kanunu'nun getirmiş olduğu özgürlük ortamı ve iktidar-muhalefet çekişmesinden doğan çok sesliliğin, 1950'lilerin basın hayatına önemli yansımalarının olduğunu söyleyebiliriz. Çok seslilik, zaman zaman basını özgürlük ve tarafsızlıktan uzaklaştırırsa da basının kurumsal bir kimliğe ulaşmasında etkili olmuştur. Daha önce aralıklarla ve kısa dönemli çıkarılan yayınların yerini gündelik ve uzun soluklu yayınlar almış ve bu sayede basın; ülke gündemine yön veren etkin bir güç haline gelmiştir. Nitekim Malatya yerel basınında da bunun etkileri görülmüş ve Malatya gündemine yön veren önemli gazeteler çıkmaya başlamıştır. Çalışmamıza ışık tutması bakımından da önemli olan ve aşağıda açıklayıcı bilgiler verilen *Gayret*, *Yeni Malatya*, *Demokrat Malatya*, *Malatya Postası* (*Yeni Malatya Postası*) ve *Güneş* gazeteleri farklı kimlik ve içerikleriyle dönemin yerel basını içinde yer almışlardır.

2.1.2.3.2. Gayret Gazetesi

13 Aralık 1948 Pazartesi günü Hüseyin Karataş ve Tevfik Cibiceli tarafından yayın hayatına başlamıştır. “Günlük Siyasi Halk Gazetesi” sloganı ile ilk başlarda Pazar günleri hariç haftanın her günü 4 sayfa olarak çıkarılan gazete, sonraları 2 sayfa olarak çıkarılmaya devam etmiştir. Kışla Caddesi’ndeki Şark Han’da yer alan Gayret Matbaası’nda yayına hazırlanan gazetenin ilk yazı işleri müdürlüğünü M. Zeki Tulunay üstlenmiştir. 7 Temmuz 1949’da gazetenin yazı işleri müdürlüğünü Nüvit Yetkin devralmış; 21 Kasım 1949’da Gayret Matbaası’nın Şark Han’dan taşınmasıyla birlikte bu göreve, Nurettin Akyurt getirilmiştir. 12 Mayıs 1950’de gazetenin ortaklarından olan Hüseyin Karataş ilk önce yazı işleri müdürü olmuş; 15 Mayıs 1950’de Tevfik Cibiceli’nin ayrılması ile gazetenin tek sahibi olmuştur. 1 Kasım 1950’de gazetenin yazı işleri müdürlüğünü Ahmet Fırat üstlenmiş, 7 Mart 1951-12 Nisan 1951 tarihleri arasında kısa bir süreliğine Sait Fırat bu görevi yürüttükten sonra Ahmet Fırat tekrar dönmüş ve 31 Ocak 1952’ye kadar görevine devam etmiştir. Ahmet Fırat’tan görevi devralan Sami Aydınoglu, gazeteyi bir müddet yönettikten sonra 31 Ocak 1952’de Zülfikar İnanç’a devretmiş ve 30 Nisan 1952’de Ekrem Tuncel, gazetenin yeni yazı işleri müdürü olmuştur. Arada kısa süreliklerine yazı işleri müdürlüğünde Nevzat Bulun ismi görünse de Ekrem Tuncel, 1 Ekim 1952’de Bahaddin Erdem’e teslim edene kadar görevini yürütmüştür.

5 Eylül 1952’den sonra “Demokrasiye Hizmet Yolunda” sloganı ile yayımlanmaya devam eden *Gayret Gazetesi*, ilk başlarda Cumhuriyet Halk Partisi’ne yakın bir çizgide yayın yaparken daha sonraları Demokrat Parti kanadını destelemiştir. Nitekim 15 Aralık 1953’te gazetenin 6. yılını kutladığı “Gayret Altı Yaşında” başlıklı bir yazıda da: “(...)Her gazetenin siyasi bir akidesi vardır. *Gayret de Malatya’nın ve yurdunun selametini DP’ye hizmette bulmuş, hak ve hakikatlerin tecellisi bakımından bu parti âmaline karınca kararınca yardımında bulunmayı bir vazife saymıştır(...)*” (Gayret, 15 Aralık 1953:1) şeklinde bir ifadeyle siyasi rotasındaki bu değişikliği açıkça belirtilmiştir.

1 Ekim 1952’de gazetenin yazı işleri müdürlüğü görevine getirilen Bahaddin Erdem bu görevi uzun bir süre yürüttükten sonra 8 Haziran 1957’de Sabri Özbek’e bırakmış; kendisi de gazetenin başyazarı olmuştur. 25 Ekim 1958’de görevini Talat Barış’a bırakırken gazetenin başyazarlık ve siyasi müşavirliğini de Nevzat Bulun üstlenmiştir. 21 Nisan 1959’da Nevzat Bulun’un bu göreve gelmesiyle birlikte 14 Mayıs

1957'den beri "Günlük Siyasi Demokrat Gazete" sloganı ile yayımlanan *Gayret Gazetesi*'nin adı 3110. sayısında "*Demokrat Gayret*" olarak değiştirilmiştir. 27 Mayıs 1960'da gerçekleşen askeri darbeye kadar bu isimle yayımlanmaya devam eden gazete, darbenin hemen ardından 31 Mayıs 1960 tarihli 3443. sayısında "Demokrat" ismi kaldırılarak tekrardan "*Gayret*" adı ile yayımlanmaya başlamıştır.

27 Mayıs 1960 askeri darbesi *Gayret Gazetesi*'nin yayın içeriğinde önemli değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Kuruluş yıllarında CHP'yi 1950'li yılların başından 27 Mayıs 1960'a kadar DP'yi açıkça destekleyen ve Malatya yerel basınındaki en önemli yayın organlarının başında gelen *Gayret Gazetesi*, askeri müdahaleden sonra 27 Mayıs'ı ve Milli Birlik Komitesi'ni destekler nitelikte yayınlar yaptığı görülmektedir. 1 Haziran-6 Temmuz 1960 tarihleri arasında yayın hayatına bir süre ara veren gazete, 6 Temmuz 1960 tarihli sayısından itibaren daha önceki "Günlük Siyasi Gazete" sloganı yerine "Günlük Tarafsız Gazete" sloganı ile okurların karşısına çıkmıştır. Ayrıca bu tarihle birlikte yeni yazı işleri müdürü Necmettin Bilgili olurken gazetenin çoğu zaman araklı olarak yayın yaptığı da dikkatlerden kaçmamaktadır. 11 Ekim 1960 yılına kadar "*Gayret*" ismi ile yayın yapan gazete, bir süreliğine yayın hayatına ara vermiş ve 29 Ekim 1960 günü 3523. sayısından itibaren "İnkılâp" adı ile çıkmaya devam etmiştir. Yeni yayın döneminde gazetenin sahipliği bir süreliğine Hüseyin Karataş'tan Ali Seydi Durmaz'a geçmiş, yazı işleri müdürlüğüne de Ali Nihat Çetinkaya getirilmiştir. Hüseyin Karataş çok geçmeden gazetenin sahipliğini yeniden devralmış ve gazete, bir yılı aşkın *İnkılâp* deneyiminden sonra 27 Kasım 1961'de tekrar "*Gayret*" adı ile Malatya yerel basınına uzun yıllar hizmet etmiştir.

2.1.2.3.3.Yeni Malatya Gazetesi

8 Haziran 1949 Cuma günü Rıza İlkbaşıran ve Kemal Bayaz tarafından "Haftalık Tarafsız Siyasi Gazete" sloganı ile yayımlanmaya başlanmıştır. Kışla Caddesi Güven Matbaası'nda ilk başlarda haftalık 4 sayfa olarak çıkarılan gazetenin ilk yazı işleri müdürü ise gazete ortaklarından Rıza İlkbaşıran olmuştur. 7 Temmuz 1949'da ise "Tarafsız Siyasi, İhtimai, Edebi Gazete" sloganı ile haftada iki kez yayımlanmaya başlanmıştır. 16 Ocak 1950 tarihli 47. sayısından sonra ise "Tarafsız Siyasi, İhtimai, Edebi Günlük Gazete" sloganı ile günlük 2 sayfa olarak yayın hayatını sürdürmüştür.

17 Ocak 1950'de Rıza İlkbaşıran *Yeni Malatya Gazetesi*'nden ayrılmış, Kemal Bayaz gazetenin hem sahipliğini hem de yazı işleri müdürlüğünü üstlenmiştir. Kemal

Bayaz yazı işleri müdürlüğünü bir süre yürüttükten sonra 16 Mayıs 1950’de Nevzat Bulun bu göreve gelmiştir. 23 Kasım 1950’den sonra bir dönem 4 sayfa olarak çıkarılan gazete, bir müddet ekonomik sıkıntılar nedeniyle 2 sayfa olarak yayımlanmaya devam etmiştir. Nevzat Bulun’un gazetede görevinden ayrılması üzerine 11 Haziran 1952’de Kemal Bayaz yeniden yazı işleri müdürlüğünü üstlenmiş ve gazetenin kapatılmasına kadar bu görevi yürütmüştür. Toplam 779 sayı yayımlanan *Yeni Malatya Gazetesi*’nin 1 Temmuz 1952 tarihli son sayısında, “Kapanırken” başlığındaki yazısında gazetenin kapatılma nedeni ise şöyle dile getirilmiştir (Yeni Malatya, 1 Temmuz 1952:2);

“Bugün gazetemizi kapatıyoruz. Niçin? Çünkü; Halihazırda ilimizde bu mesleği inkişaf ettirmenin imkansız oluşundan... kendimiz daha geniş imkanları bulunan yerlere gitmek arzusunun doğuşudur.”

2.1.2.3.4. Demokrat Malatya Gazetesi

23 Şubat 1951 Cuma günü Kemal Özmumcu tarafından “Günlük Siyasi Gazete” sloganı ile yayın hayatına başlamıştır. Postane Caddesi Müftüoğlu Matbaası’nda yayımlanan gazetenin yazı işleri müdürlüğünü ilk başlarda Yılmaz Hamikoğlu üstlenmiş, 1 Mart 1951’de görevini Reşat Onur’a devretmiştir. Nisan 1951’de gazetenin sahipliği Mustafa Saltoğlu alırken yazı işleri müdürlüğüne ise Yüksel Sezel getirilmiştir. Ardından da Bahaddin Erdem ve 30 Eylül 1952’de de Doğan Toros bu göreve getirilmişlerdir.

Demokrat Malatya, ilk başlarda 4 sayfa olarak çıkarılırken 1 Ağustos 1951’den sonra 2 sayfa olarak yayımlanmaya devam etmiştir. Adından da anlaşılacağı gibi Demokrat Parti’ye yakınlığı ile bilinen bu gazete, Demokrat Parti’nin iktidarda olduğu süreçte en büyük destekçilerinden biri olmuş ve propaganda içerikli yayınlar hazırlayarak okurlarının karşısına çıkmıştır. 23 Şubat 1952’de yayımlanan “İki Yaşına Girerken” başlıklı bir yazıda: “(...)Bugün Demokrat Malatya da Demokrat Parti’nin nurlu yolunda gitmeyi şiar edinmiştir(...)” (*Demokrat Malatya*, 23 Şubat 1952:1) denilerek gazetenin misyonu açıkça dile getirilmiştir.

24 Ocak 1953’e gelindiğinde *Demokrat Malatya*’nın sahibi olan Mustafa Saltoğlu, 575. sayısından sonra gazeteyi Celal Bilgili’ye devretmiş ve 30 Mart 1953’te gazetenin yeni yazı işleri müdürü de Ertuğrul Ayaydın olmuştur. Ertuğrul Ayaydın’ın bu görevi yürüttükten kısa bir süre sonra Doğan Toros, yeniden yazı işleri müdürlüğünü üstlenmiştir. Uzun bir dönem gazeteye hizmet eden Doğan Toros, 8 Haziran 1957’de

başyazarlık görevine getirilmiş, kendinden boşalan yeri de Ali Nihat Çetinkaya almıştır. 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar aynı adla yayımlanan *Demokrat Malatya Gazetesi*, darbenin hemen ardından “*Malatya’nın Sesi*” adı ile yayın hayatını sürdürmüştür.

2.1.2.3.5. (Yeni) Malatya Postası

15 Temmuz 1952’de Malatya’da yayın hayatına başlayan *Malatya Postası*’nın geçmişi, Avni Gebeş’in İstanbul’da üniversite eğitimini alırken arkadaşları ve bazı hatırı sayılı gazetecilerle kurduğu *Malatya Postası*’na dayanmaktadır. Böyle bir gazetenin yayın hayatına başlayacağını *Fırat Gazetesi* de sütunlarına taşımış, “Yeni Neşriyat Malatya Postası” başlığı adı altında şu satırlara yer vermişti (Fırat, 11 Temmuz 1950:1);

“Haber aldığımıza göre İstanbul’da yüksek tahsilde bulunan arkadaşlarımız tarafından on beş günde bir “Malatya Postası” adıyla pek yakında bir dergi çıkarılacaktır. Genç ve enerjik arkadaşlarımıza giriştikleri bu pek güzel ve faaliyetlerinde muvaffakiyetler diler, Malatya Postasının da uzun ömürlü olmasını gönülden temenni ederiz.”

11 Temmuz 1950 tarihli *Fırat* haberinde dergi olarak takdim edilen gazete hakkındaki bilgiler, yine *Fırat Gazetesi*’nde Yüksel Sezel’in “Malatya Postası Hakkında” başlıklı yazısında düzeltilmiş ve yayın hayatına yeni başlayan gazete hakkında detaylı bilgilere yer verilmişti (Fırat, 20 Temmuz 1950:1):

“İstanbul’da bulunan Üniversiteli arkadaşlarımız tarafından “Malatya Postası” adıyla on beş günlük bir gazetenin çıkacağını bundan birkaç gün evvel okuyucularımıza bildirmiştik. Bugün çıkışından büyük huzur duyduğumuz “Malatya Postası”ndan –kısa da olsa- bahsetmek istiyorum.

Üniversiteli arkadaşların el ele vererek memleketimizin ana davaları etrafında fikirlerini pervasızca söylemeleri, cidden gönül ferahlatıcı bir mesele olduğu kadar, takdirle karşılanacak bir faaliyettir.

Gazete, şu veya bu partinin organı değil; gençliğin fikir duygularının tercümanıdır. Temiz bir memleket sevgisi, kuvvetli bir milliyet aşkı ile dolu yazılar daha ilk nazarda dikkatimizi celbediyor. Gazetenin sahibi bay Avni Gebeş’in “Malatya Valisi Sait Koçak”a açık bir mektubu var. Peşinen söyleyelim ki yazar, burada gayet ciddi bir meseleye temas ediyor. A. Gebeş, gençlere verilmesi lazım gelen ehemmiyeti şu cümlesi ile gayet güzel ifade ediyor. “Fatih Sultan Mehmet, İstanbul’u 21 yaşında fethetti, Yavuz Sultan Selim Mısır, Napolyon Moskova kapılarına dayandıkları zaman aynı yaşta idiler.”(..)

Yüksel Sezel'in de yazısından anlaşılacağı üzere 15 Temmuz 1950'de yayın hayatına başlayan gazetenin sahipliğini, o yıllarda İstanbul'da üniversite öğrencisi olan Avni Gebeş üstlenmiştir. "Onbeş Günlük Siyasi Milliyetçi Müstakil Gazete" sloganı ve hemen altında yer alan "Yolumuz Atatürk Yoludur" sözü ile çıkarılan gazetenin ilk yazı işleri müdürlüğü görevini Kâmrân Evliyaoğlu yürütmüştür. Gazetenin ilk sayısı İstanbul'da bulunan Sucuoğlu Matbaası'nda, 2. 3. ve 4. Sayıları A. Dobra Matbaası'nda, 5. sayısı Sinan Matbaası'nda daha sonraki sayıları ise A. Dobra ve Sucuoğlu Matbaası'nda basılmıştır. Muzaffer Eyyüpoğlu, Prof. Dr. Cezmi Türk, Arif Nihat Asya, Avni Gebeş, Kemal Akşahin, Mustafa Kaftan gibi isimlerle zengin bir yazı kadrosuna sahip olan gazete, çoğunlukla 4 sayfa olarak çıkarılmıştır (Çakıl, 1993:54). İstanbul'da çıkarılan Malatya gazetesi olması da bu gazeteye, Malatya yerel basını içerisinde ayrı bir anlam yüklemektedir. Gerek ulusal gerekse de yerel düzeyde yapmış olduğu yayın içerikleriyle ulusal basın ve Malatya yerel basınına yön verdiğini söyleyebiliriz.

1950'de İstanbul'da çıkarılan gazete ile aynı isim ve günde ancak bu defa Malatya Kışla Caddesi'ndeki Güven Matbaası'nda çıkarılmaya başlanan "*Malatya Postası*", ilk sayısını 15 Temmuz 1952'de yayımlamıştır. "Günlük Siyasi Gazete" sloganı ile çıkarılan gazetenin sahibi ve başyazarı Muzaffer Akalın'dır. Yazı işleri müdürlüğü görevini ise ilk olarak Ali Celal Şimşek yürütmüştür. 15 Temmuz 1952'deki 1. sayısında dönemin CHP Genel Başkanı ve Malatya Milletvekili İsmet İnönü de "*Malatya Postası*" başlıklı bir yazı kaleme almış ve şu noktalara değinmiştir (Malatya Postası, 15 Temmuz 1952:1);

"Malatya Postası'nın, basın alemimize girmesini sevinçle karşılıyoruz.

Malatya'nın yeni gazetesi, geniş bir bölgemizin meselelerini takip edecek ve bütün memleketi bu bölgenin haberleriyle aydınlatacaktır.

Malatya Postası'na geniş bir hizmet sahası açılmıştır. İktisadi ve içtimai olduğu kadar fikri ve siyasi mevzularda Malatya, milletimizin gözündeki hususi bir mevki taşır.

Demokratik rejimde, Malatyalı vatandaşların gayretleri ve fedakarlıkları geniş bir itibara mazhar olmuştur. Memleketimize feyizler getireceğine inandığımız, demokratik rejimin azimli müdafaacıları olan Malatyalılara, gazetenin ifa edeceği hizmetle çok makbule geçecektir. Malatya Postası'nın her nüshasını şevkle bekleyeceğiz (...)"

İlk başlarda günlük 4 sayfa olarak yayımlanan *Malatya Postası*, zaman zaman aksamalar yaşamış ve 23 Temmuz 1952'deki sayısındaki "Sayın Okuyucularımıza" başlığı adı altında: "*Gazetemizi daha mükemmel bir şekilde çıkarabilmek için*

giriştiğimiz hazırlıkları tamamlamak üzere neşriyatımıza birkaç gün ara vereceğiz.” (Malatya Postası, 23 Temmuz 1952:1) denilerek 23 Temmuz-9Ağustos 1952 tarihleri arasında yayın hayatına bir müddet ara vermek durumunda kalmıştır. Verilen aradan sonra gazete, 4 sayfa olarak yayımlanmaya devam etse de 12 Ağustos 1952’de alınan bir kararla 2 sayfa olarak yayın hayatına devam etmiştir. “Sayın Okuyucularımıza” başlığında ise bu kararın gerekçesini şu satırlarda dile getirmiştir (Malatya Postası, 12 Ağustos 1952:1);

“Matbaamızın mürettip durumu yeniden aksadığından okuyucularımızı yeniden gazetesiz bırakmamak için şimdilik tek yaprak olarak yayınımıza devam edeceğimizi ve eski abonelerimizin haklarını yeni abone şartlarına göre ayarlayacağımızı arz ederiz.”

14 Temmuz 1953’te *Malatya Postası*’nın yazı işleri müdürlüğüne Avni Gebeş getirilmiş; Avni Gebeş, iki aya yakın bir süreliğine bu görevi yaptıktan sonra 7 Eylül 1953’te yerini Ferit Akın’a bırakmıştır.

1953 sonlarına doğru *Malatya Postası*’nın yayımlanmasında yaşanan sıkıntılardan dolayı yayın hayatına birkaç ay ara veren gazete, 29 Mart 1954’te Mehmet Kartal tarafından “*Yeni Malatya Postası*” adıyla tekrardan çıkarılmaya başlanmıştır. Hükümet Konağı arkasındaki Kanaat Matbaası’nda “Gündelik Siyasi Gazete” sloganı ile çıkarılan gazetenin yazı işleri müdürlüğünü Ferit Akın üstlenmiştir. 29 Mart 1954 tarihli ilk sayısında gazetenin yazarlarından olan Avni Gebeş, “Yeni Malatya Postası Çıkarken” başlıklı yazısında *Malatya Postası*’ndan *Yeni Malatya Postası*’na geçiş sürecini şu şekilde değerlendirmiştir (Yeni Malatya Postası, 29 Mart 1954:1);

Malatya ve Malatyalılar için “Malatya Postası” daima bir müjdecî olmuştur.

Atatürk ve devrimlerini savunanların rehberi olarak gördüğümüz İnönü’yü ve onun bağlı olduğu Altıok prensiplerini Malatyalı olarak daima müdafaa ettik.

İlan vermemek, mahkemeye vermek ve nihayet matbaasını almak şekilleriyle gazetemize yapılmak istenen baskılar değil diğer vasıflarımız, sadece Malatyalı olmak vasfımız karşısında erimiştir.

İşte 6195 sayılı kanundan sonra daha azimli ve daha kuvvetli olarak ve “Yeni Malatya Postası” ismiyle tekrar çıkıyoruz; zaten eski değildir, sadece formalite icabı “Yeni” kelimesini ilave ettik. Biz daima ve her şeyde yeniliği savunan kimseler olarak çalıştık ve çalışıyoruz.

Gazetecilik görüşümüz daima memleket ve millete faydalı olacağına kuvvetle inandığımız prensiplerimizi savunmaktadır.

Şerefli Türk basını denizinde bir damla olabilirsek ne mutlu bize.

13 Mayıs 1954'te kadar yazı işleri müdürlüğünü yürüten Ferit Akın, yerini Yunus Kara'ya bırakırken 10 Haziran 1954'te gazetenin sahipliğine Ahmet Fırat gelmiştir. 28 Ağustos 1954'te ilk önce yazı işleri müdürlüğüne gelen Avni Gebeş ardından 15 Eylül 1954'te de gazetenin yeni sahibi olmuştur. Avni Gebeş, bir yılı aşkın süre ile yürüttüğü bu görevleri 29 Kasım 1955'te Ekrem Tuncel'e devretmiş ve kendisi de gazetenin başyazarlık görevine gelmiştir. 7 Ekim 1957'de Hasan Tulunay, 29 Kasım 1958'de ise Turan Fırat yazı işleri müdürlüklerini yürütmüş ve 20 Temmuz 1960'da Ekrem Tuncel, tekrar bu göreve gelmiştir.

1957'ye kadar “Yeni Malatya Postası” adıyla yayımlanan gazete, bu tarihten itibaren önceki ismi olan “Malatya Postası” olarak Malatya yerel basınına hizmet etmiştir. Yayımlandığı dönem, Cumhuriyet Halk Partisi'ni destekler nitelikte yayınlar yaparak en büyük destekçisi ve yayın organı görevini üstlenmiştir. 4 Eylül 1957 tarihli sayısında yer alan bir yazıda da bunu açıkça dile getirmekten çekinmemiştir (Malatya Postası, 4 Eylül 1957:1);

“Malum üzere günlük 4 gazete çıkmaktadır. Hepsi de aynı ebattadır. Hepsi de cumhuriyet, medeniyet, demokrasi nizam ve kaideleri dahilinde hizmet görür. Yalnız üçü iktidar partisinin biri de CHP'nin organıdır. Yani şuan elinizde buluna Malatya Postası, muhterem okuyucularının alaka ve teşviklerine istinat ederek, sizlerin müzaheretinden ilham ve cesaret alarak iktidara muhalif bir gazete olarak neşriyatına devam etmektedir.”

2.1.2.3.6. Güneş Gazetesi

Nevzat Bulun ve Burhan Kazancı tarafından 1952 yılında kapatılan Fırat Matbaası'nın satın alınması üzerine matbaanın ismi de “Sabah” olarak değiştirilmiş ve 1953'den sonra tek sayfa olarak “Sabah Gazetesi” yayımlanmıştır (Çakıl, 1993:56). 1955'te ise matbaa bu kez de Ali Fırat'a satılmış, 7 Mayıs 1955'te “Güneş” adıyla yeni bir gazete yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin basım yeri, ilk sayılarında Sabah Matbaası olarak geçse de daha sonra matbaanın adı da “Güneş Matbaası” olarak değiştirilmiştir. “Günlük Siyasi Gazete” sloganı ile çıkarılan gazetenin, yazı işleri müdürlüğüne ilk olarak Salih San getirilmiştir. Salih San bir müddet bu görevi

yürüttükten sonra 13 Temmuz 1955'te yerini İskender Aydınoğlu'na bırakmış, ardından da bir dönem *Sabah Gazetesi*'nin ortaklarından olan Nevzat Bulun gazetenin yazı işlerini yönetmiştir.

Başlarda günlük 4 sayfa olarak yayımlanan *Güneş Gazetesi*, 19 Temmuz 1955'te 2 sayfa olarak yayın hayatını sürdürmüştür. 1957 yılının başlarına kadar Ali Fırat'ın sahipliğinde çıkan gazete, daha sonra Refik Fırat'a geçmiştir. Refik Fırat, *Güneş Gazetesi*'nin sahipliğini almasıyla beraber yazı işleri müdürlüğünü de üstlenmiştir. İlerleyen süreçte önce A. Turan Kurt, 1959'un Eylül sonlarında ise Refik Fırat, gazetenin başyazarlığını yürütmüşlerdir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Aslan (2020)'ın "Demokrat Parti Döneminde Yerel Gazete Örneği: Demokrat Akşehir Gazetesi (1952-1960)" adlı çalışmasında, 1950-1960 yıllarındaki Demokrat Parti iktidarı birçok alanda çalışmalara konu olsa da bu dönemde çıkarılmış olan iktidar lehine propaganda yapan demokrat gazeteler yeterince incelenmediği probleminden yola çıkılmıştır. Ayrıca Akşehir'in de coğrafyası, iklimi, mimarı eserleri ya da eski dönemlerdeki yeri birçok tez çalışmasında araştırılmış fakat Demokrat Parti dönemindeki Akşehir'in durumu ele alınmamıştır. Demokrat gazetelerden biri olan "Demokrat Akşehir Gazetesi" 26 Haziran 1952 tarihinde Şükran Benderlioğlu sahipliğinde Akşehir'de yayın hayatına başlamış ve tezin temel kaynağı olarak belirlenmiştir. Türkiye genelinde yaşanan siyasi, sosyal, ekonomik gelişmelerin Akşehir'e nasıl yansıdığı Demokrat Akşehir Gazetesi'nin bakış açısıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Bununla beraber iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkiler karşısında yayın hayatı boyunca Demokrat Parti'yi destekleyen gazetenin Akşehir'de oluşturmaya çalıştığı kamuoyu da ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çobanoğlu (2019)'nın "Çok Partili Döneme Geçişin Yerel Basına Etkisi: 1950-60 Demokrat Parti Dönemi Mardin Basını" adlı çalışmaya göre, çok partili hayata geçişin başladığı Demokrat Parti döneminde, Mardin'de yerel basın, Türkiye'de olduğu gibi belli değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Araştırmada, anılan dönemde Mardin yerel basını incelenmiştir. Türkiye'de demokrasinin (1950-60) kök saldıği dönemde diğer şehirlerde olduğu gibi Mardin'de de yerel basın konusunda bir hareketlilik yaşanmış, ardı ardına pek çok gazete yayın hayatına girmiştir. Mardin basını da diğer illerdeki basın organlarının yaşadığı ekonomik ve teknik, personel sıkıntıları başta olmak üzere bir dizi sorunla başa çıkmaya çalışmıştır. Ama buna rağmen çoğulculuğun yerleşmesinin sağladığı için yerelde demokrasinin gelişmesinde basın oldukça etkili olmuştur.

Demir (2017)'in "Demokrat Parti Döneminde Malatya'da Muhalif Basın: Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası Örnekleri" adlı çalışmasında, Malatya'nın 1952-1960 arası dönemi incelenmiştir. Bu araştırmanın temel amacı, cumhuriyet tarihinde ve çok partili hayata geçişte büyük önemi haiz Demokrat Parti'nin Malatya basınına yansımalarıdır. Gazetelerin sert bir muhalefet yapmasına rağmen ulusal meselelerde milli bir duruşla yayın yaptığı, basım, dizgi ve teknik düzen gibi yönlerden amatör bir

düzeyde oldukları ve gazete sahip ve yazarlarının genellikle partili olmaları nedeniyle politik bir duruş sergiledikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Arslan (2015)'ın “Edirne Yerel Basını Penceresinden Demokrat Parti Dönemi (1950-1954)” adlı çalışmasında, DP'nin altın yılları olarak nitelendirilen 1950-1954 yılları arasında yaşanan siyasal olaylar, dış politikada gelişmeler, iktidarın hukuk, eğitim, sağlık, ulaştırma ve haberleşme politikalarının yerele yansımaları incelenmiştir. Temel kaynak olarak ele aldığımız Edirne Postası, İbret, Yeni Edirne ve Vatandaş gazetelerinin bakış açılarıyla iktidarın ilk yıllarındaki icraatlarının Edirne ve çevresine yansımaları çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Pehlivanlı (2014)'nın “Türkiye’de Yerel Basın (Kırıkkale Örneği 1951-1983)” adlı çalışmasında, yerel basının gücünün Kırıkkale örnekleminde bir göstergesidir denilebilir. Giriş Bölümündeki Dünya ve Avrupa Basın Tarihi hakkında etraflıca bilgi verildikten sonra, Birinci Bölümde Osmanlı Döneminde, Millî Mücadelede ve Cumhuriyet Döneminde Basının tarihsel gelişimi anlatılmıştır. Aynı Bölümde, bu tezin tarihi sınırlamasını içeren 1951-1983 yılları arasında Kırıkkale’de yayımlanan 11 gazete kronolojik sırayla tanıtılmıştır. İkinci Bölümde bahsi geçen 11 gazeteden Kırıkkale'nin siyasi ve idari durumuyla ilgili haber örneklerine yer verilirken, Üçüncü Bölümde de sosyal ve ekonomik durumla ilgili örnek haberlere yer verilmiştir. Tezin dördüncü bölümünde önemli köşe yazarlarının yazılarından örneklerle, gazetelerin olaylara bakış açıları değerlendirilmiştir.

Akşit (2012)'in Çok Partili Sistemin İlk Dönemlerinde Basın ve Basın Özgürlüğü: 1946-1954” adlı çalışmasında, çok partili sisteme geçişte önemli bir adım olan 1946-1954 yılları arasında iktidarların basına uyguladığı rejim/politika ortaya konulmaya çalışılmıştır. 1946-1954 döneminde iktidarda olan iki farklı siyasal çizgideki parti olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve Demokrat Parti'nin uyguladığı basın politikalarının benzerlik ve farklılıklarını da belirlemeyi hedefleyen bu çalışmada dönemle ilgili önemli kaynaklar sistematik olarak incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda her iktidar döneminde basına farklı politikaların uygulandığı ortaya konulmuştur.

Aktaş (2012)'ın “Çok Partili Döneme Geçişte Yerel Basının Bakışı Yeni Asır Gazetesi Örneği (1949-1951)” adlı çalışmasında, tek partili dönemde yaşanan buhranlı sürece vurgu yaparak çok partili sürecin başladığı DP'nin kurulduğu 1946 yılında yaşanan gelişmelerle birlikte DP'nin seçim mücadelesini kazandığı 1950 seçimlerini baz

almıştır. Seçimlerin sonucunu etkileyen Türkiye'nin toplumsal ve siyasal yapısını inceleyerek kapsamı genişletilen çalışma, Yeni Asır Gazetesi'nin 1949-1951 yılları arasındaki baskılarını inceleme altına almıştır. Ayrıca çalışmanın kapsamını oluşturan Türkiye'deki iç siyaset yapısı, basına yansımaları incelenirken durum tespiti yöntemine başvurulmuştur. Yeni Asır Gazetesi'nin 1949-1951 yıllarındaki baskılarında yapılan incelemeler göstermektedir ki; basın organları, demokratikleşme sürecine zemin oluşturmada, çok partili rejime destek verici ve de kamuoyunu demokratik düzene geçişe hazırlayıcı görevde önemli bir rol üstlenmiştir.

Köse (2011)'nin "Uşak Yerel Gazetelerinin Demokrasi ve Vatandaşlık Kavramları Açısından İncelenmesi (1949-1990)" adlı çalışmasında, 1949-1990 yılları arasında Uşak'taki yerel gazetelerde yer alan demokrasi, demokrat, demokratik ve vatandaş, vatandaşlık ile ilgili haber ve yazılar kategorize edilerek tarihi süreç içerisinde incelenmiştir. Gazetelerde yer alan demokrasi, demokrat, demokratik ve vatandaş, vatandaşlık başlıklı ve içerikli yazı ve haberler çıkartılarak kategorize edilmiş ve gazetelere göre bu kavramların kullanım sıklığı ortaya çıkarılmıştır. Böylelikle gazetelerde yer alan haber ve yazılarda vatandaş, vatandaşlık ve demokrasi, demokrat, demokratik kavramına olan ilgi ortaya çıkarılmıştır.

Özay (2005)'in "Türkiye'de Yerel Basının Gelişmesi ve Demokrasiye Etkisi" adlı çalışmasında, Türkiye'de yerel basının demokrasiye etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmış ve yerel kitle iletişim araçlarının, demokrasinin temelini oluşturan çok sesliliğin sağlanmasında etkili olduğu önermesinin kanıtlanmasına çalışılmıştır. Bu nedenle, öncelikle Türkiye'de yerel medyanın nasıl anlaşıldığı ve uygulamada nasıl bir görünüm sergilediği tartışılmıştır. Çalışma, yerel kitle iletişim araçlarının Türkiye'de en yaygın örneği olan yazılı basın organlarıyla sınırlanmıştır.

Mumay (1996)'ın "Demokrasi Kavramı ve Türk Gazeteciliğinin Çok Partili Siyasal Yaşama Geçiş Sürecindeki Görünümü: "Vatan" Örneği" adlı çalışmasında, basının 1945-1950 yılları arasında demokrasiye yönelik nasıl bir bakış açısı geliştirdiği ve topluma ülkenin içinde bulunduğu değişim ortamını ne şekilde yansıttığını dönemin tek parti sistemine karşı olan ve demokratik gelişmelere destek olup muhalefete sahip çıkan Vatan Gazetesi örneği incelenmiştir.

Gürkan (1994)'in "Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basının Rolü 1945-1950" adlı çalışmasında, öncelikli olarak demokratikleşme sürecini motive eden koşulları

gözlemlemeye çalışmaktadır. Buna göre, demokrasiye geçişi zorlayan iç ve dış koşullar, Cumhurbaşkanı ve CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün çok partili sistem konusundaki tecrübesi ve siyasi liderlik konusunda kamuoyundaki huzursuzluk dönemin bulguları arasındadır. Tek parti döneminde Türk basınının tarihsel çizgisi ve geleneği, siyasi rejime yaklaşımı ve demokratikleşme mücadelesi ele alınmıştır. Çalışmada, basının her zaman parlamento içindeki muhalefeti ve genel olarak çok partili sistemi desteklediği, çok partili rejim yararına kamuoyunu uyandırmak için uyarılarda bulunduğu ve bu nedenle de gerekli yasal reformların bir kısmı hayata geçirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca basının, partiler arası ve parti örgütleri içindeki çatışmalarda uzlaşma ve uzlaşmadan yana olmasının demokrasinin korunmasındaki nihai hedef olarak belirtmiştir. Sonuç olarak Türk basınının, Türkiye'deki demokratikleşme süreci boyunca Atatürk inkılapları çerçevesinde demokratik gelişmeleri desteklediğine ulaşılmıştır.

3. YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın; modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel bir desene sahiptir. Nitel araştırma gözlem, görüşme doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39).

Nitel araştırmacılar, inceledikleri olguları doğal ortamlarında çalışır ve araştırmanın yapıldığı bağlamda davranış, değer veya inançlara ilişkin anlam arayışı içerisinde hareket ederler. Bu kapsamda incelenen olguya ilişkin özellikler değiştirilmeden kendi doğal ortamı içinde gözlemlenir, katılımcıların bakış açılarından anlaşılmaya çalışılır ve bağlama özgü olarak analitik genellemeler yapılmaktadır (Özden ve Saban, 2019:6).

Araştırmada nitel veri toplama sürecinde durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışması, özel bir durumun belirlenmesiyle başlar. Bu durum bir birey, küçük bir grup, bir kuruluş veya bir ortaklık gibi somut bir varlık olabilir. Daha az somut düzeyde; bir topluluk, bir ilişki, bir karar verme süreci veya belirli bir proje olabilir. Burada temel nokta, durumun özel bir zaman ve yer gibi belirli parametrelerle sınırlandırılabilir ya da tanımlanabilir olmasıdır. Tipik olarak, durum çalışması araştırmacıları zaman kaybı olmaksızın doğru bilgiyi toplamak için sürmekte olan güncel, gerçek yaşam durumları üzerinde çalışırlar. Tek bir durum seçilebilir veya karşılaştırma yapabilmek için çoklu durumlar durum tanımlanabilir (Creswell, 2013:98).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu, 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında yer alan Fırat ve (Yeni) Malatya Postası gazeteleridir. Araştırmadaki bu çalışma grubu belirlenirken, 1946'ların Malatya basın hayatında yayın yapan tek gazetenin "Fırat Gazetesi" olmasından dolayı herhangi bir örnekleme yoluna gidilmemiştir. Ancak 1950-1960'ların iktidar-muhalefet destekli yayınlar arasında (Yeni) Malatya Postası Gazetesi'nin tek muhalif çizgide olması ve "demokrasinin varlığının muhalefetin varlığından anlaşılacağı" ölçüt alınarak ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bir

araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler örnekleme alınırlar. Bu yönetime ölçüt örnekleme yöntemi denilmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013:91). Çalışma grubu içerisinde yer alan gazetelerdeki haberler araştırmaya dahil edilirken de demokrasi olgusu ölçüt alınarak ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanmasında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dahil edilebilir. Bu demektir ki, doküman incelemesi veya analizi tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:187). Ayrıca doküman incelemesi yöntemi kullanılan bu araştırmada temel olarak 1946-1960 Malatya yerel gazeteleri esasa alınmış ve konuyla ilgili makaleler, araştırma eserleri ve dönemin gazeteleri kullanılmıştır.

Doküman incelemesi yaparken izlenebilecek bir dizi aşama vardır. Ancak, bu aşamalar daha çok genel bir yönerge olarak dikkate alınmalıdır. Her araştırmacı bu aşamaları araştırma probleminin niteliğine, doküman incelemesi sonucunda elde etmeyi hedeflediği veriye veya dokümanları ne kadar kapsamlı ve derinlemesine incelemek istediğine bağlı olarak yeniden yorumlayabilir. Doküman İncelemesi belli başlı beş aşamada yapılabilir. Bunlar (Forster, 1995 akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008:187);

- Dokümanlara Ulaşma
- Özgünlüğü (Orijinallik) Kontrol Etme
- Dokümanları Anlama
- Veriyi Analiz Etme
- Veriyi Kullanma

Bu doğrultuda, Milli Kütüphane'nin Süreli Yayınlar Arşivi'ndeki 1946-1960 Malatya yerel basınında yer alan gazeteler incelenmiş ve bunların içerisinde 2 gazete (Fırat ve (Yeni) Malatya Postası) araştırmaya veri olarak seçilmiştir. Bu gazeteler içerisinde 7000'ne yakın gazete sayfası taranarak demokrasi ile ilişkili toplam 891 habere

ulaşılmış ve bu haberler, 8 kategoride (basın özgürlüğü siyasal partiler, seçimler, kongre ve mitingler, muhalefet etme özgürlüğü, siyasal eşitlik, hukukun üstünlüğü ve demokrasi rejimi) tasnif edilerek araştırmaya dahil edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

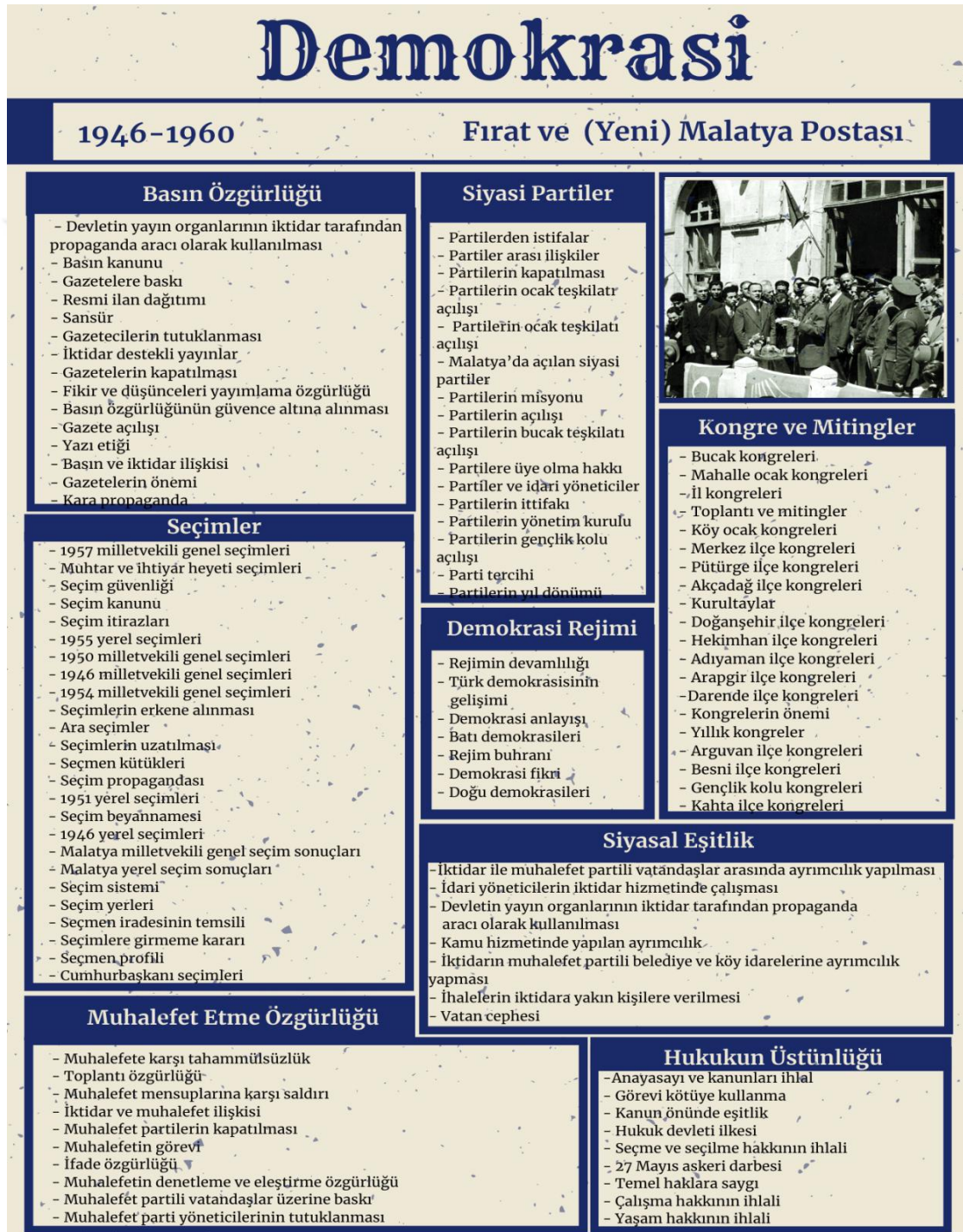
Araştırmada verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi sürecidir. Bu bağlamda tümevarımcı analiz olarak da adlandırılmaktadır. Betimsel analize göre daha derinlemesine bir çözümleme gerektiren içerik analizi, çoğunlukla mevcut verileri açıklamak için önceden belirlenmiş kategori ya da boyutlar olmadığı zaman işe koşulur. Ayrıca betimsel analizde gözden kaçan ya da önceden belirlenen başlıklar arasında yer almayan yeni kavram ve kategoriler, içerik analizi yardımıyla ortaya çıkartılır. İçerik analizinde sırasıyla veriler kodlanır, temalar bulunur, kod ve kategoriler düzenlenir, bulgular tanımlanarak yorumlanır (Akbulut, 2015:186-187).

Araştırmadan elde edilen veriler, haberlerin içeriği dikkate alınarak 8 kategori (basın özgürlüğü siyasal partiler, seçimler, kongre ve mitingler, muhalefet etme özgürlüğü, siyasal eşitlik, hukukun üstünlüğü ve demokrasi rejimi) altında kodlama tekniği kullanılarak araştırmaya dahil edilmiştir. Ayrıca araştırmanın verileri analiz edilirken, kategoriler ve kodlar içerisinde yer alan haberlerin kısaltmalarına ise şu şekilde yer verilmiştir;

- HBÖ (Haber Basın Özgürlüğü)
- HSP (Haber Siyasi Partiler)
- HS (Haber Seçimler)
- HKM (Haber Kongre ve Mitingler)
- HMEÖ (Haber Muhalefet Etme Özgürlüğü)
- HSE (Haber Siyasal Eşitlik)
- HHÜ (Haber Hukukun Üstünlüğü)
- HDR (Haber Demokrasi Rejimi)

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular “Demokrasi” teması altında, basın özgürlüğü, hukukun üstünlüğü, seçimler, siyasal partiler, muhalefet etme özgürlüğü ve siyasal eşitlik kategorileri altına ele alınmıştır. Şekil 1’de araştırmanın tema, kategori ve kodlarına ilişkin bir bilgi grafiği verilmektedir.

Şekil1: Tema, Kategori ve Kodlara İlişkin Bilgi Grafiği

4.1. Basın Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 4: Basın Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Basın Özgürlüğü	
Kodlar	f
Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması	21
Basın kanunu	13
Gazetelere baskı	11
Resmi ilan dağıtımı	10
Sansür	9
Gazetecilerin tutuklanması	6
İktidar destekli yayınlar	5
Gazetelerin kapatılması	4
Fikir ve düşünceleri yayımlama özgürlüğü	3
Basın özgürlüğünün güvence altına alınması	2
Gazete açılışı	2
Yazı etiği	2
Basın ve iktidar ilişkisi	1
Gazetelerin önemi	1
Kara propaganda	1

Tablo 4’e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, basın özgürlüğü kategorisi altındaki kodları; “*Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması, Basın kanunu, Gazetelere baskı, Resmi ilan dağıtımı, Sansür, Gazetecilerin tutuklanması, İktidar destekli yayınlar, Gazetelerin kapatılması, Fikir ve düşünceleri yayımlama özgürlüğü, Basın özgürlüğünün güvence altına alınması, Gazete açılışı, Yazı etiği, Basın ve iktidar ilişkisi, Gazetelerin önemi ve Kara propaganda*” olarak belirlenmiştir. Basın özgürlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması*” (f=21), en az vurgulanan haberler ise “*Basın ve İktidar İlişkisi, Gazetelerin Önemi ve Kara Propaganda*” (f=1) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması koduna ilişkin “Zihniyet Geriliği ve Tezahürleri” başlıklı haber HBÖ14’te;

“Çeşitli partilerin memleket hayatına karıştığı demokratik bir idarede iktidardaki parti ile muhalefetteki partiler arasında hiçbir fark olmamasının hem kanuna dayanan teminat müesseseleri ile hem de fiilen tahakkuk ettirilmiş olması lazımdır. Bunlar tahakkuk etmeden, ihtiyaçlar eksikler ve bunların yarattığı ıstıraplar meydanında dururken demokrasi davasının ve yapılan vaatlerin tahakkuk ettiğini iddiayı kalkışmak vatandaş kitlesini çok saf ve kolay aldanır kimseler yerine koymak demektir.

Devlet Radyosu, devletin sesi olmaktan çıkmış ve D.P.'nin propaganda vasıtası haline sokulmuştur. Bu idare hala seçim zamanlarında D.P.'ye taksit edilmiş olan saatleri yaşamaktadır. Bu yüzden büyük vatandaş kitlesi radyoya inanmaz ve hatta radyo konuşmaları dinlemeye tahammül edemez hale gelmiştir.

Yabancı devlet adamlarının sözleri ile yabancı gazetelerin yazıları bile İnönü'nün adı ve Halk Partisi'nin hizmetleri hakkındaki kısımlar çıkarılmadan radyoda okunamıyor. Dünya Gazetesi Emekli Orgeneral Ali Fuar Erdem'in İnönü hakkındaki tefrikasına ait ilanı radyoda neşrettiremedi.

Hudut şehrimiz Edirne'nin kurtuluşunu kutlamak gibi partiler üstünde ve politika dışında bırakılması lazım gelen bir mevzuun bile radyoda eski iktidara hücum için vasıta yapılmaktan çekinilmediğini üzüntü ve esefle gördük. Düşman işgalinden kurtarılan diğer birçok şehir ve kasabalarımızın kurtuluş yıl dönümlerinde radyoda yapılan konuşmalarda eski iktidara hücum vasıtası yapılmış ve memleketin hakiki kurtuluşu yeni iktidarın işbaşına gelmesi olarak gösterilmeye çalışılmıştır.

Devlet merkezinde iktidarın sözcülüğünü yapan gazetenin başyazarı dün aşırı bir huluskarlıkla ak dediğine bu gün kara diyerek muhalefete saldırmak için bu sefer aşırı hamasetçiliğini baş makale sütununa sığdıramayarak radyonun mikrofonundan memleketin temiz havasına boşaltmaktadır.

Halkın ödediği vergilerle masrafları karşılanan bu dairenin hali demokratik anlayışlı bir hukuk ve nizam devleti iddiasını yalanlayan ve partili veya tarafsız salim düşünlü halkımızın hislerine saygısızlık gösteren bir mahiyet taşımaktadır.

İktidar ileri gelenleri radyo mikrofonunun başında hükümet adamı gibi değil, insafsız ve karalayıcı bir partizan dili ile konuşmaktadır.

Bugün Devlet Radyosu ile hak ve adalet mefhumlarının ve kanun ruhuna aykırı olarak resmi ilanların baskısı altında tutulan bazı iktidar organı gazetelerin neşriyatı o kadar dar politikacılık zihniyeti altında bulunmaktadır ki münhasıran bunları takip edenler ve bunların dışında malumat sahibi bulunmayanlar muhalefete mensup olanların birtakım vatan hainleri ile kötü niyet kimseler olduğunu ve memleket idaresi senelerce bu zihniyet ve karakterde kimselerin elinde kaldığını zannedebilir.

Zihniyet geriliği ve demokratik rejimin teminatını teşkil eden müesseselerin eksikliği bu hallere sebep olmaktadır. Halbuki millete vaat edilen bu değildi.” (Malatya Postası, 17 Ekim 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Basın kanunu koduna ilişkin “C.H.P. Yeni Bir Basın Kanunu Tasarısı Hazırlıyor” başlıklı haber HBÖ25’te;

“Ankara- C.H.P. Basın Komisyonu Ankara Milletvekili Hıfzı Oğuz Bekata’nın başkanlığında, üyelerden Maraş Milletvekili Emin Soysal, Hatay Milletvekili İhsan Ada, Adana Milletvekili Melih Kemal Küçüktepepınar, Ankara Milletvekili Bülent Ecevit, Urfa Milletvekili Esat Mahmut Karakurt, Ordu Milletvekili Münir Ekşi ve Erzincan Milletvekili Nusret Safa Coşkun’un iştirakiyle toplanarak bazı önemli kararlar almıştır.

Kısaca, bugünkü basın rejiminin, Türk basınına layık olmadığı noktasında birleşerek, basının serbest çalışmasına ve hür bir basın anlayışına imkan vermeyen mevzuatın değiştirilmesi için çareler düşünülmüş ve ilk olarak gerçek bir demokrasi ile bağdaşan bir Basın Kanunu’nun hazırlıklarına hız verilmesi üzerine fikir birliğine varılmıştır.

C.H.P. basın komisyonu, radyo ve halen basını tazyiki altında tutan kağıt ve özel ilan dağıtım konularını da görüşmüştür.

Komisyonun bu husustaki kararları bugünlerde halk oyunun bilgisine sunulacaktır.”
(Malatya Postası, 4 Haziran 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

Gazetelere baskı koduna ilişkin “İktidar Çok Haksızlık Ediyor” başlıklı haber HBÖ23’te;

“Bilhassa son zamanlarda vazifesini mükemmel bir şekilde ifa edip halkın ve hakkın tercümanı olan Türk basını, bu dürüst neşriyatından dolayı, başta Başvekil olmak üzere bütün Demokrat Partili mebusların çok ağır hakaret ve tecavüzüne uğramış bulunuyor.

Bu gazeteler bir zamanlar Demokrat Parti liderlerinin en yakın hamisi, gazeteciler ise en samimi ve güvendikleri bir, şefaat umdukları arkadaşları idi. Gazetecilerin kendileri ile bir arada bulunmalarından, beraber seyahat etmelerinden sonsuz saz ve gurur duyarlardı. Şurasını inkar etmemek lazımdır ki, Demokrat Parti, Türk basınının kendisini desteklemesi sayesinde halkın sevgisinden mazhar olarak iktidara gelebilmiştir. Yoksa yıllarca evvel yaptıkları ve halen tatbik mevkiine sokamadıkları kuru vaatlerle değil.

Dün o kadar pöh pöhledikleri gazetecileri neden bugün ejder olarak vasıflandırıyorlar? Gazetecilere niçin bu derece ağır ithamlar reva görüyorlar? Ağızlar neden bir anda değişivererek gazetecilere yalansı damgası vuruldu?

Bunların tek sebebi Türk matbuatının gayet ciddi reel ve toleranslı bir neşriyat yaparak hakikatleri efkârı umumiyenin gözleri önüne sürmesidir.

Bugün inkar kabul etmez bir pahalılık, iktisadi düzensizlik, program içinde programsızlık her sahada buhran, eşitsizlik, müsamahalı muameleler, her maddede darlık mevcuttur. Bu hal gün geçtikçe kendisini daha kuvvetli ve aşîkar şekilde hissettirmektedir.

Muhalefet bütün bu hakikatleri ortaya dökünce iktidar aksini ileri sürüyor, pahalılık ve buhran yok, bolluk, ucuzluk, hürriyet ve var tekerlemesini yuvarlıyor.

Ammenin hizmetinde bulunan gazeteciler mevcut kanunlar muvacehesinde bütün bu var ve yokların muhasebesini vicdanlarında yükselen sese dayanarak yapıyor, riayet hakikatleri (S.1) vatandaşlara soruyor. Medeni ülkelerde ve aynı yol ve tarzda yürür. Fakat ne hazin bir iştir ki, Türkiye’de doğru söyleyen, doğru konuşan yalancı, mücrim ve para sevdalısı olarak telakki edilmekte ve başına her türlü felaket gelmektedir.

Menderes ve arkadaşları herkesin Demokrat Parti iktidarını layık olsun olmasın daimi surette şakşaklanmasını, ister iyi ister kötü olsun icraatını tasvip etmesini istiyor. Yani körü körüne iktidarın her hareketini, yaptığı kusurlu kusursuz işleri alkışlasın. Tabii bunlar madalyanın ters tarafında mevcut arzulardır. Her vicdan ve her akliselim buna itibar göstermez.

Başvekil, gazetecilere işte bu sebeplerden, isteklerini körü körüne alet olmalarından dolayı sinirlenmek de, aleyhinde şiddetli baskı kampanyası açmış bulunmaktadır.

Gazeteciye en tabii hakkı olan ispat hakkı verilmez, buna mukabil en ağır cezalarla mağduriyetleri cihetine gidilir, kağıt tahsisatı, gazete hacmi azaltılır, kağıt fiyatları 2-3 misli yükseltilir ve bütün bunlar yetmiyormuş gibi ağız kapatılarak söz hürriyetinden mahrum bırakılır.

Başvekil ve kendi fikrinde olanlar evvel emirde, bir millet ve memleketi yükseltecek, muasır devletler seviyesine getirebilecek amilin tenkit olduğunu bilmelidirler.

Muhalefetin ve matbuatın en uygun ve en samimi tenkitleri karşısında öfkeye kapılmaları hem millete hem de memleketin aleyhine ve zararınadır.

Hükümetler tenkide kıymet vermeli ve ihtarlardan en derin huzur ve memnuniyeti duymalıdır.

Öfke ile kalkanın zafere ulaştığı hiçbir tarih kaydetmiş değildir.

Mademki Türkiye’de demokrasinin varlığı ileri sürülüyor, demokrasi rejiminin bahsettiği bütün haklar siyasi partilere, vatandaşlara ve cemiyetlere tanınmalıdır.

Menderes hükümetinden şiddet politikası değil, uysal ve mantıki icraat göstermesini temenni ediyoruz.” (Yeni Malatya Postası, 22 Şubat 1956:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Resmi ilan dağıtımı koduna ilişkin “Birçok Valiler Parti Farkı Gözetmeksizin Bütün Gazetelere Resmi İlanı Aynı Miktarda Veriyorlar” başlıklı haber HBÖ27’de;

“Elazığ Valisi Sayın Vefik Kitapçıgil’in hiçbir siyasi tesire alet olmaksızın ve parti farkı gözetmeksizin Elazığ’da münteşir muvafık ve muhalif bütün gazetelere mütesaviyen resmi ilan verdirdiği memnuniyetle müşahade edilmektedir.

Sayın Kitapçıgil’in muhalif ve muvafık gazeteler arasında en küçük bir fark aramaması ve tefrik yapmaması Elazığ halkı arasında çok iyi tesir bırakmakta ve takdir edilmektedir.

Bizi, bu eşit muameleye müyesser olmayışımız, tefrike tabii tutuluşumuz ve en tabii hakkımızdan mahrum bırakılmışımız demokrasi namı hesabına müteessir etmektedir.

Elazığ Valisi’ne bu aydın ve ileri görüşünden dolayı sonsuz teşekkürlerimizi arz etmekle kıvanç duyarız.

XX

Malatya'da ise ilan tevzi işi tamamen aksine ve durum bambaşka. Malum olduğu üzere günlük 4 gazete çıkmaktadır. Hepsi de aynı ebattadır. Hepsi de cumhuriyet, medeniyet, demokrasi nizam ve kaideleri dahilinde hizmet görür. Yalnız üçü iktidar partisinin biride C.H.P.'nin organıdır. Yani şu elinizde bulunan Malatya Postası, muhterem okuyucularının alaka ve teşviklerine istinat ederek, sizlerin müzaheretinden ilham ve cesaret alarak iktidara muhalif bir gazete olarak neşriyatına devam etmektedir.

Dört gazeteye de aynı miktarda resmi ilan verilmesine dair 4-1696 sayılı karar mevcut olduğu halde muhalefeti desteklediği için aylardır gazetemize tek ilan verilmemiştir ve bu gidişle verileceğe de benzemiyor.

Vali Nazım Arda resmi ilanlar hakkındaki 4-1696 sayılı kararı hatırlarsa vazifesini nasıl ifa ettiklerini, ne derece ağır günah işlediklerini, bu mevzuda hakkı tanımadıklarını elbette ki anlayacaklardır.

Elazığ ve birçok vilayetlerin Valileri muhalif ve muvafık gazetelere aynı hakkı teslim ettikleri halde Malatya Valisi tefrik yaparak yalnız iktidar gazetelerine ilan verdirmekte, gazetemize hak tanımadığı içindir ki ilan verdirtmemektedir.

Halbuki Vali Nazım Arda bize önceleri sekizde bir, sonraları da sekizde iki nispetinde resmi ilan verdirteceklerini vaat etmiş olmalarına rağmen (biraz düşünürlerse verdikleri sözü çok iyi hatırlarlar) bu vaatlerini yerine getirmemişlerdir. Tevzi bürosundaki ilan defterini tetkik buyurdukları, gazetelerde çıkan ilanları gördükleri takdirde ne zamandan beri ilan almadığımızı, tevzi bürosuna uğramadan demokrat gazetelere gönderilen resmi ilanları görür ve ortada dönen büyük haksızlıklardan, adaletsizlikten dolayı muhakkak ki vicdanen ve kalben muazzep olur, seneler sonra dahi olsa nedamet hissederler. Ama iş işten geçtikten sonra ne kıymeti olur? Tabii ki hiç.. Mesela bir katil işlediği cinayetten sonra şuurunu topladığı zaman pişman olur, dövünüp durur neye yarar, üzüntüsü niye yardımcı olur...

Elbette ki hiç...

Değil evvelki Valiler, Vali vekilleri bile gazetemizi bu derece mutazarrır etmemişlerdi. Hiç olmazsa "Çam sakızı çoban armağanı" kabilinde ara sıra ilan lütfetmişlerdi.

Nazım Arda hiç vermedi diyemeyiz. Verdi, aylarca evvel devede kulak misali birkaç küçücük ilan lütfettiler, fakat arkası kesildi.

Eh artık ne diyelim... Birçok Valiler gazetelere aynı nispette ilan veriyorlar. Bizim Valide muhalif gazeteye hiç verdirtmiyorlar.. Zihniyet ve medeni cesaret meselesi.. Bakalım bu devran daha ne kadar sürecek." (Yeni Malatya Postası, 4 Eylül 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Sansür koduna ilişkin "Vekiller ve Tekzipleri" başlıklı haber HBÖ29'da;

"Bugünlerde muhalif gazetelere göz atanlar muhakkak ki, sütunlar arasında yer alan demokrasinin ruhuna tamamı ile aykırı tekzip yazılarını görürler.

Bu tekziplerden daha ziyade nazarı dikkati çekenleri bilhassa Dahiliye Vekili Nazım Gedik ile Devlet Vekili Emin Kalafat ve Sanayi Vekili Samet Ağaoğlu'nunkilerdir.

Sebepler ne imiş. Ya o gazetelerde vekaletlerini ilgilendiren bir neşriyat yapılmış, yahut da bir muhalif mebusun vekaletleri tenkit eden bir konuşması neşredilmiştir.

Vekil beyler derhal kaleme sarılırlar, en ağır söz ve hücumları havi tekzip yazısını gönderirler.

Hem de işlerine geldiği nispette başlıklar atmak suretiyle, gazetelerde çıkan yazıların muhtevası hakikatin en belîğ ifadesini teşkil ettiği halde mutlak surette tenkide uğrar.

Acaba hükümeti temsil eden büyük bir milletin kaderini tayin edecek mesuliyetli mevkide bulunan bu vekillerin tekzipten başka üzerinde durulacak, yapılacak çok mühim işleri yok mudur? Tekziple vakit öldürmeleri doğru mudur?

D.P. iktidarı devrinde kuşa çevrilen, kasıla kasıla yazı ve söz hürriyeti diye bir şey bırakılmayan şu zavallı Basın Kanunu daha ne kadar hırpalanacaktır?" (Yeni Malatya Postası, 11 Eylül 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Gazetecilerin tutuklanmasına ilişkin "D.P. İktidarı Devrinde Basın Mensupları Hakkında 2324 Soruşturma Yapıldı" başlıklı haber HBÖ50'de;

"14 Mayıs 1950 ile 14 Mayıs 1958 tarihleri arasında basın mensupları hakkında yapılan 2324 adli soruşturmanın bölgelere göre dağılışı şöyledir:

Adana 65, Adıyaman 3, Afyon 23, Ağrı 6, Aksaray 5, Akşehir 3, Alanya 3, Amasya 13, Ankara 383, Antalya 62, Ardahan 3, Artvin 2, Balıkesir 9, Bandırma 3, Bartın 3, Bilecik 16, Bitlis 9, Burdur 9, Burhaniye 31, Bursa 2, Çanakkale 13, Çorum 8, Denizli 10, Diyarbakır 10, Elazığ 8, Erzincan 3, Erzurum 43, Eskişehir 31, Gaziantep 2, Giresun 25, Hatay 61, İçel 39, İstanbul 604, İzmir 185, Karaman 1, Kastamonu 16, Kayseri 27, Konya 15, Kütahya 19, Malatya 18, Manisa 14, Mardin 10, Ordu 33, Osmaniye 2, Ödemiş 6, Samsun 127, Sinop 3, Sivas 14, Trabzon 14, Urfa 16, Uşak 2, Van 1, Yozgat 1, Zonguldak 96, Zile 1.

8 yıl önce yapılan 2324 soruşturmanın 811'i mahkumiyet, 320'si beraatla sonuçlanmıştır. 114 dava düşmüş 13 davanın duruşması tatil edilmiştir. 46 davaya halen bakılmaktadır." (Malatya Postası, 23 Aralık 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

İktidar destekli yayınlar koduna ilişkin "Vicdanın Sesi" başlıklı haber HBÖ11'de;

"D.P. iktidarının halkın cebinden vergi olarak aldığı paralardan senede 4 milyon liraya muhalefete sövüp saydırmak ve kendilerini alkışlatmak için keyfinin istediği gibi şuna buna dağıtması ve memlekete hiçbir faydası olmayan birtakım kıymetsiz ve meziyetsiz adamların keselerini milletin alın teriyle kazandığı paradan doldurmaya kalkışması karşısında hür basın ve iyi görüşlü, salim duygulu vatandaşların derin bir hoşnutsuzluk duydukları malumdur.

Biz, millet parasının bu şekilde partizan maksatlarla ve şahsi takdirlerle çarçur edilmesini D.P. içindeki münevver iyi niyet sahibi demokrasiye samimi olarak bağlanmış kimselerinde hoş

karşılamayacaklarından ve er geç bu gibi hallere karşı vicdanlarının sesine tabii olarak isyan edeceklerinden emin idik.

Nitekim Malatya D.P. İlçe Kongresi'nde Abdulkadir Kolukisa'nın konuşması bizim bu emniyetimizi kuvvetlendirilmişti.

Hatırlar da olduğu üzere Abdulkadir Kolukisa yaptığı konuşmasında memleket mesele ve davalarını bırakarak şahsi ihtiras ve menfaatler peşinde koşulmasını, D.P. emellerine hizmet etmeye zorlanan memurların Halk Partili oldukları töhmet ile dama taşı gibi yerlerinin değiştirilmesini ve bunlardan açılan mevkilere Ramazan Atalay gibi D.P. teşkilatında vazife almış kimselerin yerleştirilmesini açık ve samimi bir dille tenkit etmişti.

Biz buradaki besleme gazetelerin fikir ve prensip züğürtlüğünden ve kullandıkları çirkin ve bayağı lisandan dolayı Malatya D.P. 'lilerinden vicdan ve idrak sahibi çoğunun da üzüldüklerine ve hatta güya D.P. iktidarını müdafaa kisvesi altında yapılan bu seviyesiz neşriyattan dolayı mahcubiyet duyduklarına eminiz.

İktidarın hakiki menfaatlerine aykırı olan ve D.P. 'nin halkın gözünden süratle düşmesine sebep teşkil eden bu yolsuz ve istismarcı hareketlere karşı emrini vicdanın sesinden alan diğer bir karşı koyma hareketini Tekirdağ D.P. İl Kongresi'nde Milletvekili Dr. Zeki Erataman'ın konuşmasında buluyoruz.

Zeki Erataman'ın bilhassa basın hürriyetli, basın ahlakı ve resmi ilan paralarının kötüye kullanılmasını üzerinde durduğu anlaşılmaktadır. Erataman resmi ilanlardan bahsederken “Türk Milletinin parasını hiçbir zaman layık olmayanlara veremeyeceğiz milletin verdiği para santimine kadar yine milletin ihtiyaçlarına sarf edilecektir” demiş ve bu meselenin en geç önümüzdeki D.P. Kurultayı'nda hallededeceğini sözlerine ilave etmiştir. Temenni edelim ki iktidar partisi için de böyle iyi gören ve iyi düşünen kimseler şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da azlıkta kalsın.” (Malatya Postası, 17 Eylül 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Gazetelerin kapatılması koduna ilişkin “Birkaç Satırla” başlıklı haber HBÖ1’de;

“Geçen hafta içinde bazı resmi makamlarla gazete ve mecmualarla, Türk-Amerikan Talebe Birliği başlığını taşıyan mektuplar gelmiştir.

Birlik reisi yerinde Kenan Baysan (?) imzasını taşıyan bu mektuplar, yoldaşların metelik etmeyen rublelerinin geçici pazarlığına kapılan bir süper serserinin beyinsizliğinden istifade edilmek suretiyle göndermiştir.

Moskova radyosunun hezeyanlarını olduğu gibi tekrarlayan bu mektuplarda, Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin, demokrasi prensipleri ile birleştirilmeyen tedbirlerinden bahsedilmekte ve demokrasi önderliği yapan birçok gazete ve mecmuaların kapatıldığı yazarlarının da hapsedildiği iddia edilmektedir.

Yalan söylemekte fevkalade bir cüretkarlık gösteren bu nanköre üniversite gençliği layık olduğu cevabı verdiği için ayrıca işin üzerinde durmayacağız.

Yalnız, asalet ve üstün vatanseverlikleriyle her zaman övündüğümüz kardeşlerinden KIZIL bir leke ile ayrılan bu soysuza, içtiği süt haram olsun demekten kendimizi alamıyoruz. (Fırat, 21 Şubat 1947:1) şeklinde yer verilmiştir.

Fikir ve düşünceleri yayımlama özgürlüğü koduna ilişkin “İşte Demokrasileri” başlıklı haber HBÖ12’de;

“Geçen ara seçimleri sırasında Bilecik’te bir propaganda beyannamesi yayınlayan Kasım Gülek, D.P. tarafından 161. madde vasıtasıyla askeri mahkemeye verilmek istenmişti. Ara seçimlerin üzerinden 1 yıl geçtikten sonra Milli Savunma Bakanı’nın müsaade (daha doğrusu talimatı üzerine şimdi C.H.P. Genel Sekreteri askeri mahkemeye gönderilmektedir. Öğrendiğimize göre duruşma 8 Ekim gün yapılacaktır. Bu duruşmada Kasım Gülek’i tanınmış birçok avukatlar müdafaa etmek istemektedirler.

Aynı beyannameyi halk önünde okuduğu için Bilecik C.H.P. Başkanı adli mahkemeye verilmiş ve beraat etmiş bulunmaktadır.

Memlekette basın hürriyeti var teranesinin bu suretle iç yüzü anlaşılmış ve onların hakiki çehreleri meydana çıkmıştır. Siyasi rakiplerini askeri mahkemelere vermek suretiyle bir sindirme politikası takip edenler acaba bunda muvaffak olabilecekler midir?” (Malatya Postası, 17 Eylül 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Basın özgürlüğünün güvence altına alınması koduna ilişkin “Basın, Söz ve Toplantı Hürriyeti” başlıklı haber HBÖ10’da;

“Başbakan, ikinci basın toplantısında söz ve toplanma hürriyeti ile basın hürriyetinden de bahsetmiş, bunların memleketimizde geniş ölçüde mevcut olduğunu, hatta suiistimal edildiğini söylemiştir.

Sayın Başbakan’ın bu hürriyetlere ve bunların teminat altında bulunmasına ehemmiyet ve kıymet vermesi demokratik bir rejimin ve demokratik gelişmemizi gayet tabii bir zaruret ve icabıdır.

Eğer bundan sonra Balıkesir’de olduğu gibi toplanma ve konuşma hürriyetleri çiğnenmeyecekse Adıyaman’da bu hürriyetlerin muhafazası uğrunda vazifelerinin icaplarını hakkı ile yapan zabıta memurlarının derhal yerlerinden uzaklaştırılmaları gibi maksada tamamen aykırı kötü misallerle karşılaşılmayacaksa, resmi ilan paraları ile beslenen şakşakçılar konuşma ve toplanma hürriyetini baltalamaya kalkışanları alkışlamak ve buna maruz bırakanlara karşı hücumla geçmek gibi çirkin yollara sapmayacaksa bir cümle ile Sayın Başbakan’ın ifadeleri sözde kalmayarak tatbikat ile teyit edilecekse bundan memnurluk duyacağımız tabiidir.

Derhal şunu da ilave etmek isteriz ki biz basın hürriyeti ile toplanma ve konuşma hürriyetinin şahısların şeref ve haysiyetlerinin tecavüz ve vatandaşları kanun ve nizamla karşı tahrik etmek için vasıta yapılmasına asla taraftar değiliz. Hürriyetsizlik kadar hürriyetin suiistimal edilmesinin de zararlı olduğunu ancak bugünkü resmi ilan sistemi devam ettiği ve resmi ilanlar yolu ile basına tahakküm edilmek istenildiği müddetçe iktidarın basın hürriyeti davasında ak yüzle ortaya

çıkabilecek durumda olmadığını da belirtmek zorundayız.” (Malatya Postası, 10 Şubat 1953:1) şeklinde yer verilmiştir.

Gazete açılışı koduna ilişkin “Gazetemiz Niçin Çıkıyor?” başlıklı haber HBÖ4’te;

Hür basının demokrasinin teminatından biri olduğu malumdur.

Haksızlıklara karşı sesini yükseltecek, halk efkarının keyfi muameleler karşısındaki hoşnutsuzluğunu duyuracak neşir vasıtalarının bulunmadığı yerlerde demokrasiden bahsedilemez.

İktidarın kendisini bilgili, tecrübeli ve tesirli bir muhalefetin karşısında his etmesi memleket hizmetlerinin, zamanında ve ihtiyaçlarımıza en uygun şekilde tedbirlenmesini sağlamak bakımından büyük ehemmiyete haizdir. Memlekette tek parti iktidarının yerine çok partili rejimin yerleşmesindeki ihtiyaç zaruretinin de başlıca kaynağı budur.

Hür basının neşriyatı, muhalefetin bu rolünü yerine getirecek en esaslı vasıtalarındandır.

Hele Büyük Millet Meclisi’nde iktidar partisinin adeta tek parti karakterinde geniş bir ekseriyet sahibi olması, devlet radyosunun iktidarın propaganda aleti olarak kullanılması hür basından beklenen hizmetin ehemmiyetini artırmaktadır.

Resmi ilanların hükümetçe, kanunun maksat ve hedefi dışında kullanılmasını ve bu yoldan Türk basını üzerinde; bu günkü iktidarın kötü partizanlık ve tahakküm zihniyetini ortaya koyan en bariz misallerden biri olarak, baskı yapmaya çalışmasını umumi vicdan tasvip etmemiştir.

Her haksız ve keyfi hareket gibi bu yolsuzlukların da hesabı elbette görülecek ve fakat bu günkü gibi amme vicdanını doyurmayan boş lakırdılarla bu hesabın altından kalkılması mümkün olmayan bir devir gelecektir.

Bu devrin açılmasın da en ehemmiyetli vazifenin hür Türk basınına düştüğü kanaatindeyiz.

Muvafık veya muhalif vatandaşlarla iktidarda olan ve olmayan partilerin kanun karşısında eşit olduklarının lafta kalmayarak fiilen tahakkuk ettiğini görmek milletimizin asla vazgeçemeyeceği bir davadır.

Bu eşitlik davası; hakkını ve haysiyetini idrak edenler için uğrunda her fedakarlığı, seve seve göze aldıracak bir kıymet taşır.

D.P. içinde muhalefete körü körüne düşmanlık beslemenin, memleketin yüksek menfaatleriyle demokratik gelişmemize uygun olmadığını kabul etmekte tereddüt etmeyecek olgun ve muhakemesi yerinde kimseler bulunduğu ve bunların tenkitlerimizi iyi niyetle karşılayacaklarına eminiz.

Bizim mücadelemiz; iktidarın hakiki menfaatinin, vatandaşların haklarına saygı göstermekte ve bütün milletin emniyet ve sevgisini kazanmakta olduğunu idrak edemeyen ve İktidarı partizanlık zihni yellerine veya şahsi maksat ve menfaatlerine alet yapmağa kalkışanlara karşıdır.

Gazetemiz böyle bir hizmet anlayışı içinde memleket davalarına tercüman olmak ve hak hürriyetlerimizi savunmak için çıkmaktadır.” (Malatya Postası, 15 Temmuz 1952:1-3) şeklinde yer verilmiştir.

Yazı etiği koduna ilişkin “Ahlak ve Fazilet” başlıklı haber HBÖ10’da;

“Bin bağı ireme bedel bir kalem, Ahlak iledir nizam-ı alem.

Dünyada doğru bir şey varsa o da kalemdi. Doğruca her hakkı yazmamak da bize elemli.

Demokrasiyi milletçe kabul ettik. İcaplarını yerine getirmeyi de vaat ettik. İlim ve irfanın edep ve ahlakın kaynağı olması lazım gelen matbuatı serbest fikirde millet ve memleket nefine fen ve ilimde tarih ve edebiyatta hülasa tenvir irşatta salâhiyetli kıldık. O günden bugüne milletçe üzerinde dikkat ve şuurumuzla durduğumuz matbuatın kalemini birkaçını istisna edersek eğik görüyoruz. Şimdiye kadar ilim ve fenne fazilet ve ahlaka şiir ve belagate ait kim ne okumuş?

Matbuatı kül halinde ekseriyetle hakkaniyetten ari, hatta müfteri, umumi ahlakı ifsat ve tarihimizi tezyif edici yazılar görürüz. Milletın kendilerine verdiği yüksek salâhiyet ve hürriyeti pek amiyane kullanıyorlar. Herhangi bir partinin ufacak bir teveccüh ve iltifatına veya sağladığı menfaate karşı ahlak ve fazilet esasları feda ediliyor.

Matbuattaki ahlaki suriş hepimizi müteessir etmekte beklediğimiz milli neticeyi vermemektedir.

Şu masum milletın umumi ihtiyaclarına ve haklarına tercüman olması lazım gelen matbuatın mühim bir kısmını, efendisini düşünmeyip de kölesine iltifat ve hizmet eden bir riyakara benzetsek hata etmemiş oluruz.” (Malatya Postası, 3 Eylül 1952:2) şeklinde yer verilmiştir.

Basın ve iktidar ilişkisi koduna ilişkin “Basın ve İktidar” başlıklı haber HBÖ9’da;

“Bir memleket ki iktidar, adamlarında demokrasi rejimi için icap eden olgunluk, fikri terbiye ve geniş müsamaha yoktur, orada hür matbuata tahammül de yoktur. Orada gazetecilik bir nevi fedailiktir. Basın ile iktidar arasındaki münasebetlerin ahenkli olması taraflarda şu vasıflara ihtiyaç gösterir:

Hükümet adamlarında: Nezaket, terbiye ve sonsuz tahammül.

Kalem sahiplerinde: Nezaket, terbiye ve insaf.

Adnan Menderes zeki adam mı, yüksek çaplı bir devlet adamı mı? Büyük vatanperver halis demokrat mı? Matbuatı satın almaya kalkacak yerde iptida medeni bir hükümet adamı vazifesini yerine getirirsin, kalem sahipleri de kendisine karşı muamelelerini de değiştirirler mi, değiştirmezler mi? Fakat ilk adım daima hükümetten gelmelidir.” (Malatya Postası, 23 Ağustos 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Gazetelerin önemi koduna ilişkin “Gazete ve İlgililer” başlıklı haber HBÖ2’de;

“Halkın kendi kendisini idare ettiği yerlerde, yani demokrat memleketlerde gazetelerin m... ve kuvvetleri şumullüdür.

Onlarda aşırı vicdanın, türlü tepkilerini takip ve müşahede etmek, her an mümkündür. Hatta denilebilir ki gazeteler, halkın nabzıdır.

Hürriyetten mahrum ülkelerde ise, bunlar adeta resmi makamların organlarıdır. Memleketimiz ancak 2-3 sene önce, çok partili idare sistemini benimseyebilmiş ve gerçek demokrasi yolunda oldukça ümitli neticeler de kaydedilmiştir.

Bu yeni vaziyet tesirlerini mutlaka Türk basınında da gösterecektir. Nitekim öyle oldu.

O günden bugüne kadar, kalem sahipleri, hemen hemen istediklerini yazabiliyorlar. Teslim edilir ki hürriyetin ifratı anarşi yaratır. Zaten tarihin hiçbir devrinde sonsuz hürriyete rastlanmamıştır. Artık başına gelmiş bir serbesti verildiğine göre böylece onun eşkârı umumiye tercüman olduğu kabul edildiğine göre, amme işleri güdücülerinin herhangi gazeteden çıkan sese kulak vermeleri en basit hesap usulü gereği, icap etmez mi?

Bizim bildiğimize göre, şayet gazete yerine getirilmesi alakadarları için imkansız bir dilekte bulunmuşsa, ilgili makamların yerine aynı gazete kanalı ile durumu aydınlatmaları lazımdır.

Geçenlerde, Ticaret Okulu'nun yoksul talebelerine Ticaret Odası'nın yardım etmesi talebinde bulunduk. Bunun tesiri ancak derin bir sükut oldu.

Zihniyet karşısında esef olunmamak ne mümkün." (Fırat, 25 Kasım 1948: 1) şeklinde yer verilmiştir.

Kara propaganda koduna ilişkin "D.P.'deki Buhran" başlıklı haber HBÖ1'de;

"Bugün resmi ilan paraları ile muhalefete hücum eden gazeteleri bir iyice tetkik ediniz, samimiyetsizliğin acı acı sırtıttığını göreceksiniz.

Şunu yaptık bunu yaptık gibi olmadık şeylerden dem vurarak, maziye inkar ederken Menderes'i bir peygamber gibi göklere çıkaran bir bakanın bu konuşmasındaki samimiyet nispetini ölçmek pek güçtür. Çünkü dün ayrıldığı Halk Partisi liderleri için de aynı şeyi söylemişti.

Atatürk'e ve inkılaba hayasızca dil uzatan bir muharrir vardır. Bu namı diğeri modern mürşittir. Şimdiye kadar çıkardığı dergi ve gazeteler ile Atatürk'e ve inkılaba olmadık çamurları sıçratmaya çalışmıştır. Müslümanlık edebiyatı yapıp bu alanda kazandığı parayı meyhaneler, randevu evlerinde yiyen ve yerken yakalanan bu muharririn şahsiyetini bütün inkılap çocukları bilmektedirler. İşte bu zat bir an Ankara'dadır. Trene binerken kendisini 60.000 liraya sattığını açıkça ifade eder ve İstanbul'a varır varmaz bir gazete çıkarmaya başlar. Bu gazete resmi ilanlar ile beslenen beslemelerden biridir. Şimdi D.P.'ye ve değişmez genel başkana kasideler yazmakla meşguldür. Bu gazetenin samimiyetine nasıl inanabiliriz?

Haydi bu muharririn fırsat bu fırsattır diyerek kendini satmak suretiyle bu işe yanaştığını mazur görelim. Fakat şahsiyeti belli bu adamı bu işle vazifelendiren, üstelik sırası geldikçe inkılapları koruduklarından dem vuranlara ne buyrulur? Bunların samimiyetlerine nasıl ve ne şekilde inanılabilir?

Bir parti ki her yerde bir samimiyetsizlik buhran içindedir. O partide bundan fazla bir iş beklemek bunun için mümkün değildir. Dikkat edilirse her tarafta samimi particiler, parti içindeki son

mücadelelerini yapmaktadır.” (Malatya Postası, 11 Ağustos 1952:2) şeklinde yer verilmiştir.

4.2. Siyasi Partiler Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 5: Siyasi Partiler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Siyasi Partiler	
Kodlar	f
Partilerden istifalar	92
Partiler arası ilişkiler	7
Partilerin kapatılması	7
Partilerin ocak teşkilatı açılışı	7
Partilerin birleşmesi	7
Malatya’da açılan siyasi partiler	5
Partilerin misyonu	5
Partilerin açılışı	3
Partilerin bucak teşkilatı açılışı	3
Partilere üye olma hakkı	3
Partiler ve idari yöneticiler	2
Partilerin ittifakı	2
Partilerin yönetim kurulu	2
Partilerin gençlik kolu açılışı	1
Parti tercihi	1
Partilerin yıl dönümü	1

Tablo 5’e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, siyasi partiler kategorisi altındaki kodları; “*Partilerden istifalar, Partiler arası ilişkiler, Partilerin kapatılması, Partilerin ocak teşkilatı açılışı, Partilerin birleşmesi, Malatya’da açılan siyasi partiler, Partilerin misyonu, Partilerin açılışı, Partilerin bucak teşkilatı açılışı, Partilerin ittifakı, Partilere üye olma hakkı, Partiler ve idari yöneticiler, Partilerin yönetim kurulu, Partilerin gençlik kolu açılışı, Parti tercihi ve Partilerin yıl dönümü*” olarak belirlenmiştir. Siyasi partiler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Partilerden istifalar*” (f=92), en az vurgulanan haberler ise “*Partilerin gençlik kolu açılışı, Parti tercihi ve Partilerin yıl dönümü*” (f=1) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Partilerden istifalar koduna ilişkin “Kuruculardan Fuat Köprülü D.P.’den İstifa Etti” başlıklı haber HSP121’de;

“Ankara- Demokrat Parti kurucularından, Parti Genel İdare Kurulu Üyesi Prof. Dr. Fuat Köprülü D.P.'den istifa etmiştir. Köprülü istifa mektubunu posta ile D.P. Genel Başkanlığa göndermiştir. Köprülü'nün bu istifasının parti teşkilatında büyük sahneler açacağına ve teşkilatın muhtelif kademelerinde vazife almış bulunan Köprülü taraftarlarından birçoğunun bugünkü iktidarın saflarından ayrılmalarına vesile teşkil edeceğine muhakkak nazarı ile bakılmaktadır. Bu durumun, bilhassa İstanbul teşkilatında kendini göstereceği tahmin olunmaktadır. Bilindiği gibi Fuat Köprülü uzun müddet D.P. Genel Başkan Vekilliği yapmış ve muhtelif bakanlıkları senelerce idare etmiştir.

İstifasını müteakip Prof. Dr. Fuat Köprülü basına aşağıdaki beyanatta bulunmuştur:

“Dördüncü Menderes kabinesi programının hiçe sayılarak tamamıyla buna aykırı bir yol tutulması karşısında bir müddet intizarda kaldıktan ve ikaz vazifemi azami derecesinde yaptıktan sonra, hükümetten ayrılmış ve Demokrat Parti Genel İdare Kurulu toplantılarına da iştirak etmemiştim.

Demokrat Parti'yi yaratan ve 1946'dan 1950'ye kadar süren çetin bir hürriyet mücadelesinden sonra onu iktidara getiren ana fikirlerin külliye inkarı demek olan bu yanlış hareket hattının memleket ve parti için doğurduğu büyük zararlar her gün biraz daha vazih ve kati olarak kendini gösteriyordu. Bu acı hakikatler parti ve hükümet sevk ve idaresinde umumi seçimlerden evvel parti programına uygun bir takım esaslı değişiklikler yapılması ümidi ile sabır ile bekledim. Bu Ümit çok zayıf olmakla beraber yine bir ümitti.

Fakat seçimlerin öne alınması hususunda birkaç gün evvel alınan karar parti ve hükümet sevk ve idaresinde en ufak bir demokratik tebeddüle dahi imkanı kalmadığını katiyetle meydana koydu. Bütün ana fikirlerine ve ruhuna daima sadık kaldığım, programından ayrılmış ve böylece eski hüviyetini tamamıyla değiştirmiş olan bugünkü Demokrat Parti zihniyeti ile uyusmak benim için imkansız olduğu cihette partiden istifanamemi bugün Demokrat Parti Genel İdare Kurulu Başkanlığı'na gönderdim.

Teşekküllü ve muvaffakiyete uğrunda hayatımın 10 yılından fazlasını sarf ettiğim Demokrat Parti'nin ana fikirlerini, hürriyet ve demokrasi prensiplerini bundan sonra da müstakil bir vatandaş olarak daima müdafaa edeceğim. Geri cemiyetlere yakışan, geri ve karanlık fikirlerin Türk vatanında asla hakim olamayacağına kanaatim vardır. Çünkü Türk Milletinin siyasi olgunluğuna ve sağduyusuna inanıyorum

Demokrasi nizamına iman etmiş bütün Türk vatandaşlarının aralarındaki her türlü ihtilafları bir tarafa atarak bu gaye uğrunda işbirliği yapmaları bir vatan borcudur.”” (Yeni Malatya Postası, 11 Eylül 1957:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Partiler arası ilişkiler koduna ilişkin “C.H.P.'nin Olgunluğu ve D.P.'nin Yakınlaşma Siyaseti” başlıklı haber HSP38'de;

“Bugünlerde D.P. liderlerinin bilhassa C.H.P.'ye karşı yakınlık göstererek liderlerine iltifatlar yağdırdıklarını duymaktayız.

Başvekil yıllardır aleyhinde her türlü lafı sarf ederek akla hayale gelmeyen tedbirler alıp kötölemeye çalıştığı Sayın İnönü için “İnönü tarihi bir şahsiyettir. Yıllarca tecrübeler edinmiş değerli bir simadır. Onun fikirlerinden istifade etmek bizim için bir şereftir” şeklinde sözler söyledi.

Menderes'in bu konuşmaları eğer samimi ise, elbette ki memnuniyet verici güzel bir hareket olarak karşılanır.

Mevzuu bundan açmışken, yıllarca gerilere gidip dahili politikanın muhasebesini yapalım.

İnkâr edilmez bir hakikattir ki bu memleketi demokrasi rejimini sokan C.H.P. 'dir. C.H.P. iktidarda iken başta D.P. olduğu halde bütün muhalif partilere, gösterdikleri aşırı derecede ki taşkınlıklarına rağmen suhulet, müsamaha ve olgunlukla mukabele etmiş, onları yıkmaya değil, demokrasinin teessüsü için yaşatmaya çalışmıştır.

Muhalefet partileri C.H.P.'ye ne kadar ağır hücumlarda bulunmuşsa C.H.P. o derece ve hatta daha çok mülayim davranmış ve çok parti sisteminin gerektirdiği bütün vecibeleri yerine getirmiş, hüsniyetten zerrece ayrılmamıştır. Neticede, iktidarı büyük bir anlayış ve efendilik zihniyetiyle devredip muhalefet safında vatan ve milletin yararına azimle, imanla, şevkle hizmete başlamıştır. Ne elim bir hakikattir ki D.P. iktidara geçince bu olgunluğu asla gösterememiş, daimi surette şahsiyetlere, kıymetlere sert hücumlarda bulunmuş, C.H.P. liderleri ile mensuplarına en ağır muameleleri baskıları yapmıştır. C.H.P. çıkan kanunlara, yapılan ağır hücum ve hakaretlere rağmen politika anlayışından bir nebze inhiraf etmeden, şeref ve şanla rejimin ıslahı, vatandaş hak ve hukukunun temadisi için hiçbir fedakarlıktan çekinmemiştir. Ve şunu da kaydedelim ki D.P.'nin iktidara geçişinden bu yana ufuklarımızda kabus bulutları dolaşmış, huzur ve sükun havası yerine sıkıcı, bunaltıcı bir hava esmeye başlamıştır. Demokrasi bir türlü filizlenme, dalbudak salma imkanı bulamamıştır. C.H.P. iktidarının asil jestlerinin hasreti çekilmeye başlanmıştır.

Bu sebeplerden dolayıdır ki, D.P.'nin bugünlerde C.H.P.'ye yakınlık gösterişini atı için ümit verici bir müjde şeklinde anlamayı, kabullenmeyi havsalamız almıyor ve esen bu tatlı havanın yine D.P. tarafından bozulacağı ihtimalini zihinlerimizden atma saflığını gösteremiyoruz.

Muazzam zaferler kazanmış, dehası ile bütün milletlerin nazarlarını üzerine çekerek takdirlerini kazanmış, 2. Dünya Harbi'nde gösterdiği harikulade siyaseti ile Türk Milletini ve aziz vatanımızı tehlikelerden kurtarmış ve emsalsiz hizmetleri ile tarihe şanlı yapraklar eklemiş Sayın İnönü için, Menderes neden daha önceleri layık olduğu hattı hareketi göstermemiş, her zaman kötölemeye çalışmıştır. Madem ki İnönü Türk Milletinin iftihar ettiği, göğsünü kabarttı çok kıymetli bir varlık olarak bilinmekte ve kabul edilmektedir. Menderes niçin bunu şimdiye kadar inkar etmiş ve itiraf cihetini gitmemiştir?

Bu itibarla, biz bu yakınlaşma taktiğini gelip geçici bir samimiyet olarak adlandırabiliriz Zira şimdiye kadar C.H.P. ileri gelenlerini D.P'nin reva gördüğü çok sert ve haksız hareketler, iktidar hırsının verdiği hınç yüzünden durumu değiştirmeyeceği şüphesini söküp atamamaktadır. Bu düşünce ile beraber, bugünlerde esen havanın bozulmamasını D.P'nin muhalefet partilerine

kardeş davranmasını canı gönülden temenni ediyoruz.” (Yeni Malatya Postası, 8 Mart 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin kapatılması koduna ilişkin “Millet Partisi Kapatıldı” başlıklı haber HSP25’te;

“Ankara’da toplanan yıllık Millet Partisi Kongresi’nden beri devam ede gelen hadiseler her gün yeni bir safha arz etmektedir.

Bu konuda açılmış bulunan tahkikat bugün yepyeni bir durum göstermiştir.

Ankara Sulh Ceza Mahkemesi tarafından verilen yepyeni bir kararla Millet Partisi faaliyetlerine şimdilik son verilip bütün eşyalarına el konulmuştur.

Bu mevzuda tamamlayıcı malumat almak üzere müracaat ettiğimiz şehrimiz Millet Partisi mensupları söylenecek yeni bir şey olmadığını ancak bu zararın dahi yeni bir dava mevzuu olabileceğini beyanla adaletin tecellisini beklediklerini kaydetmişlerdir.

Bu karar vilayetimiz ve mülh katında da bu gün tatbik edilerek Millet Partisi merkez ve ocakları kapatılıp mallarına el konulmuştur.” (Malatya Postası, 10 Temmuz 1953:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin ocak teşkilatı açılışı koduna ilişkin “Demokrat Parti Sıtmapınar Ocağı Açıldı” başlıklı haber HSP7’de;

“Günlerden beri beklenen ve Demokrat Parti’nin kuvvetli bölgesi sayılan Sıtmapınar Ocağı 27.09.947 Cumartesi günü saat 17.00’da parti erkânı ve kalabalık bir halk kütlesi huzurunda açılmıştır.

Törene İstiklal marşı ile başlanmış. Atatürk’e ihtiram olarak bir dakikalık sükundan sonra İl idare Kurulu Başkan Vekili Dr. Kemal Özmumcu, Saray Bucak Başkanı Hamit Bulgurlu ve diğer bazı şahıslar kısa hitabelerde bulunmuşlar. Kurdele, Kemal Evliyaoğlu tarafından kesilmiştir.

Yeni kurulan Ocak idare Kurulu’na başarılar dileriz.” (Fırat, 30 Eylül 1947:1) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin birleşmesi koduna ilişkin “Hür. P. Kendini Feshederek C.H.P. İle Birleşti” başlıklı haber HSP48’de;

“Ankara - Günlerden beri Hür Partisi’nin C.H.P. ile işbirliği yapıp güçbirliği cephesinin kurulacağına dair dolaşan söylenti kuvvetten fiile çıkmış bulunmaktadır.

Bu cümleden olarak Hürriyet Partisi, ikinci bir olağanüstü toplantı yapmış ve 180 delegenin iştirak ettiği bu tarihi toplantı sonucunda güç birliği cephesinin kurulması için kendi kendini fesh ederek C.H.P. ’ye iltihaka karar verilmiştir.

Hür Partisi'nin feshedilişi: liderleri, mensuplarının ve bütün teşkilatının C.H.P'ye katılışı, D.P. 'lileri şaşkına uğratmış ve ciddi bir endişeye düşürmüştür.

Güç birliğinin kurulmasıyla C.H.P. 19 bin ocak daha kazanmakta ve D.P. ile arasında olan rey farkı azalmaktadır.

Hür. Parti'nin C.H.P. ile birleşmesi Hür. P. 'nin 957 seçimlerinde kazandığı Burdur, çok az bir rey ile kaybettiği Diyarbakır, Isparta ve Muş vilayetlerinde gelecek seçim neticelerini şimdiden C.H.P. lehine çevirmiş olmaktadır.

İsmet İnönü, fesih kararı verilen Hür. Partisi merkezini ziyaret etmiş ve demiştir ki: "Hür. Parti bu hareketle yurdu yeni bir ümide sevk etmiştir." (Malatya Postası, 24 Kasım 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

Malatya'da açılan siyasi partiler koduna ilişkin "Demokrat Parti'nin Açılış Töreni Yapıldı" başlıklı haber HSP1'de;

"19.07.1946 Cuma günü saat 18'de Demokrat Parti'nin açılış töreni Sayın Vali muavinimiz Celal İzgi'nin riyaseti altında yapılmıştır.

Demokrat Parti'nin açılış törenine İstiklal Marşı ile başlanmış müteakiben başkanvekili Zühtü Anıl'ın söylevini aynen neşir ediyoruz.

"Değerli hemşerilerimiz:

Memleketimizin istikbalini üstün başarılar temin edeceğini beklediğimiz Demokrat Parti'mizin İl Merkezi'nin Sayın Vali muavininin uğurlu elleriyle açılmasını kendilerinden bilhassa rica ediyorum.

Celal İzgi, uğurlu olsun kelimesi ile kurdeleyi kesmişler ve davetliler hazırlanmış olan salona geçmişlerdir. Bu arada Zühtü Anıl, Demokrat Parti'nin açılışındaki gayelerini belirten bir hitabede bulunmuşlardır.

Sayın Vali muavinimiz, ünlü hemşerilerimiz bugün burada memleketimizin inkişafında yeni bir çıkış açan Demokrat Parti'mizin Malatya şubesini açmak üzere toplandık.

Gerek memleket iktisadiyatında ve gerekse idari siyasi politikada tek parti sisteminin mahsurlarını gören hükümetimiz, kanunlarımızı demokratlaştırıp çok parti sistemine geçmeyi lüzumlu gördüler. İşte bu görüşlerdir ki Demokrat Parti'yi açıyoruz.

Gayemize gelince:

Yurtiçinde gerek Meclis kürsüsünde ve gerekse yurt köşelerinde birbirimizi daha iyi tanımak birbirimizi desteklemek ve birbirimizin işiyle daha yakından alakadar olmak istiyoruz. Birbirimizin noksanını, birbirimizin yokluğunu düşünemediğini işte bu partililerdir ki müdafaa edecek ve işte bu partilerdir ki tamamlayacaklardır. Köylünün istediğini hemşerilerimizin duygusunu, bu partililer işitecek ve bu partililer görecektir. Hep beraber konuşacağız, hep

beraber duyacağız. Ayrı ayrı dertleri dinleyeceğiz. Nihayet Meclis kürsüsünde harikat hakikatin meydana çıkmasına kadar tartışacağız.

Ta ki millet, ta ki köylü istediğini bulsun, istediğine kavuşsun. Eğer bizler ve ne kadar açık ve ne kadar dolgun konuşursak, yurdumuzda o kadar inkişaf eder, o kadar canlanır. Şu halde demokrasi budur, müdafaası kadar mühim ve yurt müdafaası kadar şanlıdır.

Yurt dışında: Sayın hemşerilerim. Bugün yarın, yurt müdafaası, yurt hudutları ve yurt politikası mevzubahis olunca bir kelime ile canlandırarak söyleyebilirim ki işte o zaman bu partilerimizin, bu fikir yuvalarının bir kalp gibi çarptığını göreceğiz.

İşte o zaman başımız, başımızın başı İnönü arkasında bir saf nizamda bir nefer gibi koştüğümüzü görecektir.

Bize yan bakıldığı vakit vücuttan ayrılan bir uzuv parçalarının nasıl birleştiğini, nasıl bir volkan gibi mütecaniz dereler halinde fışkırdığını görecektir. İnanmayanlar tarihe baksınlar... Atamızın, İnönü'nün alnında yazılı zafer çelengine baksınlar.

Hemşerilerim, Cumhuriyetimiz ve Ulu vatanımızın bizleri bizden istediği birliği bırakmadan el ele, kol kola hep beraber yürüyelim. Bu gün dünya karşısında dev adımlarla yürüyen ve fikir ilerlemelerine biz de katılalım. Açık konuşalım, açık söyleyelim, ihtiyaçlarımıza, yaralarımıza hep beraber deva arayalım. İşte bunu yaptığımız gündür ki yurdumuzun, ihtiyacını görmüş ve yurdumuza olan borcunu ödemiş oluyoruz.

Fikir mücadelesinde, ilim karşısında, hürriyet karşısında daima en ön safa geçmiş bulunan biz Türklerdir ki bugün de demokrasi karşısında yine en ön safa geçmiş bulunuyoruz. Tarih boyunca birer arslan gibi şahlanan bu Türk Milleti ve aziz yurttaşların bugün de kendisine düşen vazifeyi yapacak ve tarih önünde yine yerini bulacaktır.

Partimizin yurdumuza mübarek olmasını dilerken Ata'mızı rahmetle anar ve başımızın, başı İnönü'ye olan bağlılığımızı millet önünde herkese duyuruyorum.

Hemşerilerim, partimiz kutlu olsun. Yurttaşlarım, partiniz mübarek olsun. Bugün ne mutlu bize ki artık demokratız diyoruz. Var olsun Türk Milleti”.

Demokrat Parti Başkanı yerine Zühtü Anıl

Partiden sonra mikrofon başına Kemal Özmumcu gelerek güzel bir söylevde bulunmuştur. Üçüncü olarak genç bir talebe tarafından Demokrat Parti'nin mahiyeti belirtilmiştir. Davetlilere şeker, pasta, şurup ikram edilmiştir.

Sayın okuyucularımız:

Gazetemizin 1 ve 4 sayfaları basıldıktan sonra almış olduğumuz Demokrat Parti'nin açılış törenine ait bu yazıyı ikinci sayfamızda neşretmeye mecbur olduğumuzu bildiririz.” (Fırat, 19 Temmuz 1946:2) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin misyonu koduna ilişkin “Altı Ok ve Umdeleri” başlıklı haber HSP42’de;

“Halk idaresi olan demokratik rejimin unsurlarını kuruluşundan beri bünyesinde toplaya gelen Atatürk’ün banisi bulunduğu C.H.P. prensiplerini ifade eden Altı Ok’un 950 seçimlerinden sonra her seçimi müteakip bazı müfrit D.P. mensuplara tarafından hakarete maruz bırakıldığı bilinen bir olaydır. Bazı yerlerde uçları kırılmak ve bazı yerlerde tabuta konulmak suretiyle bu prensiplerin halk arasında olduğu zehabı uyandırılmaya çalışılmıştır.

Atatürk’ün eserleri arasına girmiş olan Altıok, yok olur ve onun prensipleri dağılırsa inkılap aleyhtarı ve düşmanlar sevinebilir. Hakiki bir demokrat düşüncesi ile mücehhez kimseler ancak bundan üzüntü duyar ve meys olur; kanaatindeyiz.

Aşısı, Sadrazam Ali Paşa’nın 1856 Gülhane hattı ile başlayan hürriyet mefhumunun umdeleri uzun zaman sarf edilen gayret ve büyük fedakarlıklardan sonra Altı Ok’un irade ettiği istikametlerde toplanabildiği aşıkardır.

Vaktiyle istibdadın tehdidi altında müsait zemin ve zaman bulup inkişaf edemeyen küllenmiş hürriyet ateşinin bir kor halinde ve Atatürk ve zamanında ancak parlayabildiği inkar edilemez: T.B.M.M.’nin kuruluşu ile 1922 yılında Ankara’ya telif ve tercüme encümeni başkanlığına getirilen Türk Feylesofu merhum Ziya Gökalp, milli tarihimizden aldığı dersle düşüncelerini şöyle ifade etmiştir. “Bu milletin en büyük mefkûrelerini milliyetçilik, halkçılık, garp medeniyetçiliği ve cumhuriyetçilikte icmal edebiliriz.”

3 Aralık 1922 tarihli Hakimiyeti Milliye gazetesinde intişar eden Atatürk’ün Halk Partisi’nin kuruluşunu bildiren tarihi nutkunda; Bu milli maksat ve mülahazaları nazarı dikkatte bulundurarak milletimin, her sınıf halkından gördüğüm teveccüh ve itimada kesbi liyakat etmek için en mütevazi bir ferdi millet sıfatı ile hayatımın sonuna kadar vatan hayrına vakfeylemek emeliyle sulhun istikrarını müteakip halkçılık esası üzerine müstenit ve Halk Fırkası namıyla siyasi bir fırka teşekkül etmek niyetindeyim. Başka memleketlerde müteşekkil bu gibi fırkaların programlarını gözden geçirmiş isem de bunları, tamamıyla memleket ve milletimizin hakiki ihtiyaçlarını tespit eylemek üzere bilcümle vatanperveranın, erbabı ilim ve fennin müzaheret ve müşareketine müracaatı vazife addeyledim, buyurmuşlardır.

İşte tarihten alınan ders ve vatanperverlerden gelen ses ve düşüncelerin birleşiminde mutabakata varan Atatürk’ün önderliği ile kurulan C.H.P. düşünceleri tevhiden (Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Devletçi. Halkçı, İnkılapçı ve Laiklik) umdelerini esas tutarak manevi şahsiyetinde toplamıştır. Doğan fikir istikametlerini de açıkça Altıok şeklinde ifade etmiştir.

Bundan sonra Ziya Gökalp, uzun senelerden beri hasreti çekilen halk idaresinin şekli olan Cumhuriyetin, faaliyete geçen Halk Fırkası tarafından teessüs ve halkın arzularına tercüman olmak üzere iyi niyetli düşüncelerinin tahakkuk safhasına konulduğunu iftihar vesilesi yaparak müteaddit yazı ve şiirleri ile belirtmiş ve işte bu sebeptendir ki Türkçülük halk fırkasına müzahir olmuştur.

Yine Türkçülüğün esasları adlı eserinde, Halk Fırkası hükümranlığı millete yani Türk halkına verdi. Devletimize Türkiye, halkımıza Türk Milleti adlarını bahşetti. Anadolu inkılabına kadar

devletimizin, milletimizin, hatta lisanımızın adları Osmanlı kelimesi idi. Türk kelimesi ağza alınamazdı. Hiç kimse ben Türküm demeye cesaret edemezdi, demiştir.

Atatürk, partinin kuruluşunu bildiren nutkunda; köylülerimizi ve halkımızı ezen ve fakir düşüren adaletsiz vergilerin ne suretle ıslahı lazım geleceği de ve ticaret, ziraat, sanayimizi inkişaf ettirecek maddi iktisadi tedbire ve orman ve maadin gibi tabii servetlerimizden menafii umumiye namına daha kolaylıkla istifadei temin için ne bahş tadilatı kanuniye yapılması lazım geleceğine, arazi ve emlâke temellük hususunda herkes için, daha emniyet bahş tadilatı kanuniye yapılması lazım "gelip gelmeyeceğine, evkaf memurunun ne suretle şayan ıslah bulunduğu ve memlekette hangi nikati nazarından ne gibi amelîyat ve inşaat nafia yapılabileceğine ve askerlik müddetinin tadiline velhasıl milletimizi elyevm hali tedennide bırakan esbab ve evamilin sureti izalesine müteallik erbabı ihtisasın göndereceği mütalaalarken kemali ehemmiyetle nazarı itibara alınacaktır. Bu hususta beyanı mütalaa edecek zevata şimdiden teşekkür ederim. İstiklal mücadelâti esnasında olduğu gibi saadeti milliyemizi temine matuf olacak mesai devresinde dahi umum, milletin müzaheretine ve bilcümle münevveran ve vatanperveranın müşareketine mazhar olacağımı ümit ederim" demek sureti ile Halk Fırkası'nın halk içinden gelecek düşüncelerin idare şeklini yürüteceğine inan ve güvenin ta kendisidir. Hatta bu teşkilattan önce memleket üzerine basan karanlık ve çöken kabusun ağırlığı altında inleyen bu memleket halkının ıstıraplı günlerinde ölmez kahraman Atatürk'ün rehberliği ile başkanlığı altında evvela Erzurum ve müteakiben Sivas'ta ilk kongresini yapan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla kurulan teşekkül önce müstevliye karşı savunma amili olmuş ve zafer güneşinin doğuşundan sonra Ankara'da Halk Fırkası namıyla şümüllü siyasi bir teşekkül haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra da yani 1924 senesi 10 Kasım'ında Genel Sekreter Kütahya Mebusu Recep Peker'in teklifi üzerine heyeti umumiyede Cumhuriyet kelimesinin ilavesi ile Cumhuriyet Halk Fırkası adını almıştır.

İnkılapçı parti olarak dil inkılâbında da Türk dilinin sadeleşmesine uyarak 1935 yılında akdedilen 4. Büyük Kurultayından alınan bir kararla fırka kelimesini parti kelimesine çevirmek sureti ile Cumhuriyet Halk Partisi adıyla tüzüğün birinci maddesine girmiştir. Anayasanın 2. maddesinde yer alan umdelere bağlı kalarak halktan gelen düşünceleri süzgeçten geçirdikten sonra memleket ve millet nefine yarayanları içinden seçmek sureti ile tahakkukuna kıymet vermiş olan C.H.P. 1945 yılında da çok partili hayata girmiştir. Bu münasebetle 1 Kasım 1945 tarihinde B.M.M.'de konuşan Sayın İsmet İnönü, demokratik karakter bütün Cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük, prensip olarak hiç bir zaman kabul olunmadıktan başka, zararlı ve Türk Milletine yakışmaz olarak daima itham edilmiştir.

Çok partili hayata başlanmasının zaruretine temasla; "Bizim tek eksikimiz hükümet partisinin karşısında bir partinin bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketin, ihtiyaçlarının sevki ile hürriyet ve demokrasi havasının tabii esmesi sayesinde başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır. Siyasi kanaat ayrılıklarından dolayı vatandaşlarımız arasında düşmanlık olmaması için bütün kuvvetimizle çalışacağız" demişlerdi.

Böylelikle günün durumuna göre demokratik rejimin esaslarını takviye etmiş ve C.H.P.'den istifa edenlerle partiden ihraç edilenler muhalif olarak karşısına çıkmış ve parti kurmuşlardır. O tarihten sonraki muhalifler her yerde istedikleri şekilde iktidar partisini insafsızca tenkit etmiş ve bazen de hakaret derecesine vardıkları halde müsamaha görmüşlerdir. Bu durum içinde 1950 seçimlerine kadar yaptığı yeni bir Seçim Kanunu ile seçimlere geçilmiş ve 27 iktidarını milletin iradesine uyararak muhaliflerine devretmiştir. Bu suretle kuruluşundan beri demokratik zihniyet içinde memleketi hizmet etmiş olduğunu bütün dünyaya ispat etmiştir. Bu itibarla gerek kuruluş gayesinden ve gerek kurulduktan sonra takip ettiği esaslı demokratik prensiplerden inhıraf etmediğini bir kere daha ispat eden C.H.P. ve onun umdelerini taşıyan Altıok, Atatürk'ün Türk gençliğine emanet ettiği eserler arasında yaşayacaktır" (Malatya Postası, 1 Ocak 1958:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin açılışı koduna ilişkin "Üçüncü Parti Faaliyete Geçerken" başlıklı haber HSP9'da;

"Aylardan beri umumu efkârı işgal eden üçüncü parti, İstanbul gazetelerinin yazdıklarına göre 12 Temmuz'da resmi formalitesini ikmal ederek siyaset sahasına atılmış olacaktır. Millet Partisi ismini alan bu teşekkülün, henüz tüzük ve programı elimize geçmemiş olduğu cihetle takip edeceği hal ve hareket hakkında vazıh bir fikrimiz olmamakla beraber, müteşebbis azanın uzun seneler vatan ve millet hizmetinde bulunmuş, olgun ve tecrübeli, namuslu zevatın olması bizi haklı olarak ümide düşürmektedir.

Bizde siyasi partilerin kuruluş tarihi, henüz pek yenidir. Hiç şüphesizdir ki hükümet mevkiinde bulunan bir siyasi partiyi icraatı dolayısıyla tenkit ve murakabe edecek muhalif teşekküllerin mevcudiyetidir.

Muhalefet, ifrata kaçmamak şartı ile iktidarın icra sahasında ölçülü adımlar atmasını sağlar. Milletin itimat ve teveccühünü kazanabildiği takdirde de bunu aralarından seçilen milletvekilleri vasıtasıyla fiil sahasına çıkarabilir.

Memleketimiz Cumhuriyetin İlanı'ndan bundan iki sene evveline gelinceye kadar tek parti ile idare edilmiş bir memlekettir. Zaman zaman muhalefet sahasında atılan adımlar, milletin henüz siyasi rüşte sahip olmadığı veyahut irticâının hortlayacağı bahanesiyle durdurulmuştur. Nihayet San Francisco Antlaşması'ndan sonra ileri bir hamle yapmak, demokratik esaslara uyarak partilerin teşekkülüne müsaade etmek zarureti hasıl olmuştur.

C.H.P.'nin memleketi yaptığı hizmetler unutulmayacak kadar çok ve şayanı şükrandır. Ancak, uzun seneler vatan ve millet hizmetinde bulunması dolayısıyla yorulmuştur. Bugün bilhassa iktisadi ve ticari hayatımızdaki zorlukları yenilememesi, çekilen ıstırapların kısmen olsun izale edilmemesi nihayet en mühim olan hayat standardının her gün biraz daha yükselmesi bunun bariz bir delilidir.

Binaenaleyh, yeni partinin teşekkülünü samimi hislerle karşılamak, vatan ve millet için hayırlı ve uğurlu olmasını dilemek lazımdır." (Fırat, 19 Temmuz 1948:1) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin bucak teşkilatı açılışı koduna ilişkin “Adaflı C.H.P. Bucak Binası Törenle Açıldı” başlıklı haber HSP20’de;

C.H.P. Adaflı Bucağı’nın Sıtma Pınarı’nda Camii Şerif karşısında temin ettiği binanın açılış töreni Pazar günü saat 14’de çok kalabalık bir partili huzuru ile yapılmıştır. Binanın içi, bahçesi ve sokaklara taşan büyük bir partili huzurunda töreni Bucak Başkanı Mehmet Yetkiner heyecanlı bir konuşma ile açmıştır. Yetkiner yaptığı kısa ve heyecanlı konuşmada C.H.P.’ye bağlılığın bir ifadesi olarak bu gibi ocak ve bucak binaların partili vatandaşları aynı çatı altına toplanması bakımından elzem olduğuna işaret etmiştir.

Mehmet Yetkiner’den sonra alkışlar arasında söz alan C.H.P. İl Başkanı Nüvit Yetkin kısa ve sık sık alkışlarla kesilen veciz bir konuşma yapmıştır. Yetkin Bucak Binası’nın parti ve bütün memleket için hayırlı olması dileğiyle söze başlamış iktidarı, tesis ettiği esaslı bir demokrasi rejimiyle milletin iradesi karşısında D.P.’ye devreden C.H.P.’nin dün iktidarda bugün muhalefette yarın yine iktidarda memleket hizmetinde vazife görmekten başka bir gayesi bulunmadığını belirtmiştir. D.P. iktidarı Genel Başkanı’nın demokrasi rejiminin muhafazası için yaptığı vaatleri samimiyetle karşılırsınız, diyerek sözlerine devam eden hatip iktidar partisi ile ana muhalefet partisi arasındaki münasebetlerde iktidarın bu yaklaşmasının kendiliğinden olmadığını, bunun C.H.P.’nin 3 yıllık muhalefet vazifesiyle meydana getirilmiş bulunduğunu ifade etmiştir. Muhalefet partililerin demokrasi rejiminde hak ve hürriyetin bekçisi olduğunu ifade eden Yetkin, “biz bu gerekli muhalefet vazifelerimizi yapar; haksızlık, yolsuzlukları düzeltmek için bu hakikatleri millet huzurunda ortaya sererken Halk Partisi’nin bu gayretini iktidarı ele geçirmek için yaptığı söyleyenler aldanıyordur” demiştir.

Demokrasi dediğimiz halk idaresinin rol oynadığı yerlerin siyasi partilerin ocak ve bucakları olduğuna işaret eden İl Başkanı, “Biz hataları buradan tenkit eder, buradan vatandaşların gözleri önüne sereriz. Biz bu ocak ve bucaklarda hakikatleri söyleye söyleye iktidara kabul ettirdik” demiştir.

Yetkililerin bu konuşması sürekli alkışlarla karşılanmıştır.

Bundan sonra gazetemiz sahip ve başmuharriri Muzaffer Akalın çeşitli parti ve memleket meselelerine temas eden özlü konuşmasını alkışlar arasında yapmış ve sözü Mehmet Özgüngör’e bırakmıştır. Mehmet Özgüngör, Adaflı C.H.P.’lilerin seçimlerdeki gayretlerini takdirdar bir lisanla izah ettikten sonra D.P.’nin tahakkuk ettirilemeyen vazifelerine temas etmiş ve iktidarın son zamanlarda C.H.P.’ye karşı takınmış olduğu tavrı memnuniyet ile karşılamak lazım geldiğini söylemiştir.

İktidarın Seçim Kanunu ve Anayasa meseleleri üzerinde hiçbir gayrette bulunmadığını belirten Özgüngör, Halk Partili milletvekillerinin de kanun tekliflerinin yüzüstü bırakıldığından bahsetmiş, iktidarın planlı çalışmalarının vatandaş kitlelerini memnun etmekten uzak olduğunu ifade etmiştir.

Bundan sonra alkışlar arasında kürsüye gelen Dr. Abdulkadir Sungun, Adaflı Bucak Binası’nın parti ve memleket için hayırlı olması dileğiyle söze başlamış ve Adaflı C.H.P.’lilerin Halk

Partisi'nin kuruluşundan beri yapmış olduğu hizmeti övmüş (...)” (Malatya Postası, 21 Nisan 1953:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Partilere üye olma koduna ilişkin “Üniversite Profesörlerinin Siyasetle Uğraşmak ve Siyasi Neşriyatta Bulunmak Hakları Elllerinden Alınıyor” başlıklı haber HSP28’de;

“Ankara (Özel)- Milli Eğitim Komisyonu, üniversite profesörlerinin siyasetle iştigal etmemeleri hakkındaki kanun tasarısını şimdiye kadar görülmemiş bir çabuklukla çıkardı. C.H.P. milletvekillerinden Nuri Sertoğlu ve Hüsnü Akyol tasarının şiddetle aleyhinde bulunup kanunun üniversite muhtariyetiyle ve demokrasi rejimiyle kabili telif olmadığını ileri sürerek savundular

Nuri Sertoğlu:

“- Siyasi partilere girmek hakkı ve siyasetle iştigal edebilmek üniversite öğrencilerine tanınmış iken, bu hakların bir kanunla geri alınması, demokratik rejimi birkaç yıldan beri takip etmekte olan memleketimiz için iyi bir hadise teşkil etmeyecek ve ileri demokratik memleketlerde iyi karşılanmayacaktır.

Dolambaçlı yollardan gelen taktik öğrencilerin siyasi hayattan uzaklaşmaya matuftur. Kanun tasarısı mucip sebepsiz ve mesnetsiz olarak huzurumuza getirilmiştir ve acele ile çıkarılmak istenilmektedir. Acele, mesnetsiz ve sebepsiz çıkarılmak istenilen bir kanun tasarısının istihdaf edeceği gaye başka olacaktır. Anlaşılmaktadır ki bu tasarıyla iktidar yazı yazan bir profesörü susturmak istemektedir. Tasarının gayesi bu nokta üzerinde toplanmaktadır.

Bu şekilde, bir profesör için bir kanun çıkarmak yerine başka türlü hareket etmek kabildir. Mademki disiplin cezası tayin etmek icap etmektedir. Her üniversitenin senatosu bu türlü cezayı tedbirler vermekte salahiyetlidir ve bu onun hakkıdır”, dedikten sonra müdafaasını misallerle aydınlatmıştır.

Sertoğlu’ndan sonra Hüsnü Akyol söz alarak üniversite profesörlerinin “Türk topluluğunun seviyesini yükseltmek için ilmi verileri söz ve yazı ile halka yaymak” ile vazifeli olduklarını belirtmiş ve:

“Profesör üstelik bu vazifeyi üzerine almıştır. Bir mimar, bir mühendis gibi kendi sahasında bilgisini ihtisasını ortaya koyacaktır. Bu tasarının getirilmesinde Nihat Erim'in bir makalesinin sebep olduğu (...)” (Malatya Postası, 21 Temmuz 1953:1) şeklinde yer verilmiştir.

Partiler ve idari yöneticiler koduna ilişkin “İdare Amirleri ve Partiler” başlıklı haber HSP14’te;

“C.H.P. ileri gelenlerinin birçoğu muhtelif yerlerde yaptıkları parti toplantılarında idare amirlerini de bulundurarak yaptıkları konuşmalarla halkın psikolojisine tesir etmeyi ve halk ruhunda bambaşka bir hava yaratmaya çalışmaktadırlar.

Bilhassa Demokrat Parti'ye karşı yapılan sistemli hücumlar, bu toplantılarda daha çok şiddetlendirilmekte ve umumi efkarın gözünden kaçmayacak nahoş konuşmalar yapılmaktadır.

Memleketin mülki ve idari mesuliyetleri omuzlarında taşıyan resmi şahsiyetlerin C.H.P. toplantılarına ne sıfatla iştirak ettikleri daha doğrusu ettirildikleri hakikaten düşünülmeğe değer.

Evvla memur olmaları bakımından idare amirlerinin bu gibi toplantılara karşı bir taraf kalmaları gerekir. Saniyen idare amirlerini istedikleri zaman istedikleri şekilde kullanabilecekleri hissini umumi efkara aşulamak için parti toplantılarına dahil etmek, politik bakımdan da nahoş karşılanacak bir tehdit usulünden başka bir şey değildir.

Halk Partisi niçin bu kadar telaşlanıyor bilmiyoruz. Gerçi 1950 seçimleri yaklaşıyor. Fakat gönül arzu eder ki C.H.P. bu kısa müddet zarfında halkı korkutmaya matuf tehditkar toplantılarla değil meşru yollardan ekseriyeti kendi safına çevirmeye çalışsın.

Büyük Millet Meclisi tatilini müteakip başkentten her tarafa dağılan milletvekilleri gittikleri yerde halkla temas etseler, onların dilek ve şikayetlerini dinleseler ve hiç olmazsa meclisin önümüzdeki son devresinde bu istekler üzerine biraz olsun çalışsalar belki daha faydalı bir çalışma programı tatbik etmiş olurlar.

Bütün bunları yapmadıkları gibi bir de üstelik idare amirlerini aralarına alarak uluorta konuşmaları halktaki C.H.P. 'ye olan son sempatik kıvılcımını da maalesef söndürmektedir.

Şu dar zaman içinde vaktini fuzuli yere israf eden C.H.P. 'nin bu gidişle iflas etmesi hiç de uzak bir hayal değildir.” (Fırat, 12 Ağustos 1949:1) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin ittifakı koduna ilişkin “C.H.P. Merkez İdare Kurulu Üyeleri Bir Toplantı Yaptılar” başlıklı haber HSP36’da;

“Ankara (Hususi) - C.H.P. Merkez idare kurulu üyeleri 16:00'dan 17:30'a kadar devam eden bir toplantı yapmıştır. Toplantıya Kasım Gülek başkanlık etmiştir. Toplantıdan sonra gazetecilere beyanatta bulunarak ezcümle şunları söylemiştir:

“İşbirliğine samimiyetle inanıyoruz. Bunu diğer muhalif partilere bildirdik. Gayemiz Türkiye’de hürriyet ve demokrasi rejiminin kurulmasıdır. Bu gayeye erişmek için muhalefet partilerinin işbirliği büyük bir kuvvettir. Partilerin gayeleri de bu olmalıdır.” (Yeni Malatya Postası, 8 Ekim 1956:1) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin yönetim kurulu koduna ilişkin “Malatya’da Demokrat Parti” başlıklı haber HSP1’de;

“İlimiz merkezinde Demokrat Parti 'nin şubesi Şehir Palas'ta açılmıştır.

Aşağıda adları yazılı müteşebbis heyet toplanarak gizli oy ile içlerinden Yüksek Mühendis Bedri Ener’i seçmiştir.

Müteşebbis Heyet

Yüksek Mühendis Bedri Ener

Yüksek Mühendis Enver

Diş Tabibi Kemal Özmumcu

Diş Tabibi İhsan Kaya

Diş Tabibi Cevdet Güray

Eczacı Zühtü Anıl

Tüccardar Kamil Güzel

Gazete Muhabiri Faik Akdoğan

Fırıncı Kemal Akmete

Aza kaydına başladığımızı sayın halkımıza ilan ederiz.

Başkan Bedri Ener yerine

Kemal Özmumcu

C.H.P. üyesi bulunan Dişçi Cevdet Güray istifasını vererek Demokrat Parti müteşebbis heyetine dahil olmuştur.” (Fırat, 12 Temmuz 1946:3) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin gençlik kolu açılışı koduna ilişkin “C.H.P. İnönü Gençlik Kolu Pazar Günü Yapılan Bir Törenle Açıldı” başlıklı haber HSP22’de;

“Pazar günü saat 14’te C.H.P. Parti Merkez Binası’nda yapılan bir toplantıda Malatya C.H.P. Gençlik Kolu kurulmuştur. Birçok gençlerin hazır bulunduğu toplantıyı İl Başkanı Nüvit Yetkin idare etmiş ve söz alarak İnönü Semt Ocağı’nın tamamen gençlerden mürekkep olarak gösterdiği başarı ve alınan kararların bir tesanüt havası içinde tatbik edilmesinden sitayişle bahsettikten sonra bu ocaktaki partili gençlerin isteğiyle lağvedilerek gençlik kolu haline getirildiğini söylemiştir. İl Başkanı iktidarın C.H.P.’ye kötülük yapacağım diye halkevlerini ortadan kaldırılması ile bu kötülüğün kendileri için birer mektep vazifesini gören gençlere büyük zararlar verdiğini ifade ederek Halkevlerinin memleket kültüründe çeşitli kollarla yaptığı hizmeti izah etmiştir. C.H.P. ’nin muhalefet vazifesini ifa ederken gençleri bu vazifeye sokmak ve yakın tutmak ve memleket hizmetine hazırlamak için Genel İdare Kurulu tarafından gençlik kolları kurulmasını kararlaştırıldığını söyleyen Nüvit Yetkin gençlik kollarının halkevlerindeki vazifeyi de üzerine aldığına işaret ederek İnönü semt ocağının etrafında toplanan gençlerin gençlik kolunda da aynı azim ve aynı dinamizm ile parti hizmetinde vazife göreceğinden emin bulunduğunu, bu konunun bütün Malatya gençlerini bir çatı altında toplayacağından şüphe edilmediğini belirtmiştir.

Bundan sonra toplanan toplantıda bulunan birçok genç, gençlik koluna kayıtlarını yaptırmışlardır. Yedişer kişiden mürekkep olarak edebiyat, müzik, temsil, spor, sosyal yardım kollarına seçilen 35 kişi kendi aralarında komite başkanlarını seçmişlerdir. Bu seçim neticesinde edebiyat kolu başkanlığına Ali Celal Şimşek, müzik kolu başkanlığına Osman Şeftalici, temsile Kemal Dumanlıdağ, spora Aziz Canbolat, sosyal yardıma Salih Kantarcı seçilmişlerdir. Bundan sonra Mehmet Kilay’ın okuduğu şiirler alkışlarla karşılanmış ve Ali Rıza Metin tarafından da heyecanlı bir konuşma yapılmıştır. Müteakiben komite başkanları toplanarak başkanı Ali Celal Şimşek,

başkanvekilliğine Kemal Dumanlıdağ'ı, muhasipliğe Salih Kantarcı'yı seçmek suretiyle aralarında iş bölümü yapmışlardır. Toplantı samimi bir hava içinde sona ermiştir.” (Malatya Postası, 5 Mayıs 1953:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Parti tercihi koduna ilişkin “İki Parti” başlıklı haber HSP6’da;

“Hangisine girelim? Terazinin kafesini ilerde hangisi indirecek bu tam malum olmadığına göre, daha belli değil mi diyelim? Bize bu yakışmaz. Halk Partisi'ne girecek eski derler, Diyarbakır surları gibi demode. Demokrata girsek çocuk gibi bir şey mesela. Malatya'da yeni yapılacak Halkevi gibi. Şu hale göre biz ne edek iki partideniz desek Atatürk'ün ruhu bize isyan eder çünkü daima bitaraf değil bir taraflı olmak lazım diye bizi irşat buyurmuşlardı.

Bir partiye behemehal girmek lazım, ama hangisine?

Onu da yurt hizmetindeki muvaffakiyetleri ile kendileri gösterecektir.” (Fırat, 29 Temmuz 1947:3) şeklinde yer verilmiştir.

Partilerin yıl dönümü koduna ilişkin “Demokrat Parti'nin Yıldönümü” başlıklı haber HSP5’te;

“Malatya'da Demokrat Parti'nin kuruluşunun yıldönümü 16 Temmuz 1947 Salı günü kutlanmış ve bu münasebetle Parti Binası'nda bir tören yapılmıştır.

Kutlama töreni saat 17'de kalabalık bir halk kütlesi huzuru ile ve hoparlörle söylenen İstiklal Marşı'nı müteakip Parti Başkanvekili Kemal Özmumcu'nun bir nutku ile açılmıştır. Bundan sonra birkaç şahıs tarafından Demokrat Parti'nin kuruluşu ve karşılaştığı zorluklardan bahsedilmiş, demokrasinin önemi belirtilmiştir.

Bilahare davul ve zurna ile milli havalar çalınmış ve mahalli oyunlar oynanarak törene son verilmiştir.” (Fırat, 18 Temmuz 1947:1) şeklinde yer verilmiştir.

4.3. Seçimler Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 6: Seçimler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Seçimler	
Kodlar	f
1957 milletvekili genel seçimleri	46
Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri	24
Seçim güvenliği	22
Seçim kanunu	20
Seçim itirazları	18
1955 yerel seçimleri	15
1950 milletvekili genel seçimleri	14
1946 milletvekili genel seçimleri	13
1954 milletvekili genel seçimleri	13
Seçimlerin erkene alınması	13
Ara seçimler	12
Seçimlerin uzatılması	11
Seçmen kütükleri	10
Seçim propagandası	10
1951 yerel seçimleri	6
Seçim beyannamesi	6
1946 yerel seçimleri	5
Malatya milletvekili genel seçim sonuçları	5
Malatya yerel seçim sonuçları	5
Seçim sistemi	4
Seçim yerleri	4
Seçmen iradesinin temsili	3
Seçimlere girmeme kararı	3
Seçmen profili	3
Cumhurbaşkanı seçimleri	2

Tablo 6'ya göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, seçimler kategorisi altındaki kodları; *“1957 milletvekili genel seçimleri, Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri, Seçim güvenliği, Seçim kanunu, Seçim itirazları, 1950 milletvekili genel seçimleri, 1954 milletvekili genel seçimleri, 1955 yerel seçimleri, 1946 milletvekili genel seçimleri, Seçimlerin erkene alınması, Ara seçimler, Seçmen kütükleri, Seçimlerin uzatılması, Seçim propagandası, 1951 yerel seçimleri,*

Seçim beyannamesi, 1946 yerel seçimleri, Malatya milletvekili genel seçim sonuçları, Malatya yerel seçim sonuçları, Seçim yerleri, Seçmen iradesinin temsili, Seçim sistemi, Seçmen profili, Seçimlere girmeme kararı ve Cumhurbaşkanı seçimleri” olarak belirlenmiştir. Seçimler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “1957 milletvekili genel seçimleri” (f=46), en az vurgulanan haberler ise “Cumhurbaşkanı seçimleri” (f=2) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

1957 milletvekili genel seçimleri koduna ilişkin “Muhalefetin Aldığı Oylar D.P.’den 300 Bin Fazla” başlıklı haber HS154’te;

“Seçim neticelerini gösteren resmî ve kesin rakamlar henüz gelmemiştir. Bununla beraber seçim hakkında bir fikir verecek bazı bilgiler elde edilmiştir.

Buna göre, bütün yurttta 9.141.784 seçmen vatandaş oyunu kullanmıştır.

Bu miktarın 4.427.368’ini D.P., 3.752.861’ini C.H.P., 603.759’unu CMP. 357.796’sını Hür. P. almıştır.

Her üç muhalefet partisinin aldığı oy miktarı 4.714.416’yı bulmaktadır ki, bu miktar D.P.’nin aldığı oydan 287.084 kadar çoktur.

Gene elde edilen bu rakamlara göre oya iştirak, nispeti % 85-90 arasındadır.

C.H.P. tek başına 176 Milletvekilliği kazanmış, çok yerlerde de pek az oy farkıyla kaybetmiştir.

D.P. ise muhalefetin aldığı oy yekûnundan 300 bine yakın az oy almakla beraber 426 milletvekili çıkarmıştır Bu, tamamıyla çoğunluk sisteminden ve bir de muhalefet partilerinin işbirliği yapmalarına meydan verilmemesinden ileri gelmektedir.

Şayet işbirliğine imkân olsaydı C.H.P. 20 ilde daha seçimleri kazanmakla, muhalefet bu miktarla birlikte 356 milletvekili çıkarmış olurdu.” (Yeni Malatya Postası, 2 Kasım 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri koduna ilişkin “Malatya C.H.P.’nin Kalesidir” haber HS100’de;

“45 Mahalleden 36 Mahallede C.H.P. listesi kahir ekseriyetle kazandı, 2 Mahalle itirazlı durumda, 1Mahalle karma liste çıkardı, Demokrat Parti 8 muhtarlık kazanabildi

Dün yapılan Muhtar ve İhtiyar Heyeti Seçimleri büyük bir olgunluk ve sükunet içinde cereyan etmiş ve netice C.H.P.’nin galibiyeti ile sona ermiştir.

Demokrat Parti’nin C.H.P. namzetleri isimlerini kendi listelerine almak suretiyle kullandıkları taktik maalesef devlet radyosunun neşredeceği istatistiklere esas teşkil edeceğinden particilik ile kabil telif olmayan bu zihniyet ve hareket için C.H.P. şiddetle mücadele edecektir.

Eskiden beri Halk Partili olan muhtar ve ihtiyar heyeti azalarından Demokrat Parti listesine alınanlar Demokrat Parti'ye müracaatla Demokrat Partili listesinden aldıkları oyların iptalini istemişlerdir.

Birçok namzedimizde ancak Demokrat Parti oy pusulaları dağıtıldıktan sonra isimlerini bahsi geçen pusulalarda görmüşler ve derhal bu itiraz imkânına sahip olamamışlardır

Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinin neticeleri günlerden beri yaygara edenlerin suratlarında bir..... gibi patlamıştır.

Son seçimler Malatya'nın C.H.P. Kalesi olduğu iddiasını bir kere daha ispat etmiştir.

Demokrat Parti Malatya Teşkilatı'na sabır temenni ederiz. Belediye seçimleri yakındır. Allah o zaman da doğrunun samimi olanın yardımcısı olacaktır. Neticeleri veriyoruz. (...)"(Yeni Malatya Postası, 8 Kasım 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Seçim güvenliği koduna ilişkin “İnönü Seçim Hakkında Basına Beyanat Verdi” başlıklı haber HS151’de;

“Ankara- C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü İstanbul ve İzmir seçim sonuçları kesin olarak belli olmaya başladığı sırada gazetecileri hıncahınc dolu olan C.H.P. genel merkezine davet etmiş ve saat 01:35’te bir basın toplantısı yapmıştır. İnönü bu basın toplantısında aynen şöyle demiştir:

“1957 seçimlerini tayin eden fevkalâde kanun hükümlerini herkes bilir. Şimdi size yalnız 27 Ekim seçim günü meydana çıkan usulsüzlükleri anlatacağım;

1- Radyo, kanunlara aykırı ve insanların bildiği bütün manevi ölçüler dışında bilerek kullanılmıştır. Vatandaş oy verirken radyonun aldatıcı tesiri altında tutulmuştur. Seçimin başladığı ilk saatlerden itibaren radyo yalnız D.P.’nin kazandığı haberlerini ve bazen rakamları tahrif ederek yaymıştır.

Kars’ta C.M.P. ile D.P.’nin bir zamanda kaşandığı oy rakamlarını parti adlarını değiştirerek vermiştir. Radyo seçim gününde tesir için kullanılmıştır. Kanuna aykırı ve nameşru propaganda olduğunu telgraf istidası ile Devlet Bakanına bildirdim. Hareketlerinin kanuna uygun olduğunu söyleyerek devam ettiler. Yüksek Seçim Kurulu’na müracaat ettim. Yüksek Seçim Kurulu radyonun bu yolda kullanılmasının kanuna aykırı olduğunu hükme bağladı. Ancak, bu zamana kadar saat 17:00 olmuştu. Şu halde seçim gününde radyo vasıtasıyla seçmenlerin reyî İktidar tarafından ifsat edildiği ilâm ile hakikattir.

1954 seçimlerinde de radyonun kanun dışı kullanılışı ilâma bağlanmış idi. Bütün tasnif sonunda radyo, Dahiliye Vekâletinin seçim hakkında verdiği rakamları neşretmiştir. Rakamlar seçim kurullarından veriliyordu. Buradaki usulsüz hareketin neyi hazırladığı henüz anlaşılmamıştır:

Yanıma gelen yabancı gazeteciler, benim seçimlerin kaybolduğunu ve ancak 120 mebusluk kazanabileceğimizi söylediğimi radyo idaresinden kendilerine bildirildiğini beyan ederek vaziyeti sordular. İştiklerinin kesin olarak asılsız olduğunu ve başa baş sayıma devam ettiğimizi imzam ile bildirdim. Tekrar yabancı gazeteciler radyo idaresinden haber getirerek havadisın

Başvekâletten verildiğini ve tekrar düzelterek benim bir basın toplantısında söylediğimin hikâyesini naklettiler.

İktidar gece yarısından beri bizim 120 mebusluk tahmininde bulunduğumuzu içeriye ve dışarıya yaymaktadır Hakikatte ise biz çoğunluğun bize teveccüh etmiş olduğuna kani bulunmaktayız Radyo seçim gününde seçim esnasında ve tasnif zamanında vatandaşı aldatmak için kullanıldığı mahkeme hükmü ile ve diğer aşikâr delillerle sabittir.

2- Seçim günü seçmen kütükleri en geniş ölçüde zararlı olmuştur. Binlerce C.H.P. 'li kütüklerde adlarını bulamamışlardır. Kütükler kanuni tespit ve tasnif edildikten sonra seçim sandıkları başına konan cetveller başka olmuştur. Birçok isimler «gitti», hatta «öldü» bile denilmiştir.

Vatandaş gelmiş ve oyunu verememiş olduğu bile söylenmektedir. Bu usulün bir sistem altında tatbik edildiği anlaşılmıştır. Bundan başka seçim günü D.P. birçok vatandaşa asliye mahkemesinden seçmen kartı çıkarmak için geniş teşebbüse geçmiştir. Muhalefetin itirazı üzerine mahkemeler teşebbüsü reddetmiş bazı yerlerde binlerce vatandaşa açıktan oy hakkı verilmiştir. Bu suretle bir taraftan hakkı olanın oyunu kullanamaması diğer taraftan hakkı olmayanın oy kullanması lehinde usulsüz muamele yapılmıştır. Bu çeşit yolsuzlukların bilhassa İzmir'de salim neticeyi bozacağından açıkça endişe ediyoruz. Diğer yerlerde bir tahmin yapacak bilgimiz kâfi değildir.” (Yeni Malatya Postası, 31 Ekim 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçim kanunu koduna ilişkin “Malatya Belediyesi İl Seçimi Kurulu Başkanlığı’ndan” başlıklı haber HS17’de;

“1918 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu hükümlerine göre seçim günleri seçmenlerin ve seçim komisyonlarının dikkat etmeleri lazım gelen hususlar aşağıda gösterilmiştir.

- 1. Her seçmen oyunu defterinde yazılı bulunduğu ve evvelden Fırat Gazetesi ile ilan edilmiş olan sandığına atacaktır. Başka bir yerde oyunu kullanamaz.*
- 2. Seçim Komisyonu tarafından oyunu kullanmak üzere gelecek ve seçmenlerin kim olduğu sorulacağından icabında gösterilmek üzere hüviyetini gösterir belgenin yanında bulundurmaları lazımdır.*
- 3. Seçmenler oylarını seçim komisyonundan alacakları mühürlü zarf içine koyup zarfı kapattıktan sonra ve seçim defterindeki adı yanına imzasını koyduktan sonra sandığa atabilirler. İmza bilmiyorsa veya mührü yoksa sol ilinin beş parmağını basacak ve bu parmağı da almayanlar hangi parmağını bastırdığı yazı ile seçim defterinde açıklanacaktır.*
- 4. Her seçmen kendi oyunu getirip sandığı atmakla vazifelidir. Hiçbir sebep ve suretle başkasının namına oy pusulası sandığa atılmaz. Oyların sandığı atılacağı süre Saat 8'den 19'a kadardır. Ancak bu saatten sonra sandık başında oyunu vermemiş seçmenler var ise onlar da oylarını kullandıktan sonra tasnife başlanacaktır.*

5. Oy pusulalarında seçmenler tarafından tedarik edileceği gibi seçim yanında ve önceden hazırlanmış beyaz kağıtlardan alınarak kullanmaları caizdir. Adayların adlarını gösteren ve önceden bastırılmış ve yazılmış oy pusulaları da kullanılabilir.

6. Oy pusulalarına ne kadar Milletvekili seçilecek ise o kadar milletvekili ismi yazılacaktır. Yazısı olmayanlar emniyet ettikleri kimselere yazdırabilirler.

7. İlimiz için oy pusulalarında 11 milletvekili miktarından ziyade ad yazılmayacaktır. Yazılar veya yazdırılırsa bu pusulaların başından başlanarak sıra ile yalnız seçilecek (24) sayıda adlar kabul edilip fazlası hükümsüz sayılacaktır. İstenilen sayıda noksan yazılmış ve yazılmış ise yalnız yazılmış adlar kabul olunur. Pusulayı aynı adlar birkaç kere yazılmış ise bu bir oy sayılır. Oy pusulalarını yazılı adlar okunamazsa hesaba katılmaz.

8. Oy pusulasına adayın adı ile birlikte soyadının yazılması mecburidir.

9. Oy zarfların içinde birden fazla pusula çıktığı ve bu pusulalarla da aynı adlar aynı sıra ile yazılı bulunduğu takdirde pusulaların yalnız biri hesaba katılır. Eğer pusulaların başka başka adlar yazılmış ve aynı adlar değişik sıra ile yazılmış ise hiçbir hesaba katılmaz.

10. İmza mühür veya seçmenlerin kim olduğunu belirten herhangi bir işareti bulunan çizgili olan kağıtların yazılı oy pusulaları hesaba katılmayacağı gibi mühürsüz zarf içine konulmuş pusulalarda hükümsüz sayılacaktır.

Sayın seçmenler oylarını kullanırken yukarıdaki maddelerde gösterilen kanun hükümlerini göz önünde bulundurmalarını ve muhterem ve aziz hemşerilerimizin tamamıyla seçime iştirakleri rica olunur.” (Fırat, 9 Temmuz 1946:3) şeklinde yer verilmiştir.

Seçim itirazları koduna ilişkin “Hak ve Adalet Tecelli Etti” başlıklı haber HS112’de;

“Haber aldığımıza göre, Yüksek Seçim Kurulu Salı günü yaptığı toplantıda Malatya Belediye Seçimleri hakkındaki müstakillerin itirazını tetkik etmiş, neticede, başta Malatya merkezi olmak üzere merkeze bağlı yedi belediyenin seçimlerinin yenilenmesi karara bağlanmıştır.

Yüksek Seçim Kurulu, el yazması pusulaların teksir mahiyetinde olmadığına kanunen muteber addedildiğine, dolayısıyla çok az rey almalarına rağmen kendilerine mazbata verilerek belediyeye oturtulan D.P adaylarının mazbatalarının iptaline ve kahir ekseriyetle seçimi kazanan müstakil adaylara mazbatalarının verilerek belediyenin teslimine karar vermiştir.

D.P. 'liler bu karar gereğince idaresini ellerine aldıkları Malatya Belediyesi'ni müstakil adaylara vereceklerdir.

Belediye seçimlerinin Yüksek Seçim Kurulu'nca müstakil adaylar lehine karara bağlandığı haberi, dün sabah telefonla öğrenilmiş ve kısa bir zaman zarfında şehrimizin en icra köşelerine kadar yayılarak bir bayram havası yaratmıştır.

Bu münasebetle şehrin her tarafında şenlikler tertip edilmiş ve kurbanlar kesilmiştir.

Hakkın tecelli edişi efkârı umumiyeyi son derece sevindirmiş ve memnuniyetini mucip olmuştur.

Malatyalı seçmenler sevinç içinde coşarlarken, D.P.'liler hiç beklemedikleri asla ihtimal vermedikleri bu adil karardan mütevellit ani bir sukutu hayale uğrayıp büyük bir keder içinde düşüncelere dalmışlardır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun kararı, Türkiye de hiçbir zaman hakkının hakkını kimsenin zorla alamayacağını ifade ve ispat etmiştir.” (Yeni Malatya Postası, 29 Aralık 1955:1) şeklinde yer verilmiştir.

1955 yerel seçimleri koduna ilişkin “Seçimler ve Malatya” başlıklı haber HS94'te;

“Şimdi de bu laf...

Efendim Halk Partisi belediye seçimlerini kazanırsa Malatya 'ya yazık olurmuş!..

Yani Malatya kaza olabilirmiş nahiye, hatta köy olabilirmiş... Bunu söyleyenler iktidar mensupları, partilerinin ismi de Demokrat...

Bereket, memleket muhalefetini temsil eden partinin adı da Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyet ve demokrasi prensipleri için en büyük muhafız olan halk, iktidara demokrasi dersi verecektir. Malatya'da ise halk 950'den beri her fırsatta iktidara “Efendiler demokrasi demek çok partili rejim demektir. Vatandaşın her türlü baskı ve korkudan ari olarak oyunu kullanması demektir. Ben seni de kendim gibi biliyorum. İyi niyetine inanarak her seçimde oyumu kullandım. Netice muhalefet lehine tecelli etti. Babaoğlu gibi mahdut şahıslar bana çok şeyler yapmak istediler fakat muvaffak olamadılar. Büyük iddialı seçimler yaptık.

Malatya'da mukadder neticeyi her parti iyi karşıladı. Seçimlerimiz büyük olgunluk içinde geçti. Bundan böyle de aynı şekilde devam edeceğiz. Memleketin büyük menfaatlerine hizmet ettiğime inanıyorum ve inandığınızı zannediyorum, inşallah aldanmam” demek istemektedir.

Bundan sonraki seçim neticeleri “Kırşehir” kararları gibi neticeler duracaksa tarihte mesulü Malatya halkı olarak gözükmeyecektir.

Malatyalı günlük menfaatleri için çalışmıyor istikbal için, büyük milli menfaatler için çırpınıyor, yaptıklarında şuurla hareket ediyor, resmi ağızla söylemediklerini kahve dedikodusu şeklinde yayan şuna buna kıymet vermeden mukadderse seçimlere girecek ve olgun seçimler yapacaktır.” (Yeni Malatya Postası, 28 Ağustos 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

1950 milletvekili genel seçimleri koduna ilişkin “İş Sırası Geldi” başlıklı haber HS49'da;

“Seçimlerin resmi neticesi tamamen alınmıştır. Demokrat Parti'nin büyük bir çoğunlukla kazandığı artık şüphesizdir. Muhalefet hesabına bu neticenin her türlü tahminler üstünde siyasi bir muvaffakiyet olduğunu kabul etmek lazımdır. Halk Partisi birçok kıymetli unsurlarını bu seçimde kaybetmiştir. Buna rağmen Milli iradenin bu şekilde tecellisini metanetle karşılamalı ve kendisine

düşen kontrol vazifesini vakarla yapmalıdır. Çok partili demokrasi hayatında iktidar mevkiinin zamanla el değiştirmesinden tabii ne olabilir.

Muhalefet partisi beş seneden beri durmadan çalıştı ve vaatlerde bulundu. Halk tabakası gayet tabii olarak bunlara meyletti ve bugün de demokrasi davasında en büyük zaferi kendilerine kazandırmış oldu.

Şimdi Demokrat Partiye düşen vazife seçim mücadelesi sırasında türlü şekillerde millete karşı yaptıkları vaatleri ve taahhütleri yerine getirmektedir. Başta Sayın Celal Bayar olduğu halde Demokrat Parti idarecilere seçimlerde büyük bir muvaffakiyet kazanmış olmakla kalamazlar. Aynı zamanda omuzlarına büyük bir mesuliyeti almış bulunuyorlar. Demokrat Parti için artık söz sırası bitmiş, noksanlarımızın ikmaline çalışmak zamanı gelmiştir.” (Fırat, 20 Mayıs 1950:1) şeklinde yer verilmiştir.

1946 milletvekili genel seçimleri koduna ilişkin “Seçim Karakteri” başlıklı haber HS12’de;

“İnsanlar doğru yolu bulmak hayır ile şerri birbirinden ayırmak; başkalarının haklarını çiğnememek ve umumi menfaatlerini şahsi menfaatlerine kurban etmemek için akıl ve muhakeme denilen büyük nimeti yaradılıştan kazanmıştır. İnsanlar akli kendilerine rehberlik ederlerse manevi hakikatlere ahlak güzelliklerine, sevgiye kavuşurlar. En büyük saadet akıl ve fikrin verdiği zevklerdir. İnsanlar en büyük mükafatı kendi tekamüllerinde bulurlar. Bu hareketin ahlaki olması için herkes tarafından iyi telakki edilmesi lazımdır. Bir de insanların maddi ve hayvani cephesi vardır. Yalnız kendi çıkarını hayvani unsurlar, ruhi ve akli unsurlara galebe ettikçe insanlık iradesi önünde birçok yollar husule gelir.

Hukukun, vazifenin sahasını ve hadlerini gösteren nişaneler de yıkılır; faziletin yolları, izleri silinir. Bu hususta akıl mevcudiyet gösteremez olur. Bu surette insanı ruhun ve insanı cephenin gayesi olan faziletten gaflet edilir. Merhamet ve adalet namına hiçbir duygu kalmaz, işte insanların yeryüzüne çıktığı günden beri orada görülen haksızlığın ve insanlardan bir kısmının diğer bir kısmına saldırmasına sebep budur.

Bu ezeli tabiat kanunu bu suretle cereyan etmektedir ki herhangi bir milletin başı sıkılır, fertleri arasında fitneler ve fesatlar çoğalırsa işlerinden bir zat çıkar, fitneyi, fesatları ortadan kaldırır. Zaman ihtiyaçlarına uygun olarak milleti nizamlar, bunun en canlı misali Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra Türk Milletinin bütünlüğünü, şerefini, istiklalini sağlayan Atatürk ve İnönü Türkiye'sidir. O karanlık günlerde vatanın her tarafı düşman istilasına altında inlerken, fitne, fesat yurdu kasıp kavururken, Türk büyüğü Mustafa Kemal ortaya fedai olarak atıldı. Yeni bir devlet kurdu. Türk devletinin banisi, C.H.P'nin kurucusu Atatürk bugün (aramızdan ayrılmış fakat ruhu ebediyet diyarından bizi adım adım takip ediyor. Bizlere bağılıyor. Sizlere emanet bıraktığım vatani iyi muhafaza ediniz. Birliğinizi bozanları eziniz. Bana halef olan muzaffer silah arkadaşım, ahlak, fazilet örneği İnönü'nün etrafında toplanınız, onun emirleri, iradeleri benim emir ve irademdir. Onun başkanlığındaki C.H.P. her şeyden üstündür. Ondan çıkan her emir ve irade ruhumu gerçek surette istirahat ettirir. İkinci Cihan Savaşı'nda aydın bir vatan, şerefli, bilgili

muvaaffak bir millet, mamur bir yurt armağan eden aziz arkadaşım İsmet İnönü, Ben, Vatan ve millet sana minnettarız diyor. Büyük Millet Meclisi'nin sekizinci devresini 5 Ağustos'ta tek dereceli seçim ile kazanarak iştirak edecek milletvekillerine mutlu olmasını dilerken bu seçimi yapacak Büyük Türk Milletinin seçime iştiraki ve seçimden vakar ve şuurlu hareketi seçim karakterinin ölçüsü olacaktır.

C.H.P. adaylarına oy vermek Atatürk'ün ruhunu şad edecek, Milli Şef İsmet İnönü'ye bağlılığımızı gösterecektir. Aziz Malatyalılar sandık başına.” (Fırat, 25 Haziran 1946:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

1954 milletvekili genel seçimleri koduna ilişkin “2 Mayıs Seçimleri” başlıklı haber HS87’de;

“Türk Milleti çok büyük ve o derece kutsal bir sınav geçirdi.

Millet olarak çok şey öğrendik. Anladığımız şeyler de az değil. Gözle görülen hakikat ise muhalefetlerle iktidar arasındaki farkın harmanla dane misali olduğudur.

Sonucun böyle olması milletin hayrına mı olacaktır, zararına mı? Daha 4 yıl beklemek gerek. Bu mevzuda dayanak kahir ekseriyete dayanan iktidarın hüsnüniyetle hareketi olabilir.

Meclis içinde murakabenin miktar ve kalite itibarıyla kifayetsiz olacağı münakaşa edilemez.

Ancak meclis dışı murakabeyi elden kaçırmamak, maddi ve manevi bütün gücü ile bu uğurda çalışmak muhalefetler için şeref meselesi olarak ortada duruyor. Akıllara durgunluk veren bir azlıkta kalmalarına rağmen bunu yaparlarsa, millet hizmetinde hiçbir engel ve zorluktan yılmadıklarını göstermiş olmanın manevi huzuruna hak kazanırlar.

İktidara düşen ödev demokrasimizin selameti ve istikbali adına muhalefetlere kolaylık göstermek sıra kapağı sesleri ile muhalefetin sesini boğmamak olmalıdır.

Seçimin iktidar partisi lehine muazzam farkla neticelenmesindeki amillerin ne olduğunu aramak ve bu hüküm vermek için vakit pek erken olmakla beraber bazı istifham ve bazı cevaplar yer buluyor, insan dimağında. Birkaç husus:

1. *İktidar partisi dört yıl müddet ile 1950'den daha büyük ekseriyete hak kazanan müspet icraat yapmıştır.*
2. *Muhalefetler, iktidarın icraatındaki hataları millete gösterememiş veya gerektiği gibi muhalefet yapmamışlardır.*
3. *Millet hakikatleri görmeyecek durumda, icraatın lehte ve aleyhte olduğunu münakaşa ve mahkemesini yapmaya lüzum hissetmeyen bir haleti ruhiye içerisinde bulunmaktadır.*
4. *Yukarıdaki görüşleri münakaşa edince hakikati çok yaklaşılmış olunacağı kanaatindeyiz.*
5. *Demokrat Parti iktidarı 4 yılda büyük ekseriyete hak kazanacak icraat yapmamıştır. Zira düşünür kişilerin yok olduğu yerlerde (ekseri şehir merkezleri) C.H.P., Demokrat Parti'den çok oy almıştır.*

Muhalefetler güçleri ve takatleri nispetinde, mevzuatın müsaadesine uygun çalışmışlar, fakat iktidarın hatalarını kendiliğinden anlayabilirler (Aydın ve düşünür) zümreden daha ileriye götürüp açmakta ehliyetsizlik göstermişlerdir ve yurdumuzda çoğunluk bu sonuncu safta olduğu için netice böyle çıkmıştır. Sonuncusu ise dar bir grup istisna edilirse azmiyle varittir.

Millet hakikatleri demokratik hayatın ihtiyaç ve icaplarını koruyamayacak durumdadır. Zira hangi partiden olursa olsun memleketin, değeri inkar götürmez şahıslarını vazifeye çağdırmamak ve gerçek demokrasinin kuvvetli ve miktarı çok muhalefetle teessüs edeceğini reddeden bugünkü durumu ortaya koymak başka hiçbir şekilde izah edilemez.

1. Yurttaşın münakaşa ve muhakeme etmek istemeyen haleti ruhiye içinde olduğumda şöylece sabittir. 1950-1954 iktidarının dünya şartları ve istihsalimizin düzelmiş olması gözünde bulundurularak düşünmek şartıyla müthiş sayılacak bir hayat pahalılığına sebebiyet vermiş bulunması.

2. İştirâ ve istihlak gücünün önceki iktidarından daha az bulunması

3. Vatandaş hak ve hürriyetlerine kendisine takaddüm eden iktidarlardan daha fazla hürmet etmiş olmaması.

Bütün bunlara rağmen hiçbir muhalefetin seçimlerin bu neticesini siyasi baskıya emniyet şartların iktidar lehine suiistimal edildiği iddiasına bağlanmaya hakkı yoktur. Seçimler tabii bir emniyet ve dürüstlük içinde cereyan etmiştir.

Demokrat Parti itiraf edelim ki hikmetini kati olarak kavrayamadığımız bir sebeple köylü vatandaşın % yakın itimadını almış ve köylüye bugünkü ekseriyete ulaşmıştır.

Bizim köylü vatandaşın bu derece güvenini kazanmalarındaki en önemli husus, dini meselelerde sathi fakat tatminkar tadillerin yapılmış olmasıdır. Bunun yanında partileri bugünkü durumları ile ve yek diğerinin prensipleri ile değil de, partileri kendi kendileri ile ve mazisi ile mukayese ederek hüküm verme olmakta vardır.

Ne olursa olsun millet kati hükmünü vermiştir. Hiç kimsenin hürmetsizliğe ne hakkı ne de salahiyeti vardır. Yalnız unutmamak gerekir ki hüküm kati fakat nihai ve daimi değildir.

Temennimiz ekseriyetin, milli itimadın suiistimal ve keyfi hareketler için istinatgah fay edilmemesidir. 54-58 iktidarının millet ve vatan için hayırlı ve verimli olmasını deriz.” (Yeni Malatya Postası, 6 Mayıs 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Seçimlerin erkene alınması koduna ilişkin “Demokrat Parti Seçim Hakkında Bir Tamim Yaptı” başlıklı haber HS2’de;

“Ankara- Demokrat Parti Genel İdare Kurulu için parti teşkilatına ve basına gönderdiği bir tamimde ne memleketin iç durumunda ne de dünya siyasi vaziyetinde uzun aylardan beri kanunu müddetlerinden evvel hemen seçimlere geçilmesini icap ettirecek esaslı bir değişiklik vukua gelmediği halde Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir ayda verdiği bir karar üzerine belediye seçimlerine bir defaya mahsus olmak kaydıyla öne alan bir kanunun Büyük Millet Meclisi ve Parti

Genel Başkanı tarafından Akşehir'de söylenen bir nutukta milletvekilleri seçiminin süratle yürütmesine karar verildiği bildirilmesi bütün halk efkârı gibi Demokrat Parti Genel İdare Kurulu'na da derin teessürle karşılanmıştır. Dedikten sonra belediye seçiminin 4 ay öne alınmasına ve milletvekilleri seçiminin de muayyen müddetten 1 yıl önce yapılması için Cumhuriyet Halk Partisi'nin verdiği karardan Demokrat Parti'nin belediye seçimlerine iştirak etmeyeceği bildirilmekte ve milletvekilleri içinde şöyle denilmektedir:

Bununla beraber Sayın Cumhurbaşkanı'nın Millet Meclisi'nin son açılış nutuklarında memleketin iç hayatında bu tedbirleri aldığımızda yeni seçimler için tabi olarak bir buçuk sene geçecektir. Bu zaman yeni seçime bir hazırlık durumu olacaktır.

Tek dereceli dediğimiz 1947 seçiminde milletin çoklukla dereceli oylarla yapılacaktır, şeklindeki vaatleri yerine getirilecek olursa partimiz milletvekilliği seçimine memnurlukla iştiraki memleket hizmeti ve yani vazifesi sayacaktır.” (Fırat, 10 Mayıs 1946: 1) şeklinde yer verilmiştir.

Ara seçimler koduna ilişkin “Ara Seçimler” başlıklı haber HS34’te;

“İlimizde açık bulunan milletvekili seçimleri bun gün belli olmuştur.

Tam bir sükunet içinde devam eden seçime ..1282 vatandaş iştirak etmiş, 25942’si oyunun kullanmıştır. Seçim nispeti yüzde yetmişi bulmuştur.

C.H.P. adayı Esat Doğan 24818 oy, bağımsızlardan Avukat Ali Sürmeli 818 oy, Şakir Çohanlı 81 oy, ve Şükrü Erdoğan 20 oy kazanmışlardır.” (Fırat, 19 Ekim 1948:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçimlerin uzatılması koduna ilişkin “D.P. Çok Zayıf Durumunu Meydana Çıkarmamak İçin Seçimleri Geri Bıraktı” başlıklı haber HS196’da;

“Ankara- C.H.P. Meclis Grubu seçimlerin geri bırakılışı münasebetiyle aşağıdaki tebliği yayınlamıştır.

Parti Meclisi memleketin iç politikasını tespit ederken Büyük Millet Meclisindeki son iç politika münakaşalarını da yakından takip etmek ve öğrenmek fırsatını bulmuştur. Şüphesiz ki bu tarihte iç politikanın en manalı işareti kısmi olan milletvekili seçimleri ile İl Genel Meclisi belediye muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinin temin edilmesidir. Umumi efkar kolaylıkla farkına varmıştır ki, bu seçimlerin tehiri iktidar partisinin çok zayıf durumunun meydana çıkmasını örtme vasıtası olarak kullanmak istenmiştir.

Partizan tutum ve baskı aylardan beri Türk vatandaşı can ve mal emniyetsizliğine varıncaya kadar ciddi bir şikayetin ıstırapı içinde bulunduruyordu. İktidar partisi bu gergin vaziyeti düzeltmek ve yumuşak yoluna girmek niyetini göstermiştir.

İnsan hakları içinde hür ve normal çalışmalarını yapmak isteyen muhalefet partileri her gün ağır baskı ve müdahaleler karşısındadırlar. Vazife yapmak için basın mensupları her zamandan ziyade baskı ve tehdit altındadırlar.

Şiddet hareketleri iktidar partisini vatandaş gözünden son derece zayıflatmış ve insan hakları savunma yolunda olanların millet gözünde itibarı yüksek bir şeref payesine çıkmıştır.

Kanuni talebe teşekkülleri içindeki idealistlerin herkesin takati dışında olan baskılar karşısında cemiyetin en büyük hürmetine layık olan vazife asaleti göstermeleri hepimiz için ancak ders olabilir.

Türkiye'de demokrasiyi idealinin kesin muvaffakiyet yolunda olduğunu gören vatandaşların teşekküllerin ve siyasi partilerin vazifelerine azimle devam edeceklerine şüphe yoktur.

Vatandaşlarımızı tam bir güvenle temin edebiliriz ki, bütün idealistler ile beraber Cumhuriyet Halk Partisi mebusları ve teşkilatı ile vatanda demokratik rejimin bütün icapları ile kurulması için en ziyade gayretli ve kuvvetli olduğu bir devrede bulunmaktadır.

İçeride fiyatlar alabildiğine yükselmiş, hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı vatandaş için altından kalkınamayacak bir yük haline gelmiş, istihsal faaliyetleri temelinden sarsılmış, dış borçların ödenmesinde aciz haline düşülmüştü.” (Malatya Postası, 23 Temmuz 1959:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçmen kütükleri koduna ilişkin “Seçmen Kütükleri Ev Ev Dolaşarak Hazırlanacak” başlıklı haber HS210’da;

“Ankara- Milletvekilleri Seçimi Kanunu üzerindeki tadilatı görüşen geçici karma komisyonun aldığı prensip kararlarına göre seçmen listelerine seçmen kütüklerinden yazılacaktır. Ayrıca ev ev dolaşarak ek yazılacak olan seçmen kütükleri 2 nüsha olarak kaleme alınacaktır.

Komisyon bugün yaptığı müzakerelerde 4 C.H.P., 5 D.P. ve 1 C.M.K.P. milletvekili söz almıştır. Bu arada daha evvelki kabul edilmiş olan 16. madde hakkında D.P. Kastamonu Milletvekili Hilmi Dura “Tekriri müzakere” talep etmiş ve talebi kabul edilerek 16. maddeye, ev ev dolaşarak elle yazılacak olan seçmen kütüklerinin 2 nüsha yazılması hususunda bir fıkra eklenmiştir.

Geçici karma komisyon yarın da çalışmalarına devam edecektir.” (Malatya Postası, 2 Şubat 1960:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçim propagandası koduna ilişkin “Ahmet Fırat’ın Yaptığı Önemli Konuşma” başlıklı haber HS147’de;

“D.P. 'liler adım adım diktatörlüğe doğru gidiyorlar. İnşallah cezalarını, bu millet kendilerine verecektir. Marshall Planı'nı kabul ettiren ve yardımı sağlayan C.H.P. 'nin çok kıymetli lideri İnönü'dür. D.P. 'lilerin cepleri, keseleri, kasaları paralarla doludur, mideleri iktidar nimetleriyle besilidir. Çünkü devlet kesesinden idare ediyorlar. Bizim ve sizlerin maddî durumu neden böyle değil?. Çünkü alın terimizle emeğimizle geçimimizi temin ediyoruz da ondan. D.P. diktiği bir taşın propagandasını yaparken ve şerefli muhalefet Mebuslarını kötülerken bu idareye demokrasi denemez, kalkınma böyle olamaz.

Malatya bütün seçimlerde demokrasi önderliğini yapmış, dünyanın takdir ve teveccühünü kazanacak şekilde çok çetin mücadeleler geçirip imtihanlar vermiştir. Önümüzdeki seçimde de D.P. 'yi hezime uğratacağından emin bulunmaktayız.

Tarafsız olması gereken Malatya Valisi bugün DP. binasından çıkmamakta, Müfettişi ile Başkanının arkasında yürüyerek D.P. lehinde çalışmakta, propagandasını yapmakta ve partizanlığa alet olmaktadır. Vali her şeyden evvel memleket ve millete olan hizmetini ifa etmelidir. Bütün mesaisi D.P. 'yi Malatya'ya muvaffak kılmasıdır. Ama muvaffak olamayacaktır, arzu ve hırsları gözlerinde kalacaktır. (...)" (Yeni Malatya Postası, 19 Ekim 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

1951 yerel seçimleri koduna ilişkin “Belediye Seçimleri Arifesinde Düşündüklerimiz” başlıklı haber HS54’te;

“Malatya Belediyesi’nde bir kaç aydan beri devam eden başsızlığa yeniden seçim yapılması suretiyle son vermek kararı alınmıştır. Hükümet tarafından verilen bu kararın, partili ve partisiz vatandaşlar tarafından memnuniyetle karşılandığına şüphe yoktur.

Seçim hazırlıklarına icabı gibi hız verilmiş olduğu şu sıralarda memleket umumi efkarın da uyanan alakayı haklı görmek, iki parti mensupları arasındaki faaliyete bakarak siyasi hayatımızın artık kemale gelmiş olduğuna delil addetmek lazımdır.

Biz, bu hadiseyi hiçbir partiye mensup olmamız dolayısıyla tarafsız bir zaviyeden tetkik ve takip etmekte olduğumuzdan, kanatlarımızı serbestçe izhar etmekte fayda mülahaza ediyoruz.

Geçen devrede şehir meclisi seçimini Halk Partisi kazandı. Müntahiplerinin itimadına mazhar olan belediye azalarının aralarından bir reis intihap etmeleri icap ederken bu kaideye riayet etmeyerek Halk Partisi merkezinden istizanda bulunmaları ve merkezin tensip ettiği bir şahsa bu vazifeyi tevdi etmeleri yerinde bir hareket değildir. Çünkü bu seçim, evvela mahalli idi, seçmenler reylerini pusulalarda ismi geçen şahıslara vermişlerdi. Bu itibarla pusulada ismi olmayan bir zatın Belediye Reisi’ne getirilmesini biz çok garip bulduk. Filvaki, bunun birçok muhassenatı olduğu gibi kötülüklerinin de bulunduğunu nazarı itibara almak lazım gelirdi. Hariçten seçilen bir reisin memleketli olmaması dolayısıyla icraatın da serbest hareket edeceği, hatır gönül tanımayarak seyyanen muamelede bulunacağı yolundaki mütalaa doğru olabilir.

Bu reisin hariçten getirilmesini muhik gösterebilecek en büyük sebep olarak da ileri sürülebilir. Fakat Malatyalı olmaması bakımından yurdun ihtiyaçlarını tamamen yerine getirmek hususunda faal bir rol oynayacağı iddia edilemez ki bu da seyyiatı ile muhassenatı arasındaki farka en büyük miyar olur.

Malatya’da iftiharla iddia edebiliriz ki belediye reisi mevkiini işgal edebilecek, bu mevkiin ehliyetini idrak ederek hakiki surette müfit olabilecek şahsiyetler çoktur. Buna kendisini şahsen tanımadığımız halde birkaç günlük riyaset vekilliği makamını işgal ederek icraatında hakikaten muvaffak olan bir Malatyalıyı misal olarak zikredebiliriz. Biz, hiçbir zaman şu veya bu partinin yahut şahısların meddahlığını yapmadık bundan sonra da yapmamayı bir prensip olarak kabul

etmiş bulunuyoruz. Binaenaleyh bu satırlarımızın samimiyetine ve ancak bir memleket düşüncesinden başka gayemiz olmadığının takdir edilmesini isteriz.

Yeni şehir meclisi intihabında hangi parti kazanırsa kazansın, memleket menfaatinin en önde yer almasını, hariçten reis getirmek gibi yersiz ve çok sakim adetlerden vazgeçilmesini temenni ederiz. Aksi hareketlerin tevhit ettiği hadiseler bize yeter derecede misal olsa gerektir.” (Fırat, 29 Mart 1951:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçim beyannamesi koduna ilişkin “C.H.P.’nin Seçim Beyannamesi” başlıklı haber HS83’te;

“Rejim Davamız

Atatürk tarafından kurulduğu günden beri çağdaş medeniyet seviyesinin gerektirdiği hamleleri yapmak azmiyle inkılapçılığı şiar edinmiş olan partimiz demokratik rejimin süratle geliştirilmesini ve tamamlanmasını, hukuk devletinin bütün vatandaşlara emniyet ve huzur verecek bir anlayışla kurulmasını, bugün en başta gelen ihtiyaçlarımızın ifadesi sayar. Memleket arkada bıraktığımız 4 yıl içinde zaman zaman Anayasa buhranlarına şahit olmuş siyasi partiler Anayasamızda mevcut boşlukların ıstırabını çekmiştir. Bu sebeple partimiz vatandaşlarımızın teveccüh ve itimadına mazhar olarak işbaşına geldiği takdirde, kuvvetler muvazenesine dayanan vatandaş hak ve hürriyetlerini daha geniş ölçüde teminat altına alan istikrarlı bir devlet nizamının kurulması için Anayasamızda lüzumlu değişiklikler yapmaya, içtüzüğü meclis muhakemesinde tam imkan verecek şekilde düzeltmeyi ve bu arada kanunların Anayasaya uygunluğunu murakabe edecek bir Anayasa Mahkemesi’nin derhal tesisini ilk ve en başta vazife sayar.

Hukuk Devleti Esası

Hukuk devleti esasının bütün kaide ve unsurları ile kurulması için Anayasamızın ve kanunlarımızın demokratik rejimlerin icaplarına göre tadil ve ikmalinin lüzumlu olduğu kanaatindeyiz. Devlet menfaatleri üstünde yer alması, ordu ve adaletin olarak siyasetin dışında bırakılması vatandaşların siyasi kanatlarından dolayı fakir muameleye tâbi tutulması, hülâsa zihniyette mevzuatta ve tatbikatta hukuk devleti esasını bütün vatandaşlara emniyet ve huzur verecek bir şekilde yerleşmesini istiyoruz.

Hakimiyetlerin Teminatı

Vatandaş hak ve hürriyetlerinin en büyük teminatı olan adalet cihazının istiklali rejimin temel şartlarından biridir. Adalet bağımsız memleketlerce ve her derecede teminatlı hakimler eliyle tevzi ettirilmelidir. Bu anlayışın zaruri kıldığı kanunları koymak ve engelleyen kanun ve nizamları kaldırmak ve yüksek hakimler meclisini anayasaya göre kurarak hakim ve müddeiumumilerin tayin, terfi ve nakil gibi özel durumlarını politik makamların tesirinden kurtarmak ve kaza kuvvetinin tam istiklalini sağlamak kararındayız.

Memur Yalnız Halkın Hizmetindedir

Amme hizmeti veren memurlarımızın objektif esaslara göre hal ve atilerinin emniyet altına alınmasını ve siyasi nüfuz ve tesirlerin oyunağı olmaktan kurtarılmasını, vatandaşları emniyet ve huzur verecek tarafsız bir idarenin kurulması için başlıca şarta addediyoruz.

Seçim Sistemi

Seçim sistemini, seçim neticelerini oy sayısına yaklaştıracak surette ıslah edeceğiz.

Siyasi Partilerin Kaderi

Geçirdiğimiz tecrübeler siyasi partilerin kaderini rejimin belli başlı davası olarak karşımıza çıkarmıştır. Meşru siyasi partileri demokratik rejimin vazgeçilmez bir unsuru addeden partimiz bir itham karşısında siyasi partilerin kaderini yüksek dereceli hakim ve mahkemelere tevdi etmenin zarureti kanidir.

Basın Hürriyeti

Çok partili serbest münakaşa hayatının hür ve müstakil bir basınla gelişeceği aşikardır. Bu sebeple, basının hükümeti tam bir serbestlik ile tenkit edilmesinin rejimin ana şartı addetmekteyiz. Bu anlayışladır ki basını kanun yolu ile kötürüm etmeye iktisadi mali vesaire yollardan vazife yapamaz. Bu hale düşürmeye çalışan zihniyeti ve usulleri reddediyoruz Devlet radyosunun ve resmi neşir organlarının dört seneden beri başka siyasi kanaatlere sahip şahıs ve teşekküller aleyhine, müdafaa hakkı tanımaksızın bir itham vasıtası olarak kullanılması amme vicdanını incitmektedir. Bunun ıstırabını çok çekmiş bir siyasi parti olarak resmi neşir vasıtalarının muhalefet aleyhine iktidar organı halinden çıkarılmasını ve herhalde meşru siyasi partilerin eşit haklarla faydalanmasını zaruri ve haklı buluyoruz.” (Yeni Malatya Postası, 26 Nisan 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

1946 yerel seçimleri koduna ilişkin “Belediye Seçimi Sona Erdi” başlıklı haber HS7’de;

“Her yerde olduğu gibi Malatya’ımızda da Belediye seçimi sona ermiştir.

Reisliğe Dr. Hikmet Fırat seçilmiştir.

Partinin gösterdiği 58 şehir meclisi azası namzetlerinden 29 asıl, 29 yedek tasnif neticesi aşağıda gösterilen asil azalar şunlardır:

Sait Fırat, Bekir Kirişçi, Rıza İnan, Faik Taşangil, İbrahim Turfanda, Veli Özsayın, Fahri Oral, Mehmet Müminoğlu, Rıfat Akbay, Hamdi Öncüler, Emin Yakın, Hasan Çuhacı, Mehmet Erdoğan, Feyzullah Özderi, Yahya Turfanda, Lütfi Sayman, Mehmet Akdoğan, Faik Kutlubay, Tahir Akdoğan, Nuri Şeftalici, Mustafa Aktürk, Cumali Mumcu, Ali Kiğılı, Hasan Pak, Nusret Zapçı, Ali Yağmurlu, Hüznü Kırçuval, Rüştü Öğüt, Hasan Derinkök.” (Fırat, 4 Haziran 1946:1) şeklinde yer verilmiştir.

Malatya milletvekili genel seçim sonuçları koduna ilişkin “Yeni Milletvekillerimiz” başlıklı haber HS22’de;

“Yapılan seçim sonunda ilimizde C.H.P. tarafından gösterilen adayların kazandıklarını geçen sayımızda okurlarımıza bildirmiştik.

Bu devrede seçilen Malatya milletvekillerini aşağıya alıyoruz.

Dr. Cafer Özelçi, M. Nedim Zapçı, Tevfik Temelli, Osman Taner, Şefik Tugay, Hikmet Fırat, Abdurrahim Ulvi Beydağı, M. Sadık Eti, Atıf Esenbel, M. Naim Karaköylü, Abdülkadir Taşangil.”
(Fırat, 26 Temmuz 1946:2) şeklinde yer verilmiştir.

Malatya yerel seçim sonuçları koduna ilişkin “Malatyalılar Hakiki Belediye Reisine Kavuştular” başlıklı haber HS116’da;

“Seçimleri kazanan müstakil adaylar dün saat 15:00’da Belediye Salonu’nda toplanarak başkan seçimini yapmış ve belediyeyi Demokratların ellerinden resmen almışlardır.

Divan başkanlığına Mehmet Karagözlü, katipliklere de başmuharrimiz ve şehir meclisi azalarından H. Avni Gebeş ile Hikmet Gül seçilmişlerdir.

Yoklama yapılmış ve 31 azadan 30’unun hazır bulunduğu görülmüştür.

Bundan sonra gizli oyla başkan seçimine geçilmiş ve tasnif sonunda Nurettin Akyurt’un 30 oy aldığı tespit edilmiştir.

Salona girerken olduğu gibi başkan seçildikten sonra da sürekli alkışlanan Sayın Akyurt, mikrofon başına gelerek çok veciz bir konuşma yapmış, ezcümle şunları söylemiştir:

“Malatya’nın mümessilleri, kıymetli şehir meclisi azası arkadaşlarım, muhterem büyüklerim, sevgili arkadaşlarım şahsıma karşı gösterdiğiniz bu büyük teveccüh ve alakaya candan teşekkürlerimi arz ederken, şehir meclisi azaları ile onları seçen aziz Malatyalıların muvaffakiyetim için yardımlarını esirgememelerini bilhassa istirham ederim.

4 senelik muvaffakiyetimizin sırrını siz arkadaşlarımla değerli hemşerilerimin yardımları teşkil etmektedir.

Muhterem büyüklerim, sevgili kardeşlerim hepinizi hürmet ve muhabbetle selamlar, muvaffakiyetler temenni ederim.”

Akyurt’un konuşması sürekli alkışlar toplamış ve toplantıya son verildikten sonra Reisi makamında ziyaret merasimine başlanmıştır.

Belediyenin müstakillerin eline geçmesi münasebetiyle on binlerce vatandaş bayram yapmakta, sevinçleri kat kat artarak tezahüratları her tarafta devam etmektedir.

Belediyenin salonuyla binanın içi ve caddeler dün hınca hınç dolu bulunmakta idi.

Dün esnaf teşekküllerini temsilen 50’den fazla kurban kesilerek fakir vatandaşlara dağıtılmıştır.

13 Kasım günü sakalını uzatmaya başlayan berber Cumali Sönmez, dün yapılan bir merasimle kestirmiştir.

Ayrıca üzerinde Hakkın tecellisine giden yolun kapıları açan anahtar, yazılı 27 adet anahtar yaptırılarak hak ve adaletin sembolü olarak saklanmıştır.

Vatandaşlar tezahüratlarını çok olgun bir hava içinde yapmışlardır.

D.P. 'lilerin yüzleri gülmemekte, teessürden ne yapacaklarını bilemeyip şaşkınlık ve keder içinde bocalayıp durmaktadırlar.

Belediye'nin dün seçilen hakiki Reisi Nurettin Akyurt ile şehir meclisi azalarını candan tebrik eder, başarılar dileriz.” (Yeni Malatya Postası, 6 Ocak 1956:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçmen sistemi koduna ilişkin “Seçim Mevzuatı” başlıklı haber HS189’da;

“Gazetelerden öğrendiğimize göre, C.K.M.P. 'de nispi temsil sistemi kabul etmiş. Bu hususta onların da samimi olduklarına inanmıyoruz, Şöyle ki:

5545 sayılı Seçim Kanunu'nun hazırlanması ilmi bir heyete havale edilmiş ve bu ilmi heyet tarafından birçok memleket seçim mevzuatı tetkik edilerek gözden geçirilmiş, bugün bizde tatbik edilmekte bulunan ekseriyet sisteminin az mahzurlu ve memleketimiz için en iyi bir sistem olduğu kabul edilmişti.

Esbabı mucibe layihasında nispi sistemin mahsurları ifade edilmiş ve o zamanki muhalefet partisi olan D.P.'nin ısrarla nispi sistemi istemesine rağmen ekseriyet sistemi haklı olarak kabul edilmişti.

Vaktaki iktidar değişti ve D. P. iktidara geldi. Muhalefette ısrarla istediği nispi sisteme yanaşmadı ve bu hususta bir samimiyetsizlik örneği verdi. 1950 seçimleri ile iktidardan muhalefete geçen C.H.P.'nin tek parti devri çıkırtkan şampiyonlarının kısmi küllisi meclis dışı kalınca başladılar bir sene evvel müdafaa ve kabul ettikleri ekseriyet sisteminin mahzurlarını saymaya.

Bir sene evvel memleketimizin bünyesine aykırı olduğu için reddettikleri nispi temsil sisteminin müdafii rolünü aldılar.

Ve gördük ki ne D. P. ve ne de C.H.P. davada samimi değiller, başta siyasi müntehir Nihat Erim olmak üzere ekseriyet sisteminin 1949-1950 yıllarında müdafaasını yapanlar, 1950 seçimlerini müteakip neden bu sistemden şikayete başladılar?

Bir defa tatbik edilmekle bir seçim sisteminin mahzurlu olduğu katiiyetle ifade edilebilir mi? Mademki böyle bu kadar mahzurlu bir sistemdi, neden Büyük Meclis'te müdafaasını üzerlerine aldılar? Ve niçin milletvekili olmayanda kusur seçim sistemine yükleniyor. Evvela bunun sebeplerini kendi şahıslarında arasınlar. Hiç olmazsa ekseriyet sisteminin müdafaasını yapan bu şahıslar, nispi sistemin müdafaasını yapmayı başkalarına bırakmak nezaket ve anlayışını gösterebilirlerdi.

Acaba nispi temsil sistemini müdafaa ederken bir ilmi kurulun mütalaası alınmış mıdır? Bir seçim sisteminin mahzurlu olduğu bir defa tatbik ile anlaşılır mı?

Maalesef bu kanaat C.H.P. Genel Merkezi tarafından da benimsenmiştir. Biz ekseriyet sistemini taraftar olanların bulunduğu inanıyoruz. Ve şahsi kanaatimize aykırı olan bu görüşe iştirak etmiyoruz. Ve parti içinde ekseriyet sistemine taraftar olanların faaliyetlerine iştirak edeceğiz.

Millet ve memleket menfaati üç beş kişinin şahsi menfaati demek değildir. Ve kimsenin koca bir teşkilatı şahsi arzularına ve menfaatlerine ram etmeye hakkı yoktur.

Nispi temsil sisteminin mahzurlarına diğer bir yazımızda temas edeceğiz.” (Malatya Postası, 26 Ocak 1959:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçim yerleri koduna ilişkin “Malatya Belediyesi Seçim Kurulu Başkanlığı’ndan” başlıklı haber HS32’de;

“4918 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 16’cı maddesi mucibince ilimizde açık bulunan milletvekilliği için hazırlanmış olan seçmen defterleri Seçim Kurulu’nca aşağıda yazılı olduğu tespit olunan 93 seçim büroları merkezlerinde 28.09.948 günü sabahından itibaren asılmıştır. 29.09.948 günü akşamı saat 18’de indirilecek olan bu defterlere adları yanlış, mükerrer yazılmış veya yazılmaması lazım gelen gelirken her nasılsa yazılmış olanlar veya bu süre içinde Belediyede Seçim Kurulu’na başvurmaları süre geçtikten sonra yapılacak itirazların kabul edilmeyeceği ilan olunur.

Büro No	Köyü veya Mahallesi	Seçmen Adedi	Büro Merkezi
1	Şifa Mahallesi	822	Cami
2	Çavuşoğlu	465	Niyazi Cami
	Niyazi	450	Niyazi Cami
3	Büyük H. Bey	358	Halkevi
	Küçük H. Bey	321	
4	Akpınar	389	İnönü Okulu
	Halfettin	346	
5	Üçbağlar	754	Cami
6	Sancaktar	462	Kırçuval Cami
	Kırçuval	383	
7	Dernek	523	Dernek Subaşı
8	Dernek	685	
9	Tekmezar	463	Saray Cami
	Saray	419	
10	İsmetiye	567	Belediye Binası
	Ferhadiye	424	
11	Cevheri	619	Hamidiye Cami
	Hamidiye	283	
12	Sarıcıoğlu	259	Hidayet Cami
	Hidayet	407	
	Cirikipınar	252	
13	İlyas	459	İlyas Camii

	<i>İskender</i>	851	
14	<i>Çarmuzu</i>	647	<i>Cami</i>
15	<i>Salköprü</i>	278	<i>Un Fabrikası</i>
	<i>Bentbaşı</i>	255	
16	<i>Yeni Hamam</i>	237	<i>Fırat Okulu</i>
	<i>Dabakhane</i>	215	
	<i>İsmetiye</i>	369	
17	<i>Kavaklıbağ</i>	962	<i>Cami</i>
18	<i>Şıkşık</i>	287	<i>Cami</i>
	<i>Nuriye</i>	385	
19	<i>Aslanbey</i>	198	<i>Tahtalı Minare Cami</i>
	<i>B.M.Paşa</i>	612	
20	<i>K.M.Paşa</i>	773	<i>Asım İpekçi Evi Önü</i>
21	<i>Çukurdere</i>	734	<i>Cami</i>
22	<i>Zaviye</i>	391	<i>Zaviye Mahallesi</i>
	<i>Şeyh Bayram</i>	382	
23	<i>Koyunoğlu</i>	398	<i>Fabrika Kantini</i>
	<i>İnönü</i>	449	
24	<i>Aşağı Bağlar</i>	394	<i>Abdulgaf. O</i>
	<i>Çilesiz</i>	186	
	<i>Samanlı</i>	164	
	<i>Abdulgaffar</i>	261	
25	<i>Hacıabdi</i>	788	<i>Hasan Bey Evi</i>
26	<i>Hacıabdi</i>	591	
27	<i>Orduzu</i>	849	<i>Belediye Bina</i>
	<i>Hanımın Çiftliği</i>	191	
28	<i>H. Halil Çiftliği</i>	85	<i>H.Halil Çiftliği</i>
	<i>Keşolar</i>	88	
	<i>Fırıncı</i>	89	
29	<i>Bulgurlu</i>	134	<i>Bulgurlu</i>
	<i>Karakaş Çiftliği</i>	17	
	<i>Karaköy</i>	18	
	<i>Çamurlu</i>		
30	<i>Şahnahan</i>	97	<i>Şahnahan</i>
	<i>Hasan Hış</i>	174	
	<i>Karahan</i>	45	
	<i>Cihadiye</i>	80	
31	<i>Mandara</i>	126	<i>Mandara</i>

	<i>Küllümağara</i>	75	
	<i>Mahmudu</i>	194	
	<i>Gülpınar</i>	43	
32	<i>Dilek</i>	480	<i>Camii</i>
33	<i>Hilan</i>	212	<i>Hilan</i>
	<i>Garbikearik</i>	91	
34	<i>Saman Köyü</i>	272	<i>Saman Köyü</i>
	<i>Bildim</i>	76	
35	<i>Tecde</i>	652	<i>Cami</i>
	<i>Karakavak</i>	227	
36	<i>Yukarıbanazı</i>	696	<i>Yukarıbanazı</i>
37	<i>Dedekarkın</i>	38	<i>Yazıhan</i>
	<i>Yazıhan</i>	283	
38	<i>Göyük</i>	233	<i>Göyük</i>
	<i>Arıharcık</i>	85	
	<i>Balaban</i>	83	
	<i>Boynan</i>	72	
39	<i>Toptaş</i>	263	<i>Toptaş</i>
	<i>Karhan</i>	217	
40	<i>Hamidiye</i>	205	<i>Hamidiye</i>
		170	
	<i>Mısırdere</i>	70	
41	<i>Fethiye</i>	370	<i>Fethiye</i>
42	<i>İriağaç</i>	486	<i>İriağaç</i>
43	<i>Karaca</i>	401	<i>Karaca</i>
44	<i>Binanlı</i>	444	<i>Binanlı</i>
45	<i>Eğribük</i>	252	<i>Eğribük</i>
	<i>Korucuk</i>	66	
46	<i>Tahir</i>	384	<i>Tahir</i>
47	<i>Halpuz</i>	229	<i>Halpuz</i>
	<i>Yeniköy</i>	63	
	<i>Asmana</i>	30	
	<i>Çiftlik</i>	36	
	<i>Avar</i>	24	
48	<i>Eğmir</i>	275	<i>Eğmir</i>
		100	
	<i>Kınık</i>	161	
	<i>K....bela</i>	67	

49	Morhamam	52	Morhamam
	Çermik	80	
	Mahmahar	85	
	Kesrik (Morhamam Üzerine)		
50	İsa Köy	837	İsa Köy
51	Karahöyük	490	Karahöyük
52	Minayik	205	Minayik
	Mamışa	108	
53	Yukarı Sürmenli	211	Yukarı Sürmenli
	Aşağı Sürmenli	125	
	Darçıkan	133	
		155	
54	Narmikan	156	Narmikan
	Nalvan	188	
	Doydum	85	
	Müşadi		
55	Alaca Kapı		Belediye
56	Toptaş	263	Toptaş
	Karhan	217	
57		153	
		175	
	Kadı Çayırı	14	
	Atabey	57	
58	Kuluşağı	123	Kuluşağı
	uşağı	25	
	Kilisik	46	
	İmamlı	91	
	Şişman	39	
	Çolakzade	87	
59	Kemerköprü	81	Kemerköprü
	Basırcı	196	
	Alışar	225	
	Hatunsuyu	275	
60	Meydancık	149	Meydancık
61	Bekiküç	...	Çolaklı
	Çolaklı	...	
	Hekverdi	...	
	Karalepa	...	

	<i>Mamikan</i>	...	
	<i>Kadılar</i>	85	
			
62	<i>Aşağı İspendere</i>	84	<i>Yukarı İskendere</i>
	<i>Yukarı İspendere</i>	78	
	<i>Kamin</i>	87	
	<i>Talabin</i>	39	
63	<i>Alhan Uşağı</i>	56	<i>Alhan Uşağı</i>
	<i>Gevenis</i>	216	
64	<i>Bahri</i>	410	<i>Bahrı</i>
	<i>Hiringo</i>	47	
	<i>Nerdihanlar</i>	28	
65	<i>Alikan</i>	345	<i>Alikan</i>
	<i>Pol Uşağı</i>		
66	<i>Yeni Köy</i>	162	<i>Yeni Köy</i>
	<i>Hacı Yusuf</i>		
		67	
	<i>Köpeksiz Köy</i>	44	
67		250	
			
		138	
68	<i>Yapraklı</i>	40	<i>Yapraklı</i>
	<i>Balıkdere</i>	105	
	<i>Söğüt</i>	146	
	<i>Elmalı</i>	58	
69	<i>Hiroğlu</i>	1025	<i>Hiroğlu</i>
70	<i>Molla Kasım</i>	738	<i>Molla Kasım</i>
71	<i>Hamidiye</i>	558	<i>Hamidiye</i>
72	<i>Gündüzbey</i>	836	<i>Gündüzbey</i>
73	<i>Kılayık</i>	650	<i>Kılayık</i>
74	<i>Barguzu</i>	355	<i>Barguzu</i>
75	<i>Kozluk</i>	286	<i>Kozluk</i>
	<i>Rafa</i>	73	
76	<i>Y. Haçive</i>	232	<i>Y. Haçive</i>
	<i>Mendol</i>	37	
77	<i>Seyituşağı</i>	175	<i>Seyituşağı</i>
	<i>Kadir Uşağı</i>	188	
	<i>A. Haçive</i>	92	

78	<i>Caşana</i>	174	<i>Caşana</i>
79	<i>Kırlangıç</i>	96	<i>Kilise</i>
	<i>Kilise</i>	79	
	<i>Mamazar</i>	60	
	<i>Budalanuşağı</i>	81	
80	<i>Kuşdoğın</i>	69	<i>Pirpirim</i>
	<i>Pirpirim</i>	100	
	<i>Koyulu</i>	101	
81	<i>Gözene</i>	290	<i>Gözene</i>
	<i>Zeydanlı</i>	112	
82	<i>Gavren</i>	150	<i>Pirot</i>
	<i>Pirot</i>	170	
	<i>Bent</i>	188	
83	<i>Kesirik</i>	196	<i>Tango</i>
	<i>Çanakçı</i>	55	
	<i>Tango</i>	180	
	<i>Kale</i>	86	
84	<i>A. Mestikan</i>	108	<i>A. Mestikan</i>
	<i>Y. Mestikan</i>	162	
	<i>Mahmut Dursun</i>	86	
	<i>Dede Köy</i>	96	
	<i>Zeykan</i>	186	
85	<i>Kozluk</i>	412	<i>Kozluk</i>
86	<i>Butan</i>	193	<i>Butan</i>
	<i>Bekiran</i>	82	
	<i>Hanedo</i>	67	
87	<i>Bürüstün</i>	180	<i>Bürüstün</i>
	<i>Arap Uşağı</i>	107	
	<i>Ak Uşağı</i>	160	
88	<i>Çelikan</i>	709	<i>Çelikan</i>
89	<i>Bulam</i>	512	<i>Bulam</i>
90	<i>Şerefhan</i>	160	<i>Şerefhan</i>
	<i>Bistikan</i>	196	
	<i>Rutikan</i>	90	
	<i>Şahverdi</i>	68	
91	<i>Recep</i>	157	<i>Recep</i>
	<i>Köse Uşağı</i>	206	
	<i>Ali Gür</i>	50	

92	Koltuk Düzağaç	129	
	Abdullah Harap	213	
	Pirhemzik	106	
93	Ortaköy	376	
	Aşağıköy	135	
	Zerni	187	
	Suçiriği		
	Bugezi	167	
	Küren		

”(Fırat, 24 Eylül 1948:2) şeklinde yer verilmiştir.

Seçmen iradesinin temsili koduna ilişkin “Demokrasimiz İçin” başlıklı haber HS92’de;

“Milli irade muhalefetleri iktidar karşısında miktar bakımından gayet cılız bırakmakla kendi kaderinde bocalamalar olmasını kuvvetle muhtemel kılmıştır.

Daha evvel de belirttiğimiz gibi, muhalefetlerin B.M.M.’de kendilerine tevdi edilen murakabe vazifesini yapabilmeleri, iktidarın hüsnüniyet ve demokrasi anlayışı ile muvazi olacaktır.

Bu derece geniş vatandaş kitlesinin itimadını kazanmış bir iktidar partisi olarak D.P.’ye düşen vazife, az sayıdaki muhalefet milletvekillerinin milli vazifelerini yapmalarına mani hallerden çekinmektir.

Onların hüsnüniyeti, demokrasimiz adına yapmaları gerekli müsamaha ise vatan ve millet yolunda çalışma gayeleri ile mütenasip olacaktır.

Bazı kendini bilmez neşriyatçıların halen meclise girmeye hak kazanan muhalefet milletvekillerini vazife görmek kabiliyetinden mahrum kimseler olarak göstermeye gayret edişinde, bir sebep olarak muhalefetlerin çalışma gayret ve cesaretini kırmak suretiyle muhtemel bir diktaya hizmet düşüncesi görüyoruz.

Fakat hangi parti olursa olsun iktidarı sırasında milli vahdeti bozma gayretleri karşısında son derece uyanık ve hassas bulunduğu imanımız olduğu için bu kabil neşriyatın hedeflerine ulaştırılmayacağına emin bulunuyoruz.

Türk Milleti maddi zorluklardan dolayı inanış ve vakarında değişiklik yapmadığını muhtelif misalleri ile ortaya koymuştur. Millet olarak manevi hasletlerine el veya dil uzatılmasına asla tahammül etmediğini de kararları ile ispat etmiştir. Bunun da muhtelif misallerini saymak mümkündür.

Premsipleri ile ortaya çıkarak vatandaşla hizmet gayesini gerçekleştirmek için siyasi bir mücadeleye atılan bu mücadeleden aldığı netice ne olursa olsun yoluna yürümekte devam eden bir

partiyi azim ve iman kırıklığına uğratmak istediğinin hangi kötü maksatlara hizmet için yapılmak istendiğini ise dikkatli bir müşahedede kaçmayacak hallerdendir.

Demokrasimiz adına iktidar ve millet olarak vazifemiz çoktur. Kanaatimizce bu vazifelerin başında da iktidar partisine rey vermiş olsak bile muhalefetlerin vazifelerini kolaylaştırmak gelmektedir. Zira onlar yalnız kendilerine rey veren ...y..z civarında seçmenin değil, bütün vatandaşlar adına murakabe ve muhalefet vazifesi yapmak için yine vatandaş tarafından iş başına çağırılmışlardır.” (Yeni Malatya Postası, 11 Mayıs 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Seçimlere girmeme kararı koduna ilişkin “C.H.P. Mahalli Seçimlere Girmiyor” başlıklı haber HS105’de;

“İstanbul (Özel)- C.H.P. Parti meclisi beklenen toplantısı İstanbul’da yapmış ve Cumhuriyetçi Millet Partisi’nin verdiği kararı takiben mahalli seçimleri girmemeye karar vermiştir.

Parti Meclisi’ne İnönü başkanlık etmiştir. İnönü, meclisin tarihi bir karar alacağını bu bakımdan büyük bir mesuliyet ile karşı karşıya bulunduğunu belirten bir konuşma yapmıştır.

Daha sonra söz alan hatiplerin ileri sürdükleri birçok sebepler seçimlere katılmamak fikrinin taraftarlarını çoğaltmış ve neticede C.H.P.’nin mahalli seçimlere girmemesine karar verilmiştir. Oylamada iki kişi müstenkif kalmıştır.

Meclis içtimainı müteakip bir tebliğ neşredilmiş ve kararın mucip sebepleri bu tebliğde belirtilmiştir.” (Yeni Malatya Postası, 9 Ağustos 1955:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçmen profili koduna ilişkin “Okuyup Yazma Meselesi” başlıklı haber HS6’da;

“Her şeyden evvel okuyup yazmayı öğrenmek, çeşitli konular üzerinde etraflı bir bilgiye sahip olmak lazımdır.

Aman sen de, bu da eksik kalsın... Okuyup da ne olacak. Babam da mı Paşa idi? Okuyanları görüyoruz. Ne kazanıyorlar, demenin zamanı çoktan geçmiş bulunuyor.

Okumak, bir şeyler öğrenmek okumaya hiç ihtiyacı olmadığını iddia edenler, için de bilhassa çok lüzumludur.

Ayın 26. günü yapılan Belediye Seçimi bu ihtiyacı en açık şekilde meydana koymuş bulunuyor.

Sandık başına gelen, elleri listeli genç bayan ve baylardan birçoklarının bütün düzenlerine rağmen hoş görünmeyecek mühim bir noksanları göze çarpyordu. Okuyamamaktan ötürü, rey haklarını başkalarının çakmasına bırakmaları.

Okuyup yazan adedinin en kısa bir zamanda azami nispetle artmasını sağlayabilmek için Cumhuriyet devrinde hiçbir fedakarlıktan kaçınılmamıştır.

Millet Mektepleri, Ulus Okulları, Halkevleri’nde ve Halk Odaları’nda açılan kurslar, hep bu maksadın tahakkuku gayesi ile tertiplenmiştir.

Bu yıl ilimizde açılan Ulus Okulları (A) ve (B) dershanelerinden 1619 Halkevleri ile Halk Odaları'ndan 315 kişi okuryazar belgesi almıştır.

Bu vatandaşlarımız artık icap ettiği takdirde, mahkeme koridorlarında ellerindeki evrakı verecekleri para mukabilinde okutmak ve gereğini yapmak için adam aramayacaklardır. Mektuplarını, zarf üstlerini yazdırabilmek için postane önlerinde sıra beklemeyeceklerdir. Yaptıkları masrafların hesaplarını kendileri kolaylıkla tutabilecekler ve havadisleri gazetecilerden, sigara dumanına boğulmuş kahve köşelerinde değil, evlerinin temiz sedirlerinde okuyabileceklerdir.

Bir insanın herhangi bir işi inanarak, güvenerek yapabilmesi ancak, kültür sahip olması ile mümkündür.

Bu işin en kısa zamanda gerçekleşebilmesi için de el birliği ile okul yapımı işlerine hız vermek lazımdır.

Bilgisizlik neticesi ortaya çıkarılan güçlükler hemen önlenecek bu yapılması elzem işleri kolaylaştırmalıdır.

Mecburi öğrenci çağındaki çocuklar idarecilerin takibine meydan bırakılmadan okula gönderilmelidir.

Bilgisiz insanlar mahkum yaşamaktan kurtulamazlar.

Edineceğimiz kültür nispetinde vatanımız ve evlerimiz cennetten birer parçaya dönecek, azami refah ve saadet ancak bu konu gerçekleşikten sonra sağlanacaktır.” (Fırat, 31 Mayıs 1946:1) şeklinde yer verilmiştir.

Cumhurbaşkanı seçimi koduna ilişkin “B.M.Meclisi'nin 8'ci Açılış Töreni” başlıklı haber HS23'te;

“Ankara- B.M.Meclisi sekizinci seçim devresinin ilk toplantısını saat 18'de yapmıştır.

Bu münasebetle B.M.Meclisi ve civarı milli renklerine süslenmişti.

Dinleyicilere ait localarda Bakanlıklar müsteşar ve genel müdürleri diğer davetliler, Cumhurbaşkanlığı locasının yanındaki locada da Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay başkanları bulunmakta idiler. Kordiplomatiğe mahsus localarda büyük ve orta elçilerde yer almışlardı.

Basına ait localar ise meclisin bu tarihi toplantısını takip eden yerli ve ecnebi basın ve ajanslar temsilcileri ile dolu idi. Saat 14'de alkışlar arasında en yaşlı milletvekili Ali Münir Yegena aşağıdaki söylevi ile meclisin ilk toplantısını açmıştır:

Sayın arkadaşlarım!

Yeni Meclisin en yaşlı üyesi olmak sıfatı ile iç tüzük gereğince sekizinci B.M. Meclisi'nin fevkalade toplantısının ilk oturumunu açmak şerefi ile mubahı bulunuyorum.

Arkadaşlar, bu meclisin bundan evvel ki meclislere nazaran iki mühim ve mümeyyiz vasfı vardır. Biri tek dereceli seçim usulü olması diğeri de iki esaslı partiden ve müstakil olarak seçilen sayın üyelerden tereküp etmiş olmasıdır. Bila istisna hepimizin amacı memleketimizin selameti ve milletimizin refah ve saadetidir.

Bu yeni meclisin gerek bu fevkalade içtimanda ve gelecek alalade toplantılarını da bu gayeye matuf çalışmalarında muvaffak olmasını cenabı haktan diler, her birinize ayrı ayrı hürmetlerimi sunarım. Bu söylevi, milletvekillerinin ant içmeleri takip eylemiş ve sonra Meclis Başkanlığı seçimine geçilmiştir.

Seçim sonunda Başkanlığa 379 oyla İstanbul Milletvekili General Kazım Karabekir'in seçildiği bildirilmiş ve sürekli alkışlar arasında Başkanlık yerine gelen General Kazım Karabekir bir söylevle teşekkürde bulunmuştur.

Başkanın söyleviden sonra Başkanvekilleriyle idare üyelikleri ve divan katiplikleri seçilmesi yapılarak bu netice üzerine Başkanvekilliğine seçilen Sivas Milletvekili Şemsettin Günaltay kürsiye gelerek teşekkürde bulunmuştur.

Bundan sonra Cumhurbaşkanı seçimine geçilmiş, 388 oyla Başkanlığa Ankara Milletvekili İsmet İnönü'nün seçildiği Başkanlık tarafından bildirilmiş ve bu netice Meclisin sol cenabını teşkil eden Cumhuriyet Halk Partisi Milletvekilleri tarafından sürekli alkışla karşılanmıştır.

Başkan Cumhurbaşkanı'na seçim neticesini bildirmek ve kendisini ant içmeğe davet etmek üzere oturumu kısa bir müddet tatil eylemiş ve saat 19.45'de toplantıyı açtığı zamanda İsmet İnönü'nün ant içeceğini bildirerek yerinden ayrılmıştır.

Bu anda Meclisin sürekli alkışları, "yaşa, var ol" sedaları arasında Reisi Cumhurbaşkanlık kürsüsünü işgal eylemiştir.

Meclis havasını dakikalarca saran bu tezahürat arasında Cumhurbaşkanı şu suretle ant içmiştir:

"Namusum üzerine söz veririm ki Cumhurbaşkanı olarak Cumhuriyet kanunlarını, Millet'in egemenlik esaslarını sayacağım ve bunları müdafaa edeceğim. Türk Milletinin kuthuluğuna bütün varlığım ile bütün kuvvetimle çalışacağım. Türk Devleti'ne yönelecek tehlikeyi en son şiddetle önleyeceğim. Türkiye'nin şanını şerefini yükseltmek isteklerini yerine getirmek için olunca varlığım ile çalışmaktan asla ayrılmayacağım".

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ant içtikten sonra sol cenahın sürekli alkışları arasında salondan ayrılmışlardır.

Ant içtikten sonra meclisteki dairelerinde milletvekillerinin tebriklerini kabul eylemiş ve saat 21.45'de Çankaya köşküne dönmüşlerdir.

Yollar üzerinde toplanmış olan halk tarafından sevgi tezahürleriyle karşılanmışlardır." (Fırat, 6 Ağustos 1946:1) şeklinde yer verilmiştir.

4.4. Kongre ve Mitingler Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 7: Kongre ve Mitingler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Kongre ve Mitingler	
Kodlar	f
Bucak kongreleri	45
Mahalle ocak kongreleri	40
İl kongreleri	27
Toplantı ve mitingler	22
Köy ocak kongreleri	21
Merkez ilçe kongreleri	18
Pütürge ilçe kongreleri	8
Akçadağ ilçe kongreleri	5
Kurultaylar	5
Doğanşehir ilçe kongreleri	4
Hekimhan ilçe kongreleri	3
Adıyaman ilçe kongreleri	2
Arapgir ilçe kongreleri	2
Darende ilçe kongreleri	2
Kongrelerin önemi	2
Yıllık kongreler	2
Arguvan ilçe kongreleri	1
Besni ilçe kongreleri	1
Gençlik kolu kongreleri	1
Kahta ilçe kongreleri	1

Tablo 7’ye göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, kongre ve mitingler kategorisi altındaki kodları; “*Bucak kongreleri, Mahalle ocak kongreleri, İl kongreleri, Toplantı ve mitingler, Köy ocak kongreleri, Merkez ilçe kongreleri, Pütürge ilçe kongreleri, Akçadağ ilçe kongreleri, Kurultaylar, Doğanşehir ilçe kongreleri, Hekimhan ilçe kongreleri, Adıyaman ilçe kongreleri, Arapgir ilçe kongreleri, Darende ilçe kongreleri, Kongrelerin önemi, Yıllık kongreler, Arguvan ilçe kongreleri, Besni ilçe kongreleri, Gençlik kolu kongreleri ve Kahta ilçe*

kongreleri” olarak belirlenmiştir. Kongre ve mitingler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “Bucak kongreleri” (f=45), en az vurgulanan haberler ise “Arguvan ilçe kongreleri, Besni ilçe kongreleri, Gençlik kolu kongreleri ve Kahta ilçe kongreleri” (f=1) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Bucak kongreleri koduna ilişkin “C.H.P. Adafı Bucak Kongresi Cumartesi Günü Yapıldı” başlıklı haber HKM60’da;

“C.H.P. Adafı Bucak Kongresi Cumartesi günü saat 19’da Parti Merkez Binası’nı dolduran kalabalık partililerin iştirakiyle yapıldı.

Kongre Başkanlığına Avukat Nüvit Yetkin, İkinci Başkanlığa Ahmet Fırat, katipliklere Avukat Mehmet Tulunay, Dr. Abdulkadir Sungun seçildikten ve partinin kurucusu, Cumhuriyetimizin banisi büyük Atatürk ile mübarek şehitlerimizin manevi huzurunda saygı duruşundan sonra kongre çalışmalarına geçildi.

Şehrimiz parti teşkilatı bakımından evvelce dört bucağa ayrılmış bulunuyordu. Bunların sayısı son zamanlarda 9 bucağa çıkarılmıştır. Bunlardan birisi de 5 mahalle ocağından mürekkep olmak üzere teşkil edilen Adafı Bucağı’dır.

Avukat Nüvit Yetkin, bu kongrenin Adafı’nın ilk kongresi olduğunu belirterek memleketimize ve partimize hayırlı olmasını diledi.

Ahmet Fırat, Adafı Senti’ndeki partili arkadaşların azim ve metanetli çalışmalarındaki başarıyı öven ve belediyeye ait dilekleri ilgilendiren bir konuşma yaptı.

Görüşülen dileklerin başlıcaları mahallelerin elektrik, su ve kanalizasyon işleri etrafında toplanmakta idi.

Avukat Mehmet Tulunay, Belediye’nin çalışmalarını ve siyasi ve adli emniyet konularına temas eden veciz bir konuşma yaptı.

Başyazarımız Muzaffer Akalın, mahallelerin haklı talep ve arzularının tahakkuk edeceğinden şüphesi olmadığını Malatya şehrinin bir aralık başkansız, meclissiz ve son zamanlarda da bir müddet bütçesiz bırakılmış olmasına rağmen esaslı bir programla işe sarıldığını ifade ettikten sonra Başbakan’ın şehrimizde yaptığı konuşmalar ile Ahmet Emin Yalman’ın vurulması hadisesi ve Başbakan’a, Parti İl Merkezi’ni ziyaretleri arasında verilen şikayet muhtırası ile öne sürülen temenniler hakkında görüşlerini bildirdi.

Bir üye parti teşkilatının daha iyi çalışması gerektiğinden, eski idareyi tenkit edenlerin iktidara geldikten sonra Florya ve Yalova sefalrı ile vakit geçirdiklerinden ve Ahmet Emin Yalman hadisesi münasebetiyle Demokrat Malatya Gazetesi’nde yapılan çirkin ve menfur iftiradan bahsetti.

Selahattin Özelçi, çeşitli konulara temas eden konuşmasında ezcümle boyuna traktör ithal ederek memleketi yakın gelecek de traktör mezarlığı haline getirmek ve devletin altınlarını bu mezarlıkta gömmek mecburiyetinde kalmaktansa yedek parçaları ile birlikte bunları memleketimizde imal edecek bir fabrikanın kurulması fikrini müdafaa etti.

Dr. Teyfik Ünsalan, Başbakan'ın konuşmalarına ve vakıaların esaslarını temas eden etraflı bir konuşma yaparak Başbakan'ın eski hizmetleri inkar ve yenilerini izah etmek suretiyle hakikatlerden uzaklaştığını belirtti.

Delege veya dinleyici olarak diğer partili arkadaşlarımla değerli konuşmaları ile baştanbaşa samimi ve heyecanlı bir hava içinde devam eden kongre seçimlerin yapılmasından ve Avukat Nüvit Yetkin'in, kongrece seçilen arkadaşları başarı dileyen bir konuşmasından sonra geç vakit nihayet bulmuştur.

Nüvit Yetkin, bir hafta evvel yapılan D.P. İl Kongresi ile C.H.P. 'nin bu bucak kongresini mukayese etmiş ve D.P. Kongresi'nde fabrikaya yerleştirilen adamlardan ve iktidarın partizanca istismarından bahsedildiği halde C.H.P. 'nin Kongresi'nde hiçbir arkadaşın şahsi menfaat endişesi ile bir tek söz söylemediğini, konuşulanların mensup olduğu parti farkı gözetilmeksizin bütün vatandaşların ve bütün memleketin müşterek menfaatlerini ilgilendiren meseleler olduğunu da sözlerine ilave ederek demiştir ki: "Mukadderat bizi partizan bir idare ile karşılaşmak ve onunla mücadele etmek zorunda bırakmıştır. Azim ve metanetimizle bu mücadeleden başarı ile çıkacağız. Allah muinimiz olsun."

Yapılan seçimlerden sonra Bucak Başkanlığına Mehmet Yetkiner, İdare Kurulu üyeliklerine Ahmet Sütçü, Hamdi Zapçı, Adil Tekin, Şevket Saruhan, İsmail Eryüzlü, Ali Dağlar, Denetçiliğe de Faik Erdoğan seçilmiştir." (Malatya Postası, 1 Aralık 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Mahalle ocak kongreleri koduna ilişkin "C.H.P. Fırat-Hastane Ocak Kongresi" başlıklı haber HKM178'de;

"C.H.P Dernek Bucağı'na bağlı Fırat-Hastane Ocak Kongresi Milletvekillerimizin de iştirakiyle parti ileri gelenleri ve kalabalık bir delege kitlesi hazır bulunduğu halde yapılmıştır.

Kongre başkanlığına Milletvekillerimizde Sayın Nusret Akyurt, ikinci bakanlığa Sayın Mehmet Kartal ve katipliklere de İskender Aydınoglu ile Demir Tulunoğlu getirilmişlerdir.

Samimi ve olgun bir hava içerisinde devam eden kongrede dilek ve temenniler görüşüldükten sonra seçimlere geçilmiştir. Ocak başkanlığına ittifakla Hacı Ünüvar, idare heyeti asil üyeliklerine Abbas Öner, Sadık Borazanoğlu, Bahri Başpınar, Bayram Ökke, Mevlüt Özkeser ve Haydar Alp; yedek üyeliklere Nuri Pelit, Ramazan Tombul ve Vahap Onursal seçilmişlerdir. Tebrik ederek başarılar dileriz." (Malatya Postası, 22 Eylül 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

İl kongreleri koduna ilişkin "D.P. İl Kongresi" başlıklı haber HKM17'de;

“D.P. İl Kongresi dün 11’de Şehir Palas Gazinosu’nda yapıldı. Toplantıya şehrimizde bulunan D.P. kurucularından Bb. Refik Koraltan ve Fuat Köprülü’de iştirak ettiler.

Kongreye Demokrat Parti Başkanı B. Kemal Özmuncu’nun bir konuşmasıyla başlandı. Daha sonra yoklama yapıldı. 69 delege kongrede hazır bulunuyordu.

Kongre Başkanlığına B. Sabri Özbek, Mehmet İlhan seçildiken sonra B. Reşat Onurçok güzel bir konuşma yaparak sık sık alkışlandı.

Konuşmayı müteakip yıllık faaliyet raporu okundu ve delegeler arasında söz isteyenlerin tespitine geçildi.

Delegelerden B. Hamit Fendoğlu, Parti İdare Kurulu’nun yıllık raporunu şiddetle tenkit ederek bazı şahsi geçimsizliklere temas etti.

Bu arada konuşması biraz sertleştiği için kuruculardan B. Refik Koraltan duruma müdahale ederek işin şahsiyete dökülüp şu veya bir kimseye hücum edilmemesini, konuşmaların bilhassa memleket ve halk dertleri üzerinde toplanmasını tavsiye etti.

Fendoğlu, konuşmasına devamla parti içindeki ikililiğin içyüzünü belirtti. Onu müteakip birçok yine hatipler söz alarak kongrede şahsi münakaşaların yapılmasına taraftar olmadıklarını buraya memleket davası için toplandığını belirttiler.

Ve vakit ilerlediği için oturuma ara verilip gündemin geri kısmı öğleden sonra saat 15’e bırakıldı.

Öğleden sonra saat 15’te tekrar toplanıldı. Kongrenin 2. oturumu açılmadan biraz evvel gelen 2 telgraf okundu, biri Hasso diğeri Mamo imzalı bu iki telgraf aynen şöyle idi:

Kongreye başarılar dilerim. Tellerin okunmasından sonra Bay Kemal Özmuncu İl İdare Kurulu Raporu hakkında ileri sürülen iddialara cevap vermiş ve onu takiben dilek ve şikayetlerin konuşulmasına geçilmiştir.

Mehmet İlhan yaptığı bir konuşmada, Demokrat Parti’den çıkanların durumunu izah ederek Millet Partisi’ne şiddetle hücum edip sözlerine son verdi.

Bilahare söz alan Arapkir delegesi Yakup Öztürk kazadaki orman teşkilatının cansız bir şekil olduğundan; Merkez delegesi Şevket Tanrıçel işçilerin durumundan şikayet ettiler.

Besni delegesi Mehmet Emre yarım satten fazla süren ateşli konuşmasında, Demokrat Parti’ye karşı yapılan baskıdan acı acı bahsederek Kaymakam tarafından kendisi feci bir surette dövüldüğünü anlatıp ayrıca Besni bağcılarının ihmal edildiğini belirtti.

Bu arada söz alan Merkez delegelerinden Ömer Kekevi, muhtelif memleket dertlerinden bahsile Malatya Milletvekillerinden birisinin mezar taşlarını satarak parasını deve yaptığını izah etti.

Ayrıca Komünizm mevzuuna temas eden hatip sözlerine devam ederken birden bire elektrik cereyanının kesilerek operatör vasıtasıyla yapılan neşriyat sekteye uğradı. Bir müddet sonra söz alan Demokrat Parti kurucularından Milletvekili Refik Koraltan, delegelere hitaben şu beyanatta bulundu:

Sayın arkadaşlar: Bu gün hakikaten Malatya'nın temiz muhitinde Demokrat Partili kardeşlerimizin temiz duygularının temennisi olan konuşmalar oldu.

Bunlardan sonra bizde umumi olarak konuşmayı düşünüyoruz. Bazı arkadaşlar birkaç mevzu üzerinde hassasiyetle durdular. Bence bu temiz duygulara cevap vermeye çalışacağım.

Bütün Türk Milletinin müşterek duygusu olarak bir hakikat üzerinde duruldu. O da komünizm...

Sayın arkadaşlar!

Memleketi ve halkı ölüm saçan arzularına alet etmek isteyen komünizm alemi, Türk Milletinin vicdanına asla girmeyecektir. (Alkış sesleri ve giremez nidaları) Eğer varsa, eğer habis ruhlar gibi vicdanlara musallat olan iblis misillü bu bedbahtlar memleketimizde varsa, onlar, bu sarsılmaz iman kalesine giremeyecek ve ancak o kalenin taşlarına sersem başlarını çarparak parçalanacaklardır.

Temiz Türk işçilerine bu lekeyi sürmeye çalışan bedbahtlar kendi düşüncelerinin altında ezilerek ölmeye mahkumdurlar.

Refik Koraltan, sözlerine devamla komünizmin milli bünyemize asla yerleşmeyeceği hususunda ısrarla durmuş ve Türk işçilerine hitap ederek şöyle demiştir:

İşçiler!.. Üzülmeyiniz!..

Tertemiz hayatınız herkesin gözü önündedir.

Bundan sonra din konusuna temas eden hatip, laisizmin tarifini yapıp D.P. gayeleri tahakkuk ettikten sonra vicdan hürriyetine en ufak bir müdahalenin yapılmayacağını belirtmiş ve sözlerini şöyle bağlamıştır.

Elbet sabah olacaktır... Ve elbetteki bu millet kayıtsız şartsız hürriyete kavuşacaktır... O mesut yarın, belki yarından daha yakındır. O gün geldiği vakit büyük dertler nasıl hal çaresini bulacaksa vicdan hürriyeti de sağlanacaktır.

B. Refik Koraltan'dan sonra mikrofona geçen Hamit Fendoğlu, Karagöz Köyü'nde çığ altında kalan davar sürülerinin feci ölümünü müteakip keyfiyeti Malatya Valisi'ne bildirdiği ve Dicle Kaynağı Gazetesi'nde İşçileri Bakanı'na da ayrıca bir açık mektup yazdığı halde bu güne kadar bir ilgi göstermediğini iddia etmiştir.

Heyecanlı bir konuşma ile sözlerine devam eden Hamit Fendoğlu, Alişar Köyü Muhtarlığı'na ait bazı yolsuzlukları belirtip Muhtarın iki defa mahkum olmasına rağmen hala serbest dolaştığını anlatmıştır.

Tam bu sırada birden bire elektrik cereyanı yine kesildi.

Sabahtan beri Hükümet Alanı önünde toplanan binlerce Malatyalı ve Hükümet Binası kapısında yığılarak hoparlörle yapılan neşriyatı takip eden kalabalık bir aydın kütlesi bir anda şaşırverdiler. Bu sırada kongrede asabi bir hava esmeye başlamıştı.

B. Refik Koraltan derhal ayağa kalkarak etraftaki sinirli havayı şu sözlerle yatıştırdı:

“İnsan eliyle yapılan elektrik cereyanını kesebilirler. Fakat kalbimizdeki su...yi hürrüyeti ve hakikat güneşini söndüremezler!..”

Akşam geç vakte kadar devam eden kongre, çok heyecanlı konuşmalara sahne oldu. Ve nihayet gizli oyla yapılan İl İdare Kurulu seçiminde Kemal Özmumcu, Kamil Güzel, Cevdet Güray, Kemal Evliyaoğlu, Mustafa Saltoğlu, Sabri Özbek, Rıza Yazıcı, Mehmet İlhan, Mehmet Emre intihap edilerek toplantıya son verildi.

Refik Koraltan ile Fuat Köprülü bu gün önemli bir konuşma yapılacaktır.” (Fırat, 20 Mart 1949: 1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Toplantı ve mitingler koduna ilişkin “Malatya Dün Tarihi Günlerinden Birini Yaşadı” başlıklı haber HKM113’te;

“Büyük hemşerimiz kahraman İnönü’nün şehrimizi şereflelendirmeleri sebebiyle Malatya’mızın iki gündün beri tam bir neşe ve bayram havası içinde olduğu herkesin malumudur. Dün sabah siyasi partilerden kendilerini ziyarete gelenlere iadei ziyarette bulunduktan sonra rahmetli pederlerinin kabrini ziyaret eden Sayın İnönü’nün yapacakları konuşmayı dinlemek için sabahın erken saatlerinden itibaren yüzlerce kişinin konuşulacak meydanı doldurduğu görülmekteydi.

Nutkun irat edileceği saat yaklaştıkça meydan, cadde ve sokaklar iğne atılsa yere düşmeyecek hale gelmişti.

Konuşmalarını yapacakları Emniyet Oteli balkonuna çıkmak üzere gelirlerken dakikalarca alkışlanan Sayın İnönü balkonda görününce alkış ve yaşı, varol sesleri yükselmeye başlamıştır.

Meydanda biriken halkın ellerinde “Partizan idareye paydos, evinde sükun, kesene bereket, yolunda selamet” ve daha birçok veciz dövizler dikkati çekmekteydi.

İnönü’nün 40000 tahmin edilen topluluğa hitaben yaptığı konuşma 40 dakika kadar devam etmiş ve sık sık, sürekli alkışlarla kesilmiştir.

Bu tarihi nutkun tam metnini aşağıya alıyoruz.

Sayın İnönü dün 10000’e yakın hemşerisi tarafından Ankara’ya müteveccihen uğurlanmıştır.

Kendilerine hayırlı ve uğurlu seyahatler dileriz. Diğer taraftan haber aldığımıza göre İnönü, Ankara’da yalnız bir gün kaldıktan sonra İstanbul’a geçecekler oradan cenap illerimizdeki seyahatini yapmak üzere ilk olarak Adana’ya gideceklerdir.

C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü’nün Malatya Nutku

Malatyalılar, sevgili hemşerilerim,

1954 seçimleri Türk Milleti için yeni bir imtihandır. Bu imtihanı şerefle vermek vazifemizdir. Cumhuriyet Halk Partisi vazifeyi mesuliyet duygusu içinde ifa etmeye hazırlanmıştır.

İlk seçim nutkumu Malatya’da veriyorum. Yalnız seçim bölgem olduğu için değil, 4 senelik muhalefet devrinde iktidarın en çok eziyet etmiş olduğu yerlerin arasında bulunduğu için.

Malatyalılar kendi evlatlarından birinin resim çerçevesine karşı makineli tüfekte askeri hareket tertip edildiğini görmüşlerdir. Devlet Şurası kararı ile bu hareketlerin haksızlığı tespit olunmuştur. Malatyalıların kendi belediye reislerini seçmek gibi tabii bir haklarını kullanmak için ne kadar güçlükle uğraştıklarını hatırlarsınız. Malatya'da belediye seçimine karşı iktidarın haksız iyi niyetinden bütün memleket elem duymuş idi.

Sadece biri iki misalini söylediğim bir baskı devrinden bugüne geldik. Terakki ettiğimizi zannediyorum. Malatya muhalefet devrinde vatandaş haklarını bilen ve bütün Türkiye halkının himayesine güvenen şerefli vatan köşelerinden biri olarak siyasi bünyemizde yer almıştır.

Malatyalıları yürekten selamlarken, muhalefet devrinde Malatya'ya gösterdikleri ilgi ve sevgiden dolayı bütün Türkiye'nin asil ve ali cenap halkına da Malatyalı hemşerilerimin minnet ve şükranlarını arz etmekle şeref kazanırım.

Seçim münakaşalarımızın, kanuni haklarımızın emniyet içinde yürümesi suretiyle medeni çevreler içinde geçmesini dileriz:

Büyük Türk Milletinin seçmenlere bizi iktidara getirirlerse ne yapacağız? Derhal söyleyelim ki biz ölçüsüz vaatlerle bulunamayız.

Devlet ve millet işleri her zaman güçtür. Ancak seçim ile gelecek yeni iktidarın vazifesi her zamandan da güç olacaktır. Biz iktidara yeniden gelince her şeyden önce vatandaş için vatandaşın umumi hizmetleri için bir emniyet idaresi kuracağız. İç politikada, dış politikada, iktisadi politika da bugün her şeyin üstünde muhtaç olduğumuz unsur bir emniyet idaresinin kurulmasıdır.

İdarenin bütün dalları doğruyu söyleyecek, devlet idaresinin bütün dalları vatandaşları eşit gözle görecektir, din-mezhep farkı gibi siyasi kanaat farkı da vatandaş sözde ve fiilde hiçbir ayrılığa uğratmayacaktır.

Tecrübeler göstermiştir ki siyasi partizanlığı güzel vatani cehenneme çevirmek için en menhus derttir. Bu iktidara geldiğimiz zaman partizan idare zihniyetini kati olarak tedavi edeceğiz.

Bu kadar uzun müddet ve türlü şekillerde yerleşmiş, şehir işinden vergi teftişine her kademede memuriyetten banka muamelesine kadar dal dudak salmış olan partizan idarenin düzeltilmesi kolay bir şey değildir. İşin güçlüğüne takdir etmeliyiz.

Güç iştir, lakin başarılması mümkündür. Sonra partizan idareyi kaldırmak Türkiye'de başarılacak siyasi işlerin en şerefliyelerinden biri olacaktır. Partizan zihniyet, idareyi her gün biraz daha çıkmaza düşürür. Partizan idare, bağımsız mahkemeden ve teminatlı hakimden dehşetle korkar. Partizan idare, kendi emrinde bir adalet vücuduna getirmek için uğraşmaya mecburdur. Böyle bir gidiş, vatan temelini derinlere kadar yıkar. Tekrar edeyim biz iktidara geldiğimiz zaman demokratik rejime musallat olan en zararlı hastalığı yani partizan idare hastalığını kati olarak tedavi edeceğiz. (...)” (Yeni Malatya Postası, 10 Nisan 1954:1) şeklinde yer verilmiştir.

Köy ocak kongreleri koduna ilişkin “D.P. Malatya'da Süratle Çökmektedir” başlıklı haber HKM65'te;

“Çolaklı C.H.P. Ocağı Kongresi

Geçen Cumartesi ve Pazar günleri saat 15'te Çolaklı Köyü'nde yapılan C.H.P. toplantısı sonunda Çolaklı'da bir C.H.P. Ocağı kurulmuş ve yapılan seçimlerde başkanlığa Vahap Memiş, idare kuruluna Mehmet Yıldız, Ziya Bozar, Yusuf Akbaş, Hacı Bayram Polat ve delegeliklere de Mehmet Yıldız ile Ömer Bozdaş seçilmişlerdir.

Yukarı İspendere Kongresi

Aynı gün saat 19'da Yukarı İspendere'de bir C.H.P. Ocağı açılmış ve yapılan seçimler sonunda Ocak başkanlığına Hüseyin Zeren, idare kuruluna Mahmut Karadağ, Ramazan Akyurt, Mustafa Zeren, Yusuf Karadağ, Hasan Aslantepe, Mehmet Tosun ve delegeliklere Beşir Karadağ, Kadir Aslantepe, Hasan Aslantepe seçilmişlerdir.

Yeniköy Ocağı Kongresi

Pazar günü faaliyet aynı hızla devam etmiş ve Yeniköy'de de bir C.H.P. Ocağı açılarak faaliyete geçirilmiştir. Burada yapılan seçimlerde olacak Başkanlığına Ali Çevirgen, idare kuruluna Resul Şahin, Abdullah Alışık, Vahap Acar, Bayram Alan ve delegeliklere Abdullah Alışık ile Vahap Acar seçilmişlerdir.

Hacı Halil Ocağı Kongresi

Bundan sonra Hacı Halil Çiftliği'nde de bir C.H.P. Ocağı açılmıştır. Yapılan seçimin sonunda ocak başkanı Hüseyin Deniz, idare kuruluna İbrahim Karadeniz, Vahap Fidan, Bayram Gençay, Mehmet Özdemir, Hacı Akbulut Sıddık Elpenza ve delegeliklere de Ramazan Acar, Osman Fidan seçilmişlerdir.

Bulgurlu Ocak Kongresi

Bunu müteakip Bulgurlu Köyü'nde de bir ocak açılmış ve yapılan seçimde en sonunda Ocak Başkanlığına Ali Yıldırım, idare kuruluna Hasan Doğan, Vahap Bulgurlu, Ziya Yıldırım, Mehmet Baltacı, üyeliklere ise Ziya Yıldırım ile Ahmet Bulgurlu seçilmişlerdir.

Halikan Kongresi

Son olarak Halikan Köyü'nde de yapılan toplantıda bir C.H.P. Ocağı daha açılmış ve başkanlığa Mehmet Bayram idare kuruluna Abuzer Yasak, Derviş Yiğit, Bayram Karataş, Mahmut Atlı, Ramazan Üstün ve delegeliklere de Hasan Kan, Bayram Karataş, Derviş Yiğit, Abuzer Yasak, Hacı Çelik, Mustafa Dere, Bekir Sağlam, Ali Sağnak seçilmişlerdir. (...)” (Malatya Postası, 17 Aralık 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Merkez ilçe kongreleri koduna ilişkin “C.H.P. İl ve İlçe Kongreleri Olgun Bir Hava İçinde Dün Yapılmıştır” başlıklı haber HKM168'de;

“C.H.P İl Kongresi Dün saat 09:00’da İstanbul Sineması’nda kalabalık bir dinleyici ve partili vatandaşların huzurunda yapılmıştır.

Evvla Atatürk’ün ve Kore şehitleri için bir dakikalık saygı duruşundan sonra Avukat Mehmet Delikaya tarafından faaliyet raporu okundu.

Delegelerden İsmail Şahin söz olarak, Arguvanlı vatandaşların dilek ve şikayetlerini beyan etti.

Sonra birçok yerlerden gelen başarı telgraflarının okunmasına geçildi. Bu arada Şemsettin Günaltay’ın Kasım Gülek’in Sinop Kongresi’nde, İsmet İnönü’nün Kars İl Kongresi’nde bulunması hasebiyle gelemediğini bildiren telgraflar büyük tezahürata vesile oldu.

Birçok delegelerin konuşmasını müteakip milletvekillerimizden Ahmet Fırat’ın konuşması istendi. Ahmet Fırat uzun alkışlar arasında kürsüye gelerek:

Ezcümle, ne pahasına olursa olsun iktidarı Demokrat Parti’nin elinden almanın elzem olduğunu, milletin artık onlara rey vermeyeceğini beyan ederek alkışlar arasında kürsüden indi.

Bundan sonra Darende delegesi Selahattin Çomoğlu konuştu.

Bir müddet evvel D.P.’de olduğunu D.P.’nin üç esas üzerine kurulduğunu bu esasların, yalan, diktatörlük ve hileden ibaret olduğunu beyanla ilerden beri C.H.P. saflarına giremediği ve D.P. saflarında yer aldığı için çok müteessir olduğunu beyan ederek alkışlar arasında kürsüden inmiştir.

Yine milletvekillerimizden Mehmet Zeki Tulunay iktidarı tenkit ettikten sonra Kıbrıs meselesine temasla Kıbrıs’ın bir Anavatan parçası olduğunu, Taksim’in doğru olmayacağını, düne kadar Türk çizimleri altında inleyen Yunanlıların Kıbrıs’ta nasıl bizimle aynı haklara sahip olacaklarını veciz bir şekilde açıklayan Tulunay sözlerini uzun alkışlar arasında bitirerek kürsüden inmiştir.

Bu arada söz alan İlçe Başkanı ve Belediye Reisi Avukat Nurettin Akyurt çok uzun bir konuşma yapmış ve Sayın Adnan Menderes’in “Bu memlekette pahalılık vardır diyenin aklına şaşarım” sözü üzerine uzun uzun durarak birçok ucuzluk vaatleri ile iktidara gelen D.P.’nin artık bugünkü şartlar dairesinde iktidarda kalamayacağını beyan etmişlerdir.

Umumi konuşmalardan sonra seçimlere geçilmiştir.

İl başkanlığına Avukat Mehmet Delikaya, İl İdare Kurulu üyeliklerine Mehmet Karagözlü, Faik Hacıevliyagil, Asım İpeklilgil, Avukat Mümtaz Doğanay, H. Z. Özkan, Eczacı Mehmet Özgüngör, Dr. Abdulkadir Sungun, Nuri Nebioğlu, Cumali Erdoğan, Veysel Uçkun ittifakla seçilmişlerdir.” (Yeni Malatya Postası, 26 Ağustos 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Pütürge ilçe kongreleri koduna ilişkin “Pütürge C.H.P. İlçe Kongresi Büyük Bir Partili Kitlesinin İştiraki İle Yapıldı” başlıklı haber HKM36’da;

“Pütürge 20 (Özel)- 8 Ekim Cumartesi günü Pütürge C.H.P. İlçe Kongresi bütün köylerden iştirak eden delegelerin ve büyük bir dinleyici topluluğunun huzuru ile yapılmıştır. Uzak köylerden bu

toplantıda bulunmak üzere gelen delege ve dinleyiciler C.H.P.'nin muhalefet safında teşkil ettiği varlığını birer uzvu olmanın taşıdığı değeri temsil ediyordu.

Milletvekillerimizden Mehmet Kartal, Lütfü Sayman, Esat Doğan, İl İdare kurulu üyesinden Sait Fırat, gazetemiz başyazarı Muzaffer Akalın ve Avukat Ali Özkısacık kongreyi takip etmekte idiler.

Kongre Başkanlığına Ahmet Sevim, İkinci Başkanlığa Bedir Metin seçildikten ve Parti'nin kurucusu ve memleketin kurtarıcısı Atatürk ile mübarek şehitlerimizin manevi huzurunda 2 dakikalık ayakta bir tazim sükutundan sonra Parti İlçe Başkanı Nuri Şermet tarafından İdare Kurulu'nun çalışma raporu okundu.

Raporda İlçe Parti Teşkilatı'nın çalışmaları hakkında izahat verilmekte ve memlekette emniyet ve asayişin, mal ve can emniyetinin sarsılmış olduğu, suç faillerinin yakalanmamış olmasının huzursuzluk yarattığı belirtilmekte idi. Raporda ayrıca pahalılıktan ve ucuzluk (S.1) temini için yapılan vaatlerin yerine getirilmemesinden şikayet edilmekte idi. Raporda kaydedildiğine göre vatandaşların C.H.P.'ye kayıt olunmak hususundaki arzu ve talepleri günden güne genişlemektedir. Bu yıl içinde ilçede 17 yeni ocak açılmış ve diğer ocakların teşkilatı takviye edildiği gibi üye sayıları da artmıştır.

Raporun okunmasından sonra gazetemiz sahip ve başyazarı Muzaffer Akalın metnini yarın neşredeceğimiz önemli bir konuşma yapmıştır.

Muzaffer Akalın'dan sonra Avukat Ali Özkısacık söz alarak İlçe Başkanı tarafından okunan raporun ifade ettiği Parti çalışmalarından inşirah duyduğunu belirtmiş ve iktidarın antidemokratik kanunların değiştirilmesi hususundaki vaat ve taahhütlerini yerine getirmemiş olmasını şiddetle tenkit ile İl İdaresi ve Orman kanunlarının haksız ve keyfi hareketlere vasıta yapılması üzerinde durarak bunların düzeltilmesi gerektiğini, Yunanlılarla yapılan Balıkçılık Anlaşması'nın menfaatlerimize aykırı olduğunu, hayat pahalılığının ve işsizliğin gittikçe arttığını, yeni iktidarın mahkeme masraflarını yükseltmek suretiyle adaletin millete pahalıya mal ettiğini izah etmiştir.

Ali Özkısacık, memlekette hakkı aranmayan vatandaşın huzursuzluk amili teşkil edeceğini, Balıkesir'de yapılacak toplantıyı ve konuşmayı akim bıraktırmamanın siyasi emniyet ve huzura karşı bir suikast olduğunu, yargıçlarımızın liyakat, dürüstlük ve faziletlerini itimadımız tam ise de keyfi nakiller yüzünden onların da huzursuzluk içinde bulunduğunu anlatmış ve "Biz iş istiyoruz, vaat değil", diyerek sözünü bitirmiştir.

Bundan sonra Milletvekilimiz Mehmet Kartal ile Bedri Kartal tarafından metinlerini ayrıca yayınlayacağımız birer konuşma yapmıştır. Hepsi önemle memleket meselelerine temas eden ve kongre alkışlarla karşılanan bu konuşmalardan sonra seçimlere geçilerek İlçe Başkanı ile İdare Kurulu üyeleri ve İl Kongresi'nde bulunacak intihap olunmuştur. İlçe Başkanlığına Nuri Şermet, İdare Kurulu üyeliklerine Hasan Yener, Osman Yılmaz, Mustafa Karakaş, Mustafa Elmas, Ali Ayaydın, Mehmet Çelik, Ahmet İman ve Rüştü Ayten, İl Kongresi delegeliklerine de Hacı Öz, Hasan Yalçın, Ahmet Sevim, Bedri Metin, İzzet Karaca ve Halil Erim seçilmişlerdir.

İnönü'nün Ege seyahatinde ve bilhassa Balıkesir'de iktidar mensupları tarafından çıkarılan hadiselerle toplanma ve konuşma hürriyetinin çiğnenmiş olması üzerine hassasiyetle duran kongre

ve bu konuda Başbakana bir protesto telgrafi çekilmesine ve genel başkanımız İsmet İnönü'ye sevgi, saygı ve bağlılığının bildirilmesine karar vererek çalışmasını nihayete erdirmiştir.” (Malatya Postası, 21 Ekim 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Akçadağ ilçe kongreleri koduna ilişkin “Akçadağ C.H.P. İlçe Kongresi Yapıldı” başlıklı haber HKM144'te;

“Akçadağ İlçe C.H.P. İlçe Kongresi 26.12.1955 Pazar günü Memurlar Kulübü'nde kalabalık bir delege ve partili grubunun iştirakiyle yapılmıştır.

Kongreye Malatya'dan, Nurettin Akyurt, M. Ali Karadeniz, Mümtaz Doğanay, Cumali Erdoğan, H. Avni Gebeş, Ferzan Temel, Mustafa Aslan iştirak etmişlerdir.

Kongre Başkanlığına Malatya avukatlarından Baro İl Başkanı Mümtaz Doğanay getirilmiş ve gündemin ilk maddesi icabı eski Başkanı İbrahim Tanrıverdi tarafından faaliyet raporu okunduktan sonra eski İdare Kurulu ibra edilmiştir.

Bütçe raporunun okunmasını müteakip umumi konuşmalara geçilmiş, ilk sözü M. Ali Karadeniz alarak İktidarın eski vaat ve yeni icraatlarının geniş bir mukayesesi yapmıştır. Bilahare söz alan Başmuharririmiz Avni Gebeş, 946'dan 956'ya kadar geçen hadiselerde D.P. ve C.H.P.'nin rol ve durumlarını izahla sözlerini Malatya Seçimlerine getirmiş ve: Muhittin Erener geldi tuş olup döndü, Ahmet Kınık geldi Mustafa Zeren, Bahir Turgut geldi. Malatyalının azmi ve inancı karşısında tuş oldular bir daha seçime Menderes gelsin aynı akıbetle dönecektir dedi:

Akçadağ eski Belediye Başkanı Hasan Demir'in konuşmasını müteakip Nurettin Akyurt söz alarak iktisadi duruma, hayat pahalılığına temas etmiş ve sözü son D.P. Grup ve Meclis müzakerelerine getirerek gerekli izahlarda bulunduktan sonra: “Ne mutlu C.H.P.'ye ki Menderes onların devrindeki kanunları yeniden getirmekle memlekete demokrasi getirdiği iddiasındadır” demiştir.

Yapılan seçimlerde İlçe Başkanlığına Hasan Demir İdare Kurulu üyeliklerine de: Ali Keleş, Ali Doğan, Hüseyin Yılmaz, Mustafa Korkmaz, Ali Seydi Günay, Naci Cilvez, İbrahim Tanrıverdi ve Mevlüt Demirkaya seçilmişlerdir.

Kongre olgun bir hava içinde sona ermiştir.” (Yeni Malatya Postası, 28 Aralık 1955:1) şeklinde yer verilmiştir.

Kurultaylar koduna ilişkin “C.H.P.'nin 7. Büyük Kurultayı” başlıklı haber HKM6'da;

“Ankara- Cumhuriyet Halk Partisi 7. Büyük Kurultayı bugün saat 10'da Halkevi'nde toplanmıştır. Parti Genel Başkanvekili Şükrü Saraçoğlu yoklama yapmak üzere başkanlık yerine gelerek Kurultay delegelerine ayrılmış olan partili milletvekilleri, delegeler ile seçkin yerli ve ecnebi basın, mümessilleri yerlerini almışlardır.

Cumhurbaşkanlığı'na mahsus hocaların sağ yanındaki locada Büyük Millet Meclis Başkanı Kazım Karabekir, yanındaki localarda bakanlar müteakip localarda da Demokrat Parti Genel Sekreteri

İçel Milletvekili Cemil ve Parti üyelerinden bazıları da hazır bulunuyorlardı. Parti Genel Başkan Vekili Şükrü Saraçoğlu yoklamanın yapılmasını bildirmesi üzerine söz alan Necmettin isimleri okumuş ve çoğunluk bulduğu anlaşılmıştır. Bundan sonra parti başkan vekilliğine Şükrü Saraçoğlu ve Kongre Başkanvekilliğine Sivas Milletvekili Şemsettin Günaltay seçilmişlerdir.

Kongrede bu suretle yapılmış olan müteakip seçimler için esas olarak gizli o yapılması yolunda prensip ve usulü etraflarında birçok delegeler söz alarak tartışmalarda bulunmuşlardır. Bu tartışmaların sonu oyların gizli olarak kabul edilmesi merkezinde idi.

Büyük Kurultay'ın parti başkanvekilini seçmesi üzerine, Başkanvekili Saraçoğlu Cumhurbaşkanı'nın Büyük Kurultayı açış nutkunu söyleyeceğini bildirmiş ve yerine geçmiştir.

Genel Başkan İsmet İnönü Parti Başkanlık Divanı'na gelirken kurultayda bulunanlar tarafından ayakta sürekli alkışlarla karşılanmıştır.

Cumhurbaşkanı memleketimizde çok partili idarenin demokratik esaslar ve prensipler üzerinde yarım saat süren nutku sık sık alkışlarla karşılanmıştır. İnönü başkanlıktan ayrıldıktan sonra tekrar Şemsettin Günaltay kürsüye gelerek hakkında gösterilen teveccüh ve teşekkürler ile başlayan ve kurultaya düşen görevin ödevlerini belirtmiş ve Parti'nin kurucusu Ebedi Şef Atatürk'ün aziz hatırasını anmak üzere kurultayda hazır bulunanları 5 dakika ayakta tazim sükutuna davet etmiştir. Bunu müteakip dilek, hesap ve diğer komisyonların seçimleri yapılmış ve ilk oturuma son verilmiştir.

Ankara. C.H.P. 7. Büyük Kurultayı'nın saat 14'te yaptığı ikinci oturumda tüzük, program ve Halkevi komisyonları için seçim yapmıştır.

Yine bu toplantıda kurum delegeleri saat 14.30'da partinin büyük kurucusu Ebedi Şef Atatürk'ün muvakkat kabrini ziyaret etmeyi karar altına almıştır. Kurultay yarın saat 9'da toplanacaktır.” (Fırat, 18 Kasım 1947:1) şeklinde yer verilmiştir.

Doğanşehir ilçe kongreleri koduna ilişkin “C.H.P. Doğanşehir Kongresi Yapıldı” başlıklı haber HKM180'de;

“Doğanşehir C.H.P. İlçe Kongresi kıymetli Milletvekillerimizden Sayın Nüvit Yetkin, Mehmet Delikaya, Mehmet Kartal, M. Zeki Tulunay ve Nurettin Akyurt ile İl idare kurulundan Halit Ziya Özkan, Abdullah Kelleci, Ali Özkısacık ve İskender Avdinoğlu da hazır bulunduğu halde yapılmıştır.

Büyük bir anlayış içinde devam eden kongrede delegelerin son olayların ışığı altında tetkik tahlil edilen memleket meseleleri bahis mevzuu olmuş, alkışlar arasında kürsüye gelen Milletvekillerimizle Partililer D.P.'nin son baskı manevralarını şiddetle tenkit ve takbih etmişlerdir.

Şehrimizden giden C.H.P. heyeti Doğanşehir'den vatandaşların içten gelen sevgi ve saygı gösterileriyle uğurlanmışlardır.” (Malatya Postası, 23 Eylül 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

Hekimhan ilçe kongreleri koduna ilişkin “Hekimhan ve Pütürge C.H.P. Kongreleri” başlıklı haber HKM165’te;

“(…) Zaman zaman heyecanlı geçen Hekimhan kongresinde, kongre başkanlığına Milletvekilimiz Ahmet Fırat ikinci başkanlığa C.H.P. İl Başkanı Mehmet Delikaya, katipliklere Milletvekillerimiz M. Zeki Tulunay ve Avukat Mümtaz Doğanay seçilmişlerdir.

M. Zeki Tulunay, Mehmet Delikaya, Nuri Ocakçıoğlu ve Avukat Turan Fırat sık sık sürekli alkışlarla kesilen birer konuşma yapmış ve D.P. icraatını, gidişatını şiddetle tenkit etmişlerdir. Ayrıca iki delege söz alarak aynı mealde konuşmuş, iktidarın çok hatalı bir yolda yürüdüğünü belirterek düşürülmesinde zaruri olduğunu C.H.P.’ye olan sonsuz bağlılıklarını belirtip iktidara C.H.P. gelince hürriyet, adalet, müsavat, huzur ve refaha kavuşacağını ifade etmişlerdir.

Kongre geç vakitlere kadar sükunet içinde devam ettikten sonra seçimlere geçilmiş ve Ali Öztürk başkanlığa, Ahmet Avşar, Osman Çelik, Mustafa Karahan, Hacı Mutlu, Süleyman Kınık, Mustafa Oku, Tatlı Yıldırım, Mahmut Ünsal da idare heyeti asil üyeliklerine seçilmişlerdir.” (Yeni Malatya Postası, 9 Ağustos 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Adıyaman ilçe kongreleri koduna ilişkin “Adıyaman D.P. İlçe Kongresi’nin İçyüzünü Açıklıyoruz!” başlıklı haber HKM110’da;

“İlimizde münteşir iktidar organı gazetelerinin ekmekle getiremedikleri Adıyaman D.P. İlçe Kongresi diğer D.P. kongreleri gibi sinirli ve gürültülü olmuş hatta kavgalar cereyan ederek hadiseler Cumhuriyet Müddeiumumiliğine aksetmiştir. Haber aldığımıza göre D.P.’nin Adıyaman Teşkilatı ileri gelenlerinden Hacı Nakipler, Bozo, Ali Veysi ve Bekir Çakırtaş arasında sert ve çirkin münakaşalar olmuş ve bilahare kavga halini almıştır. Ayrıca bu kongrede okunan idare kurulu raporunda dini siyasete alet eden bazı beyanlarda bulunmaktadır. Kongreye sunulan İdare Kurulu Raporu’nda ezcümle yeni iktidarın vatandaşı dinine kavuşturduğu Kuran’ın radyoda okuttuğu, Arapça ezan okuttuğu, Kur’an dersaneleri açtığı, Camilerin onarılması işini büyük bir hızla tamamladığını ve bütün bunların memleket ve millete D.P. hizmetleri olduğunu sayıp dökmüşlerdir.

Durumun Milli Selamet kanununda uymadığı C.Müddeiumumiliğine ihbar edilmiş ve ihbar üzerine C.M.U.’da okunan idare kurulu raporunu getirterek gerekli ve takibata girişmiştir.

İşin garibi ve hayret verici tarafı idare kurulunda olanların ifadeleri arasında hepsinin müştereken raporda işaret edilen ve dini siyasete alet ettiği için haklarında dava ikame edilen kısımların meşhur “Beyaz kitap’tan” aldıklarını söylemiş olmalarıdır.

Tahkikatın neticesi Adıyaman halkı tarafından merakla beklenilmektedir. Beyaz Kitap’ın muhtevası bu suretle açıklanmış olduğundan hadisenin ilimiz çevrelerinde de merakla takip edilmekte olduğu öğrenilmiştir. Eğer bu bahis mevzuu kitapta bu söylenenlerin yazıldığı doğru ise bu takdirde toptan D.P. teşkilatı hakkında kanuni takibata girişilmesi hukuken mecburi olmak lazımdır.” (Malatya Postası, 2 Kasım 1953:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Arapkir ilçe kongreleri koduna ilişkin “C.H.P. Arapkir İlçe Kongresi” başlıklı haber HKM151’de;

“C.H.Partisi Arapkir İlçe Kongresi Pazartesi günü yapılmış, heyecanlı konuşmalara sahne olarak olgun bir hava içinde sona ermiştir.

Kongre münasebetiyle Milletvekilimiz Sayın Ahmet Fırat ve parti ileri gelenleri Arapkir’e gitmiş, coşkun tezahüratlarla karşılamışlardır.

Kongrede söz alan hatipler D.P. iktidarını şiddetle tenkit etmişlerdir.” (Yeni Malatya Postası, 2 Mayıs 1956:1) şeklinde yer verilmiştir.

Darende ilçe kongreleri koduna ilişkin “Darende C.H.P. İlçe Kongresi de Yapıldı” başlıklı haber HKM72’de;

“Darende (Özel)- İlçemiz C.H.P. İlçe Kongresi, Parti Binası’nın iç ve dışını dolduran çok büyük bir kalabalık huzuru ile açılmıştır. Kongre Divanı tespit edildikten ve İdare Kurulu Raporu okunup kabul edildikten sonra umumin arzusu üzerine İdare Kurulu Başkanı Mustafa Özalp söz alarak D.P. iktidarının bugünkü durumunu ve bilhassa hiç siyaset politikası üzerinde pek haklı tenkitlerde bulunmuş ve dinleyici partili partisiz vatandaşların alkışları ile karşılanmıştır. Gündemdeki konular sırasıyla idare kurulu seçilmiş. D.P. iktidarının partizanlık yüzünden Tunceli’ne naklettiği ve bu yüzden tekaütlüğünü isteyerek ayrılan öğretmen Muhittin Yıldız ittifakla idare kurulu başkanlığına, Mustafa Özalp, Mehmet Oruç, Hüseyin Meydan, Kamil Sürenkök, Mustafa Özer, Ali Rıza Karaağaç, Rayıf Soylu, Ahmet Kaya İdare Kurulu üyeliklerine seçilmişlerdir. Delege seçimini yaptıktan sonra umumi arzusu üzerine yeni başkan Muhittin Yıldız söz almış D.P.’nin yanlış hareketlerini açık bir lisanla tenkit etmiş bu konuşması memnuniyetle karşılanmıştır. Gündemde konuşulacak başka bir mevzu kalmadığından kongre samimi bir hava içinde sona erdirilmiştir.” (Malatya Postası, 22 Aralık 1952:2) şeklinde yer verilmiştir.

Kongrelerin önemi koduna ilişkin “(Bir Kongre Münasebetiyle)” başlıklı haber HKM189’da;

“Demokratik nizamlarda yaşayan memleketlerdeki hükümetler, çok hesaplı ve temkinli olmak zorundadırlar. Aksi halde, yapılan en ufak bir hata, muhalefet tarafından değil ve hatta vukuundan daha beter bir hale sokulabilir!. O zaman bunu birazda tabii olarak görmek icap eder çünkü: Bu suretle muhalefet, hem tabii hakkı olan tenkit ve murakabe vazifesini yapmış ve hem de şiddetli reaksiyonlarla hükümeti efkarı umumiye nezdinde birazda cezalandırmış olur.

Buna mukabil hükümetler de kendilerini meşru yollardan müdafaa ederler. Her iki hal ve şartta da hakem, efkarı umumiye dir.

Acaba bu meşru yollar nelerdir diye bir sual akla gelebilir.

Bunu iki grupta mütalaa etmek mümkündür. Birincisi Meclis içi ikincisi de Meclis dışı faaliyetidir. Bizim üstünde durmak istediğimiz konu ikincisi yani Meclis dışı faaliyetidir.

Bunun içinde muhtelif meşru usuller vardır. Mevcut neşir organlarımızdan istifade edilerek sözlü veya yazılı beyanlar yapılır. Mitingler tertip edilir, ancak bunlar ihtiyaridir. Fakat içinde bir tanesi var ki bunun mutlaka yapılması tüzük icabıdır. O da kongrelerdir. Ve orada yapılması gereken cerh ve müdafaadır.

Şunu memnuniyetle kaydetmek isteriz ki ana muhalefet partisi olan C.H.P. bunu muntazaman yerine getirmiştir ve getirmektedir.

Buna mukabil iktidar partisindeki kongre faaliyetleri de her sene tehir edilmektedir. Acaba niçin? Zihnimizde bunun sebeplerini sıralamaya çalışırken Sayın Nafia Vekilimiz Tevfik İleri imdada yetişti!.,

Çubuk Kongresi'nde yaptığı bir konuşmada bakınız ne diyor Tevfik İleri: "Kongre yapmaya ne lüzum var..! Milletvekillerinizle her an temastayız."

Doğrusu sükutu hayale uğradık. Çünkü bu ihtimal hiç aklımıza, gelmemişti." (Malatya Postası, 15 Kasım 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

Yıllık kongreler koduna ilişkin "D.P. Yıllık Kongresini Yaptı" başlıklı haber HKM9'da;

"Demokrat Parti, 16.02.1948 günü Şehir Palas Gazinosu'nda ilçe ve bucaklardan gelen delegelerin iştiraki ile merkez müşahitlerinden Muzaffer Gökçe'nin huzuru ile yıllık kongresini yapmıştır.

Kongre eski başkan Bedri Ener'in kısa bir hitabesi ile açıldıktan sonra kongreye idare edecek, bir Başkan, bir başkan vekili ve 2 yazgan seçimini müteakip yoklama yapıldı ve ekseriyetin kongreye iştirak ettiği anlaşıldı. Bundan sonra yıllık çalışma raporları okunarak heyeti umumiye arz edildi. Raporlar üzerinde söz alan hatiplerin uzun boylu tartışmaları saat 12.30'a kadar devam etti.

Öğleden sonra tekrar toplanan delegeler hazırlamış oldukları dilekleri heyeti umumiye sundular. Dileklerin ekseriyetini teşkil eden bazı haksızlıkların ve bilhassa Köy ve köylüler üzerindeki dileklerin tam olarak yerine getirilmeli ve karara bağlanması heyeti umumiye tebliğ edilerek aynen kabul edildi.

Müteakiben idare kurulu seçimine geçildi:

Gizli oy sonunda yapılan tasnif neticesi Bedri Ener, Kemal Özmumcu, Ramazan Atalay, Cevdet Güray, Kemal Evliyaoğlu, Zühtü Anıl, Kamil Güzel, Hamit Fendoğlu, Nusret Zapçı, Haysiyet divanına da Mustafa Ağabüğü, Hüseyin Hüsnü, Burnaka, Latif Aykut, Dr. Ali Karayalçın, Dr. İzzettin Baykal, Kemal Aktürk, seçilerek kongreye son verilmiştir. Yeni idare heyetine başarılar dileriz." (Fırat, 17 Şubat 1948:1) şeklinde yer verilmiştir.

Arguvan ilçe kongreleri koduna ilişkin "Arguvan C.H.P İlçe Kongresi Kalabalık Bir Dinleyici Kitlesi Önünde Olgun ve Samimi Bir Hava İçinde Yapıldı" başlıklı haber HKM167'de;

“19.8.957 Pazartesi günü saat 10'da şehrimizden milletvekillerimizin ve C.H.P. İl Başkanının iştiraki ile Arguvan'a gidildi.

Arguvan'da kalabalık bir partili grubu tarafından karşılanan misafirler dinlendikten sonra C.H.P. İlçe Merkezi'ne giderek hemen kongreye başlamışlardır. 150 delegenin ve kalabalık bir partili vatandaşların takip ettiği kongrede:

Başkanlığa Nüvit Yetkin, İkinci Başkanlığa Mehmet Mustafa Çıplak, Katipliklere Rıza Yılmaz, Tacettin Karaaslan seçildiler.

Aziz Atatürk'ün, İstiklal ve Kore mücadelesi şehitlerinin ruhlarını taziz için bir dakikalık saygı duruşundan sonra ilçe idare kurulunun çalışmaları hakkında İlçe Başkanı Kemal Orhan'ın verdiği izahat dinlendi. Bundan sonra söz alan delegeler yol, içme suyu, mektep ihtiyaçlarını sahip dökecek iktidarın senelerden beri hiçbir ihtiyaçları gidermediği belirtildikten sonra milletvekillerimizden Mehmet Zeki Tulunay ve Tevfik Ünsalan uzun ve veciz birer konuşma yaparak iktidarın hatalarını nasıl yapılış ve çarpışık yollarda yürüdüklerini uzun uzun izah ettikten sonra, delegelerin umumi arzusu üzerine Ahmet Fırat, Mehmet Delikaya, Nurettin Akyurt umumi memleket meseleleri üzerinde uzun uzun konuşma yaptılar.

Sonra seçimlere geçildi:

İttifakla İlçe Başkanı Kemal Orhan.

Azalıklara Mehmet Mustafa Çıplak, Şeyho Özcan, Haydar Adıgüzel, İsmail Şahin, Ziya Akıncı, Faik Yücel, Galip Çamur, Ali Ekberalp

Murakıplığa de Ali Alp seçildi.. Seçimden sonra Nüvit Yetkin yeni idare heyetine vazifesinde başarılar temenni ettikten sonra umumi parti ve memleket meseleleri üzerinde uzun bir konuşma yaparak iktidarın hatalarını belirttikten sonra kongreyi kapatmıştır.

Milletvekilimiz kalabalık bir vatandaş tarafından yolcu edilmiştir.” (Yeni Malatya Postası, 21 Ağustos 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Besni ilçe kongreleri ve Kahta ilçe kongreleri kodlarına ilişkin “D.P. İlçe Kongreleri” başlıklı haber HKM15'te;

“Demokrat Parti'nin Kahta, Adıyaman, Besni kongrelerini yapmak üzere Malatya İl İdare Kurulu'ndan Kemal Özmumcu, Kamil Güzel, Cevdet Günay dün ilçelere hareket etmişlerdir.” (Fırat, 19 Ocak 1949:1) şeklinde yer verilmiştir.

Gençlik kolu kongreleri koduna ilişkin “Gençlik Kolu Kongresi Dün Yapıldı” başlıklı haber HKM140'da;

Şehrimiz C.H.P. Gençlik Kolu Kongresi, dün saat 15'te Cihan Kiraathanesi'nde kalabalık bir halk topluluğunun huzurunda yapıldı.

İdare Kurulu Faaliyet Raporu'nun okunmasından sonra yeni İdare Kurulu seçimine geçilip Kongre Başkanı, Belediye Reisi Sayın Nurettin Akyurt ekseriyetle seçildi.

Eski Gençlik Kolu Başkanı gazetemizin sahibi Hüseyin Avni Gebeş'in konuşmasından sonra kongrede hazır bulunan milletvekillerimizden Dr. Kamil Kırkoğlu söz alarak ezciümle şunları söylemiştir: "Muhterem arkadaşlar, Aziz hemşerilerim hepinizi selamlarım.

Meclis tatil olduktan sonra Türkiye'nin 8 vilayetini gezdim. Gezdiğim bu yerlerde Halk Partisi dimdik ayakta durmaktadır.

2 Mayıs seçimlerinden sonra Demokrat Parti galibiyet sarhoşu ile Halk Partisi'ni yok etmek için 2 ay zarfında 4 kanun çıkarmıştır.

Bu memlekette alelade demokrasi yoktur, demokrasi mevcut olmayan bir memlekette Basın Kanunu da yok demektir.

Bu çıkan kanunlara bir isim vermek lazım gelirse bunların Menderes kanunları demek lazımdır.

Demokrat Parti'ye Allah'tan akıl fikir ihsan temenni ederiz.

Çeşitli baskılarla Adnan Menderes demokrasiye çorap örmektedir. Yarın Menderes'in başına da bu millet çorap örecektir.

Demokrat Parti iktidarı hiçbir zaman bu memlekette sefa süremez ihtiras gözlerini öyle bürümüş ki sağa sola saldırıp duruyorlar.

Onlar bu memlekete İnönü Zaferi'ni demokrasiyi ve Lozan Sulhu'nu getiren İnönü'yü inkar etmişlerdir.

4 sene zarfında mucize yaratacaklarını söylüyorlardı sizlere soruyorum neler yarattılar ne yaptılar.

İşte ispatı: Her memlekete bir şeker fabrikası açıp memleketi şekersiz bıraktılar. Bize kutusunu 5 kuruşa satacakları, sigaranın tanesini beş kuruşa sattılar.

Menderes bilsin ki böyle Başbakanlık yapılmaz.

Arkadaşlar; şu memlekette liman vardır gemi yoktur. Şeker fabrikası vardır şeker yoktur.

Bu memlekette Menderes'in Demokrat Partisi vardır fakat demokrasi yoktur.

Kırkoğlu'ndan sonra söz alan Nüvit Yetkin, Mehmet Zeki Tulunay, Nurettin Akyurt ve Nusret Zapçı muhtelif memleket meselesi hakkında izahlarda bulunmuşlardır.

Kongre iyi bir şekilde devam etmiş ve nihayet bulmuştur. (Yeni Malatya Postası, 30 Haziran 1955:1) şeklinde yer verilmiştir.

4.5. Muhalefet Etme Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 8: Muhalefet Etme Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Muhalefet Etme Özgürlüğü	
Kodlar	f
Muhalefete karşı tahammülsüzlük	18
Toplantı özgürlüğü	18
Muhalefet mensuplarına karşı saldırı	12
İktidar ve muhalefet ilişkisi	10
Muhalefet partilerin kapatılması	7
Muhalefetin görevi	7
İfade özgürlüğü	6
Muhalefetin denetleme ve eleştirme özgürlüğü	5
Muhalefet partili vatandaşlar üzerine baskı	4
Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması	2

Tablo 8’e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, muhalefet etme özgürlüğü kategorisi altındaki kodları; “*Muhalefete karşı tahammülsüzlük, Toplantı özgürlüğü, Muhalefet mensuplarına karşı saldırı, İktidar ve muhalefet ilişkisi, Muhalefet partilerin kapatılması, Muhalefetin görevi, İfade özgürlüğü, Muhalefetin denetleme ve eleştirme özgürlüğü, Muhalefet partili vatandaşlar üzerine baskı ve Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması*” olarak belirlenmiştir. Muhalefet etme özgürlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Muhalefete karşı tahammülsüzlük ve Toplantı özgürlüğü*” (f=18), en az vurgulanan haberler ise “*Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması*” (f=2) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Muhalefete karşı tahammülsüzlük koduna ilişkin “Muhalefet Partilerini Lağvedin de Kurtulalım” başlıklı haber HMEÖ48’de;

“Muhalefet partilerinin, meriyette bulunan Seçim Kanunu karşısında işbirliği yapmak hususundaki teşebbüsleri son günlerde büsbütün kuvvetlenince ve bunun kuvveten fiile çıkacağı ihtimalleri artınca iktidar derhal antidemokratik yeni bir tedbir usulüne başvurdu.

Gazetelerde, parti değişen mebusların mebusluktan iskat edileceğine, yani Meclis dışına çıkaracaklarına dair haberler okumaktayız. Şimdiye kadar D.P. iktidarı tarafından akla hayale sığmayan kanunlar çıktığını nazara alırsak böyle bir kanunun da bir çırpıda çıkarılacağına tabiatıyla inanmak gerekir. Evet bu haberlerin hakikat olacağına inanıyoruz, inanmalıyız. Çünkü

bu hükümet muhalefeti sindirmek için ne lazımsa yapmış, milleti sükutu hayale uğratıp hayretlere düşürmüştür. Bunun için yapmasın.

Bu tedbirlere niçin başvurulmaktadır? Sebebi pek basit. Kısaca sıralayayım: Başına gelecekleri çok iyi idrak eden Başvekil, kendisinin ve partisinin gözden tamamıyla düştüğünü, iktidarı yüzde yüz kaybedeceklerini anladığı için, korkmakta, endişe içinde bocalamakta ve iktidarı vermemek amacıyla her türlü şiddetli tedbirleri alıp muhalefet partilerinin arasına barajlar, setler yerleştirilmektedir,

Elân milletin itimadına, sevgisine, bağlılığına mazhar olduklarını sık sık ifade ettiklerine göre, seçimi kazanacaklarına ve yine iktidarda kalacaklarına kaani olmaları icap etmez mi? Tabii ki buna kaani değiller. İçten söylemiyorlar, iş olsun, teselli olsun diye kendi kendilerini avutuyorlar.

Ortada inkar ve şüphe kabul etmez bir gerçek vardır; millet artık bu iktidardan soğumuş, bıkmış, ümidini kesmiştir, Milli irade, D.P. iktidarını mutlak surette devirmek için kükremiş ve galeyana gelmiştir. ciğerlerini temiz bir hürriyet ve adalet havasıyla teneffüs ettirecek bir iktidarı iş başına getirmek arzusuyla yanıp tutuşmaktadır.

Sayın Menderes korkmuyorsa, durumunun sağlamlığına hakikaten inanıyorsa Seçim Kanununu tadil ettirmeli, muhalefetin işbirliğine mani olmayıp tebessümle karşılamalı ve seçimlere bu şartlar altında girmelidir.

O zaman görecek ve anlayacaktır ki bu millet olgunlaşmıştır, demokrasinin ruhuna vakıf olmuştur, iyiyi ve fenayı te..rik hususunda ihtisas kesbetmiştir. Ve görecektir göreceklere ki; D.P.'nin tutulur tarafı kalmadığı için önümüzdeki umumi seçimlerde büyük bir hezimete uğrayıp iktidardan düşmüşlerdir.

Aldıkları tedbirler olsa olsa kendilerini bir müddet daha ayakta tutacaktır, fakat ebediyen iktidar D.P.'ye mal olmayacaktır. Zira iyiye doğru bir hamle göremiyoruz ki bu kanaati izhar etmeyelim. Hükümetler hiçbir zaman şahısların keyfi hareketleriyle işbaşında kalamamıştır kalamaz da..

Menderes ve Partisi muhalefet partilerine ve vatandaşlara bu derece eza ve cefa çektireceğine, bari kalksın (isterse mecbur kalırsa muhakkak yapar) bu memlekette D.P.'den başka partiye lüzum yoktur, hepsini lağvediyoruz deyip muhalefet partilerini kapatsın ve tek partisi sistemine dönsünler. Ondan sonra yine demokrasiyle idare ediliyoruz makarasını devam ettirmesinler.. Ne çıkar, artık her şeye alıştık, her şey beklenebilir.” (Yeni Malatya Postası, 10 Ağustos 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

Toplantı özgürlüğü koduna ilişkin “Bolu'da C.H.P.'lilere Yine Cop ve Dipçik Kullanıldı” başlıklı haber HMEÖ67’de;

Bolu- İl Kongresi 'nde hazır bulunmak üzere buraya gelen C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek ile meclis grubu başkan vekillerinden Malatya Milletvekili Nüvit Yetkin ve diğer C.H.P.'li milletvekillerine karşı polis ve jandarmalar çok sıkı tedbir almış, cop ve dipçikler kullanmıştır.

Kasım Gülek omuz üzerine alındığında Jandarmaya “süngü tak” emri verilmiş, emniyet teşkilatı ile halk arasında şiddetli çatışmalar olmuştur.

C.H.P. heyetine Bolu'da muazzam sevgi gösterileri yapılmıştır. Emniyetçe kongrenin yapılacağı bina etrafında toplanan halk cop ve dipçikler ile dağıtılmış, bir ara bir jandarmanın Kasım Gülek'e tokat attığı görülmüştür. Bu müessif hadise nefretle karşılanmıştır.

Nüvit Yetkin, aşağıdaki konuşmayı yaparak iktidarı şiddetle tenkit etmiştir.

Yetkin, Büyük millet Meclisi'nin yılbaşı tatiline girmesini ele alarak her günün millete vergi yoluyla binlerce liraya mal olduğunu ve önemli meselelerinin görüşülmesi gerektiği şu günlerde Büyük Millet Meclisi'nin tatile girmesinin yerinde görülmediğini ileri sürmüş ve şöyle devam etmiştir.

“Kıbrıs konusunda kulağımıza gelen haberler Kıbrıs için gerileyici istikamette anlaşmalara varıldığı şüphesini uyandırmaktadır. Bir vakitler bütünlüğü ile Kıbrıs Türküdür deniliyordu. Sonra taksim dendi. Şimdi neye varıldığını bilmiyoruz. Birinci planı mumla arar hale geldik. Bu milli mesele ortada dururken hükümetin bize, millete izahatta bulunması gerekirken meclisin tatile girmesi doğru değildir.”

Yetkin, daha sonra mecliste getirilmeyen seçim tahkikatı önergelerinden bahsetmiş ve Bolu'da alınan tedbirlere de dokunarak sözlerini şöyle bitirmiştir:

“Biz insan gibi sokaklarda dolaşmak istiyoruz. Bizi polis copları ile sokakta dolaştırıyorlar.””
(Malatya Postası, 30 Aralık 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

Muhalefet parti mensuplarına saldırı koduna ilişkin “İnönü Demokrat Partililerin Attığı Taş İle Uşak'ta Yaralandı” başlıklı haber HMEÖ70'de;

“Muhtelif ajans ve gazete haberlerinden alınan malumata göre, C.H.P. Genel Başkanı Sayın İnönü'nün Ege gezisi çok müessif hadiseler vukua getirmiştir.

Bu cümleden olarak Uşak'ta 500-1000'e kadar Demokrat Partililer C.H.P. 'lilere taşlar fırlatmış ve bu taşlardan birisi demokrasi kahramanı Sayın İnönü'ye isabet ederek başından yaralanan, sendeleme neticesi yere düşüp kalkmasına sebebiyet vermiştir. İnönü'nün aldığı hafif yara tedavi edilmiştir.

Diğer taraftan C.H.P.'li milletvekillerinden dördü de bir hayli tartaklanmış, gazeteciler taş, tahta ve tekmelerle dövülüp muhtelif şekillerde yaralanmışlar, bir kısmın da fotoğraf makineleri ellerinden alınarak parçalanmıştır.

D.P. 'lilerin bu nahoş tecavüzleri ile ilgili mercilere aksettirilip protesto edilmiştir.

Dahiliye vekaleti siyasi parti kongreleri yapılmasına ikinci bir iş'ara kadar men etmiş bulunmaktadır.” (Malatya Postası, 5 Mayıs 1959:1) şeklinde yer verilmiştir.

İktidar ve muhalefet ilişkisi koduna ilişkin “İktidar İle Muhalefet Arasında Anlaşılacak Ana Esaslar” başlıklı haber HMEÖ20'de;

“Başbakan ikinci basın toplantısında iktidar partisi ile ana muhalefet partisi olan C.H.P.’nin anlaşması gereken iki mühim esas mevcut olduğunu söylemiştir

Sayın Başbakan bu iki esası şöyle ifade etmiştir:

1.Atacağımız adımlar da muhakkak demokratik esaslar dahilinde kalacağız.

2.Siyasi istikrarı nizam ve intizamı bozacak hareketlerde bulunmayacağız.

Kanaatimizce haddizatında bu iki esas bir tek esastan ibarettir. Meselenin ikiye ayrılışı birincisinin iktidara düşen hizmet, ikincisinin ise muhalefetin vazifesi olarak mütalaasından ileri gelmektedir.

Tek veya çift olarak mütalaa edilsin bu esaslarda iktidar ile muhalefetin mutabık kalıp anlaşmayacağı bir nokta göremiyoruz. Başbakan atılacak adımların demokratik esasları dahilinde kalacağını ifade etmekle gizli seçim, aleni tasnif esasına müstenit serbest, tesir ve baskıdan masum, seçimlerin muhafaza ve hatta emniyet unsurlarının daha da tekemmül ettirileceğini, iktidarın tek parti ve tek şahıs diktatörlüğüne gitmeyeceğini temin ederek bu yolda zaman zaman vatandaş vicdanında hasıl olan endişe ve şüpheleri bertaraf etmek istemiştir.

Başbakan’ın ikinci esas dediği ve siyasi istikrar ve nizam kelimeleri ile ifade eylediği mesele ise aynı endişelerin muhalefete tevcih edilmesidir.

Başbakan bu endişesini Malatya’da yaptığı konuşma sırasında “bu memlekette dini irticadan değil, siyasi irticadan korkulur” sözü ile daha evvel de ve daha açık olarak ifade etmiştir. Konuşmalarını yaptıkları günün akşamı kendileri ile görüşmek fırsatından faydalanarak bu kanaatlerinin doğru olmadığını Sayın Başbakana arz etmiş ve C.H.P. saflarında bulunan bizlerin tek parti ve tek şahıs hâkimiyetini geri çevirmek için çalışmak şöyle dursun bugünün iktidarını demokratik gelişmemizi lüzumu kadar ileri götürmemekle suçlandığımızı, müteaddit partili rejim de milletin hakiki ve serbest iradesi ile iktidarın partiler arası arasında el değiştirmesini tabii telakki, ettiğimizi bildirmiştik.

Ahmet Emin Yalman’ın irticain suikastına maruz kalması aynı günün gecesi bizim söylediklerimizi teyit etti. O zamandan beri yapılan tahkikatın eriştiği safhalar ile milliyetçiler derneğinin kapatılması, tevkif olunan şahısların sayısı ile temsil ettikleri cepheler ve nihayet bizzat Başbakanın Gaziantep’te ve basın toplantılarında yaptığı konuşmalar durumu bir kat daha aydınlatmış ve memleketi ileriye ve geriye götürecek istikametler tamamen ortaya çıkmış bulunuyor.

Şunu tekrarlamak isteriz ki, bizler C.H.P. muhalefet olarak, siyasi istikrar ve nizamın yalnız müdafaa ve muhafazasını değil demokratik esaslar dahilinde gelişmesini sağlamak davasındayız.”

(Malatya Postası, 7 Şubat 1953:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Muhalefetin görevi koduna ilişkin “Muhalefetten Ne Bekliyoruz?” başlıklı haber HMEÖ1’de;

“Muhalef partilerin çoğalması, C.H.P. için ne kadar korkunç ve tehlikeli ise memleketin siyasi ve içtimai bünyesi içinde o kadar lüzumlu ve faydalıdır. Fakat herhalde bu sahada pek yeni oluşumuzdan olacak ki muhalefet partileri bile demokrasiyi tam manası ile hazmedememiş bulunuyorlar.

Geçenlerde Büyük Millet Meclisi'nde İnönü'nün kabul ettiği heyetler hakkındaki sorunun yersiz dedikodusu hala zihinlerde dolaşırken muhalefet partilerinin bir sözcüsü bu defada Cumhurbaşkanına gelen hadiseler hakkında bir soru ile meclis kürsüsüne çıkmış bulunuyor.

Memleketin yürekler acısı dertleri ve yurdun muazzam davaları bir taraftan dururken bu gibi basit ve münasebetsiz takrirlerin muhalefete geçmek ve zaman kaybetmemek muhakkak ki politika hayatımız için çok üzücü bir haldır.

Halkın iktidar partisine karşı duyduğu memnuniyetsizliği vesile ittihaz ederek şahsiyet ile ilgili meseleleri ele alıp muhalefet yapmak geç kaldığımız demokrasi yolunda bizi biraz daha frenleyen siyaset bocalamalarından başka bir şey değildir.

Bütün bunlar gösteriyor ki demokrasinin çığırkanlığını yapan muhalefet partileri bile şu veya bu hadiselerin acemiliklerini göstermekte; Ve demokratik inkişafın şahıslar üstü ruhunu henüz kavrayamamaktadır.

Biz, muhalefetten gerek Büyük Millet Meclisi'nde gerek parti kongrelerinde şahıslarla ilgili ve özel sebepler taşıyan konuşmalar değil, memleket ve millet davasını ön plana almış ve bütün iç ve dış hüviyeti ile şahıslar üstüne çıkmış ağırbaşlı bir çalışma bekliyoruz.

Milleti politikaya alet edenler, şahsiyeti bırakıp hakikatı ele aldıkları zaman partilerin murakabesi kadar hadiselerin münakaşası kolaylaşacak ve gerçek demokrasi işte o zaman doğacaktır.

Biz muhalefetten bunu istiyoruz (...)” (Fırat, 13 Haziran 1949:1) şeklinde yer verilmiştir.

Muhalefet partilerinin kapatılması koduna ilişkin “Millet Partisi” başlıklı haber HMEÖ40’da;

“Millet Partisi hakkında İstanbul Sulh Ceza Mahkemesi’nce verilen kapatma kararı Yargıtay Umumi Heyeti’nce tasdik edilmiştir. Bu duruma göre Millet Partisi’nden kalan bütün mallar, eşya ve tespit edilmiş olan malzeme hazineye intikal edecektir.” (Yeni Malatya Postası, 25 Haziran 1954:1) şeklinde yer verilmiştir.

İfade özgürlüğü koduna ilişkin “Söze Karşı Sopa” başlıklı haber HMEÖ11’de;

“Evvelki gün Muhalefet Lideri İnönü Balıkesir’de nutuk söyleyemeden İstanbul’a döndü geldi. Adına söylenmedik laf kalmadı. Ne diktatörlüğünü, ne müstebitliğini, ne kindarlığını, ne de milli münaflıklığı bıraktılar. Ben şahsen söz hürriyeti taraftarıyım. Onun için İnönü’ye yapılan bu çirkin muamele beni çok üzdü. Alelade bir toplantıda biz bunu yapmaya kalkarsak, yarın seçimlerde ne yapacağız?

Biz henüz demokrasiyi anlamış vaziyette değiliz. Bizim yaptığımız demokrasi kavgaları Yunan palikaryalarının sokak kavgalarına döndü.

Bizim genç demokrasimizin söz hürriyetine şiddetle ihtiyacı vardır. Düşünme ve söyleme hürriyet olmayan bir memlekette elbette ki demokrasi olmaz.

Kendime göre emin saydığım membalardan öğrendim ki, Balıkesir hadiselerine Demokratlar sebep olmuşlardır. Orada hükümet de zabıta da vazifelerini yapamamışlardır.

Bugün Balıkesir'de İnönü'nün nutuk söylemesine mani olmak için bir tertip yapıldığı ayan beyan görülmektedir. Bana kalırsa bu bir aciz alametidir. İnönü'nün konuşmasından niçin çekiniliyor? Bırakın konuşsun. Şayet kanuna aykırı bir laf söyleyecek olursa, Türkiye Cumhuriyeti mahkemeleri önüne sevk eder, kendisinden hesap sorarız. D.P.'nin elinde bu kadar kanun imkanlar varken bunlara tevessül etmek istememesi düpedüz beceriksizliktir.

Bir söze karşı söz istiyoruz halbuki söyle sopa ile cevap veriliyor.” (Malatya Postası, 14 Ekim 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Muhalefetin denetleme ve eleştirme özgürlüğü koduna ilişkin “Teşkilata C.H.P.’nin Tamimi” başlıklı haber HMEÖ35’te;

“C.H.P. Genel Sekreterliği bütün C.H.P. Teşkilatı’na şu tamimi göndermiştir.

C.H.P. İdare Kurulu Başkanlığı’ndan:

Seçim, partimizin 1950'den daha az sayıda milletvekili ile muhalefette kalması neticesini vermiştir.

Bu durum, mevcut seçim sisteminin millet iradesini alınan oylarla mütenasip bir şekilde mecliste belirtememesinden ileri gelmiştir. Aynı zamanda memleketin her tarafından gelmekte olan şikayetlerden anladığımız ve üzerinde durduğumuz birçok maddi ve manevi tesirlerden doğmuştur.

Demokrasi, sadece serbest bir seçimle iktidar olmayıp aynı zamanda serbest bir münakaşa ve tesirli murakabe rejimidir. Geçen devre de gördük ki Büyük Millet meclisindeki iktidar çoğunluğu çok az sayıdaki muhalefet mebuslarının serbest münakaşa ve murakabe yolundan hakiki parlamento çalışmalarına imkan vermemiştir.

Şu hale göre, bu devrede de Büyük Millet Meclisi çalışmaları Parti'nin arzu ve iradesi altında devam edecektir.

Bundan dolayı, partimiz ve şahıslarımız için değil, fakat Türk Milleti ve Türk demokrasisi bakımından kaygı duymaktayız.

Bu durum karşısında Cumhuriyet Halk Partisi milletin içten ve en samimi itimadına dayanarak muhalefet ve mürekkebe vazifesini eskiden olduğu gibi cesaret azim ve imanla sinci millete de devam edecektir.

Teşkilatımızın bu yolda her vakit ki iş birliği ve beraberliği partimiz için milletimizin itimadı kadar değerli bir kudret kaynağı olacaktır.

Başarılar diler, sevgi ve saygılarımızı sunarız.” (Yeni Malatya Postası, 8 Mayıs 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Muhalefet partili vatandaşlar üzerine baskı koduna ilişkin “Kırşehir'in Kaderi” başlıklı haber HMEÖ37’de;

“ Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı, 2 Mayıs seçim propagandasında Ankara Radyosu ile yaptığı konuşmasında şöyle bir mevzuya temas etmişti. D.P.'li bazı adayların ve bilhassa Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ, Kırşehir konuşmalarında Millet Partililere hitaben; eğer yine Bölükbaşı'nı seçerseniz, Kırşehir'i kaza yaparız demiş ve Bölükbaşı da radyoda cevaben Menderes'e bir Arap için Arabistan yakılmaz, bir Bölükbaşı içinde de Kırşehir'e fenalık yapamazsın demiştir.

Biz bu konuşmayı dinlediğimiz zaman işte bir demagoji numunesi daha, Bölükbaşı'yı Kırşehir seçerse Hükümet böyle bir hareketi imkan yok yapmaz, bu Bölükbaşı'nın bir seçim taktiğidir demiştik.

Ne zaman seçimler bitti malum neticeler alındı ve hakikaten Kırşehir'i Çiçekdağ'ın tabiri ile (uslandırmak) işine başlandı. Bölükbaşı'nın sözleri aklımıza geldi, demek ki bugünkü iktidar bir Arap için Arabistan'ı yakmaktan çekinmiyor ama ileride Türk demokrasisi üzerinde bugünkü devirleri yazan tarihçiler Kırşehir'e reva görülen bu haksızlığı yüzleri kızarmadan yazamayacaklardır. Ve ama biz yine ümidimizi kesmedik, belki son dakikada bu yersiz ve lüzumsuz hareketten vazgeçilir ve Kırşehir'e karşı girilen bu tedhiş havası durdurulur.” (Yeni Malatya Postası, 10 Haziran 1954:1) şeklinde yer verilmiştir.

Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması koduna ilişkin “C.H.P. Genel Başkanı İnönü'nün Dikkate Değer Nutku” başlıklı haber HMEÖ53’te;

“(…) Arkadaşlarım, siyasi hayatımızdaki çekişmeler ve huzursuzluklar bazen çok elem verici misaller göstermiştir. Bugün bir muhalefet partisinin lideri olan Osman Bölükbaşı'nın hapiste bulunmasını hüznle hakiki bir elemle hatırlamaktan kendimi alamıyorum.. Bu meselede partizanlar elinden Demokrat Parti'nin kendisini kurtaramamış olması çok esef vericidir. Hiçbir zaman kabul etmedik ki, Demokrat Parti içindeki sayısız insaf sahibi vatandaşların bu muamelelere rıza gösterebilirler. Hiçbir zaman kabul etmiyorum. Bugün ve bugünkü hadiselerde bir muhalefet partisinin liderinin haklı olmayan sebeplerle hapisanede bulunmasını hatırlamak, seçim zamanında bir vazifedir. (...)” (Yeni Malatya Postası, 25 Eylül 1957:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

4.6. Siyasal Eşitlik Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 9: Siyasal Eşitlik Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Siyasal Eşitlik	
Kodlar	f
İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması	27
İdari yöneticilerin iktidar hizmetinde çalışması	24
Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması	21
Kamu hizmetinde yapılan ayrımcılık	9
İktidarın muhalefet partili belediye ve köy idarelerine ayrımcılık yapması	7
İhalelerin iktidara yakın kişilere verilmesi	4
Vatan cephesi	3

Tablo 9’a göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, siyasal eşitlik kategorisi altındaki kodları; “*İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması, İdari yöneticilerin iktidar hizmetinde çalışması, Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması, Kamu hizmetinde yapılan ayrımcılık, İktidarın muhalefet partili belediye ve köy idarelerine ayrımcılık yapması, İhalelerin iktidara yakın kişilere verilmesi ve Vatan cephesi*” olarak belirlenmiştir. Siyasal eşitlik kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması*” (f=27), en az vurgulanan haberler ise “*Vatan cephesi*” (f=3) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması koduna ilişkin “Muhalefette ve İktidarda Partizanlık” başlıklı haber HSE31’de;

“Başbakan Adnan Menderes Malatya’da verdiği nutukta muhalefeti partizanlık töhmeti altında bulundurmıştır. Bu itham muhalefetin İktidara tevcih ettiği silahı yine kendisine karşı kullanmak gibi bir karakter taşımaktadır. Ancak kanaatimizce silah burada yerinde kullanılmış değildir, çünkü muhalefet, iktidarı partizanlıkla suçlandırırken başlıca iktidarın;

- *Vatandaşlar arasında eşit hareket etmeyerek D.P. rozetinin imtiyazlı ve üstün muamele görmesi ve iktidarın adaleti ganimet malı gibi istismar edilmesine çalışılması.*
- *Muhalefet partilerine mensup teşekküllerin çeşitli baskılar ve keyfi müdahaleler altında tutulması.*

- Halkın vergi olarak ödediği paralardan toplanan resmi yılın ödeneklerinin iktidar partisi menfaatleri uğrunda tahakküm için kullanılması.
- Radyonun devlet müessesesi durumunun parti çığırtkanlığı haline getirilmesi
- İdare teşkilatının vilayetlerde D.P. 'lilerin emir ve nüfuzu altında hareket eden bir alet ve icra anı durumuna sokulması gibi noktaları ileri sürmektedir.

Bunların hiçbirisi ne C.H.P.'ye ne de diğer bir muhalefet partisine isnat edilemez. Muhalefet partileri istese de bunları yapamaz, şu halde bunların partizanca hareket ettiği hususunda ileri sürülen iddiaların dayandığı sebepleri muhalefet partilerinin omuzlarına aktarıvermek imkansızdır.

Menderes (bugün mevcut olan demokratik sistem partizan idareyi reddeden ve onun milli hudutlar haricine çıkarmayı uğraşan bir idaredir) diyor. Partizanlık iddiasını dayandığı şikayetleri ortadan kaldırmadan partizanları reddetmek neye yarar? Hadiseler ve vakıalar milletin gözü önünde dururken tatbikatla teyit edilmeyen sözler kimi tatmin eder.

Bu, hudut dışarısına çıkarılma sözü ister istemez bize İzmir'in meşhur Belediye Başkanı'nın, İnönü'nün hudut dışına çıkarılmasını isteyen laflarını hatırlatıyor. Menderes'in partizanlığı ortadan kaldırmaktan kastı, İnönü'yü hudut dışına çıkarmak olduğunu zannetmiyoruz, böyle bir düşüncenin memleketimizde tatbik kabiliyeti olmasına da imkan görmüyoruz. Şu halde başında bulunduğu idarenin partizanlığı hudut dışarısına çıkarmaya uğraştığını söyleyen Menderes, bunu iktidar ileri gelenleri ile onların vazifelendirdiği idarecilerin zihniyetinden dışarıya çıkarmaya çalışılmalıdır.

Bütün Türk vatanının ve bütün Türk Milleti'nin hükümeti olmak vasfının zaruri şart ve icabı da budur.” (Malatya Postası, 27 Kasım 1952:1) şeklinde yer verilmiştir.

İdari yöneticilerin iktidar hizmetinde çalışması koduna ilişkin “Vali ve Beslemelerine Cevabımız” başlıklı haber HSE13'te;

“Vali Şefik San, bizim neşriyatımıza cevap vermek için beslemelerden Gayret Gazetesi'ne dikte ettirdiği ve bize cevap teşkil eden beyanatında gizli gizli devam etmekte olan partizanlığını ortaya koymuş asıl hüviyetine bürünmüştür?

Valinin köylerine gelerek “D.P. 'ye ocak açmazsanız burada sittin sene sıtmadan gebereceksiniz” diye tehdit edildiklerini gözleri yaşararak belirten Hacıbayram adlı Malatyalı vatandaşın şikayeti gazetemize 26 Ağustos tarihli Ulus gazetesinden alınmıştır. Biz bu haberi alırken bir vatandaşın durup dururken valiye iftira edeceğine ihtimal vermedik. Vali Bey'in tavzihini Ulus Gazetesi'ne de göndermesi lazımdır. Vali; (hiç bir vatandaşın böyle basit aşağılık sözleri sarf edebileceği mantığa uymaz ve beklenmez) derken İktidarın Turgut Babaoğlu gibi Valilerini de itham ettiğinin farkında mıdır acaba?

Övünmek için çalışmadığını belirtirken Vali övülmek istemediğini bildirmesine rağmen beslemelerin kendisini muhteşem, muazzam gibi sıfatlarla halkın büyük bir ekseriyetinin düşüncesinin aksine göklere çıkardıklarını da unutuyor, kendi kendini tekzip ediyor.

Ahmet Fırat'ın muhtaç köylerin suyu dururken yersiz olarak ihtiyacı bulunmayan köylere su getirilmesi hakkındaki yazısındaki maksadı Barguzu Köyü olduğunu söylüyor. 140 köyün içme suyunu ele aldığını bildiren Vali bu yazının hedefinin Barguzu Köyü olduğunu nereden biliyor? Çünkü partizanlık yapıp Halk Partisi'nin kuvvetli bulunduğu bu köyde köylüleri iktidar hesabına avlamak lazımdır. Yani yapmaya mecbur oldukları memleket işlerini istismar suretiyle partizanlık. Bu meyanda 28 Ağustos günlü Vali Bey'in Barguzu Köyü'nde yaptığı konuşmaya ait sorumuzdaki kast edilenin kim olduğunu da öğrenmiş bulunuyoruz. Vali Halk Partisi'ni iş yapmamakla ithama kalkışıyor. Bu partizanlık değil midir, hem de sinsi sinsi bir partizanlık,

Vali bey, siz içme suyu açıyorsunuz D.P. Ocağı değil. Bu şekilde konuşma yetkisini kimden alıyorsunuz?

Sonra cevabın bir yerinde politikanın en alası yapıyor, keşke diyor Vali beyefendi (onlar da politik maksatlar gütselerdi de bugün suya kavuşturduğumuz köyleri senelerce sudan mahrum etmeselerdi) diyor. Tabii Vali onlar, cümlesinden Halk Partisi'ni kastetmektedir. Evet Vali Beyimiz, bu demiryollarını, bu fabrikaları, yolları bu okulları da siz yahut sizinkiler yaptı değil mi? Şaşaa ile yaptığınız içme suları bu milletin vaatler serisinden yapılmasını beklediği işlerden bir katra bile değildir. Siz elinizi kolunuzu oturacağınızı mı sanıyordunuz ki köy içme sularını yaptırmanın muazzam bir eser olduğunu göstermeye çalışıyorsunuz. Buna mukabil köy içme suları tahsisatından ne kadar partizana ne miktar ücret verilerek çalıştırıldığını, yani kaç partizan'a resmi ilan arpalığı gibi bu tahsisattan da büyük ölçüde nasıl para verildiğini biz biliyoruz. Vali Bey bunu açıklayabilir mi?

Biz yapılan işleri kötölemeye asla düşünmedik. Hatıramızdan asla böyle bir şey geçmedi. Biz köylerimizin içme suyuna kavuşmalarını ancak memnunlukla karşıladığımızı belirtiriz. Vali Bey bizi bu şekilde itham ederek köylerin içme suyu tesislerinden Partizan bir Propaganda hissesi çıkarmak ve üstelik de bunun adına tarafsızlık dedirtmek istiyor. Acaba gazetemizde bir yazı çıktı diye Dr. Abdulkadir Sungun'un Ticaret Lisesindeki hekimliğine son vermek ve buna karşı D.P.'li Başkanı Avukat Bayram Özcan'ı Hazine Avukatı olarak kullanmak da tarafsızlığın icabı mıdır?

Kılayık Köyü muhtar ve ihtiyar heyetini yersiz isnatlarla işten el çektirip yedi-sekiz ay bunların müdafaalarına bile müracaat etmemek (her türlü parti mülahazalarından uzak bulunma)nın mahsulü müdür?

Kimsesiz çocukları koruma heyetine mevcut 45 muhtardan 42'si Halk Partili iken bunlardan bir tanesini bile çağırma D.P.'li üç muhtardan ikisini çağırma mı tarafsızlıktır?

Akçadağ Köy Enstitüsü'nün mahsulü daha hasat edilmeden telefonla Enstitüye verdiği bir emirle Enstitünün biçerdöverini bir partizan emrine tahsis eden Vali bu hareketiyle demi tarafsızlık yapmıştır?

Yoksa köy ve mahallelerdeki konuşmalar ve besleme gazetelere yapılan bu gibi beyanat mı (partizanlık mülahazalarından uzak kalma)nın delilidir?

Vali bir idare amiridir. Halk partisinden hangi şahsın kimin ve nasıl bir şekilde kendisine gayri kanuni bir istekte bulunduğunu açıklamalı, yoksa müphem bir eda ile suizan uyandırmak hevesinden vazgeçmelidir.

Yavuz hırsızın ev sahibini bastırması kabilinden besleme Gayret ve Demokrat Malatya'nın Hacı Bayram vatandaşın sözleri için bizi ispata davet etmesi bir mantık şaşkınlığından ve aşırı bir cüretkarlıktan başka bir şey değildir. Yayınladığımız haberi nereden aldığımızı gösterdik. Haberin sıhhatini bunu aldığımız yerden veya söyleyen vatandaşın kendisinden değil de bizden sormaya kalkmak Kasım Gülek'in imzası ile sahte telgraf uydurup neşredenlere çok yakışmaktadır!" (Malatya Postası, 4 Eylül 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması koduna ilişkin "Seçim Kampanyasında Muhalefet Radyodan Faydalanamayacak" başlıklı haber HSE45'te;

"Öğrendiğimize göre siyasi partilerin seçim zamanlarında radyolardan yaptıkları seçim konuşmaları hakkında bir kanun tasarısının hazırlanmasına başlanmıştır.

Seçim Kanunu'nda değişiklik yapılmasına amir bulunan bu kanunda radyolardan yapılacak propagandaları gösteren maddeler çıkarılacak ve bu suretle seçim zamanları radyolarda seçim konuşmaları yapılmamış olacaktır.

Bu kanunun hazırlanmasına sebep olarak radyolarda yapılan konuşmaların mütecevizane mahiyette olduğu ve konuşmalarından istenilen maksadın elde edilmediği ileri sürülmektedir.

Bilindiği üzere Başvekil Adnan Menderes, hükümet programı üzerindeki tenkitlere cevap verirken muhalefetin seçim zamanları dahil radyoda konuşturulmasının caiz olmadığını söylemişti." (Yeni Malatya Postası, 10 Haziran 1954:1) şeklinde yer verilmiştir.

Kumu hizmetinde yapılan ayrımcılık koduna ilişkin "Partizanlığın Bu Kadarını da Pes Doğrusu!" başlıklı haber HSE33'te;

"Darende'den bize verilen malumata göre ilçenin Kılıçbağı ve Beydağı mahallelerinin bundan evvel yapılan seçimlerde C.H.P.'ye rey vermiş olmalarının bir cezası olarak iki mahallenin tek ilkokuluna öğretmen tayini yapılmamış, mahalleli öğrenciler uzak okullara giderek tahsil yapmak mecburiyetinde kalmışlardır.

Patagonya'da dahi eşine tesadüf edilmesi mümkün olmayan bu misali efkarı umumiyenin gözleri önüne sere, ilgililerin nazarı dikkatini çekeriz." (Malatya Postası, 24 Aralık 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

İktidarın muhalefet partili belediye ve köy idarelerine ayrımcılık yapması koduna ilişkin “Yaşasın Eşitlik” başlıklı haber HSE2’de;

“Öğrendiğimize göre işten el çektirilen Diyarbakır Belediye Başkanı Nuri Onur'un yerine Belediye Meclisi'nce Adil Tekin başkanvekili olarak seçilmiştir.

Malatya'da, Gümüşhane'de ve diğer bazı yerlerde görmeyi alıştığımız işten el çektirilen Belediye Başkanının yerine vilayetçe birinin tayin edilmeyerek Belediye Meclisi'nce başkanvekili seçilmesine müsaade ve müsamaha edilmesini hayretle karşıladık.

Seçimle iş başına getirilen Belediye Başkanları ile Köy Muhtarlarının birer vesile ve bahane ile işlerine nihayet verdikten sonra yerlerine kendi münasip gördükleri kimseleri tayin etmek hususunda Malatya'da Babaoğlu'nun, Gümüşhane'de Fahrettin Ünal'ın hükümetçe benimsenen ve hatta hoş görünen keyfi hareketlerini Diyarbakır Valisi örnek almamış.

Gümüşhane Valisi'nin yaptığı gibi başkanvekili seçmek için toplanan Belediye Meclisi'ni zabıta kuvveti ile dağıtmak ve bunun üstüne de Bakanlar Kurulu kararı ile Belediye Meclisi'ni feshettirmek yoluna gidemez miydi?

Gidemezdi, çünkü Diyarbakır'da Belediye Meclisi D.P.'lidir, Yaşasın eşitlik.” (Malatya Postası, 11 Ağustos 1952:2) şeklinde yer verilmiştir.

İhalelerin iktidara yakın kişilere verilmesi koduna ilişkin “Yol İşlerinde de Partizanlık” başlıklı haber HSE25’te;

“Gölbaşı-Adıyaman yolunun ihale şartlarına riayetsizlik gösterilerek yapılmamış olması ve üstelik de müteahhitte istisnai olarak, mukavele ve ihale şartlarında derpiş edilmeyen himaye ve yardımlara kalkışması günün dedikodu mevzu olmakta ve umumi efkarın dikkatini çekmekte devam eylemektedir.

Bilindiği gibi 17.07.952 tarihinde 400 küsur bin liraya D.P.li Mustafa Turfanda'ya ihale edilen bu yolun inşaatına müteahhit bir türlü başlamamıştı. Halbuki 15 gün içinde işe başlanması ve işin 300 bin liralık kısmının bu mevsimde tamamlanmış olması gerekmekte idi. Müteahhidin mukabele şartlarına göre işi zamanında yapmaması yolun bir an evvel yapılmasında büyük ihtiyacı bulunan halkımızı zarara uğratmıştır.

Müteahhidin inşaat işini esaslı şekilde ele almadığı ve istihkak tespit ettirmemiş olması ile sabittir buna rağmen himaye ve sahabet görmesi şaşılacak bir harekettir.

İddia edildiğine göre, Özel İdare vilayetin diğer yol ihtiyaçları için almış olduğu buldozer ve kreder makineleri Vali Şefik San'ın emri ile müteahhit Mustafa Turfanda'ya verilmiştir. Yapılan şikayet ve dedikodular üzerine mesele Bayındırlık Bakanlığı'ndan sorulmuş ve Bakanlık; mukavele ile vilayetçe yapıldığına göre yine vilayetçe ek mukabele yapılacak muamelenin kararlaştırılmasını bildirmiştir. Bakanlığın işi baştan savdığı ve müteahhidi himayeye elverişli olduğu intibasını uyandıran ve bu cevap üzerine müteahhide ek mukabele yapılması teklif edilmiş ise de makineleri Valinin cömertliği ile mukavelesiz olarak almış ve fiilen kullanmaya başlamış

olan müteahhit mukabele yapmaya yanaşmamıştır. Daimi Encümen bunun üzerine makinelerin vilayetin diğer yollarında çalıştırılmak üzere geri alınması kararını vermiş ve bu kararı tebliğ ve infaz ile makineleri teslim almak için bir Makine Mühendisi gönderilmiş ise de Müteahhit Mustafa Turfanda D.P. İçel Milletvekili Hüseyin Fırat'tan aldığı cesaretle makineleri iade etmemiş ve Hüseyin Fırat kendisinin bu işi Vali ile görüşüp halledeceğini söylemiştir.

Makine Mühendisi bu suretle encümen kararının tatbikini temin edemeyince Bayındırlık Müdürü gönderilmiş ve fakat oda makineleri alamadığından işi bir zabıta ile tespit etmiştir.

Ne yazık ki, bir taraftan Fen İdaresi ve Encümen, işi mevzuat ve ihale şartları dairesinde halletmeye ve verilen kararın infazını temine çalışırken bu sırada müteahhit uçakla İstanbul'a giderek makinelerin kendisinde kalmasına dair İstanbul'da mezun bulunan Vali Şefik San'dan emir getirmiştir.

Mesele hakikaten böyle cereyan etmiş ise bu hareket yalnız keyfi isabetsiz ve kanunsuz olmakla kalmaz, kendisi mezun bulunduğu cihetle vilayet muamelatı üzerinde tasarruf hakkı bulunmadığından valinin hareketi füzuli ve salahiyetsiz bir müdahale teşkil eder. Buna rağmen valinin ehliyetli ve haksız emri tatbik edilirse artık bu memlekette kanun ve nizamın mevcut olmadığının yeni bir delilini bir kere daha görmüş olacağız.” (Malatya Postası, 23 Ekim 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Vatan cephesi koduna ilişkin “Şemsettin Günaltay Mühim Bir Konuşma Yaptı” başlıklı haber HSE50’de;

“Adapazarı – C.H.P. Adapazarı Kongresi sakın bir hava içinde akdedilmiştir.

Kongrede, C.H.P. iktidarının son Başvekili ve C.H.P. İstanbul İl Başkanı Şemsettin Günaltay mühim bir konuşma yapmış ve demiştir ki:

“D.P. Genel Başkanı’nın son zamanlarda muhalif partililere karşı Vatan Cephesi kurmak hevesine düşmüş olduğu görülüyor. Böyle bir teşebbüs hatırlatayım ki çok tehlikelidir. Vatan Cephesi ancak harici düşmanlara karşı kurulur ve bütün vatandaşları sinesinde toplar. Yoksa bir kısım vatandaşları diğer bir kısım vatandaşlar aleyhine memleket dahilinde Vatan Cephesi’ne çağırarak tehlikelidir.

Biz memleket içinde bir ideal ve hürriyet cephesi kuruyoruz. Buna menfaatçilere karşı faziletliğin, idealistlerin cephesi de denebilir.

İktisadi sahada tam bir adalet ve hürriyet taraftarıyız. İnsan kayırmak bizim hedefimiz haricindedir. Memleket nimetlerinden her vatandaş zekası, ilmi ve çalışması nispetinde istifade etmek, hakkına haiz olacaktır. Hususi imtiyaz olmayacaktır. C.H.P.’nin hedefi budur.”” (Malatya Postası, 19 Kasım 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

4.7. Hukukun Üstünlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 10: Hukukun Üstünlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Hukukun Üstünlüğü	
Kodlar	f
Anayasayı ve kanunları ihlal	23
Görevi kötüye kullanma	16
Kanun önünde eşitlik	13
Hukuk devleti ilkesi	12
Seçme ve seçilme hakkının ihlali	12
27 Mayıs askeri darbesi	9
Temel haklara saygı	8
Çalışma hakkının ihlali	7
Yaşam hakkının ihlali	6

Tablo 10’na göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, hukukun üstünlüğü kategorisi altındaki kodları; “*Anayasayı ve kanunları ihlal, Görevi kötüye kullanma, Kanun önünde eşitlik, Hukuk devleti ilkesi, Seçme ve seçilme hakkının ihlali, 27 mayıs askeri darbesi, Temel haklara saygı, Çalışma hakkının ihlali ve Yaşam hakkının ihlali*” olarak belirlenmiştir. Hukukun üstünlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Anayasayı ve kanunları ihlal*” (f=23), en az vurgulanan haberler ise “*Yaşam hakkının ihlali*” (f=6) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Anayasayı ve kanunları ihlal koduna ilişkin “Adı İle Münasebeti Olmayan Bir Parti” başlıklı haber HHU33’te;

“Aşağıdaki sözleri dikkatle okuyunuz, bilmem bulabilir misiniz bunları kim söyledi?

Bir buçuk asırdan beri bütün Türk aydınlarının uğruna savaştığı bu asil fikirler nerede yazılıdır? Zahmet edin beraber okuyalım.

- Bütün kanunlar anayasaya uygun ve vatandaş hak ve hürriyetlerine ve milli hakimiyet esaslarına tam manasıyla hürmetkar bir ruh ile tanzim olunmaları lazım olduğu gibi, bu esaslara aykırı olan hükümlerde süratle ortadan kaldırılmalıdır.

- Kanunların anayasaya ruhuna ve ve demokratik esaslara uygun olup olmadığına bakmadan kanun kelimesinin siperi arkasına çekilerek dar parti menfaatlerinin müdafasında muvaffak olunacağını sanmak çok ağır bir hata olur.

Memlekette hürriyeti kaldıran parti mücadelelerini ve hatta parti hayatını tehlikeli bir macera haline sokan kanunlara itaat edeceksiniz demek istibdadın da ta kendisi olur.

Bunlar nerede yazılıdır biliyor musunuz? Bu güzel sözler Demokrat Parti ikinci büyük kongresinde genel idare kurulu raporunda yazılıdır! Hayret edilmeli imiş çünkü o zaman Demokrat Parti henüz iktidara gelmemişti.

Bu sözlerle söylendiği bu yazıların yazıldığı zamanlarda Halk Partisi iktidarının büyük bir cesaretle giriştiği demokrasi, memlekette bugünkünden çok daha fazla hürriyet getirmişti. Onlar bu sözleri korkmadan söyleyebiliyorlardı. Memlekette hürriyeti kaldıran kanunlara itaat edeceksiniz demek istibdadın ta kendisi olur diye haykırıyorlardı. Bu ne demektir? Bu vatandaşları kanuna karşı gelmeye teşvik değil midir? Hatta da ileriye giderek (Milli husumet andı) adı altında ihtilal prensipleri kabul ediyorlar. Bu fikirleri etrafa yayıyorlardı. Hürriyet talebinde anarşist kadar ileri idiler. Ama onlara hiç dokunan olmadı. Sonradan onlara geçen, onların kabinesinde Adalet bakanlığı yapan bir hukukçu (Milli kabul eden bir partinin kapatılması lazımdır) diye fetva bile vermişti.

Bundan sonra ne oldu? Bu acıklı devreyi bir hatırlayalım. Türk Milleti bu sözlere inandı. çünkü inanmak olan kişi, söyleneni iyi niyetle doğru diye alır.

Türk Milleti bu güzel sözleri, bu asil fikirleri gerçekleştirmek için bunları vaat edenleri vazifeyi çağırdı. Büyük çoğunlukla meclise geldiler, anayasada değişiklik yapacak kadar ekseriyetleri vardı. Başta Menderes olmak üzere Demokrat Parti kurucularının istedikleri her şeyi el kaldıracak kadar uysal idiler ve onları ümit ile bekleyen bir millet vardı

..... iktidar bu kadar uygun şartlar altında iş başına gelmiştir?

Herkesin içinde birçok sorular kaynaşıyordu. Hani onların antidemokratik dedikleri demokrasi ile bağdaşmayan kanunlar vardı! Hani vatandaşın hürriyeti, konuşma, yazma hakkı kasten men edilmişti. Hani anayasaya aykırı kanunlar milleti tazyik ediyordu. Ve bütün bunlar hemen değiştirilecek (ortadan kaldırılacak) idi!

Demokrat Parti Genel İdare Kurulu raporu bu partinin millete karşı olan vaatlerinin ve taahhütlerinin hülasasıdır. Bunu işte yukarıda aynen aldık. Şimdi bu cümleleri tahlil edelim, diyorlardı ki:

- Bütün kanunları anayasaya uygun olarak tanzim edeceğiz.*
- Anayasaya aykırı kanunları hemen kaldıracağız.*
- Kanunların siperi arkasına çekilip dar parti menfaatlerini korumayacağız!*
- Hürriyeti kaldıran parti mücadeleleri ve hatta parti hayatını tehlikeli bir macera haline sokan kanunların tatbikini istibdat saymaktayız. Biz istibdat yapmayacağız!*

Bu sözlere inanarak onları iktidara getiren millet vaatlerin tutulmasını bekledi. İktidarın ilk senesi bu intizarla geçti, bir şey çıkmayınca gönüller mahzunlaştı. İkinci senede ümitler kaybolmaya başladı. Artık antidemokratik kanun lafını ağızına alan kalmamıştı. Tam tersine onlara sımsıkı

tutulur görünüyorlardı. Bu kanunları değiştirmek şöyle dursun eski tek parti devrinden arta kalmış bulunan kitapların tozlu sayfaları arasında unutulmuş bazı kanun maddelerini bulup çıkarttılar ve tatbik etmeye başladılar. (...)” (Yeni Malatya Postası, 3 Nisan 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Görevi kötüye kullanma koduna ilişkin ““Demokrat Malatya”nın İç Yüzü!” başlıklı haber HHU6’da;

“D.P. iktidarının memleketi getirdiği en büyük yeniliğin resmi ilanları vasıta edip kendi ameline hizmetkar gazeteler temin ve tesis etmek olduğunu artık bilmeyen kimse kalmamıştır. Anadolu mantar gibi yerden bitircesine çoğalan bu gazetelerle doludur. Şu dairede odacı, bu dairede memur olan bir şahsın bir Ankara ziyaretinden sonra hemen bir matbaa kurup çıkardığı gazete ile İktidara kasideler, muhalefete küfürler savurduğuna şahit olunmaktadır, Şehrimizde çıkmakta olan bu tip gazetelerden Demokrat Malatya Gazetesi’nin kuruluş şekli ibretle takip edilecek bir mahiyet taşımaktadır.

Sene 1950 Malatyalıların yakından tanıdığı Babaoğlu Malatya Valisidir. İşte bu sırada evvelce bir dairede memur olan Celal Bilgili valiye yanaşiyor. D.P. övgücüsü bir gazete çıkarmak lazım, fakat nasıl? Celal Bilgili ve kardeşi İhsan Bilgili’nin Hanımın Çiftliği Mevkii’nde bir miktar kıraç tarlası vardır. Bu tarla yeniden ölçülerek mesahası genişletiliyor, yeni bir sistemle de kıymeti artırılarak Celal Bilgili ve kardeşine meyve bahçeleri tesis edindirme ve verimlendirme kredilerinden 24 bin liralık bir kredi Ziraat Bankası tarafından veriliyor. Fakat alınan bu para meyve bahçeleri tesisinde ve tarlanın verimlendirilmesinde değil Demokrat Malatya gazetesinin çıkarılmakta olduğu matbaa tesisine sarf ediliyor.

Ziraat Bankası’nın verdiği bu kredinin yerine sarf edilip edilmediğini kontrol ettirmesi lazımdır. Çünkü 400 sayılı Ziraat Bankası İzahnamesi’ne göre, yerine sarf edilmeyen kredilerin muacceliyetle tahsili gerekmektedir. Fakat bu izahnameyi kim okur kim dinler.

Görülüyor ki, kanun ve nizamlarla değil, memleket partizanların keyfine göre idare edilmektedir.

Bu nimet karşısında Demokrat Malatya bir yandan resmi ilan paraları ile de beslenmek suretiyle semizleşirken, D.P. ’ye neden kasideler yazıp muhalefete hücum etmesin?

İşte dinimize dahledenlerin iç yüzü.

Eğer bu memlekette hala kanun, dürüstlük ve vazife telafisi hakim ise ilgililerin bu kredinin sarf şeklindeki yolsuzluk üzerinde durmasını bekliyoruz değilse kanun ve nizam hakimiyeti sözleri ile milleti kolay kolay aldatmayacaklarını bilmeleri lazımdır.” (Malatya Postası, 12 Ağustos 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Kanun önünde eşitlik koduna ilişkin “Türkiye’deki Demokrasinin İç Yüzü” başlıklı haber HHU17’de;

“D.P. iktidara geçeli cinayetlerin, hırsızlıkların kız kaçırma suçlarının dünden güne arttığı şayiaları dolaşmaktadır. Bu sebeple her vatandaş emniyetini sağlayabilmek için silah tedarik etmekte adliye kapılarına başvurmakta, rahat uyku uyuyabilmek için evleri veya çadırları önünde nöbetçi bulundurmak zorunda kalmakta.

Evet, bunların hepsi doğrudur.

Çünkü: cahil ellerde demokrasinin manası köylüye yanlış öğretilmektedir. Ne suç işlenirse işlensin demokrat olunca suçlar affedilir veya çok az bir ceza tatbik edilir diye saf vatandaşlar aşlanmaktadır. Bir misal vereyim: Geçenlerde İsmetpaşa Bucağı'na bağlı köylerden olduğuna kani bulunduğum iki şahıs yanlış kapı çalarak D.P. zannı ile muayenehanesine uğradılar. Bayram Bey size bir müracaatınız var, eğer bunu yaparsanız kulunuz kurbanınız olur. D.P. 'ye kaydoluruz, diyerek arzularını açığa vurdular bunlardan biri oranın zenginlerinden birisinin kızını oğluna, almak istiyor, kızın babası vermiyor. Sahte demokratlardan birisi diyor ki: D.P. 'ye kaydolursanız, kızı kaçırmak suretiyle oğlunuzu evlendirirsiniz. Demokrat olacağından kız tarafı korkar. Şikayet etse bile Demokratlar adliyeye teslim yaparak ceza verdirmezler ve siz de arzuza nail olmuş olursunuz. Saf köylü buna inanarak çarığı çekince Malatya'da D.P. başkanından akıl danışmaya ve muvafakat olduğu takdirde D.P. 'ye kaydolma çarelerine başvurmuşlardır. İzzeti nefisleri kırılmaması için yanlış olarak geldiklerini ettirdiğim diye gibi kim olduklarını da sormadım. bir olgun D.P. başkanının söylemesi gereken mütalaayı beyan ettim. Cevabım şu oldu: D.P. 'ye kayıt olmak elinizde, Fakat böyle bir suç işlediğiniz takdirde bitaraflığı ile dürüstlüğü ile iftihar ettiğimiz Türk adliyesine tesir yaparak cezasız bırakılmanız demokratların ve başkaca hiçbir teşekkülün işi değildir Köyümüze gidiniz, muslihane yoldan kanun dairesinde kızı alma çaresine başvurunuz. Olmadığı takdirde vazgeçiniz. Kız kaçırma ağır bir suçtur. Kanun sizi cezasız bırakmaz diyerek uğurladım. (...)” (Malatya Postası, 6 Ekim 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Hukuk devleti ilkesi koduna ilişkin “Tarihimiz En Burhanlı Anlarını Yaşamaktadır” başlıklı haber HHU74'te;

“İstanbul-C.H.P. Kuzguncuk Ocak Gençlik Kolu Kongresi 'nde sevgi gösterileri arasında C.H.P. İl Başkanı Ord. Prof. Şemsettin Günaltay konuşmuştur. Sözlerine “Tarihimiz en buhranlı anlarını yaşamaktadır” diye başlayan Günaltay insanların hür ve eşit olarak doğduklarını belirtmiş ve devamlı şunları söylemiştir:

“Demokrasi cereyanını temsil eden Milletler, bu esasa göre, insan hakları anayasasını kurmuşlardır. Başta Anglo-Saksonlar olmak üzere bütün dünya hür Devletleri bu safta yer almışlardır. Biz de ileri bir millet kararı ile bu cephede yer almış bulunuyoruz. Bugünkü mücadelemiz bu hakların memleketimizde serbest olarak tatbikini istemektedir. Biz memleketin fertlerinden hiçbirisini, hiçbir kuvvetin kölesi olarak görmüyoruz. Her fert, memleketin efendisidir. İnsanın insan olmak haysiyetiyle düşünmek ve düşündüğünü söylemek hakkı vardır. İnsan olarak içinizdekileri, rahatça söyleyip yazacağız. Hiçbir kuvvet bunu tahdit edemez. Bu rejim memlekete tahakkuk ederse dürüstlükten ayrılmaz”

Memlekette insan haklarına dayanan bir hukuk devleti kurmak gayesindeyiz. Demokrat Parti'nin son hareketleri bizim idealimize tam muhalif olan bir istikamet göstermektedir. Hür devletlerin Demokrat Parti zamanında yaptığı yardım, idaresini olur insanların elinde olsaydı bugün Türkiye bir cennet olurdu. O paralar, yardımlar ne oldu? Birtakım idaresiz ellerde tarumar oldu. Fazla olarak memleket korkunç borçları altına sokuldu. Bu borçlar yalnız bizlere değil torunlarımızın, torunlarını da ıstıraplar altına kıvrandıracaktır.

İnönü'ye reva görülen hareketler zavallı bedbaht insanların kendilerini tarih karşısında yok edecek şuursuz teşebbüslerinden başka bir şey değildir. İnönü fikri, bir imanı temsil ediyor. İnönü'yü öldürmekle ne o fikir öldürülebilir, ne o iman söndürülebilir. Bu taş bu imana, bu fikre atılmış bir ihanet eseri olduğu içindir ki bütün memleketi aleyhine çevirmiştir. İstikbal; ilmin vatanperverlikten doğan şuurlu imandır. C.H.P.'nin yetiştirdiği nesil, bu imana ve bu fikre varis olmuştur.”” (Malatya Postası, 28 Mayıs 1959:1) şeklinde yer verilmiştir.

Seçme ve seçilme hakkının ihlali koduna ilişkin “Fabrika İşçileri “D.P.'li Olmaya Zorlanıyor” başlıklı haber HHU35'te;

“Son birkaç gün içinde fabrika işçilerinden büyük bir kısmının D.P.'ye kayıt olmadıkları takdirde işlerine kendilerinden önce de C.H.P.'li olanlara yapıldığı gibi son verileceği tehdidi altında tutulmak suretiyle D.P.'ye kaydolunmak için yemin ettirilerek bu partinin Şifa ve Sümer ocaklarına kayıt olundukları öğrenilmiştir.

Edinebildiğimiz malumata nazaran işten çıkma saatlerinde işçiler zorlanarak bu muameleye tabi tutulmaktadırlar. C.H.P. İl Başkanlığı'na başvurarak durumu izah eden işçilerin bu derterine kanuni yoldan şifa bulmak için C.H.P. İl Başkanlığı durumu tafsilen bildiren bir dilekçe ile Cumhuriyet Savcılığına müracaatta bulunmuştur.

Cumhuriyet Savcılığı'na verilen istidaya göre işçileri yukarıdan aldıkları emre dayanarak D.P.'ye girmeye zorlayanlar şunlardır: Sendika Başkanı Hüseyin Coşkun, Usta Hüseyin Tekin, Jakar Ustası Sezai Türe, Jakar Grup Ustası Şahin Akyüz, malzeme ambarında Mustafa İnce, dokuma hasar kısmında Adıyamanlı İzzet Yıldırım.

C.H.P. İl Başkanlığı Müddeiumumiliğe verdiği dilekçede yapılan bu haksızlıkların önlenmesini ve suçluların tecziyesine istemiş ve şöyle demiştir: Seçim Kanunu ve Milli Selamet Kanunu ile diğer kanunlarımız vatandaşın vicdan hürriyeti, siyasi kanaatini köstekleyen ve iş münasebetleri ve sair nüfuslarla vatandaş istediği haricinde bir partiye intisap etmeye, oy vermeye zorlayan teşebbüsleri suç saymıştır.

Savcılığın bu dilekçe muhteviyatına ve vaki müracaata binaen tahkikat açacağı muhakkaktır. Suçluların adaletimizin, adil hakimimizin hükmünden kurtulamayacağına emin bulunan işçi vatandaşlar neticeyi merak ve sabırsızlıkla beklemekte ve C.H.P. İl Başkanlığı'nın bu yakın alakasından son derece memnun bulunmaktadırlar.

Diğer taraftan kendileri ile temas ettiğimiz birçok işçi vatandaş bize şunları söylemiştir: Bize baskı yapılabilir ve birçok misalini gördüğümüz açık tehdidi altında tutabilirler, fakat hiçbir

zaman vicdanlarımızı menfaat uğruna satın alamayacaklardır. Biz vereceğimiz reylerin memleketimize ve milletimize zararlı olması vebalini hiçbir zaman taşımayacağız.

Şimdi sayın hemşerilerimiz Gayret Gazetesi'nin "C.H.P.'den İsmetpaşa'da istifalar devam ediyor 400 kişi istifa etti" başlıklı yazıların aslını anlamışlardır. Sözü geçen işçilerden çoğu İsmetpaşa'dadırlar." (Yeni Malatya Postası, 15 Nisan 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

27 Mayıs askeri darbesi koduna ilişkin "26-27 Mayıs Gecesi Saat 24:00'dan İtibaren Türk Milletinin Sonsuz Güven ve İtimadına Mazhar Olan Şanlı Ordumuz Millet İradesine El Koydu" başlıklı haber HHU35'te;

"İktidarı devralan Milli Birlik Komitesi Başkanı ve Silahlı Kuvvetler Başkumandanı Orgeneral Cemal Gürsel Türk Milletine bir beyanname neşretti.

Milli Birlik Komitesi Başkanlığı ilk gün 22 tebliğ yayınladı.

8 Numaralı tebliği ile Sabık Başvekil Adnan Menderes ile Sabık Maliye Vekili Hasan Polatkan'ın Kütahya yolunda yakalanarak Ankara'ya getirildiği açıklandı.

18 numaralı tebliğ ile İsmet İnönü ve arkadaşlarının sıhhat ve selametle oldukları bildirildi.

Aynı tebliğ ile sabık Hükümet erkanının tahtı emniyet altına alındığı millete açıklandı.

Yeni idarenin memleketimize ve milletimize hayırlı olmasını halisane dileklerimiz ile temenni ederiz.

Milli Birlik Komitesi'ne ve Milli Birlik Komitesi Başkanı Sayın General Cemal Gürsel ve arkadaşlarına Cenabı Allah'tan başarılar dileriz.

Bütün yurttaki yeni iradenin teessürü hudutsuz bir memnuniyeti mucip olmuştur.

Gazete neşriyatları serbest bırakılmış ve yeni bir tebliğ ile mahkum gazeteciler affedilmiş. Kapatılan gazetelerin neşrine müsaade edilmiştir.

Bu arada Gazetemiz Mesul Müdürü Avukat Turan Fırat ve Gazetemiz Sahibi Ekrem Tuncel'in de birer senelik Malatya Toplu Basın Mahkemesi'nden verilen mahkumiyet kararı da kaldırılmıştır.

Bütün bunlar pekiyi intibalar bırakmayan bir devrin acı hatıraları olarak zihinlerde ve hatıralarda yaşayacaktır.

Bugün cezaevlerinde bulunan bütün gazeteciler serbest bırakılmaktadır.

Memleketin her tarafında huzur ve sükun hakimdir.

Millet her tarafta yeni idareyi sevinçle ve gözyaşlarıyla karşılamakta ve ordu mensupları sevgi tezahürü ile karşılanmaktadır.

28/05/1960 gününden itibaren bütün devlet daireleri normal mesailerine başlamaktadır.

İstanbul ve Ankara eski Örfi İdare Kumandanlıkları'nca yayınlanan tebliğler kaldırılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi fesh edilmiştir.

Milli Birlik Komitesi Başkanı ve Silahlı Kuvvetler Başkumandanı yeni anayasanın hazırlanmasını İstanbul Üniversitesi Rektörü Sayın Sıddık Sami Onaran'ın başkanlığındaki bir heyeti havale etmiştir.

Kapalı bulunan İstanbul ve Ankara üniversiteleri ile yüksekokulların 06/06/1960 gününden itibaren tedrisata başlamalarına karar verilmiş ve bu hususta Milli Birlik Komitesi Başkanlığı'na bir tebliğ ile neşredilmiştir.

Milli Birlik Komitesi Başkanlığı neşrettiği bir diğer tebliğ ile Birleşmiş Milletler Anayasası'nda ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne bağlı kalacağımızı, dost ve müttefiklerimiz ile münasebetlerimizde bir değişiklik olmayacağını, NATO ve Senato anlaşmalarına sadık kalacağımızı açıklamıştır.” (Malatya Postası, 30 Mayıs 1960:1) şeklinde yer verilmiştir.

Temel haklara saygı koduna ilişkin “Kasım Gülek İstanbul’da Bir Basın Toplantısı Yaptı” başlıklı haber HHU65’te;

“İstanbul – C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek bir basın toplantısı yaparak, 1958 yılına çok kötü şartlar altında girildiğini iddia etmiştir.

Gülek, yarım saat süren bu toplantı esnasında Avukat ve İl İdare Kurulu Azası Ekrem Özden’le istişarede bulunmuş ve sözlerinin suç unsuru taşıyıp taşımadığı sık sık sormuştur.

İçtüzükte yapılan son tadilattan sonra artık mecliste çalışmanın çok güçleştiğini söyleyen Gülek, “Buna rağmen vazifemizi yapacağız. Zira en ağır şartlar altında bizler vazife yapmaya alışık insanlarız” demiştir.

“Kendi haklarını kendi elleriyle teslim eden mebuslara tarihte belki hiç rastlanmamıştır. Bunun, ağır mesuliyetini bu işi yapanlar ömürleri boyunca çekeceklerdir. Dünya atom ve füze mücadelesi yaparken, bizler hala insan hakları için çalışıyoruz. Halbuki bunlar yabancı memleketlerde tam iki asır evvel halledilmiş meseldedir.” (...)” (Malatya Postası, 3 Ocak 1958:1) şeklinde yer verilmiştir.

Çalışma hakkının ihlali koduna ilişkin “Memurlar ve Siyaset” başlıklı haber HHU37’de;

“Cumhuriyet devrinde milletimiz fikir, düşünüş, yaşayış, fen ve ilim sahasında dünyanın en medeni, en ileri milletleri seviyesine ulaştırmak için yaptığımız inkılapların başarılmaması ve yerleşmesi hususunda memurlarımızın büyük gayret ve fedakarlıklarını görmüş bulunuyoruz. Tek partili Cumhuriyet idaresinin bir tekamül safhası olan, çok partili demokrasi idareimizin gelişmesinde de memurlarımızın büyük hizmetlerine muhtaç bulunmaktayız. Halen memleketimizde okuma-yazma bilmeyenlerin nispeti % 60-70’i bulmaktadır. Demokrasimizin sağlamlaşması ve inkişafı için en ağır yükü omuzlarına alan memur sınıfı, bu seçkin ve münevver

zümre ise bir taraftan halkımızın mukadderat ve temiz hislerini istismara kalkan ve menfaatleri peşinde koşan partizanlarla mücadele ederek vazife yapmak durumundadır.

Vatan ve millet sevgisinin verdiği kuvvet, ilim dünyasını önümüze getiren inkılaplarımızın bahsettiği bilgi ve dedelerimizden intikal eden kanla iktisap ettiğimiz cesaret münevverlerimizi gayelerinden muvaffakiyete eriştirecek meziyetlerdir.

Bu hal böyleyken iktidara gelen partilerimizin memurlarımıza karşı reva gördükleri muameleleri hatırlamayı faydalı buluyoruz. Çok partili idare sistemine girmekle zaten geçim bakımından müşkül şartlar içinde bulunan memurlarımızı bir de partilerin çeşitli sebeplerden ötürü tazyiki ile ruhi sıkıntı içine girdiklerine şahit olduk. Bu cümleden olarak köyde memurları iktidarın ocak başkanı veya muhtarı idare etmeye kalkıştı. Şehirde ise ocak, bucak ilçe ve il başkanları sanki hükümete mensup amir, müfettiş, hatta başkan oldular.

Muhalefetler ise onlardan şikayet için vesile aradılar. Bu hal Halk Partisi iktidarı devrinde tedricen başlamıştı. Demokrat Parti iktidarı zamanında ortadan kalkmasını ümit ederken büsbütün arttığını gördük.

Malatya'da 4 yılda 4 vali değişti. Bu değişiklikler hep partizanların gayretleri ile oldu. Belki bu zatlar memleketimizde kalsalardı projelerini tatbik fırsatını bulup faydalı hizmetler görecekerdi.

Bakınız şu hale, bir iktidar il başkanının arzusu ile bir Valinin bir iktidar ocak başkanının arzusu ile bir memurun bir yerden alınarak başka bir yere nakli için kafi gelmektedir. Bugün memurlar için yapılan şikayetler arasında en müessir olanı, memurun partililik yaptığını iddia etmektir. Bu sebeple bakanlıklar dosyaları bu gibi şikayetlerle dolup taşıyor.

Prensip olarak memurlarımızın siyaset ve uğraşmamalarını kabul etmiş bulunuyoruz.

Fakat unutmayalım ki Türkiye'de bu münevver ekseriyeti, aynı zamanda adeta öğretim unsuru olarak öteden beri vazife görmektedir. Evet memurlarımızın bilfiil partilere intisap ederek çalışmaları mahzurlu olabilir. Ancak demokrasinin manasına halk ekseriyetinden daha fazla vakıf olanların arkadaşları arasında ve mesaisi dışında bu hususta konuşmasına mani olmak isteyen bir zihniyet, demokrasi düşüncesine asla ayhan olamaz. Memur vazifesi başında bitaraf hakaret etmelidir. Etmediği takdirde kanuni yollarla cezalandırılabilir. İktidar unsurları istiyorlar ki, memurlar yalnız kendi partilerine hizmet etsin. Bunu yaparken de bilerek veya bilmeyerek demokrasi idaresini baltalıyorlar. Bir memur iktidarı methettiği takdirde iltifat görüyor, takdir ve terfiye mazhar oluyor. Fakat bilgisine istinaden herhangi bir mevzuda tenkitte bulunanlar da derhal iktidarın gazabına uğruyor. Partilerimizin kusurlu veya iyi hareketlerini takdir için müsait imkanlara sahip olan memleket münevverleri yani memurlarımızdır. İktidarın bir zümre tahakkümü idaresi tesisi için gösterdikleri gayret memurlarımızın bitaraf ve temkinli hareketleri ile zararlı olmaktan çıkmaktadır.

Çok şükür ki, mevki ve ikbal hırslı ile iktidara hizmeti vazife edinen memurların adeti pek azdır. Bugüne kadar memurlarımız, herhangi bir partiye hizmet değil, amme hizmetini esas kabul etmişler ve bunu da iktidar partilerine öğretmeye çalışmışlardır.

Artık yeter, memurlarımızı daha fazla sıkmayalım, onların hür düşüncülerini, fikirlerini serbestçe beyan etmelerine kızmayalım. Demokrasimizin yerleşmesi ve istikbali buna bağlıdır.” (Yeni Malatya Postası, 21 Nisan 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Yaşam hakkının ihlali koduna ilişkin “Demokrat Parti İktidarının Uşak Valisi İnönü’yü Vurun, Diye Emir Vermiş” başlıklı haber HHU77’de;

“Ankara - Neşir yasakları ile ve C.H.P. Meclis Grubu tarafından verilen tahkikat önergesinin gündeme alınmaması suretiyle aylardır içyüzü saklı tutulmak istenen Uşak hadiselerinin vahim bir cephesi mahkemeye verilen C.H.P.’lilerin beraatı üzerine duruşma safahatı hakkındaki gizlilik kararının kalkması ile açıkça çıkmıştır.

Amme şahitleri olarak dinlenen ve Uşak'ta İsmet İnönü'ye karşı tecavüzler tertiplendiği sırada vazifeli bulunan Uşak Emniyet Amiri Adnan Çakmak, Jandarma Komutanı Yarbay Abbas Yavuzdemir ve Jandarma Binbaşısı Ali Kurma, duruşma sırasında verdikleri ifadelerde, Uşak Valisi İlhan Engin'in kendilerine İnönü'yü eski karargahı olan evi ziyaret etmek üzere yola çıktığı sırada ateş edip vurmaları için emir verdiğini fakat kendilerinin bu kanunsuz emri yerine getiremediklerini açıkça söylemişlerdir.

Gazetemiz tarafından mücerret bir iddia olarak ortaya atılmış olmayıp, Uşak hadiseleri sırasında vazifeli bulunan 3 resmi şahsiyetin amme şahidi olarak mahkemede verdikleri bu ifadeleri, Uşak Valisi İlhan Engin'in Ulus'ta çıkan tezkibinde, asılsızdır, olsa olsa tek taraflı, maksatlı veya hakikati tahrife matuf bir beyandır diye yalanlaması çok garip karşılanmıştır.

Bu durumda, duruşma zabıtnamelerinin mahkemece tasdik edilmiş resmi suretlerinden Adnan Çakmak, Yarbay Abbas Yavuzdemir ve Binbaşı Ali Kurma'ya ait ifadelerdeki önemli bazı kısımları klişe ve metin olarak yayınlıyoruz.

Vali, gazetemize gönderdiği tezkip ile kendisinin İnönü'ye değil halka ateş edilmesi için emir verdiğini açıklamaktadır. Uşak Valisi'nin, halka ateş edilmesi için de emir verdiği doğru olmakla beraber, bilhassa İnönü'ye ateş edilmesini, İnönü'nün vurulmasına müteaddit emirlerinde ayrıca tasrih ettiği, mahkeme zabıtlarına geçmiş bulunan bu ifadelerde açıkça belirtilmektedir.

Amme şahitlerinin bu ifadelerinde beliren bir hakikati Uşak Valisi'nin gazetemize tezkip yollamak suretiyle reddetmek istemesi, halk efkârını tatmin edici bir yol olmasa gerekir.

İşte Resmi Vesikaların Klişesi

C.H.P. Genel Merkezi'nde mahkemece tasdik edilmiş resmi sureti bulunan zabıtnamelerden çıkarılan Adnan Çakmak, Abbas Yavuzdemir, Ali Kurma'nın ifadelerine ait yanda ve aşağıda görülen fotoğraf klişelerinin metinlerini aşağıda yayınlıyoruz.

Adnan Çakmak'ın İfadesinin İlgili Kısım

Vali, Komutanla bana da İnönü'yü bırakmayacaksınız. İcap ederse vuracaksınız diye emir verdi. Bu sırada İnönü evinden çıktı. Kapı önündeki kapalı bir otomobile bindi. Ben de derhal giderek Valinin emrini tebliğ ettim. O cevaben “ben bir vatandaşım hususi ziyarete gidiyorum. Hürriyetimi

kimse tehdit edemez” dedi. Ben bu keyfiyeti gidip Postane Önü’ndeki Valiye naklettim. Göstererek işte gidiyor, ne yapmak lazımsa siz yapın. Vali derhal otomobiline binerek oradan savuşurken emrini ve ateş edip vurmamızı tekrar etti. Ben ateş etmeyi icap ettiren durum görmedim.

Yarbay Abbas Yavuzdemir'in İfadesinin İlgili Kısım

Valiye İnönü’yü gösterdik. O Emniyet Müdürü ile bana bırakmayın vurun, ateş edin demekle beraber otomobiline binip oradan uzaklaştı. Valinin bu emirleri kanuni olmadığı için dinlemedik. Ve İnönü’nün gidiş ve gelişi esnasında gösteri yapılmayacağına da kanat getirdiğimizden gidişine müsaade ettik.

Ali Kurma’nın İfadesinin İlgili Kısım

İnönü’yü göstererek işte eve gidiyor. Ne yapmak lazımsa siz yapın dedik. Vali “vuracaksınız eve sokmayacaksınız, aksi takdirde durumunuz kötü olur” diye bize emir verdi; tehdit etti. Bu şekilde emri bana ve Emniyet Müdürü’ne veriyordu. Biz cevaben nümayişe, toplanmaya mani oluruz ama adam vuramayız. Vurulacak zamanı tayin ederiz, dedik. O sırada Vali arabasını geriye sürerek oradan uzaklaşıp gitti. (Ulus Gazetesi’nden)” (Malatya Postası, 2 Aralık 1959:1) şeklinde yer verilmiştir.

4.8. Demokrasi Rejimi Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 11: Demokrasi Rejimi Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Demokrasi Rejimi	
Kodlar	f
Rejimin devamlılığı	17
Türk demokrasisinin gelişimi	14
Demokrasi anlayışı	10
Batı demokrasileri	5
Rejim buhranı	4
Demokrasi fikri	3
Doğu demokrasileri	3

Tablo 11’e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, demokrasi rejimi kategorisi altındaki kodları; “*Rejimin devamlılığı, Türk demokrasisinin gelişimi, Demokrasi anlayışı, Batı demokrasileri, Rejim buhranı, Demokrasi fikri ve Doğu demokrasileri*” olarak belirlenmiştir. Demokrasi rejimi kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Rejimin devamlılığı*” (f=17), en az vurgulanan haberler ise “*Demokrasi fikri ve Doğu demokrasileri*” (f=3) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Rejimin devamlılığı koduna ilişkin “İnönü Mülkiyeliler İle Hasbıhalde Bulundu” başlıklı haber HDR52’de;

“Ankara - Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin 100. yıl dönümü münasebetiyle kendisini ziyaret eden talebelerle yaptığı sohbet toplantısında C.H.P. Genel Başkan İsmet İnönü, demokratik rejim her şeyden evvel memleketin milletin karakter sağlamlığına dayanır demiştir.

Yüzden fazla siyasal bilgiler fakültesi talebesi, saat 11’de, C.H.P. İl Merkezi’nde İsmet İnönü’yü ziyaret etmiştir. Fakültelerinin kuruluş yıldönümünde kendisini hatırladıkları için talebelere teşekkür ederek, söze başlayan İnönü, bahsi demokratik hayata getirerek, konu da fikirlerini şöyle açıklamıştır:

“14 seneden beri demokratik hayatı, demokratik rejimi Türkiye’de yerleştirmek, bir daha değişmeyecek sarsılmayacak sağlamlıkla, memleketin mukadderatına hakim olmasını temin etmek yolundayız. Aldığımız mesafeler ehemmiyetlidir. Demokratik rejim her şeyden evvel memleketin, milletin karakter sağlamlığına dayanır. Müesseseler, kanunlar, müeyyideler ne olursa olsun bu müeyyidelerin en kuvvetlisi en sağlamı milletin karakteridir. Millet rejime sahip çıkarsa millet rejimin icap ettirdiği vazifeleri idrak ederek yerine getirirse memleket idaresi sağlam istikameti

muhafaza edebilir. Biz Türk Milletinin karakterinin bu rejimi doğru yollarda yürütebilecek kudrette olduğuna inanmışızdır”

İnönü konuşmasının sonunda gençlere şu öğüdünü vermiştir:

“Siz hayatınızda, türlü şartlarla karşılaşacaksınız. Sizden evvelkilerde karşılaşmışlardır. Bunların ve nihayet fert olarak karakter sağlamlığınıza muhafaza etmekle, yalnız şahsınıza memlekete değil, ananenize ve sizden evvel yaşamış ve hizmet etmiş olanlara da sadakat göstermelisiniz.””

(Malatya Postası, 8 Aralık 1959:1) şeklinde yer verilmiştir.

Türk demokrasisinin gelişimi koduna ilişkin “Türk Demokrasisinin Ana Meseleleri” başlıklı haber HDR32’de;

“Meşhur Amerikalı terbiyeci John Dewey (Demokrasi ve Terbiye) isimli eserinde de demokrasi tarif ve izah ederken şöyle der:

(Demokrasi bir hükümet şeklinden daha fazla bir şeydir. O her şeyden evvel kolektif bir yaşama tarzıdır ki fertleri arasında yangın ve karşılıklı bir rabıtaya dayanır. Demokrasinin ayırıcı vasfı olan müşterek alakalar sahasının genişlemesi ve şahsi kabiliyetlerde pek büyük tenevvüller bulunması şuurlu bir cehit mahsulü değildir. Bunlar ilmin tabiat kudretine hakimiyetinden doğan sanayi, ticaret, seyahat ve muhaceretlerle ulaştırma ve taşıt vasıtalarının inkişafı ile mümkün olmuştur. Fakat bir taraftan pek büyük bir ferdileşme diğer taraftan çok geniş bir alaka ve iştirak vücut bulduktan sonra bunların muhafazası ile sınırlandırılması artık kutsi bir cihet meselesi olur.)

1908 ile 1954 arasında geçen 46 senelik devrede Türk demokrasisinin nasıl bir içtimai zemin üzerinde ve ne gibi şartlarla doğmaya başladığını düşünürsek demokrasiyi yalnız bir (hükümet şekli) olarak anlamış olmanın verdiği ağır neticelerin sebeplerini az çok anlarız.

Yine anlarız ki hükümet şekli değişmiş olmakla ve birtakım yeni hukuki müesseseler kurmakla o ezeli (Fert-Devlet) antitezi bir kalemde hallolunamaz. Hele şu son senelerde siyaset sahnesinde geçtiğini gördüğümüz ibret verici vakaları ilmi bir müşahedeye tabi tutunca Türk demokrasisinin henüz siyasi mefhumunu bile idrak edememiş olduğumuzu anlamak kalmaz, Türk (fert)inin bir (şahıs) haline gelememiş olduğunu da görürüz. Ve böylece İttihat ve Terakki Fıkrası’nın sosyologu Ziya Gökalp’in o meşhur (Fert yok, cemiyet var) formülünün mana ve delaletçe idareci zümrenin kafasında hala yaşadığını anlarız. Kaldı ki bugün siyasi cephenin temeli olan Anayasamız dahi bu formülün daha fazla genişletilmiş bir şeklinden başka bir şey değildir.

En kısa ifadesi ile Türk demokrasisi bugün Fert-Devlet antitezini fert lehine yeni bir terkibe tabii tutacak, yani gerçek manasıyla bir demokratik rejim haline gelebilecek hukuki, idari, terbiyevi ve iktisadi temellerden mahrum bulunuyor.

Bizi böyle bir hüküm ve kanaate vardırان yalnız fikri, bir tahsil değil, Türkiye realitesinde mevcut vakıa ve meselelerdir. Bu sütunlarda izahına çalışacağımız bu meselenin şimdilik başlıcalarını kaydediyoruz.

1- Anayasamızı yukarıda pek kısaca işaret ettiğimiz esaslara göre yeniden (vücuda getirmek) lazımdır. Fert-Devlet antitezini her zaman totaliter bir siyasete elverişli olmak durumundan kurtaracak demokratik prensiplere ihtiyaç vardır.

2- Realitede mevcut içtimai çokçuluğu (Pluerealizme) dikkate alarak devlet ve fert arasında yahut iktidar ile millet arasında tampon ve muvazene vazifesi görebilecek (zümreler nizamı) kurmak ve kuvvetlendirmek lazımdır. Bilhassa mesleki zümreleri şimdikinden daha fazla takviye zaruridir.

3- İçtimai bünyesi köylülük ve istihsalinin temeli ziraat olan Türkiye'de zirai demokrasiyi de kuvvetlendirmek mecburiyetindeyiz. Esefle söyleyelim ki, bugün diğer cephelerinden sarfınazar, hukuki cephesinde bile boşluk bulunan yeni bir (Ziraat Hukuku) dahi bulunmayan demokrasimiz, her totaliter tesirlerin zebunudur. İlaveye lüzum yoktur ki Türk inkılabı aslında (r.f. kılıca hakimiyeti) dir.

4- İktisadi demokrasimiz de henüz inkişaf halinde değildir. Şahsi teşebbüs ya alabildiğine serbest hatta başıbozuk bir haldedir yahut devletin tesiri altındadır. Terbiyevi bakımdan da bu mevzu henüz layığı ile ele alınmamıştır.

5- Türk sosyolojisi ise bugün resmi tahsil müesseselerinin dersane duvarları arasında klişeleşmiş bir haldedir. Üniversitelerimiz Türk içtimai hayatının realiteleriyle alakalı değildir. Bu itibarla tek demokrasinin ilim ve ideoloji cepheleri tamtakır bir haldedir.

6- Türk milliyetçiliği de bir fikir ve ideal buhranı ortasındadır hem Türk sosyolojisine hem demokrasisini pek yakından ilgilendiren bu mevzu ise belki en başta gelen bir milli davadır.

7- Komünizmle veya irtibka ile olan mücadelelerimiz ise pek iptidaidir ve sistemsizdir. Hülasa, Türk demokrasisinin bugün hallolacak birtakım ağır meseleleri vardır. Bunları objektif bir metotla tetkik ederek hal çarelerini aramak her Türk münevverinin başlıca vazifesi olmalıdır." (Yeni Malatya Postası, 7 Nisan 1954:2) şeklinde yer verilmiştir.

Demokrasi anlayışı koduna ilişkin "Demokrasimizin Durumu" başlıklı haber HDR31'de;

"Türk demokrasisi bir buhran mı geçiriyor? Yoksa kendine has tekamül devresinde pek tabii olarak, yeni bir inkılabı mı gebedir ve dolayısıyla buhran dediğimiz hal bu inkılabın bir tezahürü müdür?

Bu sualleri cevaplandırmak için önce Türk demokrasisinden ne anladığımızı izah etmeliyiz ve bu tarifi yapmakla kalmayıp onun ideolojisini de ortaya koymalıyız. Böyle ağır bir mevzunun tahliline girerken demokrasinin klasik ve herkesçe anlaşılan manasını genişletmek ve tamamlamak lazımdır ki gazetenin pek dar sütunlarında bu işi istenildiği gibi yapmak mümkün değildir.

Fakat biz herkesin anlayabileceği şekilde bunu yapmaya çalışacağız.

Önce şurasını iyi bilmelidir ki demokrasi denen hükümet şekli bir cemiyetin sosyal teşekkül deyince, cemiyetteki fert ve zümrelerin duygu, düşünce ve hareket tarzlarındaki özellik anlaşılır. Bir cemiyette fertler; hürriyet ve mesuliyetlerini şuurlu surette idrak etmiş, şahsi teşebbüs sahibi

fikir ve kanaatlerinde serbest, aynı zamanda mahalli idareleri muhtar, iktisadi ve içtimai müesseseleri kuvvetli, hükümetin vasiliğine muhtaç değilseler oradaki içtimayı teşekkülde fert-devlet antitezi fert lehine hallolunmuş demektir. Tersine olarak bir cemiyette, merkeziyet usulü baki olup mahalli idareler muhtar değilse, fertlerinde hürriyet ve mesuliyet duyguları layıkıyla inkişaf etmemişse burada fert-devlet antitezi fert aleyhine bir terkibe tabii olmuş demektir. Sosyolojik ifadesi ile birinci nevi cemiyetlere (hususiyetçi) ikinci nevilerini de (cemaatçi) denir.

Memleketimizde pek de iyi tanınmış olan bu sosyolojik görüşün doğruluğunu bütün tarihimizde gördüğümüz gibi şu son yarım asırlık dünya ve Türkiye tarihinde de açıkça görmekteyiz. Sırası düştükçe üzerinde duracağımız bu mühim mevzuu burada bırakarak kısaca söyleyelim ki demokrasi hususiyetçi cemiyetlerden daha fazla inkişaf eden bir hükümet şeklidir. Yani bu nevi cemiyetlerde fertler ve zümreler öyle bir kültür ve hayat seviyesini gelmişlerdir ki orada artık hiçbir fert ve zümre (vasiliğe) muhtaç değildir. Hükümetin ne yardımına ne kontrolüne ve ne de sevk ve idaresine muhtaçtır, Anglo-Saksonlar gibi.

Demek oluyor ki Türkiye'de demokrasi denen hükümet şeklinin faydalı ve adaletli olabilmesi için Türk fert ve zümrelerinin merkeziyetçi sistemden kurtulmaları ve bunun için de hususi hayatlarında kuvvetli, hürriyet ve mesuliyetlerini hakkıyla müdrik olmaları lazımdır. Türkiye Garp milletlerinin seviyesine yükselmek ve bunun için de oradaki demokratik rejimi benimsemek zorundadır. O halde Türk Milletinin başına geçen iktidar adamlarının Türklere böyle bir terbiye vermeleri, merkeziyetçi sistemden uzaklaşmaları, sahabet zihniyetini bırakmaları, fert ve zümrelere baskı yapmamaları, bilhassa iktisadi faaliyetlerde şahsi teşebbüsü kuvvetlendirmeleri ve bunları müesseseleştirmeleri, hülasa demokrasiyi (bir emir ve nehiyer müessesesi) değil, tamamıyla insani değerlere dayanan ve onlara gerçek kıymetlerini veren bir hak ve hürriyet müessesesi haline getirmelidir. Aynı zamanda siyaset mefhumunu politika ile karıştırmamalı ve politikacılığı bir nevi ahlak ve meslek haline getirmekten pek kesin olarak vazgeçmelidir.

Öyle ise vakia olan Türk demokrasisi -maalesef- henüz olgunlaşmadığı gibi böyle bir hale gelebilmek için de lüzumlu belli başlı şartlardan mahrum bulunuyor demek hatalı bir düşünce olmasa gerekir. Fakat ideal olarak Türk demokrasisinin gelişmesi için bir takım Osmanlılık bakiyesi zihniyetlerin, şarklığa temayüllerin, aynı zamanda demokrasiyi köstekleyen müesseselerin tasfiyesi icap eder.

Görülüyor ki Türk Milletinin mukadderatını eline alan veya almak isteyen siyasi partiler, bugün pek ağır mesuliyetlerle yüklü bulunuyor. Bu mesuliyetlerin hakkıyla idraki, memleket münevverliğinin hak ve hakikat namına halk efkarını aydınlatmak hususundaki söz ve hareket tarzlarıyla birlikte mümkün olabilir. Fakat Türkiye'de münevverliğin ekseriyeti böyle bir milli ve insani vazifeyi yapmak için kafi derece ne cesaretili ne teşkilatlıdır. Bu itibarla iktidara geçenler meydana boş bulunca diledikleri gibi hareket etmekte mahsur görmemektedir. İşte bugünkü manzara karşısında Türk demokrasisinin bir inkılabı geber mi yoksa buhran içinde mi olup olmadığının takdirini okuyuculara bırakmak daha doğru olacaktır." (Yeni Malatya Postası, 1 Nisan 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Batı demokrasileri koduna ilişkin “Demokraside Tarafsızların Rolü” başlıklı haber HDR51’de;

“Dünnün didinmeleri, bugünün politikasını da, müspet ilimlere arasında sokmaya muvaffak olmuştur. Ancak bu sayededir ki, halde yürütülen hatalı bir gidişin istikbaldeki neticelerini önceden tespit ve tayin etmek mümkün olabilmektedir!”

Demokrasi ile idare edilen memleketlerde, biride icra kuvvetini elinde bulundurarak doğru yolda olduğuna inanan iktidar, ikincisi de onun her türlü faaliyetini terazinin kefesine koyup tartan ve açık bulduğunu giderler hanesine kaydederek, sene sonunda mahsubunu yapan muhalefet olmak üzere, teşkilatlanmış iki siyasi zümre mevcuttur.

Bunların dışında, belirli bir organizasyona malik olmayan, fakat iktidar ile muhalefetin her türlü çalışmalarını çok yakından takip ederek, onlara bazen destek olan bazen sırt çeviren üçüncü bir zümre daha vardır ki, biz bunu tarafsızlar diye adlandırmaktayız.

İşte milletlerin siyasi hayatlarını en mühim rol oynayan, iktidarı muhalefete, muhalefeti de iktidara getiren bu topluluktur. Seçim faaliyetleri, propagandaları, her türlü iktidar ve muhalefet mücadelesi bu topluluğun kazanılmasına hasredilir. Onun içindir ki, seçim bunların elde edilip edilmemesi ile kazanılır veya kaybedilir. Yoksa olmadı diye bir tarafı bırakıp diğer tarafa geçen müseccel particiler ile değil! Hele Batı memleketlerinde bunların yekunu pek az tutar. Çünkü onlardaki bir partili, mensup olduğu teşekkülün kendi fikri ve kanaatlerine aykırı bir yol tuttuğuna inandığı gün onu terk ederek karşı tarafa geçmez. Bilakis içerde kalarak mücadele eder. Neticede, inandığı prensiplerin doğruluğu ve dolayısıyla da, kazandığı taraftar nispetinde, ya kazanarak üst kademelerdeki kendi bünyesi içinde ekarte eder veya kaybeder. O takdirde ikna olarak ekseriyete uymak zorunda kalır. Çünkü o, kazanmak yanında efendice kaybetmenin de mümkün olduğuna inanmış ve iman etmiştir!

Halbuki bitaraflar belirli bir organizasyona malik olmadıkları için daha serbest ve daha realisttirler. Bunlar beğenmediklerini siyasi topluluğu iş başından alır yerine dilediklerini getirirler! İşte bu son zümrenin, yani tarafsızların milletlerin siyasi hayatlarında oynamış oldukları rolün ehemmiyetini tebarüz ettirmek bakımından, yakın tarihten alınan bir misali burada zikretmek faydalı olacaktır.

İngiliz başvekili Winston Churchill iktidardayken İkinci Dünya harbinin kazanmış ve dünya ile birlikte İngiltere’de, felaketten kurtarmıştı. Neticede elbette ki, mensup olduğu muhafazakar Parti hem prestijini arttırmış hem de kuvvetlenmişti. Ama Churchill ve Partisi iktidarı kazanacağına kaybetmişti!

Bunun sebebi, muhafazakar partiden harbi niçin kazandın diye küsüp ayrılanlar değildi onlar ve hatta bütün millet bilakis Churchill’i her gün artan bir muhabbetle kucaklıyordu. Fakat ortada fikir ve kanaat değiştiren bir zümre vardı ki o da tarafsızlardı.

Düşünüyorlardı: Gerçi harp kazanılmıştı. Fakat diğer galip devletler gibi, İngiltere’de zayıf düşmüştü, haleti ruhiye başta olmak üzere her şey yeni baştan tamire muhtaçtı: İşte böyle bir

zamanda, acaba Churchill ve Partisi mağrur bir eda takınarak, memlekette diktatör yönetiminin kurar ve dolayısı ile de muhalefeti ortadan kaldırabilir mi? Belki! O halde ne yaparsan yap fakat hiçbir zaman milletin arzusu hilafına hareket ederek iktidarda kalman mümkün olmayacaktır” diye ona bir ders vermek lazımdı. Ananesine kuvvetle bağlı İngiliz milleti bunu yaptı ve muvaffak bir parti iktidardan uzaklaştırarak yerine muhalefetteki İşçi Partisi'nin getirdi. Fakat bunu yapan particiler değil, tarafsızlardı!” (Malatya Postası, 6 Mayıs 1959:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

Rejim buhranı koduna ilişkin “Türkiye’de Demokrasi Kriz Geçirmektedir” başlıklı haber HDR34’te;

“New-York (T.H.A)- Christian Miniter İnstitutes Gazetesi yazarlarından Noal Stanford, bugün Amerika'nın Balkan devletleri ile olan münasebetine dair neşrettiği makalede, Balkan Yarımadası'ndaki son hadiseleri tahlil etmektedir. Neal Stanford, Türkiye'de Adnan Menderes hükümetinin basına karşı takındığı tavrı tenkit ederek şöyle diyor:

“ Türkiye'de demokrasi bir kriz geçirmektedir. Son hadiseler Washington hükümeti için üzücü olmuştur. Türkiye 19. asırda mutlakiyet rejiminden kurtularak yirminci asırda demokrasiye karışan bir millet olarak şerefle anılmakta idi. Fakat, bugün Türkiye başbakanı Adnan Menderes geriye doğru hareket etmektedir. Basının hürriyetini tenkit ediyor, işçi sendikalarına karşı sert davranıyor ve muhalefeti baltalıyor. Gerçi Türkiye eskiden olduğu gibi bugün de anti-komünist bir devlettir diyor fakat eskiden olduğu kadar demokratik bir devlet değildir.”” (Yeni Malatya Postası, 10 Ocak 1955:1) şeklinde yer verilmiştir.

Demokrasi fikri koduna ilişkin “Kemalizm ve Demokrasi” başlıklı haber HDR9’da;

“Kemalizm, insan haklarını ve ana hürriyetlerini tanıyan bir zihniyettir. Beşer zekasının olgunlaşmasına imkan veren ve halk kütlelerini birbirinden ayrılmaz küll olarak kabul eden, hak ve adalet esaslarına dayanarak bir müsavat arz eden zihniyettir. Bu siyasi mezhebin en büyük kuvveti demokrasiye imkan ve hatta vücut vermesinden doğuyor. Milli tesanütü kuvvetlendirmek ancak demokrasinin eseridir. “Halk için, Halk tarafından, Halk hükümeti”, diye ifadesini bulan perifrâz tamamı ile demokrasi manalandır mıyor mu?

Tesanüt olmadan hiçbir rejim payidar olamaz. Milletlerin siyasal hayatta mevcudiyetlerini muhafaza etmeleri ancak halk kütlelerinin birbirlerine olan dayanışmaları ile mümkündür. Yalnız diktatörün idealine bağlı olan rejimler, diktatörün iradesiyle mahmuzlanan varlıkların rejimleridir. Bu milletler sevki tabisi ile hareket etmek iktidarında başka bir kıymete sahip değildirler. Kurulduğu andan itibaren Türkiye Cumhuriyeti milli iradeye müstenit bir rejim olarak yaşamıştır. Kemalizmin istilzam ettiği “Halkçılık” ilkesi rejimin halk iradesine dayandığını, halkın yükselmesinin en büyük şiyar olduğunu ve halk hakimiyetinin herşeyden üstün olduğunu ifade eder. Yani “Halkçılık” başka bir tabirle demokrasinin ifadesidir.

Zaten demokrasi kelimesi “democrate-demokrat” kelimesinden gelmektedir. Demokrat kelimesi ise Grekçe “demos ve korotos” kelimelerinin birleşmesinden doğmuştur. “Demos- People” halk demektir. “Krotos-otorite” otorite manasına gelir ki her iki kelime halkın otoritesini ifade eder. Demek ki “Kemalizm'in” Halkçılık umdesi, demokratik zihniyetin bir nişanesidir. Halkın iradesi neyi tecelli ettirirse devlet otoritesi o uğurda kullanılacaktır.” (Fırat, 17 Ağustos 1950:1) şeklinde yer verilmiştir

Doğu demokrasileri koduna ilişkin “Şark Demokrasileri” başlıklı haber HDR13'te;

“Cenup ve şark komşularımızda birbirini takip eden buhranlara ait acı haberler alıyoruz. Bilhassa bugünlerde komşumuz İran'da ciddi ve endişe verici haberler gelmektedir. Büyük nümayişler silahlı toplantılar olmak ta, bir sürü sivil ve gayri mesul şahsiyetle hükümet meclis ve nihayet Şah üzerinde ciddi baskı yapmaktadırlar. Miting ve açık hava toplantıları silahlı tecavüz şekline kaybolmuştur.

Uzun zamandan beri İran'ın idaresini elinde bulunduran Dr. Musaddık, memleketi sürüklediği çıkmazdan ve İran maliyesine vurduğu ağır darbeden dolayı vazifesinden affetmiş ve Başkanlığı A. Gavam'a tevdi etmiş olan Şah, bugün Musaddık taraftarlarının ağır baskısı karşısında yeni Başbakan'ın istifasını kabul etmek zorunda bırakılmıştır. Gazeteler yeni başbakana ölüm vaat ediyor. Milliyetçi Parti Gavam'a silahla mukabele edileceğini ilan ediyor, talebeler eski Başbakan için polis ve jandarmaya karşı savaşıyor. Asayiş bozuyor. İşte garptan intikal eden demokrasi numunesi Mısır ve Arap memleketlerinde de vaziyet buna benzemektedir. Demokrasisi inkişaf etmiş memleketlerde devlet teşkilatı üzerinde parti nüfusu hemen hemen hiç yok denecek derecededir. Bu suretle herhangi bir karşılık çıkarmak isteyen her kim olursa olsun hiçbir himaye görmeden cezalandırılabilir. Herkes hakkına razı olmak ve halkın vereceği reye boyun eğmek mecburiyetindedir. Kanunsuz emirlerin tatbiki için hiçbir memura veya zabıtaya emir vermeye cesaret edilmez.

Şükrederiz ki, genç demokrasimiz asil milletimize has bir ciddiyetle inkişaf etmektedir. Bugün görülen aksaklıkların da milletimizin göstereceği ciddi teyakkuz ve sağlam anlayış karşısında düzelme, yoluna girecektir kapılarımızın şark demokrasi örneklerine devamlı olarak kapalı kalacağına ve mütekamil demokrasiye erişmek için yapılan çalışmaların büyük vatanseverlik hizmeti olacağına inanıyoruz.” (Fırat, 23 Temmuz 1952:1) şeklinde yer verilmiştir

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlara yer verilmiş; sonuçlar, ilgili bulgular doğrultusunda tartışılmış ve daha sonra araştırmacılara yönelik bir takım önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Demokratik sistemlerde yasama, yürütme ve yargı organlarının yanında “dördüncü kuvvet” olarak nitelendirilen basın; toplumların aydınlatılmasında, görüş ve düşüncelerin yayılmasında ve her türlü yenilik ve değişimlerin topluma ulaşması bağlamında önemli işlevler üstlenmektedir. Kuşkusuz demokrasinin yerleşmesi, gelişmesi ve devamlılığı da bu işlevlerin doğru ve etkin yönetilmesine bağlıdır. Çünkü demokrasilerin özü olan halkın, sistemden haberdar olduğu oranda katılımı da artacak ve dolayısıyla katılımın yüksek olduğu demokratik sistem daha sağlıklı işleyecektir. Aynı durumun basın için de geçerli olmuştur. Genellikle tarafsız ve özgür bir basın, gerçek demokrasilerde hayat bulduğunu görebiliriz. Bu doğrultuda demokrasi ile basının, birinin varlığının diğerine bağlı olduğu pozitif bir ilişki içerisinde hareket ettiklerini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Türkiye’de demokrasi ve basın ilişkisi, yaklaşık bir buçuk asır öncelerine kadar dayanmaktadır. Tanzimat sonrası dönemde özellikle “Yeni Osmanlılar ve ardından Jön Türkler hareketinin, yurt içi ve yurt dışında çıkardıkları gazete ve dergiler, bunun en somut örnekleri olmuştur. Yeni Osmanlılar ve Jön Türkler, çıkardıkları yayınlarla anayasal ve parlamenter sisteminin gerekliliğini savunarak meşrutiyet yönetiminin taraftarı olmuş ve monarşik idareye karşı muhalif bir çizgide hareket etmişlerdir. Osmanlı yönetiminin baskı ve sansürlerine karşı gerçekleştirilen bu basın faaliyetleri, Türk Milletinin fikir dünyasını şekillendirdiği gibi 1876’da Meşrutiyet’in İlanı ile anayasal ve parlamenter sistemle tanışmasında başat rol oynamıştır. Ayrıca bu anlamda atılan demokratik adımlar kendi dönemiyle sınırlı kalmamış, Türkiye’de demokratik olgunluğun oluşmasına ve “halk yönetimi” olan Cumhuriyet’e geçişe zemin hazırlayarak kendinden sonraki sürece de yön vermiştir.

Cumhuriyet’in İlanı ile birlikte demokrasi ve basın, yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. 1924 ve 1930 yıllarındaki ilk çok partili siyasal hayat geçilmek istenmesine rağmen bu girişimler, birtakım toplumsal ve siyasal nedenlerden dolayı başarısız kalmış

ve yaşanan bu tecrübeler hiç şüphesiz Türk basınını da aynı oranda etkilemiştir. Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyiminden sonra, zararlı yayın yapan basın faaliyetleri gerekçe gösterilerek 1931’de çıkarılan Matbuat Kanunu’nun 50. maddesi ile iktidara gerektiğinde gazete ve dergilerin kapatabilmesinin önünü açmıştır. Bu noktada 50. madde, basının üzerinde bir tehdit aracı olarak kaldığı gibi, tarafsız ve özgür bir basının oluşmasında da engel teşkil ettiğini yaşanan süreç bizlere göstermiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası, Türk siyasal hayatı açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bir yandan demokrasi rüzgarlarının estiği, diğer yandan totaliter rejimlerin derinleştiği iki kutuplu bir düzeninin dünya siyasetine egemen olduğu görülmektedir. Kuşkusuz Türkiye de mevcut düzenin dışında kalamamış, siyasi karakteri ve zorunlulukları onu, Batı demokrasisinin (Batı Bloku) saflarına itmiştir. Türkiye’nin yapmış olduğu bu siyasal tercihler, daha önce demokrasi ve özgürlükler noktasında yapılmak istenen ancak uygulanmasında birtakım sıkıntılarla karşılaşılan reformlara uygun bir ortam sağlamış ve doğal olarak bu ortamın da basın hayatına olumlu yansımaları olmuştur. Bu doğrultuda, 1946 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu ile basının üstünde bir tehdit haline gelen 50. madde kaldırılarak önemli bir adım atılmıştır.

Türkiye’nin 1946’daki çok partili siyasal hayata geçiş ve buna bağlı olarak basın hayatında yapılan düzenlemeler ile birlikte Türk basın hayatı, önemli bir değişim evresine girmiştir. Koloğlu (1993)’nin çalışmasındaki rakamlar da bu değişimi desteklemektedir. 1945’te bütün Türkiye’de 98’i günlük 202 gazete varken 1960’a doğru 506’sı günlük olmak üzere 942’ye yükselmiştir. Ülkenin çeşitli yerlerinde çıkarılan bu gazeteler, 1946 Türkiye’sinin demokrasi sınavının en büyük tanıkları olmuşlardır. Kuşkusuz Malatya basını da Türk basın hayatında meydana gelen değişimin dışında kalmamış ve dönemin birtakım yansımaları görülmüştür. 1946-1960 yılları Türk siyasetinin en hareketli ve renkli illerinin başında gelmesi, dönemin kilit ismi olan İsmet İnönü’nün Malatya Milletvekili olması ve iktidar-muhalefet kavgalarının en çetin yaşandığı Malatya ilini bu anlamda diğerlerinden bir adım öne çıkardığı söylenilebilir. Araştırmada elde edilen bulgular da bu konuyu destekler niteliktedir.

Araştırmada sınırlılığı belirlemek adına, 1946-1960 yıllarını kapsayacak şekilde Malatya yerel basınında yayımlanan 2 gazete (Fırat ve (Yeni) Malatya Postası) çalışma grubu olarak alınmıştır. Çalışma grubu belirlenirken dikkat edilen hususlardan biri,

1946'ların Malatya basın hayatında yayın yapan tek gazete olmasından dolayı "Fırat Gazetesi" olmuştur. Diğeri ise 1950-1960'ların iktidar-muhalefet destekli yayınlar arasında tek muhalif çizgide olan ve "demokrasinin varlığının muhalefetin varlığından anlaşılacağı" düşüncesinden yola çıkarak (Yeni) Malatya Postası Gazetesi'nin olmasıdır. Bu gazeteler içerisinde özellikle "(Yeni) Malatya Postası Gazetesi"nin dönemin ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'ne yakın bir çizgide hareket etmesi, çıkan sonuçlar değerlendirilirken göz ardı edilememelidir.

Araştırmanın basın özgürlüğü kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; *"Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması, Basın kanunu, Gazetelere baskı, Resmi ilan dağıtımı, Sansür, Gazetecilerin tutuklanması, İktidar destekli yayınlar, Gazetelerin kapatılması, Fikir ve düşünceleri yayımlama özgürlüğü, Basın özgürlüğünün güvence altına alınması, Gazete açılışı, Yazı etiği, Basın ve iktidar ilişkisi, Gazetelerin önemi ve Kara propaganda"* haber kodları elde edilmiştir. Basın özgürlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlerin, *"Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması"* (f=21) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca yönelik haberlerin içeriğine bakıldığında, Devlet Radyosu ve resmi yayın organlarının dönemin iktidar partisi olan Demokrat Parti tarafından bir propaganda aracı haline getirildiğinden ve bu yayın araçlarının muhalefetin aleyhinde kullanılmasından doğan haksızlıkları etrafında birleştikleri görülmektedir.

Demokrat Parti iktidarının ilk yıllarında basın hayatında liberal bir çizgide hareket etmiş, hatta 1950'de çıkarmış olduğu Matbuat Kanunu ile de basın özgürlüğü noktasında önemli bir adım atmıştır. Ancak iktidarının son yıllarına doğru kuruluş ilkeleri ile çelişen bir yöne doğru evirildiğini yaşanan tecrübeler göstermiştir. 1953'te muhalefetin en önemli yayın organlarından olan Ulus Gazetesi'nin kapatılması, muhalif gazetecilerin tutuklanması, Basın Kanunu'na getirilen ağır maddeler ve bunları her geçen gün yenilerinin takip etmesi basın özgürlüğünü olumsuz anlamda etkilediği çıkarımında bulunabiliriz. Akşit (2012)'in çalışmasının sonucu da bu konuyu desteklemektedir. Özellikle dönemin tek radyo yayını olan ve vatandaşların vergileri ile finanse edilen Devlet Radyosu'nun iktidar tekeline yayın yapması, muhalefete gerektiği oranda yer vermemesi ve muhalefet aleyhine yayın yapması gibi Demokrat Parti iktidarına yöneltilen suçlamalar, *"Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması"* (f=21) sonucunun yüksek çıkmasındaki başlıca

etmen olduğu düşünülebilir. Ayrıca 1957 Milletvekili Genel Seçimleri'nde oy verme işlemi devam ederken Devlet Radyo'sunun, Demokrat Parti'nin seçimi kazandığına yönelik yayın yaparak seçimin kaderini değiştirmesine ilişkin haberlerin gündemde sıkça yer etmesi de sonucun yüksek çıkmasındaki bir diğer neden olduğunu söyleyebiliriz.

Basın özgürlüğü kategorisi altında en az vurgulanan haberlerin ise “*Basın ve İktidar İlişkisi, Gazetelerin Önemi ve Kara Propaganda*” (f=1) kodlarına ait olduğu saptanmıştır. “*Basın ve İktidar İlişkisi ile Gazetelerin Önemi*” kodlarının düşük çıkmasındaki temel etkenin, çok partili hayata geçişte dönemin gazetelerinin genel konulardan çok, iktidar veya muhalefetin sözcülüğünü yapan yayın organları olması ve politik eğilimde hareket etmelerinden ileri geldiği düşünülebilir. Mumay (1996)'ın çalışmasındaki sonuçlar da bu konu ile paralellik göstermektedir.

“Kara Propaganda” koduna ilişkin de bir (f=1) habere rastlanılmıştır. Haberde, “*Atatürk'e ve inkılaplarına hayasızca dil uzatan bir muharrir vardır.*” şeklinde bir ifade kullanılmış ve bu kişinin Demokrat Parti yanlısı bir gazeteci olduğundan bahsedilmiştir. Böyle olaylara ne yazık ki geçtiğimiz süre zarfında tanık olunmuş ve olunmaktadır. Bu gibi zihniyetler, Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçişindeki en büyük engellerin başında gelmiştir. Nitekim Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası örnekleri önümüzdedir. Ancak Türkiye'nin 1946'daki çok partili siyasal hayata geçişinde, bir yanda Milli Mücadele'nin “İsmet Paşa'sı” (İsmet İnönü) ve diğer yanda da “Galip Hoca'sının (Celal Bayar) bu sürece öncülük eden iki partinin (CHP ve DP) başlarında bulunmaları, Türk demokrasi kaderinin bir cilvesi olarak değerlendirilebilir. Atatürk'ün başbakanlıklarını yapmış, Cumhuriyete ve inkılaplara bağlı olan bu iki ismin, bu süreçte Cumhuriyet'in temel değerlerine zarar verebilecek bir harekete karşı tutumları, bu sonucun düşük çıkmasında etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırmanın siyasi partiler kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*Partilerden istifalar, Partiler arası ilişkiler, Partilerin kapatılması, Partilerin ocak teşkilatı açılışı, Partilerin birleşmesi, Malatya'da açılan siyasi partiler, Partilerin misyonu, Partilerin açılışı, Partilerin bucak teşkilatı açılışı, Partilerin ittifakı, Partilere üye olma hakkı, Partiler ve idari yöneticiler, Partilerin yönetim kurulu, Partilerin gençlik kolu açılışı, Parti tercihi ve Partilerin yıl dönümü*” haber kodları elde edilmiştir.

Siyasi partiler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlerin, “*Partilerden istifalar*” (f=92) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Siyasi partilere üye olmak nasıl demokratik bir hak ise istifalar da aynı ölçüde demokratik bir haktır. 1946’da çok partili siyasal hayata geçişle birlikte “istifa” kelimesi, Türk demokrasi literatüründe daha çok yer etmeye başladığı görülmektedir. Özellikle dönemin iki büyük partisi olan DP ve CHP, kitlelerine her geçen gün yeni üyeler kazandırmak adına büyük bir yarış içerisinde girişmiş ve bu durum, dönemin basının da geniş yer etmiştir. Bu yolla birbirlerine üstünlük sağlamak isteyen siyasi partiler, kendilerine yakın yayın organlarında istifalara yönelik haberlere sıkça yer vererek algı yaratmak istemişlerdir. Ayrıca istifa haberlerinin, çoğunlukla karşılıklı olarak tekzip edilmesi de partilerin bu haberleri bir algı aracı olarak kullandığını desteler niteliktedir. Bu doğrultuda, “*Partilerden istifalar*” (f=92) sonucunun yüksek çıkmasının bu nedenlerden ileri geldiği şeklinde yorumlanabilir.

Siyasi partiler kategorisi altında en az vurgulanan haberlerin ise “*Partilerin gençlik kolu açılışı, Parti tercihi ve Partilerin yıl dönümü*” (f=1) kodlarına ait olduğu saptanmıştır. Dönemin partilerinin yeni yeni kurumsal bir kimliğe ulaşma çabası, teşkilat yapısı içerisinde gençlik yapılanması ihtiyacının daha geç hissedilmesinin neden olduğunu ve bunun da “*Partilerin gençlik kolu açılışı*” (f=1) kodunun düşük frekansta çıkmasında önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Yine 1945 sonrası yeni kurulan partilerin ilk yıl dönümlerinin getirmiş olduğu heyecan havasının ileriki yıllarda yerini başka dönüm yıllarına bırakması “*Partilerin yıl dönümü*” (f=1) sonucunun düşük çıkmasına neden olduğu ifade edilebilir. Bir diğer frekansı düşük çıkan “*Parti tercihi*” (f=1) sonucunda; dönemin basının tarafsızlıktan uzak, genellikle iktidar veya muhalefet partilerinden birinin sözcülüğünü yapmasından ileri geldiği söylenilebilir. Öyle ki basının bütün partileri, eksi ve artı yönleri ile değerlendirerek vatandaş, tercihini yaparken nelere dikkat etmesi gerektiğine yönelik düşünceye sevk etmesi lazımken, yakın olduğu partinin propagandasını yaparak tercihten çok, yönlendirme yaptığı görülmektedir.

Araştırmanın seçimler kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*1957 milletvekili genel seçimleri, Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri, Seçim güvenliği, Seçim kanunu, Seçim itirazları, 1950 milletvekili genel seçimleri, 1954 milletvekili genel seçimleri, 1955 yerel seçimleri, 1946 milletvekili genel seçimleri, Seçimlerin erkene*

alınması, Ara seçimler, Seçmen kütükleri, Seçimlerin uzatılması, Seçim propagandası, 1951 yerel seçimleri, Seçim beyannamesi, 1946 yerel seçimleri, Malatya milletvekili genel seçim sonuçları, Malatya yerel seçim sonuçları, Seçim yerleri, Seçmen iradesinin temsili, Seçim sistemi, Seçmen profili, Seçimlere girmeme kararı ve Cumhurbaşkanı seçimleri” haber kodları elde edilmiştir. Seçimler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “1957 milletvekili genel seçimleri” (f=46) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ulaşılmasında araştırmanın kapsadığı yıllar (1946-60) arasındaki en son seçim olması, dolayısıyla da 1946 çok partili siyasal hayata geçişle birlikte her geçen seçimden edinilen tecrübelerin birikimsel olarak yeni seçimleri zenginleştirilmesi nedenleri arasında gösterilebilir. Ayrıca, 1957 seçimlerinin büyük tartışmalara yol açan bazı olayların yaşanması (Devlet Radyosu’nun seçimler devam ederken DP’nin kazandığını ilan ederek seçimin kaderini değiştirmeye yönelik yayın yapması, seçim sonuçlarına yapılan itirazlar gibi) ve muhalefet kanadının, iktidar partisinden sayıca daha çok oy alması bu sonuca ulaşılmasındaki bir diğer önemli neden olarak düşünülebilir.

Seçimler kategorisi altında en az vurgulanan haberlerin ise “*Cumhurbaşkanı seçimleri*” (f=2) koduna ait olduğu saptanmıştır. Bu kod altındaki iki habere de Fırat Gazetesi’nde ulaşılmıştır. İlki, 1946’da İsmet İnönü’nün diğeri ise 1950’de Celal Bayar’ın cumhurbaşkanı seçilmeleri ile ilgili haberlerdir. Araştırmanın kapsadığı yıllar arasında bu seçimlerden sonra 1954 ve 1957’de olmak üzere iki seçim daha yapılmış ve ikisinde de Celal Bayar cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Fırat Gazetesi’ne bu iki seçimin yansımalarına karşın (Yeni) Malatya Postası’nın CHP’ye yakın bir çizgide yayın yapması ve 1954 ve 1957’deki seçimlerin DP lehine sonuçlanmasının bu sonucun düşük çıkmasında etkili olduğu söylenilebilir.

Araştırmanın kongre ve mitingler kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*Bucak kongreleri, Mahalle ocak kongreleri, İl kongreleri, Toplantı ve mitingler, Köy ocak kongreleri, Merkez ilçe kongreleri, Pütürge ilçe kongreleri, Akçadağ ilçe kongreleri, Kurultaylar, Doğanşehir ilçe kongreleri, Hekimhan ilçe kongreleri, Adıyaman ilçe kongreleri, Arapgir ilçe kongreleri, Darende ilçe kongreleri, Kongrelerin önemi, Yıllık kongreler, Arguvan ilçe kongreleri, Besni ilçe kongreleri, Gençlik kolu kongreleri ve Kahta ilçe kongreleri*” haber kodları elde edilmiştir. Kongre ve mitingler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Bucak kongreleri*” (f=45) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kod altındaki haberlerin

yüksek çıkmasındaki en önemli nedenleri arasında, dönemin idari teşkilatlanması içerisinde bucakların sayıca çok olması ve dönemin siyasi partilerinin bucak kongrelerine büyük önem vermeleri gösterilebilir.

Kongre ve mitingler kategorisi altında en az vurgulanan haberlerin ise “*Arguvan ilçe kongreleri, Besni ilçe kongreleri, Gençlik kolu kongreleri ve Kahta ilçe kongreleri*” (f=1) kodlarına ait olduğu saptanmıştır. Bu sonuçların düşük çıkmasında kuşkusuz en önemli nedenlerinin başında, Besni ve Kahta ilçelerinin 1954 yılında Malatya’dan ayrılarak yeni kurulan Adıyaman İli’ne bağlanması, yine aynı yıl içerisinde Arguvan’ın Tahir Bucağı’ndan ilçe statüsüne dönüştürülmesinin etkili olduğu söylenebilir. “*Gençlik kolu kongreleri*” (f=1) kodunun düşük çıkmasındaki nedene bakıldığında ise dönemin siyasi partileri tarafından gençlik teşkilatlarına henüz yeteri önemin verilmediği ve çok partili siyasal hayatın emekleme evresinde olmasından ötürü siyasi partilerin oluşum sürecinde oldukları düşünülebilir.

Araştırmanın muhalefet etme özgürlüğü kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*Muhalefete karşı tahammülsüzlük, Toplantı özgürlüğü, Muhalefet mensuplarına karşı saldırı, İktidar ve muhalefet ilişkisi, Muhalefet partilerin kapatılması, Muhalefetin görevi, İfade özgürlüğü, Muhalefetin denetleme ve eleştirme özgürlüğü, Muhalefet partili vatandaşlar üzerine baskı ve Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması*” haber kodları elde edilmiştir. Muhalefet etme özgürlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Muhalefete karşı tahammülsüzlük ve Toplantı özgürlüğü*” (f=18) kodlarına ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ulaşılmasında özellikle Demokrat Parti iktidarının son dönemlerine doğru iktidar-muhalefet arasında yaşanan gerginlikler, muhalefet partilerine karşı baskının artırılması ve bunun muhalefet gazetelerinde geniş yer etmesi başlıca nedenler arasında söylenebilir. Ayrıca, muhalefet partileri tarafından düzenlenen bazı miting ve toplantıların dönemin iktidarı tarafından ya da iktidara yakın çevrelerce engellenmeye çalışıldığına yaşanan bazı olaylardan tanık olunmaktadır. Öyle ki 1959’da dönemin CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ve beraberindeki heyete yapılan taşlı saldırı ne yazık ki Türk demokrasi hayatının kara bir lekesi olarak tarihe geçmiştir. Bu saldırı girişimi sırasında atılan taşlardan biri de İsmet İnönü’yü yaralamış ve bu elim hadise, dönemin basınında geniş yer ederek bu sonucun çıkmasında etkili olmuştur.

Muhalefet etme özgürlüğü kategorisi altında en az vurgulanan haberlerin ise “*Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması*” (f=2) koduna ait olduğu saptanmıştır. Bu koda ait haberlerin içeriği incelendiğinde bu iki haberin, 1957’de CMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı’nın TBMM’ye hakaret ettiği gerekçesiyle tutuklamasına yönelik olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. “*Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması*” (f=2) sonucunun düşük çıkması, DP iktidarının muhalefet parti yöneticilerine karşı tutumu ve Türk demokrasisi açısından olumlu bir tablo olarak görülebilir. Ancak her ne kadar bu koda yönelik haberlerin frekansı düşük görülse de dönemin siyasi partilerinin sayıca az olması, bu durumu farklı bir noktaya taşımaktadır.

Araştırmanın siyasal eşitlik kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması, İdari yöneticilerin iktidar hizmetinde çalışması, Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması, Kamu hizmetinde yapılan ayrımcılık, İktidarın muhalefet partili belediye ve köy idarelerine ayrımcılık yapması, İhalelerin iktidara yakın kişilere verilmesi ve Vatan cephesi*” haber kodları elde edilmiştir. Siyasal eşitlik kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması*” (f=27) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demokratik toplumların önkoşullarından biri de din, mezhep, etni site ve görüş farkı gözetmeksizin her insanın eşit muamele hakkına sahip olmasıdır. Özellikle de devlet gücünü elinde bulunduran iktidarın bu konuya dikkat etmesi oldukça önemlidir. Ancak, iktidarların genellikle bu konuyu göz ardı ettikleri hatta aksi yönde hareket ettiklerini geçmiş tecrübeler bizlere göstermiştir. Aynı duruma, 1946 sonrası Türkiye’nin çok partili siyasal hayata geçiş döneminde de tanık olunmuştur. 1950 yılına kadar CHP iktidarı döneminde, 1950’den sonra ise DP iktidarı döneminde vatandaşlar arasında ayrımcılık durumları yaşanmıştır. DP iktidarının son dönemine doğru politik kutuplaşmanın ve gerginliğin artmasına paralel olarak ayrımcılık olayları da büyük artış göstermiş ve bu gibi durumlar, “*İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması*” (f=27) sonucunun yüksek çıkmasındaki başlıca etkenler arasında gösterilebilir.

Siyasal eşitlik kategorisi altında en az vurgulanan haberlerin ise “*Vatan cephesi*” (f=3) koduna ait olduğu saptanmıştır. 1958’e doğru DP tarafından “Vatan Cephesi” adı

altıyla ortaya atılan bu siyasi oluşumun, “DP cephesinde bulunanlar vatan cephesinde bulunur” mantığında bir izlenim yarattığı ve vatandaşlar arasında siyasi kamplaşmalara neden olduğu görülmektedir. Öyle ki bu durum, DP ve CHP’li vatandaşlar arasında kamusal alanların ayrılmasına kadar giderek vatandaşlar arasında düşmanca bir tutuma neden olmuştur. Tüm bunlara rağmen “*Vatan cephesi*” (f=3) kodunun düşük çıkmasındaki nedenlerin başında, Vatan Cephesi’nin meydana geldiği yılın (1958), araştırmanın kapsadığı yılların (1946-60) son dönemlerine rastlamasından ileri geldiği düşünülebilir.

Araştırmanın hukukun üstünlüğü kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*Anayasayı ve kanunları ihlal, Görevi kötüye kullanma, Kanun önünde eşitlik, Hukuk devleti ilkesi, Seçme ve seçilme hakkının ihlali, 27 Mayıs askeri darbesi, Temel haklara saygı, Çalışma hakkının ihlali ve Yaşam hakkının ihlali*” haber kodları elde edilmiştir. Hukukun üstünlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Anayasayı ve kanunları ihlal*” (f=23) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demokratik sistemlerin olmazsa olmazlarından birisinin de hukukun üstünlüğü ilkesi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü demokrasilerin özünde, çoğunluğun yönetim hakkını, azınlığın ise temel hak ve özgürlüklerini gözetten bir anlayış söz konusudur. Bu doğrultuda, siyasal iktidarın sınırları belirlemek ve bireyin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına almak da anayasa ve kanunların işleyişinden geçmektedir. Araştırmada, “*Anayasayı ve kanunları ihlal*” (f=23) kodunun yüksek çıkmasında, bu işlevin araştırmanın kapsadığı yıllar (1946-1960) arasında göz ardı edildiğinden ve sağlıklı işlemeyişinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Hukukun üstünlüğü kategorisi altında en az vurgulanan haberlerin ise “*Yaşam hakkının ihlali*” (f=6) koduna ait olduğu saptanmıştır. Hukukun üstünlüğü kategorisi altındaki bu kodun düşük çıkması bir yana, çıkan sonuçların içerisinde yer alması demokrasi adına yüz kızartıcı bir durum olarak değerlendirilebilir. Türkiye’nin 1946 sonrası çok partili siyasal hayata geçmesi ile birlikte parti kavramının bazılarınca yanlış anlaşıldığı görülmektedir. Bu kişiler siyasi partileri zenginlikten çok, tarafgirliğe dönüştürerek kutuplaşma eğilimlerinde hareket etmişlerdir. Örneğin bir parti mensubuna, karşı partili kişilerce saldırılması ve bu olayların vatandaşlara yansımalarından doğan hukuksuzlukların yaşanmasına yönelik örneklerin basında yer etmesi başlıca nedenler arasında gösterilebilir.

Araştırmanın demokrasi rejimi kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*Rejimin devamlılığı, Türk demokrasisinin gelişimi, Demokrasi anlayışı, Batı demokrasileri, Rejim buhranı, Demokrasi fikri ve Doğu demokrasileri*” haber kodları elde edilmiştir. Demokrasi rejimi kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Rejimin devamlılığı*” (f=17) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’nin demokrasiye geçiş serüveni, büyük merhalelerden geçmek zorunda kalmış ve bu noktada acı ve tatlı tecrübeler yaşanmıştır. Yaşanan bu tecrübeler, 1946’da çok partili siyasal hayata geçişten sonra da “*rejimin devamlılığı*” konusunu hafızalarda bir soru işareti olarak yer edindirmiştir. Dolayısıyla bu konu hakkındaki endişe ve kaygıların dönemin basın-yayın organlarında geniş yer ettiğini ve buna bağlı olarak da “*Rejimin devamlılığı*” (f=17) kodu frekansının yüksek çıktığını araştırmanın sonuçları bizlere göstermektedir.

Demokrasi rejimi kategorisi altında en az vurgulanan haberlerin ise “*Demokrasi fikri ve Doğu demokrasileri*” (f=3) kodlarına ait olduğu saptanmıştır. Öncelikle “*Doğu demokrasileri*” (f=3)” kodunun düşük çıkmasında, Türkiye’nin 1945 sonrası siyasal tercihlerinin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmanın kapsadığı dönem içerisinde bir yandan demokrasi rüzgarlarının estiği, diğer yandan totaliter rejimlerin derinleştiği iki kutuplu bir düzeninin dünya siyasetine egemen olduğu görülmektedir. Kuşkusuz Türkiye de mevcut düzenin dışında kalamamış, siyasi karakteri ve zorunlulukları onu, Batı demokrasisinin (Batı Bloku) saflarına itmiştir. Türkiye’nin bu mevcut durumu dönemin basını da şekillendirmiş, batı demokrasileri örnek gösterilirken, doğu demokrasilerine karşı hep bir mesafe ile yaklaşmıştır.

“*Demokrasi fikri*” (f=3) koduna ait haberlerin içeriği incelendiğinde, demokrasinin kavramsal ve fikrî boyutuna yönelik olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, dönemin gazetelerinin politik kaygılarla hareket ettiği ve bundan dolayı da demokrasinin kavramsal ve fikrî boyutundan çok, politik boyutuna eğildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Genel anlamda araştırmanın 8 kategorisine (basın özgürlüğü siyasal partiler, seçimler, kongre ve mitingler, muhalefet etme özgürlüğü, siyasal eşitlik, hukukun üstünlüğü ve demokrasi rejimi) ait bulgular incelendiğinde, anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Araştırma, 1946 Türkiye’nin çok partili siyasal hayata geçiş sürecinden başlayarak 1960’a kadar ki süreçteki demokrasi olgusunu, anlayışını, kültürünü,

kurumlarını ve dönemin siyasi dokusunu ve kişiliklerini Malatya yerel basını örneği üzerinden yansıtmıştır. Ayrıca araştırmada elde edilen sonuçlar da araştırmanın amacına uygunluğunu ve önemini desteklemektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmacılara

- Bu araştırmada, “Demokrasi konulu haberlerin yerel basına yansımalarını tespit etmek maksadıyla 1946-1960 yılları arasında Malatya’da çıkarılan yerel gazeteler incelenmiştir. Bu kapsamda, farklı illerde de başta gazeteler olmak üzere basın yayın organları benzer şekilde taranarak demokrasinin yıllar içindeki değişim süreci incelenebilir.
- Bu araştırmada, “Demokrasi konulu haberlerin tespiti ve tasnifi noktasında 1946-1960 yılları arasında çıkarılan 2 gazete (Fırat ve (Yeni) Malatya Postası) gazeteleri çalışma grubu olarak alınmıştır. Ayrıca aynı yıllar veya diğer yıllar içerisinde Malatya’da çıkarılan yerel gazeteler de incelenebilir.
- Ülkemizde eğitim alanında "demokrasi kavramına" ilişkin çalışmaların büyük çoğunluğu, öğrenci ve öğretmenlerin demokratik tutumlarını ölçmeye yöneliktir. Demokrasinin bütün yönleriyle incelenebilmesi için aileler ve toplumsal kurumlar gibi diğer alanlar üzerine de çalışmalar yapılabilir.
- Demokrasinin başta okullar olmak üzere toplum içerisinde benimsetilmesine yönelik kullanılan yöntem ve teknikler üzerine günümüz eğitim koşulları dikkate alınarak daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.
- Demokrasi kavramına ve öğretimine ilişkin nicel çalışmaların yanı sıra, nitel ve karma çalışmalar da arttırılabilir.
- Demokrasi ile ilgili öğrencilerin doğrudan katılımını sağlayacak çalışmalara yer verilebilir.

KAYNAKÇA

Kitap, Makale ve Tezler

- Ahmad, F. (2010). *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)* (Çev. Ahmet Fethi Yıldırım). İstanbul: Hil Yayın
- Akşin, S. (2007). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Akşit, Y. (2012). *Çok Partili Sistemin İlk Dönemlerinde Basın ve Basın Özgürlüğü (1946-1954)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Aktaş, C. (2012). *Çok Partili Döneme Geçişte Yerel Basının Bakışı Yeni Asır Gazetesi Örneği (1949-1951)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Arblaster, A. (1999). *Demokrasi* (Çev. Nilüfer Yılmaz). Ankara: Doruk Yayıncılık
- Aristoteles. (2017). *Politika* (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları
- Arsel, S. M. (2014). *Türk Tarihi ve Hukuk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Arslan, F. (2015). *Edirne Yerel Basını Penceresinden Demokrat Parti Dönemi (1950-1954)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale
- Arslan, M. (2020). *Demokrat Parti Döneminde Yerel Gazete Örneği: Demokrat Akşehir Gazetesi (1952-1960)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale
- Atabek, N. (2005). Yerel Basın ve Yerel Demokrasi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 22, 47-54.
- Atatürk, M. K. (1994). Atatürk'ün Yazdığı Yurttaşlık Bilgileri (Editör: Nuran Tezcan). Ankara: Çağdaş Yayınları
- Atatürk, M. K. (2017). *Nutuk* (Hazırlayan: Zeynep Korkmaz). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları
- Aydın, M. (2006). *Atatürk ve Malatya*. Malatya: Ekin Kitabevi Matbaası
- Aydın, M. ve Aydın, M. K. (2016). *Türk İnkılâbı Tarihi*. Ankara: Azim Matbaası
- Banoğlu, N. A. (1981). *Nükte ve Fıkralarla Atatürk*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri
- Başgil, A. F. (2006). *Demokrasi Yolunda*. (2). İstanbul: Yağmur Yayınları
- Beetham, D. ve BOYLE, K. (1998). *Demokrasinin Temelleri* (Çev. Vahit Bıçak). Ankara: Liberte Yayınları
- Berkes, N. (2018). *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. (27). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

- Beyoğlu, S. (2013). İmparatorluktan Milli Devlete Geçiş Sürecinde Demokratik Gelişmeler. Şaduman Halıcı (Editör). *Türkiye’de Demokrasi ve Parlamento Tarihi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, ss.32-56
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). Bilimsel Araştırmanın Temelleri: Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi
- Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri. (Çev. Ed. Mehmet Bütün ve Selçuk Beşir Demir). İstanbul: Siyasal Kitabevi.
- Çakıl, A. U. (1993). *Malatya Mahalli Basını Üzerine Bir İnceleme (Basın, Doğuşu, Tarihi)*. Yayımlanmamış Araştırma, İnönü Üniversitesi, Malatya
- Çakır, H. (2007). Gazeteciliğe Giriş. Konya: Tablet Yayınları
- Çavdar, T. (1999). Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1839-1950. İstanbul: İmge Kitabevi
- Çavdar, T. (2007). İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Çobanoğlu, F. (2019). *Çok Partili Döneme Geçişin Yerel Basına Etkisi 1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Mardin Basını*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin
- Çufalı, M. (2012). Türk Parlamento Tarihi VIII.Dönem (1946-1950) (I.Cilt). Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları
- Çüçen, A.K. (2013). İnsan Hakları. Bursa: Sentez Yayınları
- Dahl, R. A. (2010). *Demokrasi Üzerine* (Çev. Betül Kadioğlu). Ankara: Phoenix Yayınevi
- Demir, N. (2010). Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları. *Ege Academic Review*, 10(2). 597-611.
- Demir, Ş. (2013). Çok Partili Dönem. Şaduman Halıcı (Editör). *Türkiye’de Demokrasi ve Parlamento Tarihi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, ss.146-167
- Demir, T. H. (2017). *Demokrat Parti Döneminde Malatya’da Muhalif Basın: Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası Örnekleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Doğan, İ. (2001). Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları.(2). Ankara: Pegem Yayıncılık
- Ekinci, N. (2002a). Serbest Cumhuriyet Fırkası Olayı ve Dönem Basını. *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt 16, ss.562-567). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları
- Ekinci, N. (2002b). İnönü Dönemi ve II. Dünya Savaşı Yılları. *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt 16, ss.703-734). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları
- Erdoğan, M. (2001). Anayasal Demokrasi.(4). Ankara: Siyasal Kitabevi
- Eroğul, C. (2003). Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi. Ankara: İmge Yayınları
- Forster, N. (1995). The Analysis Of Company Documentation. C. Cassel ve G. Symon (Eds.), *Qualitative Methods In Organizational Research: A Practical Guide*. London: Sage

- Gevgili, A. (1983). Türkiye Basını. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 1, ss.202-228). İstanbul: İletişim Yayınları
- Gezgin, S. (2008). Gazeteciliğin Türkiye'deki Serüveni. Konya: Medya ve İletişim, Eğitim Kitabevi
- Gök, D. (2002). Türkiye'de Demokrasi Faaliyetleri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)* (14), 125-134.
- Gözler, K. (2017). Anayasa Hukukuna Giriş. (26). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım
- Gözübüyük, A. Ş. (2007). Anayasa Hukuku. (15). Ankara: Turhan Kitabevi
- Gürkan, N. (1994). *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basının Rolü 1945-1950*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Güz, N. (2000). Osmanlı Basını. *Selçuk İletişim Dergisi*, 1(3), 40-57.
- Heywood, A. (1992). *Political Ideologies* (Çev. Bican Şahin). Macmillan Yayınevi
- İnalçık, H. (1964). Senedi İttifak ve Gülhane Hatt-ı Hümayunu. *Belleten*, 28, 603-690.
- İnuğur, M. N. (2005). Basın ve Yayın Tarihi. İstanbul: Der Yayınevi
- Kabacalı, A. (1994). Türk Basınında Demokrasi. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Kafesoğlu, İ. (1998). Türk Milli Kültürü. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Karpat, K. H. (1996). Türk Demokrasi Tarihi. İstanbul: AFA Yayıncılık
- Kaştan, Y. (2017). Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Siyasal Partileşme Süreci. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 89-97.
- Kaya, F. (2021). *İlkokul ve Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler İle İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Derslerindeki Değerlere İlişkin Tutumları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan
- Koçak, C. (2010). İkinci Parti Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950) (Cilt I). İstanbul: İletişim Yayınları
- Koçoğlu, E. (2008). *İnsan Hakları ve Demokrasi Kavramlarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Müfredatındaki Yeri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ
- Koloğlu, O. (1993). Türk Basını. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Köse, F. (2011). *Uşak Yerel Gazetelerinin Demokrasi ve Vatandaşlık Kavramları Açısından İncelenmesi (1949-1990)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak
- Kuzu, B. (1992). Demokrasi-Resmi İdeoloji-Sivil Toplum. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 47(01).
- Lewis, B. (2007). Demokrasinin Türk Serüveni. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

- Lewis, B. (2015). *Modern Türkiye'nin Doğuşu* (Çev. Boğaç Babür Turna). Ankara: Arkadaş Yayınları
- Lipset, M. S. (1986). *Siyasi İnsan* (Çev. Mete Tunçay). Ankara: Teori Yayınları
- Mardin, Ş. (1997). *Türk Modernleşmesi* (Makaleler 4) (Derleyenler: Mümtazer Türköne ve Tuncay Önder). İstanbul: İletişim Yayınları
- Mayo, H. B. (1964). *Demokratik Teoriye Giriş* (Çev. Emre Kongar). Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları
- Mazıcı, N. (1996). 1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 18, 131-154.
- Mumay, A. (1996). *Demokrasi Kavramı ve Türk Gazeteciliğinin Çok Partili Siyasal Yaşama Geçiş Sürecindeki Görünümü: Vatan Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Oktay, A. (1987). *Toplumsal Değişme ve Basın*. İstanbul: Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları
- Ortaylı, İ. (1987). *İmparatorluğun En Uzun Yılı*. İstanbul: Hil Yayın
- Ögel, B. (2016). *Türklerde Devlet Anlayışı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat
- Özay, S. (2005). *Türkiye'de Yerel Basının Gelişmesi ve Demokrasiye Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Özbudun, E. (2014). *Türk Anayasa Hukuku*. (15). Ankara: Yetkin Yayınları
- Özçağlayan, M. (2008). *Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği* (Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel Bir Değerlendirme). *Marmara İletişim Dergisi*, 13(13), 131-159.
- Özden, M. ve Saban, A. (2019). Nitel Araştırmada Paradigma ve Teorik Temeller. A. Saban ve A. Ersoy (Editörler). *Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 1-29
- Pehlivanlı, H. (2014). *Türkiye'de Yerel Basın (Kırıkkale Örneği 1951-1983)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale
- Platon. (2010). *Devlet* (Çev. Sabahattin Eyüboğlu ve M. Ali Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Rousseau, J. (2012). *Toplum Sözleşmesi* (Çev. Vedat Günyol). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Saray, M. (1999). *Türk Devletlerinde Meclis (Parlamento), Demokratik Düşünce ve Atatürk*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş* (Çev. Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan). Ankara: Yetkin Yayınları
- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi Kurumlarına Giriş* (Çev. M. Emin Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları

- Seyitdanlıoğlu, M. (2009). Eski Türklerde Devlet Meclisi “Toy” Üzerine Düşünceler. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 28(45), 1-12.
- Sorularla İslamiyet. *Demokrasi Ne Demektir; İslam'ın Demokrasiye Bakış Açısı Nedir?* Erişim: 10 Mart 2021. <https://sorularlaislamiyet.com>
- Tabak, S. (2002). Serbest Cumhuriyet Fırkası. *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt 16, ss.552-560). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları
- Taneri, A. (1977). Celâlu'd-din Hârizmşâh ve Zamanı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Tdk Sözlük. Erişim: 20 Aralık 2020. <http://www.tdk.gov.tr>
- Tilly, C. (2011). *Demokrasi* (Çev. Ebru Arıcan). Ankara: Phoenix Yayınları
- Toker, M. (1998). Şeyh Sait ve İsyanı. İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık
- Topuz, H. (1973). 100 Soruda Türk Basın Tarihi. İstanbul: Gerçek Yayınevi
- Touraine, A. (2004). *Demokrasi Nedir?* (Çev. Olcay Kunal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Tozlu, S. (2015). Türklerde Devlet Yönetimi. C. Öztürk (Editör). *Türk Tarihi ve Kültürü*. Ankara: Pegem Akademi, ss.205-220
- Tunaya, T. Z. (1988). Türkiye’de Siyasal Partiler (Cilt I: İkinci Meşrutiyet Dönemi). İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları
- Tunç, H. (2008). Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramları. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1-2), 1113-1132.
- Turan, R. (2017). Demokrasi. R. Turan (Editör). *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss.1-42.
- Türk. (2012). Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası
- Türkmen, Z. (2002). Kuleli Vak’ası, *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 26. ss. 356-357
- Ulus, S. (1993). Yerel Basınımız. *Marmara İletişim Dergisi*, 3(3), 77-88.
- Uygun, O. (2003). Demokrasinin Tarihsel, Felsefi ve Ahlaki Boyutları. Ankara: İnkılap Yayınları
- Varlık, B. (1985). Yerel Basının Öncüsü: Vilâyet Gazeteleri. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 1, ss.99-102). İstanbul: İletişim Yayınları
- Yayla, A. (2015). Siyaset Bilimi. Ankara: Adres Yayınları
- Yeşil, R. (2002). Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi. (1). Ankara: Nobel Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi
- Ysk. 1950-1977 Yılları Arasında Yapılan Milletvekili Genel Seçimleri Erişim: 14 Mart 2021. <https://www.ysk.gov.tr/>

Yücel, M. S. (2002). Menderes Dönemi (1950-1960). *Türkler Ansiklopedisi* (Cilt 16, ss.835-852). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Sürelî Yayınlar

- Demokrat Malatya* (1952). İki Yaşına Girerken. 23 Şubat
- Gayret* (1951). Basın ve Malatya. 2 Şubat
- Gayret* (1953). Gayret Altı Yaşında. 15 Aralık
- Fırat*. (1946). Demokrat Parti Seçim Hakkında Bir Tamim Yaptı. 10 Mayıs
- Fırat*. (1946). Okuyup Yazma Meselesi. 31 Mayıs
- Fırat*. (1946). Belediye Seçimi Sona Erdi. 4 Haziran
- Fırat*. (1946). Seçim Karakteri. 25 Haziran
- Fırat*. (1946). Malatya Belediyesi İl Seçimi Kurulu Başkanlığı'ndan. 9 Temmuz
- Fırat*. (1946). Malatya'da Demokrat Parti. 12 Temmuz
- Fırat*. (1946). Demokrat Parti'nin Açılış Töreni Yapıldı. 19 Temmuz
- Fırat*. (1946). Yeni Milletvekillerimiz. 26 Temmuz
- Fırat*. (1946). B.M.Meclisi'nin 8'ci Açılış Töreni. 6 Ağustos
- Fırat*. (1947). Birkaç Satırla. 21 Şubat
- Fırat*. (1947). Demokrat Parti'nin Yıldönümü. 18 Temmuz
- Fırat*. (1947). İki Parti. 29 Temmuz
- Fırat*. (1947). Demokrat Parti Sıtmapınar Ocağı Açıldı. 30 Eylül
- Fırat*. (1947). C.H.P.'nin 7. Büyük Kurultayı. 18 Kasım
- Fırat*. (1948). D.P. Yıllık Kongresini Yaptı. 17 Şubat
- Fırat*. (1948). Üçüncü Parti Faaliyete Geçerken. 19 Temmuz
- Fırat*. (1948). Malatya Belediyesi Seçim Kurulu Başkanlığı'ndan. 24 Eylül
- Fırat*. (1948). Ara Seçimler. 19 Ekim
- Fırat*. (1948). Gazete ve İlgililer. 25 Kasım
- Fırat*. (1949). D.P. İlçe Kongreleri. 19 Ocak
- Fırat*. (1949). D.P. İl Kongresi. 20 Mart
- Fırat*. (1949). Muhalefetten Ne Bekliyoruz?. 13 Haziran
- Fırat*. (1949). İdare Amirleri ve Partiler. 12 Ağustos
- Fırat*. (1950). İş Sırası Geldi. 20 Mayıs
- Fırat* (1950). Yeni Neşriyat Malatya Postası. 11 Temmuz

- Fırat* (1950). Malatya Postası Hakkında. 20 Temmuz
- Fırat*. (1950). Kemalizm ve Demokrasi. 17 Ağustos
- Fırat*. (1952). Şark Demokrasileri. 23 Temmuz
- Fırat* (1952). Sayın Okuyucularımıza Veda. 27 Eylül
- Malatya Postası*. (1952). Gazetemiz Niçin Çıkıyor?. 15 Temmuz
- Malatya Postası* (1952). Malatya Postası. 15 Temmuz
- Malatya Postası* (1952). Sayın Okuyucularımıza. 23 Temmuz
- Malatya Postası*. (1952). D.P.'deki Buhran. 11 Ağustos
- Malatya Postası*. (1952). Yaşasın Eşitlik. 11 Ağustos
- Malatya Postası* (1952). Sayın Okuyucularımıza. 12 Ağustos
- Malatya Postası*. (1952). İşte "Demokrat Malatya"nın İç Yüzü!. 12 Ağustos
- Malatya Postası*. (1952). Basın ve İktidar. 23 Ağustos
- Malatya Postası*.. (1952). Ahlak ve Fazilet. 3 Eylül
- Malatya Postası*. (1952). Vali ve Beslemelerine Cevabımız. 4 Eylül
- Malatya Postası*. (1952). İşte Demokrasileri. 17 Eylül
- Malatya Postası*. (1952). Vicdanın Sesi. 17 Eylül
- Malatya Postası*. (1952). Türkiye'deki Demokrasinin İç Yüzü. 6 Ekim
- Malatya Postası*. (1952). Söze Karşı Sopa. 14 Ekim
- Malatya Postası*. (1952). Zihniyet Geriliği ve Tezahürleri. 17 Ekim
- Malatya Postası. (1952). Pütürge C.H.P. İlçe Kongresi Büyük Bir Partili Kitlesinin İştiraki İle Yapıldı. 21 Ekim
- Malatya Postası*. (1952). Yol İşlerinde de Partizanlık. 23 Ekim
- Malatya Postası*. (1952). Muhalefette ve İktidarda Partizanlık. 27 Kasım
- Malatya Postası*. (1952). C.H.P. Adafı Bucak Kongresi Cumartesi Günü Yapıldı. 1 Aralık
- Malatya Postası*. (1952). D.P. Malatya'da Süratle Çökmektedir. 17 Aralık
- Malatya Postası*. (1952). Darende C.H.P. İlçe Kongresi de Yapıldı. 22 Aralık
- Malatya Postası*. (1952). Partizanlığın Bu Kadarını da Pes Doğrusu!. 24 Aralık
- Malatya Postası*. (1953). İktidar İle Muhalefet Arasında Anlaşılacak Ana Esaslar. 7 Şubat
- Malatya Postası*. (1953). Basın, Söz ve Toplantı Hürriyeti. 10 Şubat
- Malatya Postası*. (1953). Adafı C.H.P. Bucak Binası Törenle Açıldı. 21 Nisan
- Malatya Postası*. (1953). C.H.P. İnönü Gençlik Kolu Pazar Günü Yapılan Bir Törenle Açıldı. 5 Mayıs

- Malatya Postası.* (1953). Millet Partisi Kapatıldı. 10 Temmuz
- Malatya Postası.* (1953). Üniversite Profesörlerinin Siyasetle Uğraşmak ve Siyasi Neşriyatta Bulunmak Hakları Elllerinden Alınıyor. 21 Temmuz
- Malatya Postası.* (1953). Adıyaman D.P. İlçe Kongresi'nin İçyüzünü Açıklıyoruz. 2 Kasım
- Malatya Postası.* (1958). Altı Ok ve Umdeleri. 1 Ocak
- Malatya Postası.* (1958). Kasım Gülek İstanbul'da Bir Basın Toplantısı Yaptı. 3 Ocak
- Malatya Postası.* (1958). C.H.P. Yeni Bir Basın Kanunu Tasarısı Hazırlıyor. 4 Haziran
- Malatya Postası.* (1958). C.H.P. Fırat.-Hastane Ocak Kongresi. 22 Eylül
- Malatya Postası.* (1958). (Bir Kongre Münasebetiyle). 15 Kasım
- Malatya Postası.* (1958). Şemsettin Günaltay Mühim Bir Konuşma Yaptı. 19 Kasım
- Malatya Postası.* (1958). Hür. P. Kendini Feshederek C.H.P. İle Birleşti. 24 Kasım
- Malatya Postası.* (1958). D.P. İktidarı Devrinde Basın Mensupları Hakkında 2324 Soruşturma Yapıldı. 23 Aralık
- Malatya Postası.* (1958). Bolu'da C.H.P.'lilere Yine Cop ve Dipçik Kullanıldı. 30 Aralık
- Malatya Postası.* (1959). Seçim Mevzuatı. 26 Ocak
- Malatya Postası.* (1959). İnönü Demokrat Partililerin Attığı Taş İle Uşak'ta Yaralandı. 5 Mayıs
- Malatya Postası.* (1959). Demokraside Tarafsızların Rolü. 6 Mayıs
- Malatya Postası.* (1959). Tarihimiz En Burhanlı Anlarını Yaşamaktadır. 28 Mayıs
- Malatya Postası.* (1959). D.P. Çok Zayıf Durumunu Meydana Çıkarmamak İçin Seçimleri Geri Bıraktı. 23 Temmuz
- Malatya Postası.* (1959). Demokrat Parti İktidarının Uşak Valisi İnönü'yü Vurun, Diye Emir Vermiş. 2 Aralık
- Malatya Postası.* (1959). İnönü Mülkiyeliler İle Hasbıhalde Bulundu. 8 Aralık
- Malatya Postası.* (1960). Seçmen Kütükleri Ev Ev Dolaşarak Hazırlanacak. 2 Şubat
- Malatya Postası.* (1960). 26-27 Mayıs Gecesi Saat 24:00'dan İtibaren Türk Milletinin Sonsuz Güven ve İtimadına Mazhar Olan Şanlı Ordumuz Millet İradesine El Koydu. 30 Mayıs
- Yeni Malatya* (1952). Kapanırken. 1 Temmuz
- Yeni Malatya Postası* (1954). Yeni Malatya Postası Çıkarken. 29 Mart
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Demokrasimizin Durumu. 1 Nisan
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Adı İle Münasebeti Olmayan Bir Parti. 3 Nisan
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Türk Demokrasisinin Ana Meseleleri. 7 Nisan
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Malatya Dün Tarihi Günlerinden Birini Yaşadı. 10 Nisan
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Fabrika İşçileri D.P.'li Olmaya Zorlanıyor. 15 Nisan

- Yeni Malatya Postası.* (1954). Memurlar ve Siyaset. 21 Nisan
- Yeni Malatya Postası.* (1954). C.H.P.'nin Seçim Beyannamesi. 26 Nisan
- Yeni Malatya Postası.* (1954). 2 Mayıs Seçimleri. 6 Mayıs
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Teşkilata C.H.P.'nin Tamimi. 8 Mayıs
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Demokrasimiz İçin. 11 Mayıs
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Seçim Kampanyasında Muhalefet Radyodan Faydalanamayacak. 10 Haziran
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Kırşehir'in Kaderi. 10 Haziran
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Millet Partisi. 25 Haziran
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Seçimler ve Malatya. 28 Ağustos
- Yeni Malatya Postası.* (1954). Malatya C.H.P.'nin Kalesidir. 8 Kasım
- Yeni Malatya Postası.* (1955). Türkiye'de Demokrasi Kriz Geçirmektedir. 10 Ocak
- Yeni Malatya Postası.* (1955). C.H.P. Gençlik Kolu Kongresi Dün Yapıldı. 30 Haziran
- Yeni Malatya Postası.* (1955). C.H.P. Mahalli Seçimlere Girmiyor. 9 Ağustos
- Yeni Malatya Postası.* (1955). Akçadağ C.H.P. İlçe Kongresi Yapıldı. 28 Aralık
- Yeni Malatya Postası.* (1955). Hak ve Adalet Tecelli Etti. 29 Aralık
- Yeni Malatya Postası.* (1956). Malatyalılar Hakiki Belediye Reisine Kavuştular. 6 Ocak
- Yeni Malatya Postası.* (1956). İktidar Çok Haksızlık Ediyor. 22 Şubat
- Yeni Malatya Postası.* (1956). C.H.P. Arapkir İlçe Kongresi. 2 Mayıs
- Yeni Malatya Postası.* (1956). C.H.P. Merkez İdare Kurulu Üyeleri Bir Toplantı Yaptılar. 8 Ekim
- Yeni Malatya Postası.* (1957). C.H.P.'nin Olgunluğu ve D.P.'nin Yakınlaşma Siyaseti. 8 Mart
- Yeni Malatya Postası.* (1957). Hekimhan ve Pütürge C.H.P. Kongreleri. 9 Ağustos
- Yeni Malatya Postası.* (1957). Muhalefet Partilerini Lağvedin de Kurtulalım. 10 Ağustos
- Yeni Malatya Postası.* (1957). Arguvan C.H.P İlçe Kongresi Kalabalık Bir Dinleyici Kitlesi Önünde Olgun ve Samimi Bir Hava İçinde Yapıldı. 21 Ağustos
- Yeni Malatya Postası.* (1957). CHP İl ve İlçe Kongreleri Olgun Bir Hava İçinde Dün Yapılmıştır. 26 Ağustos
- Yeni Malatya Postası.* (1957). Birçok Valiler Parti Farkı Gözetmeksizin Bütün Gazetelere Resmi İlanı Aynı Miktarda Veriyorlar. 4 Eylül
- Yeni Malatya Postası.* (1957). Vekiller ve Tekzipleri. 11 Eylül
- Yeni Malatya Postası.* (1957). Kuruculardan Fuat Köprülü D.P.'den İstifa Etti. 11 Eylül
- Yeni Malatya Postası.* (1957). C.H.P. Genel Başkanı İnönü'nün Dikkate Değer Nutku. 25 Eylül

Yeni Malatya Postası. (1957). Ahmet Fırat.'ın Yaptığı Önemli Konuşma. 19 Ekim

Yeni Malatya Postası. (1957). İnönü Seçim Hakkında Basına Beyanat Verdi. 31 Ekim

Yeni Malatya Postası. (1957). Muhalefetin Aldığı Oylar D.P.'den 300 Bin Fazla. 2 Kasım

EKLER

EK-1: Fırat Gazetesi

Pazartesi
15
MAYIS 1950

FIRAT

Şehit ve Şehide
M. ÖZKAN
 Başlıdığı yer
 Fırat Gazetesi - Malatya
 Kuruluş Tarihi
8 Ekim 1932

5 Kuruş

Günlük Siyasi Gazete

Sayı: 2103

950 seçimleri Şehrimizde huzur ve sükûnet içinde yapıldı

Seçmenler, hür milletlerde görüldüğü gibi Türk Milletinin lâıyk bir millet olduğunu isbat etmişler ve bu büyük imtihanı başarı ile vermişlerdir

Şehrimizde seçimler büyük bir ekseriyetle C.H.P. lehine tecelli etmektedir. İlçe ve bölgelerinden henüz haber alınmamıştır

1950 Millet vekili seçimleri dün sabah saat sekizde başlamış, akşam saat 17 de son bulmuştur. Seçmenler son derece olgun ve demokratik milletlerde görüldüğü gibi serbestçe oyunu kullanmıştır. Sandık alanları ve başlarında kanuna aykırı herhangi bir hareket görülmemiştir. Sandıklar kapandıktan sonra tasnif işlerine başlanmış gece geç vakte kadar ilçe seçim kuruluna verilen tutanaklardan C.H.P.'nin büyük bir ekseriyetle kazandığı anlaşılmıştır. Seçime iştirak nisbeti yüzde 80 ile 90 arasındadır. Kazaların vaziyeti henüz belli olmamıştır.

Kızılırmak'ın yaptığı tahribat

Gemerek (a.a.) Bucağımız dölgesine son günlerden devamlı surette yağın yağmurlar kızılırmak'ın taşmasına ve yer yer sellerin çoğalmasına sebep olmuş. İrmak yakınında Egerli köyünün tahminen 1200 hektarlık arazisi sular altında kalmıştır. Buğday ve arpa ekili tarlalar tamamen hasara uğramıştır.

İstanbul gazetelerinin karadenizdeki Rus manevraları hakkındaki makalesi

Ankara (A.A.) - Türkiye'nin seçimler arifesindeki durumu ve Sovyet Rusya'nın siyasi manevraları hakkında bazı İstanbul gazetelerinin yazdıklarından hülasa.

Cumhuriyet gazetesi de aynı konuyu ele alarak "Karadenizdeki Rus filosunun gözetimleri, başlıklar yazısında, Rusya'nın bu hareketi, sinirlerimiz sağlam olduğu için Rus manevralarının beyhude zahmet sayıldığını söyleyip geçmenin yerinde olacağı, fakat böyle demekle Karadenizdeki Sovyet filosunu ehemmiyetsiz saydığımız da anlaşılmalıdır. Belirtiltikten sonra bugünkü Rus donanması ve bunun karşısında ki bizim deniz kuvvetlerimiz hakkında izahat veriliyor. Türk deniz kuvvetlerinin, kızıl donanmanın Karadenizde ellerini kollarını salıyarak rahat rahat gezme-

Şehitler İhtifali

15.5.950 günü saat 11 de yurdun her tarafında olduğu gibi şehrimizde şehitleri ihtifali törenle kutlanmıştır. Törende askeri birlikler, kurullar, okullar, meşhur ve halk hazır bulunmuştur. Bir subay, bugünün önemini belirten veciz bir konuşma yapmıştır.

Kadirli Kız Sanat okulu sergisi

Kadirli (a.a.) Kadirli Kız sanat okulu büyük ve zengin bir sergi açmıştır. Binlerce köylü ve şehirli vatandaş ziyaret etmektedir.

Tekel Genel Müdürünün tatlik gezileri

Yakılması icabeden tütünlerin bir kısmı köylüye verilecek

İstanbul (a.a.) Tekel Genel Müdürü Hacı Hüseyin Karadeniz bölgesindeki tatlik gezisinden edindiği intibaları gazetecilere anlatarak şunları söylemiştir.

"Dünya kadar idare 3 Milyon 928 bin, Tüccar 2 milyon 441 bin, Amerikalıların 2 milyon 932 bin kilogram tütün satın almış bulunmaktadır. Tahmini istihsal miktarı 15 Milyon kilodur.

Sinop, Samsun ve Bafra bölgelerinde tütün satışlarında bu sıkıntı bahis mevzuu değildir. Evvelce anbarsızlıktan dolayı çekilen sıkıntı Bafradaki 50 bin balya ile, Akçaabat'taki 30 bin balyanın Maltepeye nakli ile giderilmiş ve mübayaa hızlandırılmıştır. Geçen seneki fiyatlar aynen muhafaza edilmiş ve müstahsil bundan büyük bir memnuniyet duymuştur. Tekel idaresi satışların sonuna kadar nazım rolünü oynayacak ve fiyatları ayarlayacaktır.

Bu arada aldığımız yeni bir kararla işlerin bir kısmı köylüye verilecek ve bu suretle bu tütünlerden istifade edilecek mümkün olan kısımlar ayrı olarak kullanılabilecektir.

Halkı kötü itiyatlardan kurtarmak çareleri aranıyor

Malbourne (Nafen) Yerli halkı kötü itiyatlarından kurtarmak için ilim adamlarının yeni bir mücadeleye giriştikleri bildirilmektedir. Bilhassa Avusturya'nın bazı bölgelerinde yerli halkın dillerine fenalık yapmak isteyen birisinin husuî bir kemik parçasını göğüslerine doğru çevirir ve esrarengiz bazı sözler sarfederse bundan kurtulmanın imkansız olduğunu kanatındadır. Gençlerde polis köyle bir akibete uğrayan ihtiyar bir kadına rastlamıştır. Kadın ölmek üzereyken hastahaneye getirilmiştir. Doktorlar kadının yapılan harekete inanmakla ne kadar hata ettiğini anlatmaya çalışmakta ve ilmi tedavi usulleri ile bu gibi hareketlerin önünü almaya çalışmaktadır.

EK-2: (Yeni) Malatya Postası Gazetesi

AZİZ BÜYÜĞÜMÜZ SAYIN İSMET İNÖNÜ YARIN SAAT 11.30 DA ŞEHİRİMİZE TEŞRİF EDİYORLAR

Malatya Postası

YIL 14 SAYI 984 GÜNLÜK SİYASİ GAZETE TESIS TARİHİ 1 NİSAN 1954

20 EYLÜL 1957 Cuma

İsmi ve büyük hizmetleri tarihe mal olan C. H. P. Genel Başkanı 2-3 gün şehrimizde kalacaklar

İnönü ilk nutkunu Malatya'da irad edecek

Haber aldığımız göre C.H.P. Genel Başkanı ve Malatya Milletvekili çok aziz büyüğümüz, kıymetli hemşehrimsiz sayın İsmet İnönü beraberlerinde Milletvekillerimizden A. E. Kat sayın Nüvit Yetkin ve parti ileri gelenleri, gazeteciler olduğu halde yarın ki Cumartesi günü saat 11.30 da uçak ile şehrimize geleceklerdir.

İsmi, çok büyük hizmetleri, kahramanlıkları ve zaferleri tarihe mal olmuş bulunan değerli Paşa İnönü Malatya'da 2-3 gün kalacak, propaganda kampanyasının ilk

mühim nutkunu şehrimizde irad buyuracaklardır. Malatya'lılar kıymetli hemşehrimsinin gelmelerinden dolayı sonsuz bir sevinç içinde bulunmaktadırlar.

C.H.P. ne iltihaklar artıyor

Tanıdığı askeri şahsiyetler, eski bir Vali, Avukat ile 1168 vatandaş C.H.P. ne kaydoldular

İstanbul, (Hususi) - Bu günlerde C.H.P. ne olan iltihakların miktarı duymadan artmakta ve C.H.P. safına çok kıymetli vatandaşlar kayıtlarını yaptırmaktadırlar.

Bu cümleden olarak iki gün içinde C.H.P. ne askeri şahsiyetler, eski Kayseri Valisi, Avukat işçiler ve ayrıca 1168 vatandaş (kayıtlarını yaptırmışlardır.

sen 1033 vatandaş emekli Albay Mehmet Ali Koç, emekli Yarbay Refik Çuhadaroğlu, elektrik motor taşıt sendika Başkanı ve 75 işçi, Kurmay Yarbay Emin Dırvana, Avukat Dr. Nihat Türel.

Yeni ve mühim iltihaklar olacağına muhakkak nazariyatla bakılmakta, D.P. bu iltihaklardan dolayı büyük endişe duymaktadır.

C.H.P. den Milletvekili adaylığına talip olmak istediklerinden Değerli Belediye Başkanımız Sayın Nurettin Akyurt istifa etti

Uzun yıllardan beri şehrimiz Belediye Başkanlığını üstün bir mervaffa-kiyetle ifa eden, gösterdiği enerji ve müsbet icraattan dolayı halkımızın sevgi, takdir, sempati ve saygısını kazanmış bulunan Avukat sayın Nurettin Akyurt Milletvekili adaylığına talip olmak istediklerinden Belediye Başkanlığından istifa etmiş ve istifasını Valiliğe vermiştir.

Kıymetli hemşehrimiz sayın Akyurt'a

Nurettin Akyurt hayırlı ve uğurlu başarılar dileriz.

Bu arada haber aldığımız göre Akçadağ Belediye Başkanı Hasan Demir de Milletvekilliği adaylığına talip olduğundan Başkanlıktan istifa etmiştir.

Seçmen kütükleri askıya çıkarıldı

Valiliğin bu vustaki tebliği

Millet Vekilleri seçimi kanununun 35 ve 109. uncu maddelerinin taddiline ve bu kanuna muvakket bir madde ilavesine dair olan 7053 sayılı kanunun muvakket maddesi (5545 sayılı Millet Vekilleri seçimi kanununun 25 inci maddesine tevfiğin evvelce yoklamaya tabi tutulmuş olan Millet Vekilleri seçimine ait seçmen kütükleri bu kanunun mer'iyete girmediği tarihte yeniden gözden geçirilerek mezkûr seçim kanunun hükümlerine göre gerekli değişiklikler yapılacağını) âmir bulunmuş olduğundan, 16/Eylül/1957 tarihinden itibaren kütüklerin gözden geçirilmesine başlanmıştır.

(D. S. 2 de)

Milletvekillerimiz geldiler

Milletvekillerimizden sayın Ahmet Fırat, M. Zeki Tulunay ve Mehmet Kartal dün Ankara'dan şehrimize gelmişlerdir. Gazetemiz kıymetli Milletvekillerimize hoş geldiniz der, başarılar temenni eder.

Sağlık Müdürü Dr. Abdullah Çiftçi

Belediye Başkanlığına vakâlet edecek Nurettin Akyurt eden Belediye Başkanı istifasıyla inhiâl (D. S. 2 de)

Çiftçi Motorlaştı

peşiler ekim devresi yaklaştığı şu günlerde bu makinelerin yedek parçalarını temin etmemiş olduklarından alında ziraat makineleri mevcut çiftçi varan dağları mükemmel bir şekilde sürer. Biraz hatayı sığınabilir.

Celbüllel müteahhas ziraatın modernizasyonunda derken onun kasıttığı manâ hemen Avrupa ve Amerika'nın ta pon motorlarla bir iki sene zarfında Türkiye'de dördüncü denek istemiyordu. Çünkü gelen müteahhas devletimizin mali kudretini biliyor ve demek istiyor:

(Binaler ziraat motoruna ihtiyacı vardır. Bunun temini için ve millî servetinin boşa yere sarf etmemek için siz diğer fabrikalardan önce ziraat makineleri ve yedek parçalarını yapan bir fabrika kurunuz, bu fabrikanın standart tipi varlığını ziraatın ihtiyacıyla olunuz) biz ne yaptık? Sahibiyetler çoktık leri nutuk elyafetlerin-

de 1950 den evvelki idare zamanında 5000 traktör vardı. Bunu 45.000 e çıkardınız. Çıkardınız, çıkardık ama baylar şöyle bir zahmet edip de küçük bir hesap yapmak ne den aklınıza gelmedi?

40.000 Motor en az onur bin liradan 400 milyon lira eder. Getirdiğiniz motorlar ise 400 milyon para etmez. Bu 400 milyon liranın 300 milyon lirasıyla bir traktör ve motor fabrikası kurularak bu fabrikaya 20 milyon liralık müteahhas bir sermaye koyarak milletin 350 milyon liralık parasını cari etmekten feraseti gösterilmiş olsaydı o zaman muhalefetlerde alkışlardı....

Milroner olduğundan

bihaber işçi

gidede bonolarına bir milyonlarike isabet etmiş olduğunu haber alır.

İzmirde "seçimciler" in yaptığı manevralar

Bir şirket halinde birleşen bütün şehir fırıncıları muhtelif semtlerin ekmeksis kalmazına göz yummaktadır.

Bu arada bugün bazı mahallelerde ekmeksis kulan halk fırıncıların camlarını kurmaye kadar varmıştır.

Seçimlere bir ay kala halkın en esaslı gıda maddeleri üzerinde hem aynı anda vukua gelen buşu buhranlar tamamen teşkilatlanmış ve maksatla haşırılmış manzarası göz-

termektedir.

Muhalefetin belediye riyasetinde yapılan son değişiklikten de istifade ederek umumî bir iyimserlik hava sağı ya yılması için fırsat kaçırarak makistemediği görülmektedir. Bugün belediye reisi tarafından yapılan beyanatta her üç mevzuada da seri tedbirler alınacağı bildirilmiş almakta beraber İzmirlilerin yanında ekmek et ve kahve bulaşabilecekleri şüpheli görülmektedir.

YURTDAS

Veremle Savaş derneğine üye ol!

BU DAĞITILAN İÇİN, MAİLİLE KAZI, YAZMASINI BİLMEK

Türk Demokrasisinin Ana Meseleleri

Müşhur "Amerikâli terbiyesi" J Devvey (Demokrasi ve terbiye) isimli eserinde de demokrasiyi, tarif ve izah ederken şöyle der:

(Demokrasi bir hükümet şeklinden daha fazla bir şeydir. O herşeyden evvel kolektif bir yaşama tarzıdır ki fertleri arasında yangın ve karşılıklı bir rabıta meydana gelir. Demokrasi ayrıca vasfı olan müsterek atakalar şahsının genişlemesi ve şahsın kabiliyetlerde pek büyük tenevüller bu lunması şuurlu bir ehlit mahsûlüsü değildir. Bunlar ilmin tabiat kudretine hakimiyetinden doğan sanayi, ticaret, seyahat ve muhaceretlerle ulaşırma ve taşıt vasıtalarının inkişafıyla mümkün olmuştur. Fakat bir taraftan pek büyük bir ferdileşme diğer taraftan çok geniş bir, a laka ve iştirak vücut balduktan sonra bunların muhafazası ile sınırlandırılması artık kudsi bir ehlit meselesi olur.)

1908 ile 1954 arasında geçen 46 senelik devrede Türk demokrasisinin nasıl bir içtimai zemin üzerinde ve ne gibi şartlarla doğmuşu bağladığını düşününürsek demokrasi yalnız bir (Hükümet şekli) olarak anlamış olmanın verdiği ağır neticelerin sebeplerini az çok anlarız.

Gene anlarız ki hürmet şekli değişmiş ol-

makla ve bir takım yeni hukukî müesseseler kurulmakla, o ezeli (Fert Devlet) antitesi bir kalemde hallolunamaz. Mele şu son senelerde siyaset sahnesinde geçtiğini gördüğümüz bir st. verjel vakafı ilmi bir müşahadeye tabi tutunca Türk demokrasisinin benî siyasi mifhumunu kile idrak edememiş olduğumuzu anlamakla kalmaz, Türk, (Fert) in bir (şahs) haline gelmiş olduğunu da görürüz. Ve böylece itihaf ve terekki fikrının siyoloğu Ziya Gökalp'ın o müşhur (Fert yok cemiyet var) formülünün mâna ve de laletçesidir, kümenin kafasında hâlâ yaşadığını anlarız. Kaldı ki bu gün siyasi cephenin temel olan Anayasamız dahi bu formülün daha fazla genişletilmiş bir şekilden başka bir şey değildir.

En kısa ifadeyle Türk demokrasisi bugün fert-Devlet antitezini fert lehine yeni bir terkiye manasıyla bir demokratik rejim haline gelebilecek hukukî, idari, terbiyevi ve iktisadi temellerden mahrum bulunuyor.

Bizi böyle bir hükûm ve kanaate vurduran yalnız fikri, bir tabii değil, Türkiye reslitesinde mevcut vakia ve meselelerdir. Bu sütunlar da izahına çalışıyoruz.

bu meselelerin simdiki başlıcalarını kaydediyoruz.

1 - Anayasamızın yukarıda pek kısaca izah ettiğimiz esaslarına göre yeniden (vücûd) getirmek) lâzımdır. Fert devlet antitezini her zaman totaliter bir siyasete elverişli olmak durumundan kurtaracak demokratik prensiplere ihtiyac vardır.

2 - Realitede mevcut içtimai çokculuğu (Pluralizm) dikkate alarak devletle fert arasında yahut iktidarlar millet arasında tampon ve muvazene vasıfesi gerebilecek (gümreler nizamı) nı kurmak ve kuvvetlendirmek lâzımdır. Bülhuse meseleki gümrükleri şimdikinden daha fazla takviye zaruridir.

3 - İçtimai bûngesi köylülük ve istihsalinin temeli ziraat olan Türkiye'de ziraat demokrasiyi de kuvvetlendirmek mecburiyetindedir. Esfel söyleyelim ki, bugün diğer cephelerinden sarfınazar, hukukî cepheinde bile boşluk bulunan yeni bir (Ziraat hukuku) dahi bulunmayan demokrasi, her totaliter tesislerin zeburudur. İlâveye lüzum yoktur ki Türk inkılâbı aslında (refah kâhne hakimiyeti) dir.

4 - İktisadi demokrasiinde henüz inkişaf halinde değildir. Şahsî teşebbüsü salıhdığına sarf hatla bağ boruk

bir haldedir yahut devlet tesli altındadır. Terbiyevi bakımdan da bu mevzu henüz ilâkiyile ele alınmamıştır.

5 - Türk sosyolojisi ise bu gün resmî tahsil müesseselerinin ders hane duvarları arasında kışeşmiş bir haldedir. Üniversitelerimiz Türk içtimai hayatının realiteleriyle alakalı değildir. Bu itibarla tek demokrasisinin ilim ve ideoloji cephesini tam-takir bir haldedir.

6 - Türk milliyetçiliği de bir fikir ve ideal buhranı ortasında hem Türk sosyolojisi hem demokrasisi pek yakından ilgilendirilen bu mevzu ise belki en başta gelen bir millî davadır.

7 - Komünizmle ve ya itihaf ile olan mücadelelerimiz ise pek ip tıdadir ve sistemisidir. Hülâsa, Türk demokrasisinin bu gün hallolunacak bir takım ağır meseleleri vardır. Bunları objektif bir metotla tetkik ederek hal çareleri nı aramak her Türk müneverrinin başlıca vazifesi olmalıdır.

SELAHATTIN DEMİRKAN

Yurtdas

Kızılaya üye ol!

KANAAT

Basım ve Cilt Evi

Sayın müşterilerinin her türlü zaruri ihtiyaçlarını karşılamak için yeni getirmiş olduğu baskı makinasının işini bir defa görmek kâfidir.

Temiz, zarif, azami sürat, büyük itina, her renk ve her ebatta, bütün işlerinizi KANAAT Matbaasında yaptırabilirsiniz.

Adres: Kılıncahan İsmi Kısı 2
MALATYA

Basıldığı yer: KANAAT Matbaası-Malatya

14 Ocak

Cumia
1955

Sayı: 1819

GAYRET

DEMOKRASİYE HİZMET YOLUNDA

Devlet Ndağı

SAHİBİ: HÜSEYİN KARAYAS
Yazı İşlerini
Filen İdare eden Mesul
Müdür: BAHATTİN ERDEM
Basıldığı yer: Gayret Matbaası
Kıyfa Caddesi — Malatya
Telefon: No: 1193

7 nci yıl Kuruluş Tarihi: 13 Aralık 1948 (Pazar Hariç Her Gün Çıkar. Siyasi Gazete) Sayısı 5 Kuruştur

Bizde Demokrasi anlayışı

GÜN geçmez ki, gazetelerde, bir tecavüz veya cinayet haberi mevcut olmasın..
Hangi gün var ki, mahkeme kapılarının önü boş kalsın..

Dün, ezeli misafirlerimden kısmen mahrum kalan cezaevlerimiz, ne acıdır ki, bu gün gene, eski, yeni bir çok misafirleriyle tıklım, tıklım dolmuş vaziyettedirler..

Cezalar şiddetlendirildi diye, cezaevlerine rağbet fazlaştı!..

Çünkü, memlekette demokrasi var!.. Yani, herkes istediği gibi hareket etmekte serbest.. Demokrasi var ya, elbette, akla gelen her şey yapılır.. Ağır cezayı mucip suç veya suçları bile işlemekte ne mahzur var? Nasıl olsa, esbab-ı muhafafe falan derken alt tarafı 15-20 sene değil mi?!. Esasen cezaevi de kendi evimiz sayılmaz mı?.. Belki evimizden de rahattır! 5-10 sene yataduralım; ondan sonra da bir af kanunu çıkıverir, derken mahkûmiyetimizden tenzil, edilir, yahut müddetimizi doldurmuşuzdur; hem dolurmasak bile ne ehemmiyeti var, geriye ne kalır ki?.. Netice, cezaevinden çıkar gideriz.. Bu da mesele mi?.. İntikâmımızı aldık ya, siz ona bakın! memnun ve müsterih tekrar bu cemiyete karışır, sonra da demokrasi'ye dua veya beddua ederiz..

Her hangi bir resmi daireye isimiz düşme ye görsün! biraz sıklıkla başladık mı, derin bir aşağı görme hazzı içinde; gazubane, derhal memura çatarız! tabii ya, memur hal kın hizmetçisi değil mi!.. Canım hem memur da kim oluyor? Biz, bugüne bugün bu memleketin hatırı sayılır zenginlerinden değil miyiz?.. Öyle ya, demokrasi demek «Para» demektir!

Tren, vapur, uçak veya devletin her hangi bir nakil vasıtasında seyahat ediyoruz; biletimiz var ya, tamam!.. O vasıtayı satın aldık demektir.. Kim olursanız olun, madem ki memursunuz, yani hizmetçisiniz! küçük bir kusurunuzu görmiyelim veya böyle bir zehaba kapılmayalım, sizi tahkir edeceğiz elbette.. Memlekette demokrasi yok mu? Gayet tabii, hak sahibiyiz! daha ileri giderse niz, başımıza olmadık işler açarız..

Demokrasi'nin, aynı zamanda, herkesin haklarına saygı göstermek demek olduğunu ya bilmeyiz; yabut, bilmek işimize gelmez. Sadece, kendi haklarınıza saygı gösterilmesini en demokratik bir icap olarak kabul ederiz.

Başkalarının felâket arsasına inş ettiği miz haris menfaatlarımızın binasında, ilâhi bir azamette hüküm sürer, etrafımızı zellil ve hakir görürüz. İşte, bizim demokrasi an layışımız!..

Demokrat iktidarın, antidemokratik yol da yürüdüğüü ima veya iddia edenlere ce vabım; demokrasi'nin vücut bulmasını temin edecek, ferideler! hükümet olarak, bu gaye tahakkuk ettirilmiş olup; bize düşen vazife, sağlam bir demokrasi ahlakına malik olmak tan ibarettir.

Miknetseide

Geçen yıla nazaran
Maarif bütçesi bu yıl
102 milyon lira fazla

Bütçe Encümeninde söz alan hatipler muhtelif Maarif meselelerine temasla bunların daha verimli bir şekilde tahakkuk ettirilmesini belirttiler

Ankara — Bütçe Encümeni dün öğleden evvel ve sonra Rize mebusu İzzet Akçal'ın riyasetinde toplanarak, Maarif vekaleti Bütçesinin müzakeresine devam etmiştir.

Lâyiha'nın raportörü Elâzığ Mebusu Ömer Faruk Sanaç'ın verdiği iza hatı müteakip hatipler Vekâlet Bütçesi ile ilgili snaller sormuşlar ve bazı temennilerde bulunmuşlardır.

Hatiplerin ekserisi, Maarif Vekâleti Bütçesinin, bütün senelerden farklı olarak ve geçen yıla nazaran 102 milyon lira ik bir fazlalıkla hazırlanmış olmasını ve şimdiye kadar başarılan işlerin yanında bir Maarif seferberliğine girişil-

miş olduğunu ifade etmişlerdir.

Müteakiben, hatipler, muhtelif Maarif meselelerine temasla, bunların daha verimli, daha faydalı şekilde tahakkuk ettirilmesi yolunda temenni ve arzular izhar etmişlerdir.

Yeni Sağlık Mbdürümüz
vazifeye başladı

DR. Fafri Özdemir, den ihlil eden rlimiz Sağlık Müdürlüğüne Zeki Akdoğan gelerek vazife-

ye başlamıştır. Kendilerine üstün mu vaffakiyet temenni ederiz.

Veremle Savaş

Yazan: Dr. Azmi KALAYCIOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

Bu saydığımız ileri memleketlerde insan lar toplanarak verem dernekleri kurmuşlar, verem hakkında sık sık halkı tenvir etmiş ler, onları maddî ve manevî fedakârlığa teş vik etmişler, hastahaneler, dispanserler, yar dım kolları ve aşı ekipleri kurarak bütün insanları aşılamışlar. Hastaları hastahanele re yatırarak hem teorik hemde en kısa za manda tedaviye başlamışlar ' güiden güne hastahanelerindeki yatak sayısını çoğaltmış lar bu suretle intan menbaalarını sağlam kimselerden ayırmışlar heade bu hastaları çarçabuk tedavi etmişler.

Veremin sefaletten, perişanlıktan, işsizlik ten, kötü adet ve huylardan daha çabuk yerleşeceğini gören bu milletler halkın refa hı ve yükselmesi için elbirliği ile icap eden yardımları esirgemediklerinden dolayı mem leketlerinde verem âfeti çok azalmış bir du ruma girmiştir.

Bu yolda daha 1890 yiloda Danimarka, Almanya, Amerika ve İngilterede verem sa vaş dernekleri, hastahaneleri ve dispanserle ri kurulmuş halka B.C.G. aşısı tatbik edil meye başlanmış. İlaç ve gıda yardımları ya pılmaya konulmuş. Ayrıca verem hususunda halkın bilgileri artırılarak ondan korunulma sı öğretilmeye başlanılmıştır. Bu memleket lerdeki verem savaşına faideli neticelerini gören diğer milletlerde aynı savaşa girişmiş lerdir.

(Devamı varıca)

İHANET

Arap Foylesoflarından Cahiz, fizyono mi itibariyle çok çirkin bir adamdı.

"Cahiz'in her gün oturduğu dükkâna birk adın dadanır, baylı güzel olan bu Hav va çocuğu muayyen zamanlarda gelir, bir gözü örtülü olduğu halde açık gözü ile belki en dakika Cahiz'in yüzüne ba kar ve sonra dönermiş. Bütün gün ömründe tek bir kadın tarafından yüzüne bakıl dığını görmiyen Cahiz, 8-10 gün süren bu ziyaretten hayrete düşer ve bir gün kadına sorar:

—Bana gönül mü verdiniz çocuğum? Nedir bu ziyaretler, bu uzun bakışlar?..

Kadın şu cevabı verir:

—Kuruntuya kapılma ihtiyar. Her gün buraya gelip bakışının sebebi pek başkadır. Şu açık tuttuğum gözüm yok mu, işte onunla ben bir gün günah işle dim, bir güzele baktım, eşime ihanet ettim. Şimdi sana bakmakla onu ceza landırıyorum!"

Bu hikâyeyi okuduktan sonra ne dü şündüm bilir misiniz? Sizden düşündükleri nizil.

Her gün, birçok yuvaların yıkılmas ına, birçok canlara kıyılmasına sebep olan şu ihanet mikrobunu içimizden bir ata bilseydik...

Ahmet Güneri

11 Ocak 1954

Pazartesi

İDAREHANE

Postane Caddesi No. 8

MALATYA

Telefon: 129

Telgraf Müftüoğlu Matbaası

Demokrat

Devlet Nöshası

MALATYA

GÜNLÜK SİYASİ SABAH GAZETESİ

SAHİBİ

Celâl Bilgili

Yazı İşlerini Yöneten

İdare eden

Mes'ul Müdür

Doğan TOROS

Basıldığı Yer:

MOFTUOĞLU Matbaası

Yıl: 3 Sayı: 850

Fiatı: 5 kuruş

D. P. Merkez ilçe kongresi

Dün saat 10 dan 17 ye kadar hararetle ve çok heyecanlı bir şekilde devam etti

Kongre sonunda yapılan idare heyeti seçimini Şevki özçakıcı, Celâl Bilgili, Kemal Özmumcu, Arif Buğdaycı, Lütfi Gebeş, Hacı Yusuf Turgut ve Ethem Hamamcı akseriyetle kazandılar

Yeni idare heyeti üyelerini hararetle tebrik ederiz

Gemisini kurtaran kaptandır

Muhalefetin lâbiyesine göre, memlekette hangi kıymet varsa, o mutlaka vurulacaktır; bir palasacaktır. Parolaları budur. İstanbul'da Dün ya gazetesi, yalan haber uyuracak, Ankara'da Ulus gazetesi bunu evirip çevirip işleyecek, Üzerinde mütalâlar yürütecek, bu mütalâları Dün ya ıktibas edecek, altın mütalâa yürütecek, onu da tekrar Ulus alacaktır. İşte böylece, tez vir iki taraf arasında tenis topu gibi oradan oraya atılacak ve s çmen seyirciler de me'hub bırakılacaktır. Denizcilik Bankası dolayısıyla son zamanlarda yaptıkları neşriyatın mânâsı ve mahiyeti de budur.

Hüseyin Cahit Bey'e göre, Denizcilik Bankası çatlak binadır! Neden? Çünkü Deniz, Bankı Atatürk kurmuştur. Denizcilik Bankası da onun devamıdır.

Evet Deniz Bankı Atatürk, kurmuş, onları yıkımlardır. Denizcilik adı a ne yapılmış? Adetâ köküne kibrit suyu ekmişlerdir; enlis sonra da kuru kuru göllerde boğulmuşlardır!

Halbuki Denizcilik Bankası ve Türk Deniz cilisi hakkında lâf söylemekten utanması lâzım gelen kimseler varsa, o da bu günün Halk Partisi liderleridir.

1938 yılında Deniz Bankı'nın ilk sipariş ettiği gemileri yurda getirmiyen, hazır olanları bile tesellüm etmeyen İstanbul limanını yüzüstü bırakan, hele harbin sonunda yüzlerce gemi Ameri kada yok pahasına vâde ile satılırken, beceriksizlikten, bilgisizlikten, nemelâzımcılıktan bu fırsatlardan faydalanmayan insanlar bunlar değil midir?

Şimdi de yüzü yüzlü kalkmışlar, kındileri nın yıkıklarını, fakat Demokrat Parti iktidarının tekrar bir âbide gibi kurduğu bu mükemmel esere «çatlak bina» diyorlar. Eğer hakikaten ortada bir çatlak varsa bu, binada değil, onların kafalarındadır.

Denizcilik Bankası'nın eski idareden ne de vir aldığını hepimiz biliriz:

Vastalısızlıktan ve teğkilârsızlıktan tıkanmış mal yükliyoruz ve boşaltmaz bir hale gelmiş İstanbul ve İzmir limanları.

Bir kısmı on dokuzuncu asırda inşa edilmiş, üçte biri tersanelere bağlanmış muattal ve lâgar eski bir fiyol.

Yalnız grmi tamiirlerini güçlölkle başarmışa uğraşan teçhizatı noksan tersaneler.

Devamı: S. 2 de

Gülerdenberi hazır lıkları devam eden ilimiz Demokrat Parti merkez ilçe kongresi dün saat oada kışık İstanbul sineması aslo uunda yapıldı.

İlk olarak ilçe idare kuru lu başkanı Şevki Özçakıcı delege yok lamasını yaptı. 186 de legenin beşni hazır hu lunayordu. Ekseriyet mevcut olduğundan kongreye devam edil di.

Açık oyla kongre başkanlık divanı seçimi ne geçildi. Birinci baş

Kongre ikinci başkanı Hasan Çuhacı

len tevecçih ve alâka dan doay teşakkü et tier. Bundan sonra Aziz şahitlerimizle Uu kurtarıcılar Atatürkün iktidarı için bir diki kalık iktidarı durusu pildi İktidarı vazife si ifa edildikten sonra ilçe idare kurulu adı ne Paşa Bayraktar faa liyet raporunu oku tu.

Faaliyet raporu üze iudeki görüşmeler de vam ederken heşap raporu tetkik edildi. Ü: kışık bir komisyon açıldı Komisyon Ke mâl Özmumcu, Celâl Bilgili ve Kadir Kulu kısından müteşekkildi. Burada söz alan Kadir Kulukisa faaliyet rapo ru üzerinde konuştu.

Müteakiben Tevfik Arpacı konuştu. Tevfik Arpacı konuşurken ko nuşmalarına tehdit edil mesi için bir taktir ve rildi reddedildi.

Bu arada Ömer Ke kevi, Mehmet Arslan, Hüseyin Kaplan, Mo hmet Nisancı, Teşin

Fiadıklığı, Cemâl Öz mumcu, Celâl Bilgili Hüseyin Ülgen, Ali Ayhan Veleğlu, Meh met Tokel, Kemal Öz mumcu ve Ali Fırat Konuşular. Teşaktilere ilçe idare kuru lu adına Paşa Bayraktar konu ştu. Bundan sonra rapor umunun tasvibine su suldu Umumiyyetle tas vip edildi.

Faaliyet raporu tas vip edildikten sonra kongre başkanlığına Ali Fırat tarafından bir taktir verildi. Tek rinde dilek ve temenai

Kemâl Özmumcu

lere geçilmeden evvel ilçe idare heyeti seçi minin yapılması teklif ediliyordu

Teklif oya kondu. Kabul edildi. Ve gizli oyla ilçe idare heyeti seçimine geçildi. Kong re başkanının imzası taşıyan oy kağıtları de legelere dağıtıldı. Se çim yapıldı.

Tasnif etmek üzere beşer kışık iki komis yon açıldı. Komisyon lar aşağıdaki zevattan müteşekkildi. Birinci ko

misyon Kemal Özmum cu, Doğan Toros, Bay ram Özcan Ali Ayhan Veleğlu ve Doğan Do gan ikinci komisyon ise Cevdet Görey, Ali Fırat, Celâl Bilgili, Sa bri Özbek, ve Cemâl Özmumcudan müteşek kildi.

Komisyonlar çalışma larına devam ederler ken bir yandan da di lek ve temennileri ge çilmiş bulunuyordu.

Dilek ve temenni ler bahsinde söz alan lar mahallî derit, dilek ve ihtiyaçları belirttiler. Dilek ve temenniler so na erdikten sonra bir 8 t kademeye gidecek de lege seçimi yapıldı. De lege seçiminde sona er dikten sonra Kongre başkanı tarafından giz li oyla yapılan merkez ilçe idare heyeti seçi minde kazananların ad ları okundu. tcede:

135 reyile Şevki Öz çakıcı, 118 reyile Celâl Bilgili, 110 reyile Ke mâl Özmumcu 105 rey le Arif Buğdaycı, 97 reyile Lütfi Gebeş 95 reyile Ethem Hamamcı, 91 reyile Hacı Yusuf Turgut kazandılar. Ka zananların isimleri o kunduğu zaman salon alkıştan iliyordu.

Kongre Sonu ermiş güdümede görüşülecek başka maddeler kalmamış t. Bu arada Kongre başkanı sayın Muhi ttin Erener söz aldı. İp ki yamet gününde kongre ye katılmak üzere zah meti ihtiyar eden köy il (Devamı: S. 2 de)

Perşembe
23
KASIM
1950

YENİ MALATYA

SAYI
308
VII 2
5 Kuruş

TARAFSIZ GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

Demokrasi-Demogoji

Kelimeler, elbiseler gibi zamanın modasına tabi şeylerdir. Dün kullandığımız bir kelimenin bu gün için anlamı eğer kafalarımızdan ziyade midelerimize hitap eder, menfaat ve mesnetlerimize dokunursa derhal ora 1950 modeline Ectstillir nara vermekte gecikmeyiz. Bu suretle de bir orijinalite yarattığımızı sanar, övünürüz. Menfaat hırsı, ne gariptir ki garibe ile orijinaliteyi birbirine karıştırır. Tezekten heykel yapmağa kalkar, kokusunu, harici tesirlere dayanıklılığını hesaba katmayız.

14 Mayıs 1950 sonrası da bazı kimsele-re hayallerinde bile tasavvur edemedikleri bir söz söylene hürriyeti verdiğindenberi pek çoklarımızın kafa ve kalemlerine bir "Demokrasi", sözü yerleşti.

Hava, su, güneşten bahsedenler havadan, sudan daha kolay Demokrasiyi benimsediler, iki üç kişi yanında Demokrasi-den bahsetmekle birer kahramanlık avına keltiklar. Davanın içerisine girmeden, mahiyet ve şumul derecesini ölçmeden, kötü bir eyyam ağalığı ile kâh Demokrasiyi övme, kâh onu dövme ve hatta kâk ona soyme yarışına çıkanlar oldu.

Gün oldu ki sandık başlarında birer Neron, olanlar, sandıkların içerisindeki aleyhlerindeki oy pusulalarını imha, oy sahiplerini düpedüz tehdit, hareketlerini Demokrasi'nin icapları sayanlara kendi işleri, çıkarları için şunu bunu kazandırdıklarını iftiharla söyleyenler; şunun bunun uşağı olduklarını unutarak Demokrasi'nin müdafii, hatta müvellidi olduklarını utanmadan, sıklıkla iddia ve ilân ettiler.

Demokrasi onlar için bir bukaleton, istek ve arzularına göre şekil alan bir su oldu. Neler dinlemedik neler... Sarhoş ve ilimsiz kafaların mahi olmak tehlikesine düşen Demokrasi, şuurlara afyon yutturmak isteyen kelime canbazları elinde, bir şefin icat kerdesi ve millete hediyesi oldu!

Düşünce, ve görüşlerinin sakatlığı yüzünden, Demokrasi, prensiplerine riayet-sizlikten bugünkü kötü duruma düşenler savakit vakit ve yeryer gene Demokrasi kal-yesinde el, kol hatta bir nevi kazan kazan dırdılar. Fesat ateşle kaynayan kazan devrildi, maskeler yandı, hüviyetler çiril çıplak meydana çıktı. Baş parmak gibi

De. S. 4 De

Kâhta İl Genel Meclisi

Seçimini D. P. Kazadı

Kâhta (özel) İlçe-mizde yapılan İl Genel Meclisi seçimi-rinde bazı yolsuz-luklar vuku buldu-ğundan 19-11-50 Pazar günü İl se-çim kurulunun kara-rile seçim yeniden yapılmıştır.

Bu seçimde D. P. adayları dörtte üç gibi kahir bir ekseriyetle seçimi kazanmış ve İl Genel Meclisi D. P. üyele-rine üç üye daha katılmıştır. Bu son seçimle Malatya İl Genel

Meclisinin 24 üyesi-ğinin ondoördünü D. P. liler kazanmıştır.

Kâhta'da partile-rin aldığı oy mik-tarı şöyledir: D. P. 8135 C. H. P. 2700 dür.

B. T. Bölgemiz Futbol Hakem Kursu Açıldı

Bölgemizde yapı-lmakta olan futbol müsabakalarını, futbol mevzuat ve tahimmat-na-mesine uyarak bu güne kadar, sayısızların zev-kini okur şekide hiç bir müsabaka yapılmamıştır. Sebabi ise yetiş-miş lisanslı hakem-le rin olmamasıdır.

Bu sebeple Bölgemiz birin d u ş ü n e r e k 17.11.50 Cuma günün-den itibaren B. T. Bölgemiz Futbol Hakem Kursu açılmış bulun-maktadır.

Kurs çalışma saati her gün akşam saat 19 dir, Cumartesi - Pazar geceleri hariç. Bu gün-ler ise müsabaka gün-leridir. Sahada müsaba-ka yapan takımlar üze-rinde (Futbol kurarı) atarak yapılacaktır.

Hakem kursu 15 gün devam ettikten sonra, B.T. Umum müdürlük-ten getirtilen aralar, kurs bitiminde bir kö-misyon hususunda açılacak ve kursa iştirak

eden arkadaşlar yazılı bir imtihana tabi tutulacaklardır.

İmtihanda muvaffak olanlar umum müdür-lüğe lisans verilerek lisansiyer birer hakem olacaklardır.

Arzu edenler ve fut-bol sevenlerin bu kurs-tan ve bu fırsattan fay-dalanmalarını rica ede-rim. Hamido

Seçim Kanunu Değişecek

Ankara: Haber al-dığımız göre bazı millet vekilleri nisbi seçim usulünün ka-bulü hakkında Bü-yük Millet Meclisine bir kanun teklifi ve-receklerdir.

Teklif sahipleri a-rasında muhtelif partilere mensup milletvekillerinin bu lunacağı anlaşılma-ktadır.

Bunların ileri sür-düğü mütalâalarda çok partili hayata

girmemize rağmen şimdiki usulde yapı-lan seçimlerin meclise tam ve kahir ve ekseriyet getirdiği bunun karşısında ise muhalefetin az olmasının demokra-tik bir parlamento hayatının çalışma-larına imkân verme-(D. S. 2 de)

Bir kaç satıra

Size Ne!

Ankara'da harap bir mescidi parti binası yapan C. H. P. liler son seçimlerde -galiba o civarda rey fazla al-mıylar - çağlıl ameller terlip etmişler.

Sizin anlayacağınız cümhür yapmışlar.

Ağaların bu eğlence alemi C. P. çevrelerini kışkandırmış olacağı, şikâyetle maruz kalmış. Cami Allahın evi oldu-ğuna göre herkes ha-reketinde serbesttir.

C.H.P.lilerde eybanişler. D. P. liler, ayol size ne oluyor?

Namaz, niyazi bilmi-yenler elbette hor te-per!

S. İ.